

HIERONYMI CAPHARI SALERNITANI

Grammatice, simul & Epitome.

VNA CVM METRO, Ortographia, deq; Multiplici ratione uariandæ orationis, atque Conficiendarum Epistolarum, & de Structura Orationis carmine Exametro.

Cum locupletissimo Indice, atque nonnullis nuper adiectis.

VENETIIS,
Apud Ioannem de Albertis.
M. D. XCVIIII.

HIERONYMVS CAPHARVS PAVLO MANVTIO.

S. P. D.

VM eorum consilium verhementer improbarem, qui suos libros plerunque uiris nullius eruditionis, licèt eos amplissimæ dignitatis dicare soliti sunt: Te nostra hac tempestate singularis eruditionis uirum, & amplissimo quoque honore dignissimum delegi; in cuius nomine, mea hæc opuscula apparerent, quæ cupio non modo emendes, sed singula ri tua doctrina augeas, auctoritate munitas, et Illustres, atque a de tractoribus

et zoilis , ueriatis clypeo defendas: non enim facilè est inuenire, qui hoc æque, ac tu præstare queat. Quantus enim sis hac ætate in omnium fere genitum opinione, ij iudicent, qui & tua & è tuis depromptа typis ubique gentium opera legunt, in quibus quantum ingenio, & eruditione uales, omnib. facile (absit adulatio) patet Si igitur hoc amoris, & obseruantiæ in te meæ non obscurum argumentũ. Tu me, meaque suscipies; & testimonio tuo, quod apud omnes grauissimum est, si ut debitur, ornabis. Venetijs, Idib. Octobris.

HIERONYMVS CAPHARVS LECTORIS.

SAEPE vſu euenire ſolet, Candidiſſime Lector, ut gratiora ſint ea atque iucundiora, quæ a fidei ſinceritate, longoque rerum periculo, atque ab animo, iuuentutis breui, facilique ratione diſcēdi cupidæ, ſtudioſiſſimo proficiciſcuntur quam quæ ab uberrimo ſcientiarùm ſltmine, per quod tuto cuique vadare non licet, exhauriuntur. Interdum enim ab irriguis aquarum riuulis ſitim adimere, non minus eſt iucundum, quàm labentibus fluuiis omnino totum imergere caput.

Ab hoc itaque per exiguo grãmaticarũ institutionũ fonte, illud tibi haurire licet, quod nõ minus ad breuiter, quã facile dicẽdũ satis esse uideatur. omissis tricis omnibus, & Scyllæ atque Carybdis ambiguo cursu, ex æstuantibus superstitiosorũ grãmaticorũ fluctibus, quidã arduos, & obscuros grãmatice locos, sensusque difficiles enodare atque aperire satagũt, adolescẽtiũ plerũq; animos implicant, & ancipites reddunt. Accipies igitur hoc Gramatices opus emendatum, quo nõ nimium ad uoluntatẽ [illegible] studentiũ humanioribus [illegible] caste & emaculate [illegible] perim, in publicũ produxisse intelliges. Vale. Venetiis.

INCOMINCIA
LA TAVOLA
DELLA OPERA.

i 4 Adora-

Biso.

cosa

Coiul-

Del

Dispia-

fal

Flare

G

H

Hauer

L

Laura

Ordorare

tetra

Saltar

ſeguire

tendere

TAVOLA.

Vo[illegible]

FINIS.

DE PRTIBVS ORATIONIS.

PARTES orationis sunt octo: Nomen, Verbum, Participium, Pronomen, Præpositio, Adverbium, Interiectio, & Coniunctio. Harum quatuor declinantur, scilicet Nomen, Verbum, Participium, & Pronomen. Quatuor vero sunt indeclinabiles, scilicet Præpositio, Adverbium, Interiectio, & coniunctio.

DE NOMINE.

Poeta quæ pars? nomen est, quia significat substantiam & qualitatem propriam, vel communem cum casu.

Nomen est duplex, substantiuum, & adiectiuum.

Substantiuum, quod vnum habet articulum, uel duos ad summum, ut hic magister, & hic & hæc homo.

Adiectiuum, quod uariatur per tres diuersas uoces, ut doctus, docta, doctum, uel per tres articulos, ut hic & hæc omnis, & hoc omne:

¶ Articuli nominum sunt tres.

Hic quod est masculini generis articulus, ut hic magister.

Hæc fæminini, ut hæc lectio.

Hoc neutri, ut hoc lauacrum.

Doctus est generis masculini, quia est prima uox adiectiui trium uocum uariabilium,

Docta fœminini, quia est secunda.

Doctum neutri, quia est tertia.

Substantiuum est duplex.

Proprium quod conuenit uni soli, ut Hyeronimus & Salernum.

Appellatiuum quod est commune multorum, ut magister, & homo.

Nomini accidunt quinque, species, genus, numerus, figura, & casus.

A species

¶ Species nominum sunt duæ.

Primitiua, ut mons.

Deriuatiua ut montanus, quæ deriuatur a monte.

¶ Genera nominum sunt septem.

Masculinum, ut hic magister.

Fœmininum, ut hæc magistra.

Neutrum, ut hoc [illegible]

Commune, ut hic, & hæc homo.

Omne, ut hic, & hæc & hoc [illegible]

Dubium vel incertum, ut hic vel hæc dies.

Promiscuum siue epicœnum, ut hic passer, & hæc Aquila.

¶ Numeri nominum sunt duo.

Singularis, ut hic magister, qui singulariter profertur.

Pluralis, ut hi magistri, qui pluraliter profertur.

¶ Figuræ nominum sunt duæ.

Simplex [illegible] in duas partes intelligibiles per se sensus capaces.

Composita [illegible] quod componitur ex in, & iustus.

¶ Casus nominum sunt sex.

Nominatiuus, Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, Vocatiuus, & Ablatiuus.

Rectus est unus, scilicet nominatiuus.

Obliqui sunt quinque, scilicet, Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, & Ablatiuus.

Vocatiuus est [illegible] vocandi casus.

¶ [illegible] nominum sunt quinque.

Ae dat p[illegible]

Is [illegible] nimis.

[illegible]

Vs, [illegible] & [illegible]

Se [illegible]

Poetæ [illegible], quia eius genitiuus [illegible]

¶ [illegible] prima declinatione.

PRima declinatio [illegible] habet terminationes græcas scilicet, & latinas.

In a, ut Poëta.

In

In as, ut Aeneas.
In e, ut Penelope.
In es, ut Anchises.

¶ Poeta.

Nominatiuo hic poeta il poeta. Genitiuo huius poetæ del poeta. Datiuo huic poetæ al poeta. Accusatiuo hunc poetam il poeta. Vocatiuo o poeta, o poeta Ablatiuo ab hoc poeta dal poeta. Et pluraliter nominatiuo hi poetę li poeti. Genitiuo horum poetarum deli poeti. Datiuo his poetis ali poeti. Accusatiuo hos poetas li poeti. Vocatiuo o poetę o poeti. Ablatiuo ab his poetis dali poeti.

¶ Aeneas.

Nominatiuo hic Aeneas Aenea. Genitiuo Aeneæ. Datiuo Aeneæ Accusatiuo Aenea Vocatiuo o Aenea. Ablatiuo Aenea sic Andreas, & Thomas Pluraliter, ut poeta.

¶ Anchises.

Nominatiuo hic Anchises. Genitiuo Anchise. Datiuo Anchise. Accusatiuo Anchisen Vocatiuo o Anchises Ablatiuo ab Anchise Pluraliter ut supra.

¶ Penelope.

Nominatiuo hęc Penelope Genitiuo Penelopes. Datiuo Penelope. Accusatiuo Penelopem Vocatiuo Penelope. Ablatiuo a Penelope. sic grammatice, rhetorice.

¶ Dea.

Nominatiuo hæc Dea la Dea. Genitiuo deæ. Datiuo deæ. Accusatiuo deam. Vocatiuo o dea. Ablatiuo a dea. Et pluraliter nominatiuo hę deę. Genitiuo dearum. Datiuo deabus. Accusatiuo deas. Vocatiuo o deæ. Ablatiuo a deabus.

Et ita declinantur hæc nomina, quorũ datiuus, & ablatiuus pluralis terminatur in abus, ut his versib. costat.
Abus equa, & liberta, debet, animaque
Sic asina, & mula, & filia, nata, dea. Ex his Valla admittit aliqua.

¶ De secunda declinatione

Secunda declinatio est ea, cuius genitiuus singularis terminatur in i, ut dominus domini. Hęc habet sex terminationes.

In us, ut dominus.
In ir, ut uir.
In er, ut aper.
In um, ut scamnum.
In ut, ut satum.
In eus diphtongo, ut Theseus.

¶ Dominus.

Nominatiuo hic dominus, il Signore. Genitiuo huius domini del Signore. Datiuo huic domino, al Signore. Accusatiuo hunc dominum, il Signore, Vocatiuo o domine o Signore. Ablatiuo ab hoc domino dal Signore. Et pluraliter nominatiuo hi domini, li Signori. Genitiuo horum dominorum de la Signori. Datiuo his dominis a li Signori. Accusatiuo hos dominos, li Signori. Vocatiuo o domini o Signori. Ablatiuo ab his dominis da li Signori.

Et nota quod omnia nomina propria secundæ inflexionis, quorum genitiuus singularis terminatur in ij uocatiuus, singularis definit in i simplex, ut Mutius, Mutij, o Muti, secus uero de appellatiuis, quæ in e, uocatiuos singulares emittunt, ut lanius, lanij, o lanie, præter filium, o fili.

¶ Aper.

Nominatiuo hic aper il porco cingiale. Genitiuo apri. Datiuo apro. Accusatiuo aprum. Vocatiuo, o aper. Ablatiuo ab apro. Et pluraliter nominatiuo apri. Genitiuo aprorum. Datiuo apris. Accusatiuo apros. Vocatiuo o apri. Ablatiuo ab apris.

¶ Imperium.

Nominatiuo hoc Imperium, l'Imperio. Genitiuo huius Imperij. Datiuo huic Imperio. Accusatiuo hoc Imperium. Vocatiuo o Imperium. Ablatiuo ab Imperio. Et pluraliter nominatiuo hæc Imperia. Genitiuo horum Imperiorum. Datiuo his Imperiis. Accusatiuo hæc Imperia. Vocatiuo o Imperia. Ablatiuo ab Imperiis.

Et nota, quod omnia nomina neutra habent tres casus similes, tam in singulari, quam in plurali, scilicet Nomina-

minatiuũ, Accusatiuũ, & Vocatiuũ, quorũ. Nominatiuus, Accusatiuus, & Vocatiuus pluralis tã substantiuorũ, quam adiectiuorum ut plurimum in a, terminantur.

¶ Vir probus.

Nominatiuo hic uir probus, l'huomo da bene, Genitiuo uiri probi. Datiuo uiro probo. Accusatiuo uirum probum. Vocatiuo o uir probe. Ablatiuo a uiro probo. Et pluraliter nominatiuo uiri probi. Genitiuo uirorum proborum. Datiuo uiris probis. Accusatiuo uiros probos. Vocatiuo o uiri probi. Ablatiuo a uiris probis.

¶ Orpheus.

Nominatiuo hic Orpheus Orfeo Genitiuo Orphei. Datiuo Orpheo. Accusatiuo Orpheum. Vocatiuo o Orphee. Ablatiuo ab Orpheo plurali caret ut dominus.

¶ De tertia declinatione

Tertia declinatio nominis est ea, cuius genitiuus singularis terminatur in is, ut pater patris.

Hęc habet circiter [illegible] terminationes.

¶ Pater.

Nominatiuo hic pater il padre. Genitiuo huius patris dal padre. Datiuo huic patri al padre. Accusatiuo hunc patrem il padre, Vocatiuo o pater, o padre. Ablatiuo ab hoc patre dal padre. Et pluraliter nominatiuo hi patres li padri. Genitiuo horum patrum delli padri. Datiuo his patribus alli padri. Accusatiuo hos patres li padri. Vocatiuo o patres o padri. Ablatiuo ab his patribus dalli padri, sic mater, orator, lectio.

¶ Oratio.

Nominatiuo hęc oratio il parlare. Genitiuo orationis. Datiuo orationi. Accusatiuo orationem. Vocatiuo o oratio. Ablatiuo ab oratione. Et pluraliter nominatiuo hę orationes. Genitiuo orationum. Datiuo orationibus. Accusatiuo orationes, Vocatiuo o orationes: Ablatiuo ab orationibus.

¶ Opus.

Nominatiuo hoc opus l'opera. Genitiuo operis, Datiuo operi. Accusatiuo hoc opus, Vocatiuo o op9 Ablatiuo

Ab opere, Et pluraliter nominatiuo hæc opera Genitiuo operum. Datiuo operibus. Accusatiuo hæc opera. Vocatiuo, o opera. Ablatiuo ab his operib sic tempus, thema, vulnus, fulmen ¶ Dulcis.

Nominatiuo hic & hæc dulcis, & hoc dulce, huomo, donna, & cosa dolce. Genitiuo huius dulcis. Datiuo huic dulci Accusatiuo hunc & hanc dulcem, & hoc dulce Vocatiuo o dulcis, & o dulce. Ablatiuo ab hoc & ab hac & ab hoc dulci. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ dulces, & hæc dulcia Genitiuo horum & harum & horum dulcium. Datiuo his dulcibus. Accusatiuo hos & has dulces vel dulceis & hæc dulcia Vocatiuo o dulcis & o dulcia Ablatiuo ab his dulcibus, sic omnis, fortis, qualis, [illegible], & huiusmodi.

¶ [illegible]x

Nominatiuo hic & hæc & hoc fœlix huomo, donna, cosa felice, e beata Genitiuo fœlicis Datiuo fœlici Accusatiuo hunc & hanc fœlicem, & hoc felix Vocatiuo o fœlix. Ablatiuo ab hoc & ab hac, & ab hoc felice, uel felici. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ fœlices, & hæc fœlicia Genitiuo fœlicium, Datiuo fœlicibus Accusatiuo hos & has fœlices, & hæc fœlicia. Vocatiuo o fœlices & o fœlicia. Ablatiuo ab his fœlicibus sic audax, & ferox.

¶ [illegible] Paris

Nominatiuo hic Paris Paride Genitiuo Paride, latine Paris Datiuo Pari. Accusatiuo Parida, latine Paridem Vocatiuo Paris, Ablatiuo a Paride. Pluraliter ut Pater. sic Pallas.

¶ De quarta declinatione.

QVarta declinatio nominis est ea, cuius genitiuus [illegible] s, uel in u, ut actus, tulis, & cornu [illegible] Hæc habet duas terminationes scilicet in us, & in u. ¶ Spiritus.

Nominatiuo [illegible] rito Genitiuo huius spiritus [illegible] spiritu, dal spirito Accusatiuo [illegible] spirito Vocatiuo o spiritus, o spirito Ablatiuo ab hoc spiritu dal spirito. Et pluraliter

nomi-

nominatiuo hi spiritu, li spiriti Genitiuo horum spirituũ, delli spiriti Datiuo his spiritib⁹, alli spiriti Accusatiuo hos spiritus, li spiriti Vocatiuo o spirit⁹ o spiriti Ablatiuo ab his spiritib⁹, dalli spiriti sic vitus, currus, tact⁹, & similia. ¶ Cornu

Nominatiuo hoc cornu, il corno Genitiuo cornu Datiuo cornu Accusatiuo hoc cornu, Vocatiuo o cornu. Ablatiuo a cornu. Et pluraliter nominatiuo hæc cornua Genitiuo horum cornuũ. Datiuo cornibus Acusatiuo hæc cornua Vocatiuo o cornua Ablatiuo à cornibus. sic veru, gelu, genu.

¶ De quinta declinatione.

QVinta declinatio nominum est ea, cuius genitiuus [illegible] pluralis, vt res rei. Hæc vnam habet terminationem in es scilicet.

¶ Res.

Nominatiuo hæc res la cosa. Genitiuo huius rei della cosa datiuo huic rei alla cosa Accusatiuo hanc rem la cosa. Vocatiuo o res o cosa Ablatiuo ab hac re dalla cosa. Et pluraliter nominatiuo hæ res le cose. Genitiuo harum rerum delle cose Datiuo his rebus alle cose Accusatiuo has res le cose Vocatiuo o res o cose, Ablatiuo ab his rebus dalle cose. sic spes, dies, fides.

¶ Albus.

Nominatiuo albus alba album, huomo, donna, & cosa bianca Genitiuo albi albæ albi, di huomo, di donna, di cosa bianca Datiuo albo albæ albo, a huomo, donna, cosa bianca Accusatiuo album albam album, huomo donna, e cosa bianca Vocatiuo albe alba album, o huomo, donna, & cosa bianca Ablatiuo ab albo alba albo, da huomo, donna, & cosa bianca. Et pluraliter nominatiuo albi, albæ, alba, huomini, donne, & cose bianche Genitiuo alborum, albarum, alborum di huomini, donne, & cose bianche Datiuo his albis a huomini, donne, & cose bianche. Accusatiuo albos albas alba huomini, donne, cose bianche Vocatiuo o albi, albæ, alba, o huomini, donne, e cose bianche. Ablatiuo ab

albis, da huomini, da dōne, da cose brāche. sic Bonus, a, um, iustus, iusta, iustum Se [illegible]

¶ Pulcher.

Nominatiuo pulcher pulchra pulchrum, huomo, donna, e cosa bella. Genitiuo [illegible] Datiuo [illegible] Accusatiuo [illegible] pulchram pulchrum Vocatiuo pulcher pulchra pulchrum Ablatiuo a pulchro pulchra pulchro

Et pluraliter nominatiuo [illegible] Genitiuo [illegible] Datiuo pulchris Accusatiuo [illegible] pulchra, Vocatiuo pulchri pulchrę pulchra. Ablatiuo a pulchris

Pulcher, & albus alba album [illegible] declinationis [illegible] & secundę [illegible] declinationis secundę [illegible] parte [illegible] est declinationis [illegible] al ba [illegible].

¶ Duo

Pluraliter nominatiuo hi duo hę duę, & hęc duo, due huomini, due donne, due cose. Genitiuo [illegible] duorum [illegible], de dua [illegible] duabus [illegible] a dua Accusatiuo [illegible] dua Vocatiuo o duo duę duo, o dua Ablatiuo a duobus duabus duobus da duo, sic ambo.

¶ Tres.

Pluraliter nominatiuo hi & hę tres, & hęc tria, tre huomini, tre donne, tre cose Genitiuo trium, di tre. Datiuo tribus, a tre Accusatiuo tres uel tris, & hęc tria tre Vocatiuo o tres, & o tria. o tre. Ablatiuo a tribus, da tre.

¶ Quatuor.

Pluraliter nominatiuo hi & hę & hęc quatuor, a quattro Genitiuo quatuor, de quattro Datiuo quatuor, a quattro. Accusatiuo quatuor, quattro Vocatiuo o quatuor, o quattro [illegible] per omnes casus, [illegible] a quat [illegible] que ad centum sunt indeclinabilia, & omnis generis.

DE VERBO.

AMO, Quę pars orationis est? Verbum, quia cum modis & temporibus est significatiuum agendi uel patiendi.

Verbo accidunt octo, Genus, tempus, modus, species, figura, coniugatio, persona, & numerus.

¶ Genera uerborum sunt duo.

Personale, & impersonale.

¶ Genera uerborum personalium sunt quinque.

Actiuum est, quod desinens in o, format ex se passiuum in or, ut amo, unde amor.

Passiuum quod, in or desinens, ab actiuo descēdit, ut amor.

Neutrum, quod in o desinens, non format ex se passiuum in or.

Commune, quod in or desinens, utramque retinet significationem, scilicet, actiuam & passiuam.

Deponens, quod in or desinens, aut deponit significationem, & alteram per se retinet, ut omittit aliquot actionem, & retinet passionem, sic contra.

¶ Tempora uerborum sunt quinque.

Pręsens, ut amo.

Pręteritum imperfectum, ut amabam.

Pręteritum perfectum, ut amaui.

Pręteritum plusquam perfectum, ut amaueram.

Futurum, ut amabo.

¶ Modi uerborum sunt quinque.

Indicatiuus, ut amo.

Imperatiuus, ut ama.

Optatiuus, ut utinam amarem.

Subiunctiuus, ut cum amem.

Infinitiuus, ut amare.

Indicatiuus, quia indicat rē esse, uel fuisse, uel futurā eē.

Imperatiuus, quia imperat aliquid, uel fieri mandat.

Optatiuus, quia cum aduerbio optandi, ut perfectum significet sensum.

Subiunctiuus, quia subiungit sibi aliud uerbum, uel subiungitur.

iungitur alteri verbo, vt perfectam significet sensum.
Infinitiuus, qui nec numeros, nec personas definit.

¶ Species verborum sunt duæ.

Pr[illegible] [illegible]
Der[illegible] a lego.

¶ [illegible] sunt duæ.

S[illegible] profertur.
Comp[illegible] ex ad, & amo.

¶ [illegible]

Prima est quæ facit in [illegible] indica tiui in as aut in aris [illegible], & [illegible] aris.
Secunda in es, aut eris [illegible], vt doceo doces, & doceos doceris.
Tertia in is, aut in eris breue, vt lego, legis, & legor, legeris.
Quarta in is, aut in iris longum, vt audio audis, & audior audiris.
Sum, Volo, Fero, & Edo cum compositis sunt anomala & nulli [illegible].

¶ Personæ verborum sunt tres.

Prima vt amo, quia est prima uox verbi habentis tres personas.
Secunda vt amas, quia est secunda vox verbi.
Tertia vt amat, quia est tertia uox verbi, & sic in plurali.
Amare est nullius personæ, & [illegible], quia [illegible] impersonalia, infinita, [illegible], & supina numeris, & personas [illegible], & [illegible].

¶ Numeri verborum sunt duo.

Singularis, vt [illegible] amat.
Pluralis, [illegible] amant.

¶ De prima [illegible] actiuorum.

¶ [illegible]

INdicatiuo [illegible] præsenti, amo, [illegible] amas tu ama[illegible] plurali [illegible] nos amamo, amatis [illegible] amant [illegible].

¶ [illegible]

Præterito imperfecto amaua [illegible] amaua, amabas, tu amaui

ui, amabat quello amaua. Pl[illegible] amabamus noi amauamo, ama[illegible] uoi [illegible] quelli amauano.

¶ Tempo passato, e finito.

Præterito perfecto am[illegible] ho amato, amauisti tu amasti & [illegible] amato. Pl[illegible] & haue[illegible] amato, ama[illegible] stis uoi amaste, & haue[illegible] amato, ama[illegible] runt [illegible] & hanno amato.

¶ Tempo passato, [illegible]

Prçter[illegible] perfecto [illegible] haueua amato, a[illegible] tu [illegible] amato, amauerat quello haue[illegible] amato. [illegible] amaue[illegible] noi haueuamo amato, amaueratis uoi haueuate amato, amauerant quelli haueuano amato.

¶ Tempo d'auenire.

Futuro amabo io amer[illegible], [illegible] amabit quello amerà. Pluraliter [illegible] noi ama[illegible], amabi[illegible] [illegible] ameranno.

IMPERATIVO [illegible] ad secundam & terti[illegible], am[illegible], am[illegible] le ami quello. Pluraliter [illegible] nos, amiamo noi, amate uos, amate [illegible], ament[illegible] quelli.

Futuro [illegible] amato [illegible] quello, o [illegible] quello. Pluraliter amemus nos, ama[illegible] noi, o [illegible] amatote uos, amarete uoi, o [illegible] amar uoi, amanto illi, ame[illegible] quelli, o [illegible] amar quelli.

OPTATIVO mo[illegible] presenti, & preterito imperfecto utinam amarem Dio uolesse, che io amassi, amares tu amasti, ama[illegible] quello ama[illegible]. Pluraliter utinam amaremus Dio uolesse che noi amassimo, amaretis uoi amaste, amarent quelli [illegible].

præterito perfecto, & plusquam perfecto utinam amauissem Dio uolesse che io hauessi amato, amauisses tu hauessi amato, amau[illegible] quello hauesse amato.

Pluraliter amauissemus noi haue[illegible] amato, ama[illegible] tis uoi haueste amato, amauisset quelli hauessino amato.

Futu.

Fut [illegible] Dio [illegible] amì, ames tu amì, [illegible] Dio uoglia che [illegible] quelli animo.

SVBIVNCTIVO [illegible] cum [illegible]

Preter [illegible] amando io, concio-sia [illegible] tu amassi, & [illegible] Plu-rale [illegible] amando noi, [illegible] amasse, & [illegible]

Pr[illegible] amato, [illegible] a-[illegible] hauendo amato quelli.

P[illegible] hauendo [illegible] amare [illegible] amauit [illegible] amaui, quelli hauendo-[illegible]

Futuro [illegible] amato, & haro amato, [illegible] amauerimus [illegible] amato, amauerint quelli [illegible]

INFINITIVO [illegible] tempore presenti, & praete-[illegible] numeris, & personis amare, ama-re, [illegible]

Praeter [illegible] & plusquam perfetto amauisse ha-uer amato, [illegible] habbia amato,

Futuro

Futuro amatum esse per douer amare, che amato, ò che habbia, o sarà da amare

¶ De passiuo [illegible]

INdicatiuo modo tempore [illegible] io sono amato, [illegible] quel o è amato, & [illegible] amati, [illegible] amini, voi siete amati, [illegible] sono amati & se amano.

Preterito imperfetto amabar, io era amato, amabaris, vel amabare [illegible] amato, [illegible] amabantur quelli [illegible], & se [illegible]

P[illegible] perfecto [illegible]

Pre[illegible] plu[illegible] perfecto [illegible] io era stato amato, [illegible] amato, [illegible] & se [illegible]

Futu[illegible] & se amaranno.

IMperatiuo modo tempore presenti ad secundam, & [illegible] sia amato quello, & [illegible] siamo amati noi, ama[illegible] amati voi, amentur illi siano amati quelli, o amanli:

Futuro

Futuro amato [illegible] o debbi, & fa che sij a[illegible] [illegible] quel[illegible] o fa che [illegible] saremo amati [illegible] & fa che siamo amati noi, [illegible] sarete amati voi, o debbiate esser [illegible] voi, [illegible] amator illi, saranno [illegible] esser amati quelli, o fa che [illegible]

O[illegible] [illegible] præsenti, & preterito imper[illegible] amarer, [illegible] o fossi amato, [illegible] quello fussi [illegible] amaremus [illegible] amati voi fo[illegible] ste [illegible] amarsi o.

Præterito [illegible] amatus [illegible] fossi stato amato, [illegible] fussi stato amato, [illegible] amato, e se [illegible] essent [illegible] amati, [illegible] amati essent vel fuissent, [illegible] & se fussero amati.

Futuro [illegible] che [illegible] sia amato, ame[illegible] amato [illegible] amato, [illegible] Dio voglia che [illegible] amati, amentur [illegible]

SVBIVN[illegible] tempore præsenti, cum amerer [illegible] essendo amato [illegible] amando [illegible] amati noi, amemini [illegible] amentur essendo amati quelli, o amandosi quelli.

Præte[illegible] cum amarer essendo amato io, o [illegible] che io fossi, e sarei amato, amareris vel amarere tu fossi, e sarei amato, amaretur quello [illegible] o fusse

e farebbe [illegible] ato e [illegible] marebbe. Pluraliter com ama-
remur [illegible] o [illegible] che noi fos-
semo [illegible] nati [illegible] forte, & fare-
sti [illegible] quelli fosse o, & farebbono ama
ti, e se amarebbono.

Preterito perfecto [illegible] fuerim essendo
stato [illegible] fusti a-
mat [illegible] quel
lo, [illegible] Pluraliter
cum amati [illegible] amati noi,
amati [illegible] fuerit amati
sunt [illegible] amati quelli [illegible] o-
si, & essen [illegible]

Preterito [illegible] essem, uel fuis-
sem [illegible]
[illegible]
& [illegible] lo
fosse, [illegible] ra
liter [illegible] ama-
mati noi, [illegible] no
stati amati, [illegible] e fare-
ste stati amati, [illegible] quelli fosse o,
& farebb [illegible]

Futuro [illegible] fuero, uel fuero [illegible] farò
amato [illegible] stato
[illegible] farai stato amato [illegible] lo
sarà amato [illegible] Pluraliter
[illegible] fare
mo amati, o fare mo stati [illegible] fueri
tis [illegible] erant,
uel fuerint quelli faranno amati [illegible] ama-
ti, & amaranno, o se saranno amati.

INFINITIVO [illegible] & preter ito
imperfecto amari [illegible] che [illegible] ama &
ama [illegible] che [illegible] era [illegible]

Præterito [illegible] & [illegible] perfecto amatum esse
uel fuisse esser stato amato, [illegible] che e, & era
stato

stato amato, che sia, & habbia amato.

Futuro [illegible], domandarle, per docersi amare, che [illegible] da amare, & che e per amarsi.

¶ De secunda coniugatione Actiuorum.

Indicatiuo.

PRes. Doceo, io insegno, doces tu insegni, docet quel lo insegna, pluraliter docemus noi insegnamo, docetis uoi insegnate, docent quelli insegnano.

Preterito imperfetto. docebam io insegnaua, docebas tu insegnaui, docebat quello insegnaua, pluraliter docebamus noi insegnauamo, docebatis uoi insegnauate, docebant quelli insegnauano.

Preterito perfetto. docui io insegnai, & ho insegnato, docuisti tu insegnasti, & hai insegnato, docuit quello insegnò, & ha insegnato, pluraliter docuimus noi insegnammo, & habbiamo insegnato, docuistis uoi insegnaste, & hauete insegnato, docuerunt, uel docuere, quelli insegnarono, & hanno insegnato.

Preterito piu che perfetto. docueram, io haueua insegnato, docueras tu haueui insegnato, docuerat quello haueua insegnato, pluraliter docueramus noi haueuamo insegnato, docueratis uoi haueuate insegnato, docuerant quelli haueuano insegnato.

Futuro. docebo io insegnarò, docebis tu insegnarai, docebit quello insegnarà, pluraliter docebimus noi insegnaremo, docebitis uoi insegnarete, docebunt quelli insegnaranno.

¶ Imperatiuo.

Pre. doce tu, insegna tu, doceat che insegna quello, pluraliter doceamus insegnamo noi, docete uos, insegnate uoi, doceant insegnino quelli.

Futuro. doceto tu insegnarai tu, o debbi insegnare tu, doceto quello insegnarà quello, o debbia insegnar quello, pluraliter doceamus noi insegnaremo noi, o debbiamo, docetote uos insegnarete uoi, o debbiate insegnare uoi, docento quelli insegnaranno, o debbiano insegnar quelli.

Optatiuo

¶ Optatiuo.

Præs. & præt. imperf. utinam docerem, Dio uolesse che io insegnassi, doceres tu insegnassi, doceret quello insegnasse. pluraliter utinam doceremus Dio uolesse che noi insegnassimo, doceretis uoi insegnaste, docerent quelli insegnassino.

Præt. perf. & plusquam. perf. utinam docuissem Dio uolesse ch'io hauessi insegnato, docuisses tu hauessi insegnato, docuisset quello hauesse insegnato. Pluraliter utinam docuissemus Dio uolesse, che noi hauessimo insegnato, docuissetis uoi haueste insegnato, docuissent quelli hauessino insegnato.

Fut. utinam doceam, Dio uoglia che io insegni, doceas tu insegni, doceat quello insegni. pluraliter utinam doceamus, Dio uoglia che noi insegnamo, doceatis uoi insegnate, doceant quelli insegnino.

¶ Subiunctiuo.

Præs. cum doceam insegnando io, doceas insegnando tu, doceat insegnando quello. Pluraliter cum doceamus insegnando noi, doceatis insegnando uoi, doceant insegnando quelli.

Præt. imperf. cum docerem insegnando io, o conciosia cosa ch'io insegnassi, o insegnarei, doceres tu insegnassi, o insegnaresti, doceret quello insegnasse, & insegnarebbe. pluraliter cum doceremus insegnando noi o conciosia cosa che noi insegnassimo, insegnaremo, doceretis uoi insegnaste, & insegnareste, docerent quelli insegnassino, e insegnarebbono.

Præt. perf. cum docuerim, hauendo insegnato io. docueris hauendo insegnato tu, docuerit hauendo insegnato quello. pluraliter cum docuerimus hauendo insegnato noi, docueritis hauendo insegnato uoi, docuerint hauendo insegnato quelli.

Præt. plusquam perf. cum docuissem hauendo insegnato io, o conciosia cosa ch'io hauessi, & harei insegnato, docuisses tu hauessi, & haresti insegnato, docuisset quello hauesse, & hauerebbe insegnato. plurali

ter cũ docuiſſemus haurendo inſegnato noi, o concioſia coſa che noi haueſſimo, & haure mo inſegnato, lo caueretis, vo haueſte, & haureſte inſegnato, docuiſſent quelli haueſſino, & haurebbono inſegnato.

Fut cum vel vt docuero quando io inſegnaro, o hauerò inſegnato, docueris tu inſegnarai, & harai inſegnato, docuerit quello inſegnara, o hauera inſegnato. Pluraliter cum vel vt docuerimus, quando noi inſegnaremo, o haremo inſegnato, docueritis vo inſegnarete o harete inſegnato, docuerint quelli inſegnaranno, o haranno inſegnato.

¶ Infinitiuo.

Preſ. docere inſegnare, che inſegna, o inſegnaua.

Præt. perf. & pluſquã perf. docuiſſe hauer inſegnato, che ha, & haue ua, o che habbia inſegnato.

Fut. doctum iri, che, per douer inſegnare, che inſegnarà, e s habbi, o uua da inſegnare.

¶ De ſecunda coniugatione paſſiuorum.

Indicatiuo.

PReſ. Doceor io ſono inſegnato, doceris, vel docere tu ſei inſegnato, docet quello e inſegnato, & s'inſegna. Pluraliter docemur noi ſiamo inſegnati, docemini voi ſiete inſegnati, docentur quelli ſono inſegnati, & s'inſegnano.

Preterimperfetto docebar io era inſegnato, docebaris, vel docebare tu eri inſegnato, docebatur quello era inſegnato, e s'inſegnaua. Plur. docebamur noi erauamo inſegnati, docebamini voi erauate inſegnati, docebantur quelli erano inſegnati, e s'inſegnauano.

Præt. perfecto doctus ſum, vel fui, io ſono, o fui ſtato inſegnato, doctus es, vel fuiſti, tu ſei, o fuſti ſtato inſegnato, doctus eſt, vel fuit, quello è, & è ſtato o fu ſtato, e s'inſegnò. Pluraliter docti ſumus, vel fuimus, noi ſiamo, o fummo ſtati inſegnati, docti eſtis, vel fuiſtis voi ſete, o foſte ſtati inſegnati, docti ſunt ſue, vnt vel fuere, quelli ſono, o furono ſtati inſegnati, e s'inſegnarono.

Præt. pluſquam perf. doctus eram vel fueram, io era ſtato inſe-

insegnato, doctus eras uel fueras, tu eri stato insegna to, doctus erat fuerat, quello era stato insegnato e se haueua insegnato. Pluraliter docti eramus uel fueramus, noi eramo stati insegnati, docti eratis, uel fueratis, voi erauate stati insegnati, docti erant uel fuerant, quelli erano stati insegnati, e s haueuano insegnati.

Fut. docebor io saro insegnato, doceberis uel docebere tu sarai insegnato, docebitur, quello sara insegnato, o s'insegnara. Pluraliter docebimur, noi saremo insegnati, docebimini uoi, sarete insegnati, docebuntur quelli, saranno insegnati, o s'insegnaranno.

¶ Imperatiuo.

Pres. docere tu, sii insegnato tu, doceatur ille, sia insegnato quello, o insegnisi. Pluraliter doceamur nos, siamo insegnato noi, docemini uos, siate insegnati uoi. doceantur illi, siano insegnato quelli, o insegninsi.

Fut. docetor tu, sarai insegnato tu, o deoni, & ta che sii insegnato tu, docetor ille, sera insegnato quello, o deoni, e ta che sia insegnato quello. pluraliter doceamur nos, saremo insegnati noi, o debbiamo esser insegnati noi, e ta che siamo insegnati noi. doceminor uos, sarete insegnati uoi, o debbiate esser insegnati uoi, e ta che siate insegnati uoi. docentor illi, saranno insegnati quelli, o deono esser insegnati quelli, & ta che siano insegnati quelli.

¶ Optatiuo.

Pres. & praet. imperfecto. utinam docerer, Dio uolesse ch'io fossi insegnato, doceris uel docerere, tu fossi insegnato, doceretur, quello fosse insegnato, o s'insegnasse. pluraliter utinam doceremur, Dio uolesse che noi fossimo insegnati, doceremini, uoi fosti insegnati, docerentur, quelli fossero insegnati, o s'insegnassero.

Praet. perf. & plusquamperfecto. utinam doctus essem uel fuissem, Dio uolesse ch'io fossi stato insegnato, doctus esses uel fuisses, tu fossi stato insegnato, doctus esset uel fuisset, quello fosse stato insegnato, e si hauesse in

segnato. Pluraliter [illegible] docti [illegible] mus uel fuissemus, [illegible] noi [illegible] stati insegnati, docti [illegible] stati insegnati, docti essent uel [illegible] quelli fossero stati insegnati, e s'hauessero insegnati.

Futuro [illegible] docear, [illegible] insegnato, docearis uel doceare, tu [illegible] insegnato, doceatur, quello sia insegnato, & [illegible] pluraliter [illegible] doceamur, [illegible] insegnati, doceamini, [illegible] siate insegnati, doceantur, quelli hano insegnati, e s'insegnino.

Subiunctiuo.

Præs. cum docear, essendo insegnato io, docearis uel doceare essendo insegnato tu, doceatur essendo insegnato quello, o [illegible] quello. Pluraliter cum doceamur, essendo insegnati noi, doceamini essendo insegnati uoi, doceantur, essendo insegnati quelli, o insegnandosi quelli.

Præt. imperf. cum docerer, essendo insegnato io, conciosia cosa che io fossi, e sarei insegnato, docereris uel docerere, tu [illegible], & saresti insegnato, doceretur, quello fosse, e sarebbe insegnato, e s'insegnarebbe.

Pluraliter cum doceremur, essendo insegnati noi, o conciosia cosa che noi fossimo, e saremmo insegnati, doceremini, uoi foste e sareste insegnati, docerentur, quelli fossero, & sarebbeno insegnati, & s'insegnarebbeno.

Præt. perf. cum doctus sim uel fuerim, essendo stato insegnato io, doctus sis uel fueris, essendo stato insegnato tu, [illegible] fuerit, essendo stato insegnato quello, o hauendosi, & essendosi insegnato quello, pluraliter cum docti simus uel fuerimus, essendo stati insegnati noi, docti sitis uel fueritis, essendo stati insegnati uoi, docti sint, uel fuerint, essendo stati insegnati quelli, o hauendosi, & essendosi insegnati quelli.

Præt. plusquamperf. cum doctus essem, uel fuissem, essendo stato insegnato io, o conciosia cosa ch'io fossi, e sarei stato insegnato, doctus esses uel fuisses, tu fossi,

& sarest state in errato, docti essent vel fuisset, quel lo fosse, & sarebbe stato insegnato, o fosse stato insegnato. pluraliter cum docti essemus, vel fuissemus, essendo stati insegnati noi, o che noi fossimo, & saremmo stati insegnati, docti essetis vel fuissetis, uoi foste, & sareste stati insegnati, docti essent vel fuissent, & sarebbono stati insegnati, o fussero stati insegnati.

Futurum doctus ero vel fuero, quando io sarò insegnato, o sarò stato insegnato, doctus eris, uel fueris, tu sarai stato insegnato, doctus erit, uel fuerit, quello sarà stato insegnato. pluraliter cum docti erimus, uel fuerimus, saremo stati insegnati, o ... docti eritis, uel fueritis, uoi sarete stati insegnati, docti erunt, uel fuerunt, quelli saranno stati insegnati, o ... insegnati.

¶ Infinitiuo.

Pre. & preterito imperfecto doceri, essere insegnato, in segnarsi, che ... insegna, & ... insegnaua, che è & era insegnato.

Preter perf. & plusquam perf. doctum esse uel fuisse, essere stato insegnato, ... che è, & era stato insegnato, ... insegnato.

Futuro doctum iri, che ... essere, o douersi insegnare, che ... insegnata, che ha da insegnare, o che è per insegnarsi.

¶ De tertia coniugatione Passiuorum.

Legor.

PRes. Legor, io leggo, legeris, tu leggi, legitur quello legge. pluraliter legimur, noi leggiamo, legimini, uoi leggete, leguntur questi leggono.

Preterito imperf. legebar, io leggeua, legebaris, tu leggeui, legebatur, quello leggeua, pluraliter legebamur noi leggeuamo, legebamini, uoi leggeuate, legebantur, lilleggeuano.

Preterito perfecto lectus sum vel fui, io fui letto, lectus es, tu leggesti & hai letto, lectus est, quello lesse, & ha letto.

pluraliter legimus, noi leggemmo, & hauemo letto, leg[illegible]is [illegible] leggeste, & hauete letto, leger[illegible]nt uel legere, quelli lettero, & hanno [illegible]tto

Præt plusquam perf. legeram, io haueua letto, leg[illegible]as, [illegible] haueui letto, legerat, q[illegible] haueua letto p[illegible]raliter legeramus, noi haueuamo letto, [illegible]eg[illegible]atis, [illegible] haueuate letto, legerant, quelli h[illegible] letto

Futuro legam io legg[illegible], leges, t[illegible] legge[illegible], [illegible]eget, quello leggerà pluraliter leg[illegible]mus, noi legg[illegible]mo, legetis, uo[illegible] legerete, legent, que[illegible] legger[illegible].

¶ Imperatiuo.

Præs. lege tu leggi tu, legat ille, legga quello pluraliter legamus nos, leggiamo noi, legite uo[illegible] leggete uo[illegible], legant illi leggano quelli.

Futuro legito tu, legerai t[illegible], o debb[illegible] leg[illegible] tu, legito [illegible]lle leggera [illegible]ello, o debb[illegible] [illegible] quel[illegible] pluraliter legamus nos [illegible]ren[illegible] o [illegible], o debb[illegible] noi, le[illegible]tote uos, [illegible] o deb[illegible], leg[illegible]tote illi, leggeranno quelli, o de[illegible] leg[illegible] quelli.

¶ Optatiuo.

Præs & præt imperf. utin[illegible] [illegible]gerem, D[illegible] ch'io leggessi, legeres, [illegible] leggessi, legeret [illegible] lle[illegible] [illegible] pluraliter utinam legeremus, Dio [illegible] che [illegible] leggessimo, legeretis noi leggeste, le[illegible]rent, [illegible] le[illegible]

Præt perf. & plusq[illegible] [illegible] utinam le[illegible] D[illegible] che io haueßi letto, legisses tu haueßi letto, l[illegible] quello haueße letto pluraliter utinam legißemus Dio volesse che noi haueßimo letto, le[illegible]ssetis, noi haueste letto, legißent, quelli haueßino letto.

Fut. utinam legam, Dio [illegible] ch'io legga, legas tu legga, legat, quello legga pluraliter utinam legamus, Dio uoglia che noi leggiamo, legatis, uoi leggiate, legant quelli leggano

¶ Subiunctiuo.

Præs. cum legam, leggendo io, legas, leggendo tu, legat leggendo quello. pluraliter, cum legamus, leggendo noi, legatis, leggendo uoi legant, leggendo quelli.

Præt,

Præt.imperf. cũ legerem, legendo io conciosia cosa ch'io leggessi, e leggessi, [illegible] tu leggessi, e leggere sti, legeret, quello leggesse [illegible] pluraliter cũ legere mus, legendo [illegible] leggessimo, e leggessimo [illegible] leggeste e leggereste, lege rent quelli [illegible] & leggeriano

Præt. perf. cũ [illegible] letto io, legeris, hauen do letto tu, legerit, hauendo letto quello pluraliter cum legerimus [illegible] legeritis, hauendo letto [illegible] legerint, [illegible] letto quelli.

Præt. plusquam. [illegible] letto io, o [illegible] & [illegible] letto, legisses tu hauessi & [illegible] letto, [illegible] quello [illegible] & hare [illegible] letto [illegible] letto [illegible] hauemo letto [illegible] letto, legissent quelli [illegible] letto.

Futu. [illegible] haro letto, legeris [illegible] hara letto [illegible] hauremo [illegible] letto, [illegible] letto.

¶ Infinitiuo.

pres.& preterito imperfetto legere, leggere, che legga, o leggeua.

præt. perf. & plusquam perfe. legisse, hauer letto, che ha o haue [illegible] letto

Futuro lecturum esse per douer leggere, che legera, o che [illegible] hara da leggere.

¶ De tertia coniugatione passiuorum.

PRæs. legor, io son letto, legeris vel legere, tu sei letto, legitur, quello è letto, & si legge pluraliter legimur noi siamo letti, legimini, voi siate letti, leguntur quelli sono letti, & si leggeno.

per imperf. legebar, io era letto, legebaris, vel legebare, tu eri letto, legebatur, quello era letto, e si legge-

ret stato letto, lecti [illegible], vel fuisses, tu [illegible], e sarestù stato letto, [illegible] fuisset, quello fosse, e sarebbe [illegible] [illegible] [illegible] pluraliter. cum lecti essemus, [illegible] [illegible], o conciosia [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible], lecti [illegible], vel [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], lecti essent, vel [illegible], quelli [illegible], e sarebbono stati letti, o si haurebbono letti

Futuro cum [illegible] [illegible], vel fuero, quando [illegible] saro, o sarò stato [illegible] [illegible] [illegible], tu [illegible], o [illegible] stato letto [illegible] [illegible] [illegible], quello [illegible] letto, e [illegible] [illegible] [illegible] pluraliter [illegible] [illegible] vel [illegible], [illegible] [illegible], & [illegible] stati letti lecti [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], o [illegible] stati letti lecti [illegible] [illegible], quelli saranno, o saranno stati letti o se haranno letti.

¶ Infinitiuo.

Præs.& [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], leggerse, che se leggeuo, [illegible] [illegible], & era letto.

Præt. perf. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fusse, esser [illegible] [illegible] [illegible] letto, [illegible], & era stato letto, [illegible] [illegible] letti.

Futuro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], per douersi leggere, [illegible] [illegible] [illegible] habbia de leggere, & che è per leggerse.

De [illegible] [illegible] [illegible] Actiuorum

Indicatiuo.

PRæs. audio [illegible] [illegible] [illegible], audit quello ode. Pluraliter [illegible] [illegible] [illegible], auditis voi odite, audiunt quelli odono.

Præt. imperf. [illegible] [illegible] [illegible], audiebas tu [illegible], audiebat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] noi odiuamo, audiebatis [illegible] [illegible], audiebant quelli odiuano.

Præt. perf. audiui io odi, & ho odito, audiuisti tu odisti, & [illegible] odito, [illegible] [illegible] quello odi, & ha odito pluraliter audiuimus noi odimmo, & hauemo odito, audiuistis

stis voi odiste, & hauete odito, audiuerunt, vel audiue re quelli odirno, & hanno odito.

Pret. plusquam perf. audi[illegible] eram io haueua odito, audiueras tu haueui odito, audiuerat ello haueua odito. pluraliter audiueramus, noi haueuamo odito, audiue ratis voi haueuate odito, audiuerant quelli haueuano odito.

Futuro audiam io odirò, audies tu odirai, audiet quello odirà, pluraliter audiemus noi odiremo, audietis, uoi odirete, audient quelli odiranno.

Imperatiuo.

Pres. audi tu odi tu, audiat ille oda quello. pluraliter audiamus nos odiamo noi, audite uos odite voi, audiant illi odino quelli.

Fut. audito tu, odirai tu, o debbi odir tu, audito ille odira quello, o debbi odir quello, pluraliter audiamus nos odiremo noi, o debbiamo odir noi, auditote nos odirete voi, o debbiate odir voi, audiunto illi, odiranno quelli, o che debbino odir quelli.

¶ Optatiuo.

Pres. & pret. imperf. vtinam audirem, Dio volesse ch'io odissi, audires tu odissi, [illegible] quello odisse. pluraliter vtinam audiremus, Dio volesse che noi odissemo, audiretis uoi odiste, [illegible] quelli odissero.

Pret. [illegible], Dio volesse ch'io hauessi odito, [illegible] tu haueßi odito, [illegible] quello haueße odito. pluraliter vtinam [illegible], Dio volesse che noi hauessimo odito, audiueritis voi haueste odito, [illegible] quelli hauessero odito.

Fut. vtinam audiam, Dio voglia ch'io oda, audias tu odi, audiat quello oda. pluraliter vtinam audiamus, Dio voglia che noi odiamo, audiatis voi odiate, audiant quelli odino.

¶ Subiunctiuo.

Pres. cum audiam odendo io, audias odendo tu, audiat odendo quello. pluraliter cum audiamus odendo noi, audiatis odendo voi, audiant odendo quelli.

Pre-

Preterito imperfect. cum audirem, odendo, o conciosia co [illegible] io [illegible], [illegible] audires tu [illegible], & odiresti, audiret quem [illegible], & odirebbe. pluraliter cum audiremus [illegible] noi [illegible] che noi odissemo, & odiremo [illegible] odiste, & odireste, audirent [illegible], & odirebbono.

Præt. perfect. [illegible], hauendo [illegible] io, audiueris hauendo odito tu, audiuerit hauendo [illegible] quel [illegible]. [illegible] cum audiuerimus hauendo odito noi, audiueritis hauendo [illegible] voi, audiuerint, hauendo odito quelli.

Præt. plusquamperfect. cum audiuissem hauendo odito io, o conciosia co[illegible] ch'io [illegible] & [illegible] odito, audiuisses [illegible], & haresti odito, audiuisset [illegible] haueste, & [illegible] odito [illegible] audiuissemus hauendo [illegible], o conciosia [illegible] che noi haueßimo, & haremo [illegible], audiuissetis [illegible] hauete [illegible], & hareste odito, audiuissent quem haueßino, & harebbono odito.

Futur. cum audiuero, quando io odirò, o harò odito, audiueris [illegible], audiuerit quel [illegible] odira, & harà [illegible]. pluraliter cum audiuerimus quando noi odiremo, [illegible] odito, audiueritis [illegible], & harete odito, audiuerint quem odiranno, & haranno odito.

¶ Infinitiuo.

Præs & præt. imperf. audire odire, che ode, & odiua.

Præt. perf. & plusquamperf. audiuisse haue re odito che ha, & haueua, o che hauesse odito.

Futur. auditurum esse, per douer odire, che odira, che habbia, o harà da odire.

¶ De quarta coniugatione Paßiuorum.

Indicatiuo.

PRæs. audior io son odito, audiris vel audire tu sei odito, [illegible] odito, [illegible] auditur [illegible] audimur noi [illegible] auditis [illegible] odiri, audiuntur quelli [illegible], & [illegible] odeno.

Præt. imperfect. audiebar io era odito, audiebaris, vel audiebare

diebare tu eri odito, audiebatur qll'o era odito,& s'odi ui plur a ... noi ... eraua ... uoi er ... aud ... quelli e ano oditi.

Præt per... audi... sũ uel fui,io ... e sono stato odito, auditus es, uel fuisti, tu fosti, e sei stato odito, auditus est uel fuit quello fu, & e stato odito,& s'odi. pluraliter audi ... mus uel fuimus ... e ... stati oditi, au... tis uel fuistis ... e ... stati oditi, au... sunt fuerunt uel fuere, quelli furono, & sono stati oditi,& s'odirono.

Præt.plusquam perf.auditus eram uel fueram io era stato odito, auditus eras uel ... eras tu eri stato odito, au... erat uel fuerat quello era stato odito,& s'haueua odito pluraliter auditi era... uel fuera... noi era... mo stati oditi, auditi eratis uel ... eratis uoi erauate stati oditi, auditi erãt uel fuerãt ql'i erano stati oditi,& s'haueuano oditi.

Fut. audiar io sarò odito, audieris uel audiere tu sarai odito, audiet quello sarà odito, e s'odi... pluraliter audiemur noi saremo oditi, aud... uoi sarete oditi, audientur, quelli saranno oditi,& s'odiranno.

¶ Imperatiuo.

Præs audire tu sij odito ..., audiatur ille sia odito quello & odisi. pluraliter audiamur nos siamo oditi noi, audimini uos siate oditi uoi, audiantur illi, siano oditi quelli,& odisi.

Fut auditor tu sarai odito tu, auditor ille sarà odito quello, o debbi e fa che ... odito quel... pluraliter audiamur nos saremo oditi noi, o debbiamo,& fa che siamo oditi noi, audiminor uos sarete oditi uoi, o debbiate, e fa che siate oditi uoi, audiuntor illi saranno oditi quelli, o debbiano e fa che siano oditi quelli.

¶ Optatiuo.

Præs præt imperf utinam audirer, Dio uolesse ch'io fossi odito, audireris uel audirere, tu ... odito, audiretur quello fosse odito, e s'odisse ... pluraliter utinam audiremur Dio uolesse che noi fossimo oditi, audire-

mini uoi foste oditi, audirentur quelli fossero oditi, & s'odissero.

Præt. perf. & plusq. pf. perfe. [illegible] Utinam auditus essem uel fuissem, O [illegible] stato odito, audi[illegible] [illegible] fosse [illegible] oditi, auditus esses uel fuisses [illegible] hauesse odito, P[illegible] ter [illegible] fuissemus. Dio uolesse che [illegible] auditi essetis uel fuissetis uoi foste stati oditi, auditi essent uel fuissent, quelli fossero [illegible] fossero oditi

Fut. Utinam audiar, Dio uoglia ch'io sia odito, audiaris uel audiare [illegible], audiatur quello sia odito, & s'[illegible] Utinam audiamur, Dio uoglia che noi [illegible], audiamini uoi siate oditi, audiantur quelli siano oditi, & s'odino

¶ Subiunctiuo.

Præs. Cum audiar essendo [illegible] io, audiaris uel audiare [illegible], audiatur essendo odito quello, [illegible] Pl. [illegible] cum audiamur essendo oditi [illegible], audiamini essendo [illegible] uoi, audiantur essendo oditi [illegible] quelli.

Præt. imperf. [illegible] audirer essendo odito io, o conciosia cosa che [illegible], audireris uel audirere tu fossi [illegible], audiretur [illegible], & sarebbe odito, [illegible] audiremur essendo oditi [illegible] cosa che fossimo, & saremmo oditi, audiremini [illegible] foste, e sareste oditi, audirentur quelli [illegible] fossero [illegible].

Præt. perf. [illegible] cum auditus [illegible] essendo stato odito io, [illegible] auditus [illegible] io ho, o haue[illegible] [illegible] auditi simus uel fuerimus [illegible] auditi essetis uel fueritis essendo [illegible], auditi sint uel fuerint essendo stati [illegible], & che [illegible] oditi quelli

Præt. plusq. perf. cum auditus essem uel fuissem essendo stato odito io, o conciosia cosa che io fussi, & sarei

rei stato odito, auditus esses, uel fuisses, tu fossi, & saresti stato odito, auditus esset uel fuisset, quello fosse, & sarebbe stato odito, & s'hauere hauesse odito. Pluraliter cum auditi essemus, uel fuissemus, noi fossimo stati oditi, o concioia cosa che noi siamo, & saremmo stati oditi, auditi essetis uel fuissetis, & fusti stati oditi, auditi essent uel fuissent quelli fossero, e sareb bono stati oditi, & s'hauere sbono oditi.

Fut. cum auditus ero uel fuero quando io saro, o sarò stato odito, auditus eris uel fueris, tu sarai, o sarai stato odito, auditus erit uel fuerit quando sara, o sara stato odito, o s'hara odito. Pluraliter cum auditi erimus uel fuerimus, quando noi saremo, ouero haremo stati oditi, auditi eritis uel fueritis uoi sarete, ouer sarete stati oditi, auditi erunt uel fuerint quelli saranno, o saranno stati oditi, o s'haranno oditi.

¶ Infinitiuo.

Præs. & præt. imperf. audiri esser odito, odirse, che si ode, & ch'era udito.

Præt. perf. & plusquamperf. auditum esse, uel fuisse esser stato odito, esser stato odito, l'esser odito, che e, & era stato odito, che s'e, & haueua odito.

Fut. auditum iri uel audiendum esser per esser odito, che s'udira, che s'ha da odire, & che e per odirsi.

DE VERBIS ANOMALIS.

¶ Indicatiuo.

PRAES. Sum io sono, es tu sei, est quello e. Pluraliter sumus noi siamo, estis uoi sete, sunt quelli sono.

Præt. imperf. eram io era, eras tu eri, erat quello era. pluraliter eramus noi erauamo, eratis uoi erauate, erant quelli erano.

Præt. perf. fui, io fui o & son stato, fuisti tu fosti, & sei stato, fuit quel fu, & e stato. pluraliter fuimus noi fummo e semo stati, fuistis uoi foste, e sete stati fuerunt, uel fuere quelli furono, e sono stati.

Pret. plusqu. perf. fueram io era stato, fueras tu eri stato, fuerat [illegible] era stato, [illegible] mus noi eravamo stati, fueratis voi eravate stati, fuerant quelli erano stati.

Futuro ero [illegible] sarai, erit [illegible] plur. erimus noi saremo, eritis [illegible] sarete, erunt quelli saranno.

¶ Imperativo.

Pres. [illegible] sia quello. plur. simus noi siamo [illegible] siate voi, [illegible] siano quelli.

Fut. esto tu [illegible] o debbi, & fa che [illegible] esto ille sarà quello [illegible] & fa che [illegible] quello. pluraliter [illegible] noi [illegible] debbiamo, & fa che siamo noi. [illegible] esto te [illegible] & fa che siate voi, [illegible] saranno quelli, [illegible] & fa che siano quelli.

¶ Optativo.

Pres. & p. [illegible] Dio volesse ch'io fossi, esses [illegible] plur. utinam essemus, [illegible] io, essetis [illegible] fossero, essent quelli fossino.

Pret. perf. & plu quam perf. utinam fuissem, Dio volesse ch'io fossi stato, [illegible] tu fossi stato, [illegible] fosse stato. pl. [illegible] Dio [illegible] che noi fossimo stati, [illegible] fossero stati.

Futuro utinam sim, Dio voglia ch'io sia, sis [illegible] sit quello sia. pluraliter utinam [illegible] Dio voglia che noi siamo, [illegible] quelli siano.

¶ [illegible]

Pres. cum sim, essendo io, sis [illegible] tu, sit essendo quello. pluraliter [illegible] noi, [illegible] essendo voi, sint essendo quelli.

Pret. [illegible] essendo io, [illegible] o concio sia cosa che io [illegible] esse [illegible] che quello fosse [illegible] cum essemus essendo noi, o concio [illegible] essetis voi [illegible] essent quelli fossero, o fossono.

Pret. perf. [illegible] essendo stato io, fueris essendo stato tu, fuerit essendo stato quello. pluraliter cum

fuerimus

fuerimus essendo stati noi, fueritis essendo stati uoi, fuerint essendo stati quelli.

Præt. Plusquam perfectum fuissem, essendo stato io, conciosia cosa ch'io fossi, e sarei stato, fuisses tu fossi, e saresti stato, fuisset quel fosse, e saria stato. plural. per cũ fuissemus essendo stati noi, concio sia cosa che fussimo, e saressimo stati, fuissetis uoi fosse, e sareste stati, fuissent quelli fussero, e sarebbono stati.

Fut. cum fuero, quando io saro o saro stato, fueris tu sarai, o sarai stato, fuerit quello sarà, o sara stato plura. cum fuerimus quando noi saremo, o saremo stati, fueritis uoi sarete, o sarete stati, fuerint quelli saranno, o saranno stati. ¶ Infinitiuo.

Pres. & Pret. imperfectum esse, essere, che è, che era

Præt. perf. & plusquam perf. fuisse, essere stato, che è stato, che era stato, che fu, o fosse stato.

Fut. futurũ esse per douer essere, hauer da essere, che sara.

VOLO.

¶ Indicatiuo modo.

PRes. Volo, io uoglio, uis tu uuoi, uult quello uuole. Pluraliter uolumus noi uolemo, uultis uoi uolete, uolunt quelli uoghono.

Præterim perf. uolebam io uoleua, uolebas tu uoleui, uolebat quello uoleua. plur. uolebamus noi uoleuamo, uolebatis uoi uoleuate, uolebant quelli uoleuano.

Præt. perf. uolui io uolsi, & ho uoluto, uoluisti tu uolesti & hai uoluto, uoluit quello uolse, & ha uoluto, plu. uoluimus noi uolemmo, & hauemo uoluto, uoluistis uoi uoleste, & hauete uoluto, uoluerunt uel uoluere quelli uolsero, & hanno uoluto.

Præt. plusquam perf. uolueram io haueua uoluto, uolueras tu haueui uoluto, uoluerat quello haueua uoluto. plu. uolueramus noi haueuamo uoluto, uolueratis uoi haueuate uoluto, uoluerant quelli haueuano uoluto.

Fut. uolam io uorro, uoles tu uorrai, uolet quello uorra. Pluraliter uolemus noi uorremo, uoletis uoi uorre-

te uolent quelli uorranno.

Imperatiuo caret.

Optatiuo.

Præs. & præt. im perf. utinam uellem Dio uolesse ch'io uolessi, uelles tu uolessi, uellet quello uolessi pluraliter utinam uellemus Dio uolesse che noi uolessimo uelletis, uoi uoleste, uellent quelli uolessero.

Præt. perf. & plusquam perf. utinam uoluissem Dio uolesse ch'io hauessi uoluto, uoluisses tu hauessi uoluto, uoluisset q̃llo hauesse uoluto plura. utinam uoluissemus Dio uolesse che noi hauessimo uoluto, uoluissetis uoi haueste uoluto, uoluissent quelli hauessero uoluto.

Futu. utinam uelim Dio uoglia ch'io uoglia, uelis tu uogli, uelit quello uoglia pluraliter utinam uelimus Dio uoglia che noi uogliamo, uelitis uoi uogliate, uelint quelli uolgiano.

¶ Subiunctiuo.

Præs. cum uelim uolendo io, uelis uolendo tu, uelit uolendo quello pluraliter cum uelimus uolendo noi, uelitis uolendo uoi, uelint uolendo quelli.

Præt. imperf. cum uellem uolendo io, o conciosia cosa ch'io uolessi, e uorria, uelles tu uolessi, e uorresti, uellet quello uolesse, e uorrebbe Pluraliter cum uellemus uolendo noi, o conciosia cosa che uolessimo, e uorremo, uelletis uoi uolessiuo, & uorreste, uellent quelli uolesano, e uorrebbono.

Præt. perf. cum uoluerim hauendo uoluto io, uolueris hauendo uoluto tu, uoluerit hauendo uoluto quello plu. cum uoluerimus hauendo uoluto noi, uolueritis hauendo uoluto uoi, uoluerint hauendo uoluto quelli.

Præt. plusquam perf. cum uoluissem hauendo uoluto io, o conciosia cosa ch'io hauessi, & haria uoluto, uoluisses tu hauesti, & haresti uoluto, uoluisset quello hauesse & haueria uoluto. Plur. cum uoluissemus hauendo uoluto noi, o conciosia cosa che noi hauessimo, & hariamo uoluto, uoluissetis uoi haueste, & hareste uoluto, uoluissent quelli hauessano, & harebbono uoluto.

Fut.

Fut cum voluero, quando io vorro, o haro voluto, volueris tu uorrai, o hauerai uoluto, uoluerit, quello uora o hara uoluto plur. cum uo uerremus, quando noi uorremo, o haremo uoluto, uolueritis, uoi uorete, o harete uoluto, uoluerint, quelli uorrāno, & harāno uoluto.

¶ Infinitiuo.

Præs. & præt. imperf. uelle, uolere, che uuole, che uoleua.
Præt. perf. & plusquam perf. uoluisse, hauer uoluto, che ha, & haueua uoluto, & che habbia uoluto. sic Malo Nolo, & composita.

FERO.

¶ Indicatiuo modo.

PRæs. Fero, io porto, fers tu porti, fert quello porta. pluraliter ferimus noi portamo, fertis uoi portate ferūt quelli portano.
Præ. imperf. ferebam io portaua, ferebas tu portaui, ferebat quello portaua. pluraliter ferebamus noi portauamo, ferebatis uoi portauate, ferebāt quelli portauano.
Præt. perf. tuli io portai, & ho portato, tulisti, tu portasti, & hai portato, tulit, quello portò, & ha portato. pluraliter tulimus, noi portammo, & hauemo portato, tulistis, uoi portaste, & hauete portato, tulerunt, uel tulere, quelli portorno, & hanno portato.
Præt. plusquam perf. tuleram io haueua portato, tuleras, tu haueui portato, tulerat, quello haueua portato, plural. tuleramus noi haueuamo portato, tuleratis, uoi haueuate portato, tulerant, quelli haueuano portato.
Fut. feram io portarò, feres tu porterai, feret quello portarà. pluraliter feremus noi portaremo, feretis uoi portarete, ferent quelli portaranno.

¶ Imperatiuo.

Præs. fer tu, porti tu, ferat ille, porta quello. pluraliter feramus nos, portiamo noi, ferte uos, portate uoi, ferant illi, portino quelli.
Fut. ferto tu, portarai tu, o debbi, & fa che porti tu, ferto ille, porterà quello, o debbi, e fa che porti quello,

[illegible] seranno nos portare [illegible] noi serrote uos, portã[illegible] [illegible], [illegible] portate [illegible], seranno [illegible] portata [illegible] che portino quelli.

¶ Optatiuo

Pre. & pret. imperf. [illegible] Dio [illegible] portassi [illegible], fosse [illegible] quelli [illegible], Dio [illegible] che [illegible] portassimo, [illegible] portaste, [illegible] quelli portassero.

Pret. perf. & piu che perf. [illegible] Dio [illegible] hauesse [illegible] che io hauessi portato [illegible] portato, [illegible] quello hauesse portato [illegible] fossimo, Dio hauessi [illegible] portato, [illegible] portato, [illegible] quelli [illegible] hauessino portato.

Futuro [illegible], Dio uoglia che [illegible] porti [illegible] porti [illegible] [illegible] che [illegible] portiamo [illegible] portiate, [illegible] quelli portino.

¶ Subiunctiuo.

Presente [illegible] portando [illegible] portiamo [illegible] portando quelli [illegible]

Preterito [illegible] conciosia cosa che [illegible] portassi, [illegible] portasse [illegible] portassimo, [illegible] portaste, [illegible] portassero.

Pret. [illegible] portato [illegible] hauendo portato quelli [illegible] hauendo [illegible] quelli.

Pret. [illegible] portato [illegible], [illegible] & haura portato [illegible] portato, [illegible] hauendo portato [illegible] & hauremo portati, [illegible] hauete, & harete porta-

ti, tulissent quelli hauessino, & harebono portato.

Fut. cum tulero quando io portaro, o haro portato, tuleris tu portarai, o harai portato, tulerit quello portara, o hara portato. plu. aliter cum tulerimus, quando noi portaremo, o haremo portato, tuleritis uoi portarete, o harete portato, tulerint quelli porteranno, o haranno portato.

¶ Infinitiuo

Pres. & præt. imperf. ferre, portare, che porti, e portaua,

Præt. perf. & plusquam perf. tulisse, hauer portato, che ha & hauera portato, o che habbia portato.

Futuro laturum esse, per douer portare, che portera, habbia o haura da portare.

FEROR Passiuum.

¶ Indicatiuo.

PRæs. Feror, io son portato, ferris, uel ferre, tu sei portato, fertur quello e portato, e si porta. plu. aliter ferimur noi siamo portati, ferimini uoi sete portati, feruntur quelli sono portati, & si portano.

Præt. imperf. ferebar io era portato, ferebaris, uel ferebare tu eri portato, ferebatur quello era portato, e se portaua, plu. aliter ferebamur noi erauamo portati, ferebamini uoi erauate portati, ferebantur quelli erano portati, e se portauano.

Præt. perfecto latus sum uel fui, io son stato portato, latus es uel fuisti, tu sei stato portato, latus est uel fuit, quello e stato portato, plu. aliter lati sumus uel fuimus, noi siamo stati portati, lati estis uel fuistis uoi sete stati portati, lati sunt, fuerunt, uel fuere, quelli furono, & son stati portati, & si portorno.

Præt. plusquam perfecto, latus eram uel fueram, io era stato portato, latus eras uel fueras, tu eri stato portato, latus erat uel fuerat, quello era stato portato, & si haueua portato. plu. aliter lati eramus uel fueramus, noi erauamo stati portati, lati eratis uel fue-

latis uoi erauate stati portati, lati erant, uel fuerant, quelli erano stati portati, & si hauevano portati.

Fut. ferar io sarò portato, fereris, uel ferere tu sarai portato, feretur quello sarà portato, e se porterà plurali. feremur noi saremo portati, feremini uoi sarete portati, ferentur, quelli saranno portati, e se porteranno.

¶ Imperatiuo.

Præs. ferre tu, sii portato tu, feratur [illegible] sia portato quello, e portasi pluraliter feramini nos siamo portati noi, ferimini uos, [illegible] portati uoi, ferantur illi, siano portati quelli, & portansi.

Futuro fertor tu, sarai portato tu, o debbi, e [illegible] che sii portato tu, fertor ille, [illegible] quello, [illegible] feramur noi saremo portati, o [illegible], & [illegible] che siamo portati noi, feremini uos, sarete portati uoi, [illegible] te, & [illegible] che siate portati uoi, feruntor illi [illegible] portati quelli, o debbiano, o [illegible] che siano portati quelli.

¶ Optatiuo.

Præs. & preterito imperfetto utinam ferer, Dio uolesse che io fussi portato, fereris uel ferere, tu fussi portato, feretur, quello fosse portato, [illegible] pluraliter utinam feremur, Dio uolesse che noi fussimo portati, feremini, uoi foste portati, ferantur, quelli fossero portati, & se portassero.

Præt. perf. & più che perf. utinam latus essem uel fuissem, Dio uolesse che io fussi stato portato, latus esses, uel fuisses, tu fussi stato portato, latus esset uel fuisset quello fosse stato portato, & [illegible] portato, pluraliter utinam [illegible] essemus, Dio uolesse, che noi fussimo stati portati, lati essetis uel fuissetis, uoi foste stati portati, lati essent uel fuissent, quelli fossero stati portati, & [illegible] portati.

Fut. utinam ferar, Dio uoglia che io sia portato, feraris, uel ferare, tu sii portato, feratur, quello sia portato, e se porti pluraliter utinam feramur, Dio uoglia che noi siamo portati, feramini, uoi siate portati, ferantur, quelli siano portati, & si portino.

¶ Subiunctiuo.

Pres. cum ferat, essendo portato io, feraris uel ferare, essendo portato tu, feratur, essendo portato quello, o portandosi quello. pluraliter cum feramur, essendo portati noi, feramini essendo portati uoi, ferantur, essendo portati quelli, o portandosi quelli.

Pret. imperf. cum ferrer, essendo portato io, o conciosia cosa ch'io fossi, e sarei portato, ferreris uel ferrere, tu fossi, e saresti portato, ferretur, quello fosse, e sarebbe portato, & si portarebbe. pluraliter cum ferremur, essendo portati noi, o conciosia cosa che noi fussimo, e saremmo portati, ferremini, uoi foste, e saresti portati, ferrentur, quelli fussino, e sarebbono portati, & si portarebbono.

Preterito perfecto cum latus sim uel fuerim, essendo stato portato io, latus sis uel fueris, essendo stato portato tu, latus sit uel fuerit, essendo stato portato quello, o hauendosi, & essendosi portato quello. pluraliter cum lati simus uel fuerimus, essendo stati portati noi, lati sitis uel fueritis, essendo stati portati uoi, lati sint uel fuerint, essendo stati portati quelli, e hauendosi & essendosi portati quelli.

Pret. plusquam perf. cum latus essem uel fuissem, essendo stato portato io, o conciosia cosa ch'io fussi, e saria stato portato, latus esses uel fuisses, tu fussi, e saresti stato portato, latus esset uel fuisset, quello fusse, e saria stato portato, o se hauesse portato. pluraliter cum lati essemus uel fuissemus essendo stati portati noi, o conciosia cosa che noi fussimo, & saremmo stati portati, lati essetis uel fuissetis, uoi foste, e sareste stati portati, lati essent uel fuissent, quelli fussero, o sarebbono stati portati, o si hauessero portati.

Fut. cum latus ero uel fuero, quando io saro, o saro stato portato, latus eris uel fueris, tu sarai, o sarai stato portato, latus erit uel fuerit, quello sara, o sara stato portato, o se portara. plu. cum lati erimus uel fuerimus, quando noi saremo, o saremo stati portati, lati eritis uel fueritis

uoi farete, o farete stati portati, lati erunt uel fuerint, quelli faranno, o faranno stati portati, e si portaráno.

¶ Infinitiuo.

Præs & præt imperf ferri, esser portato, o portarsi, che si porti, si portaua, & che si portasse, che e & era portato.

Præt perf & pl uquam perf latum esse uel fuisse, esser stato portato, esser portato, che e, & era stato portato, che si ha, & haueua portato.

Fut latum iri, uel ferendū esse, per douersi portare, che si portarà, che s'habbi da portare, & che e per portarsi.

E D O.

¶ Indicatiuo.

PRæs. Edo io mangio, es, tu mangi, est, quello mangia pl ur edimus, noi mangiamo, editis, uoi mangiate, edunt, quelli mangiano.

Præt imperf edebam io mangiaua, edebas tu mangiaui, edebat quello mangiaua plurali ter edebamus noi mangiauamo, edebatis uoi mangiauate, edebant quelli mangiauano.

Præt perf edi, io mangiai, & ho mangiato, edisti tu mangiasti, & hai mangiato, edit, quello mangiò, & ha mangiato plur. edimus, noi mangiamo, & hauemo mangiato, edistis uoi mangiaste, & hauete mangiato, ederunt uel edere, quelli mangiorono, & hanno mangiato.

Præt plusquam perfec ederam io haueua mangiato, ederas tu haueui mangiato, ederat quello haueua mangiato pluraliter ederamus, noi haueuamo mangiato, ederatis uoi haueuate mangiato, ederant quelli haueuano mangiato.

Fut edam io mangiarò, edes tu mangiarai, edet quello mangiarà pluraliter edemus noi mangiaremo, edetis uoi mangiarete, edent quelli mangiaranno.

¶ Imperatiuo.

P. pr ede, uel esto, mangia tu, edat ille, mangi, quello, pluraliter edamus, mangiamo noi, edite uel este uos, mangiate noi, edant illi, mangino quelli.

Fut.

Fut. edito tu, ęsto tu mãgiarai tu, ęsto vel edato ille mã-
giara quello. plur. edamus, mangiaremo noi, edi-
tote uel vos mãgiarete voi, edunto illi mãgiarano qlli.

¶ Optatiuo.

Præs. & præt. imperf. vtinam ederem, Dio volesse ch'io man
giassi, esses, tu mangiassi, esset, quello mangiasse. plura
liter vtinam essemus, Dio volesse che noi mangias-
simo, essetis, voi mangiassiuo, essent, quelli man-
giassino.

Præt. perf. & plusquam perf. utinam edissem, Dio voles-
se ch'io hauessi mangiato, edisses tu hauessi mangia-
to, edisset quello hauesse mangiato. pluraliter utinam
edissemus, Dio volesse che noi hauessimo mangiato,
edissetis voi hauesti mangiato, edissent quelli hauessi-
no mangiato.

Fut. ut inam edam, Dio voglia che io mangi, edas tu man
gi, edat quello mangia, pluraliter utinam edamus, Dio
uoglia che noi mangiamo, edatis uoi mangiate, edant
quelli mangino.

¶ Subiunctiuo.

Præs. cum edam mangiando io, edas mangiando tu, edat
mangiando quello. pluraliter cum edamus mangian-
do noi, edatis mangiando uoi, edant mangiando quelli.

Præt. imperfecto cum ederem, mangiando io, o con cio sia
cosa che io mangiassi, o mangiarei, esses tu mangias-
si, o mangiaresti, esset quello mangiasse, o mangiaria.
plur. cum essemus mangiando noi, o con cio sia
cosa che noi mangiassimo, o mangiaressimo, essetis voi
mangiassiuo, & mangiareste, essent quelli mangiassi-
no, o mangiariano.

Præt. perfecto, cum ederim hauendo mangiato io, ederis
hauendo mangiato tu, ederit hauendo mangiato quel
lo. pluraliter cum ederimus hauendo mangiato noi,
ederitis hauendo mangiato uoi, ederint hauendo man
giato quelli.

Præt. plusquam perf. cum edissem, hauendo mangiato io,
o con cio sia cosa ch'io hauessi, & haueria mangiato,

edisses

ediffes tu haueſti, & hareſt mangiato, ediſſet quello haueſſe, & ha ebbe mangiato plural ter cum edissemus hauendo mangiato noi, o conciofia co ache haueſſimo, & haueſſamo mangiato, ediſſetis, uoi haueſte, & haueſte mangiato, ediſſent quelli haueſſero, & hareſſero mangiato.

Fut. cum ed[illegible] ede[illegible] o, quando io mangiero, o haro mangiato, ed[illegible]s, tu mangiarai, o harai mangiato, ederit, quel mangiara, o hara mangiato pluraliter cum ederimus, quando noi mangiaremo, o haremo mangiato, ederitis, uoi mangiarete, o harete mangiato, ederint, quelli mangiaranno, o haranno mangiato.

¶ Infinitiuo.

Præſ. & pręt. imperfetto edisse, mangiare, che mangi, & che mangiaua.

Pręt. perf. & plusq. perf. edisse, hauer mangiato, che ha, & haueua, che hauea mangiato

Fut. eſurum eſſe, per douer mangiare, che mangiara, o che habbia, o harà da mangiare.

E O.

¶ Indicatiuo modo.

PRæſ Eo io vo, is tu vai, it quel va plur imus noi andiamo, itis voi andate, eunt quelli vanno

Pręt imperf ibam io andaua, ibas tu andaui, ibat quello andaua pluraliter ibamus noi andauamo, ibatis voi andauate, ibant quelli andauano

Pręt. perf. iui, io andai, e son andato, iuisti, tu andaſti, e se andato, iuit quello andò, & e andato pl. iuimus noi andammo, e semo andati, iuistis uoi andaſte, e siete andati, iuerunt uel iuere, quelli andorno, e son andati.

Pręt. plusquam perf. iueram io ero andato, iueras tu eri andato, iuerat quello era andato pl. iueramus noi erauamo andati, iueratis uoi erauate andati, iuerant, quelli erano andati.

Fut. ibo io andarò, ibis tu andarai, ibit quello andarà, pluraliter ibimus noi anderemo, ibitis uoi anderete, ibunt quelli andaranno.

Impe-

¶ Imperatiuo.

Præs. [illegible] eat ille, [illegible] plur. eamus nos, andiamo noi, [illegible] andano quelli

Fut. [illegible] andarà quello, [illegible] plur. eamus, andaremo [illegible] & [illegible] andate [illegible] andaranno quelli, e deb[illegible] [illegible]

¶ Optatiuo.

Præs & præt imperf. [illegible] Dio uolesse ch'io andas si, ires tu andassi, iret quel'o andasse [illegible] utinam iremus, Dio [illegible] andassimo, iretis uoi andaste, irent quelli [illegible]

Præt perf & plusquamperf. [illegible] Dio uolesse ch'io fussi andato, [illegible] fosse andato [illegible] Dio uolesse che noi fussimo andati [illegible] sieno andati, [illegible]

Fut. [illegible] eam, Dio [illegible] eas tu uadi, eat [illegible] che noi andiamo, eatis, [illegible]

¶ Subiunctiuo.

Præs. cum eam, andando io, cum eas andando tu, [illegible] andando [illegible] andando noi, [illegible] andando uoi, [illegible]

Præt imperf. [illegible] andando io, o [illegible] cosa ch'io andassi [illegible] andaresti [illegible] ch'io andasse, e andarebbe [illegible] cosa che noi andassimo, & [illegible] te, & andereste, [illegible] andassero, & [illegible]

Præt perf. cum [illegible] essendo io andato, [illegible] plur. cum iuerimus, essendo andati noi, [illegible] essendo andati uoi, [illegible] essendo [illegible]

Præt plusquamperf. cum iuissem, essendo andato io, cō ciosia cosa ch'io fussi, o sarei andato, [illegible] fussi, e saresti

e sareste andato, sarebbe quello fosse, e sarebbe andato. p'aliter cum iuissemus essendo andati noi, o che noi fussimo andati, che noi fossimo, e saremmo andati, ... fossete, e sareste andati, iuissent que ella fossero, & sarebbero andati.

F ... quãdo io andaro, o sarò andato, ... tu andarai, o sarai andato, ... ello andarà, o sarà andato. plur. ... quando noi andaremo, o saremo andati, ... quando voi andarete, o sarete andati, ... quando quelli andaranno, o saranno andati.

¶ Infinitiuo.

Pręs. ire, andare, che uado, & che uada.

Præt. perf. & plu. quam perfecto iuisse, hauer andato, che era andato.

Fu. ... esse, hauer o andare, per douer andare, che andarà.

G A V D E O.

¶ Indicatiuo.

PRes. Gaudeo io mi rallegro, gaudes tu ti rallegri, gaudet ... s'allegra, gaudemus noi ci rallegriamo, gaudetis voi vi rallegrate, gaudent quelli si rallegrano.

Pręt. imp. gaudebam, io mi rallegraua, gaudebas, tu ti ralegraui, gaudebat quello si ralegraua, ... gaudebamus, noi ci rallegrauamo, gaudebatis voi vi rallegrauate, gaudebant quelli si rallegrauano.

Pręt. perf. ... io mi rallegrai, e mi son rallegrato, ... tu ti rallegrasti, ... quello s'allegrò, & s'è ... noi ci rallegrammo, & siamo rallegrati, ... voi vi rallegraste, & sete rallegrati, gauisi sunt, ... quelli si rallegrarono, & si sono rallegrati.

Pręt. plu. quã perf. gauisus eram uel fueram, io mi era rallegrato, gauisus eras uel fueras, tu t'eri rallegrato,

gauisus

gauisus erat, uel [illegible] erat, quello s'era rallegrato, pluraliter gauisi [illegible] erant, [illegible] erano rallegrati, gauisi eratis uel [illegible] eratis [illegible] erauate rallegrati, gauisi erant [illegible] erant [illegible] rallegrati.

Futuro [illegible] rallegrato, gaudebis [illegible] rallegrarai, gaudebit quello [illegible], pluraliter gaudebimus noi ce rallegraremo, gaudebitis uoi ui rallegrarete, gaudebunt quelli [illegible] rallegraranno.

¶ Imperatiuo.

Præ. Gaude tu allegrate tu, gaudeat ille, rallegrisi quello, pluraliter gaudeamus nos [illegible] rallegramo, gaudete uoi rallegrateue, gaudeant [illegible] quelli.

Fut. gaudeto [illegible] rallegrarati, [illegible] el debba rallegrar quello, pluraliter gaudeamus nos, [illegible] noi, o debbiamoce rallegrar noi, [illegible] rallegrarete [illegible] o debbiate rallegrarue, [illegible] debbano rallegrarsi quelli, o debbiano rallegrarsi quelli.

¶ Optatiuo.

Præ. & preter. imperf. [illegible] gauderem, Dio uolesse ch'io mi rallegrassi, gauderes tu [illegible] gauderet [illegible] rallegrasse, pluraliter [illegible] gauderemus, Dio uolesse che noi ce rallegrassimo, gauderetis uoi ui rallegraste, gauderent [illegible] rallegrassero.

Præt. perf. & plusquamperfect. utinam gauisus essem, uel [illegible], Dio [illegible] che io fussi rallegrato, o [illegible] gauisus esses [illegible] tu fussi rallegrato, [illegible] pluraliter [illegible] gauisi essemus uel [illegible], Dio uolesse che noi [illegible] rallegrati, [illegible] essetis [illegible] rallegrati, gauisi essent uel fuissent quelli [illegible] rallegrati.

Futuro utinam gaudeam [illegible] ch'io mi allegri, gaudeas tu te rallegri, gaudeat [illegible] pluraliter utinam gaudeamus, Dio [illegible] che noi ce rallegriamo, gaudeatis uoi ui rallegriate, gaudeant quelli se rallegrano.

Subiun-

¶ Subiunctiuo.

Præsens [illegible] gaudeis rallegran [illegible] catis [illegible] ando- [illegible]

[illegible] o concio [illegible] deres, [illegible] quello a ralle- [illegible] legrā [illegible] e ral legra [illegible] & rallegrare [illegible] ebbono.

[illegible] vel [illegible] vel fuerit [illegible] cong gauisi [illegible] o ef- sendo [illegible] fueritis, hauen- [illegible] fuerint hauendo i ral legrato quelli.

Præteritoplu [illegible] gauisus esset vel fuis tem, [illegible] vel fuisses [illegible] vel fuisset [illegible] ga [illegible] rallegra- [illegible] quelli se fossero, e haueb bono rallegrati.

Futuro [illegible] gauisus ero vel fuero quando io m harò, o sa- [illegible] ralle- grato, [illegible] fuerit quello si [illegible] rallegrato. [illegible] fuerimus quando ci [illegible] vos vi sarete rallegrati, gauisi erunt vel fuerint quelli se saranno rallegrati.

Insi-

¶ Infinitiuo.

Pres & præt imperf gaudere ra[illegible]grata, che si rallegri, o si rallegraua,

Præt perf & plusquamperf [illegible] esse [illegible] esser [illegible] grato, o [illegible] hauer si rallegrato, che [illegible] ha, o [illegible] haueua rallegrato.

Fut. gauisurú esse, p douersi rallegrare, che si rallegrara

F I O.

¶ Indicatiuo modo.

PRAES Fio, io son fatto, [illegible] fit [illegible] fatto, [illegible] plur[illegible]aliter fimus [illegible] fitis vos fate [illegible], [illegible] quelli sono fatti, & [illegible] fanno.

Præt im perf fiebam, io era fatto, fie[illegible] fatto fiebat quello era fatto, & [illegible] faceua plura[illegible]ter [illegible] no[illegible] erauamo fatti, [illegible] uoi erauate fatti, fiebant quelli erano fatti, & [illegible] s

Præt perf factus sum uel fui, io [illegible] e son stato fatto, [illegible] es [illegible] factus est vel [illegible] [illegible], & [illegible] stato [illegible] [illegible] no [illegible] [illegible] facti estis uel fuistis voi foste, & [illegible] stati fatti, facti [illegible] uel fuere, quelli [illegible]

Præt plusquam perf fact[illegible] eram, io era stato fatto, factus eras [illegible] el fuera [illegible] fatto, factus erat vel fuerat, quello era [illegible] & [illegible] fatto [illegible] pluraliter [illegible], nos [illegible] amo [illegible] facti, facti eratis, vel fueratis, [illegible] erauate stati fatti, facti erant vel fuerant, quelli erano stati fatti & s'haneuano fatti.

Fut. fiam, io sero fatto, fies tu sarai fatto, fiet quello sarà fatto, [illegible] fara [illegible] plur fiemus noi sa[illegible] fatti, fietis uoi farete fatti, fient quelli sa[illegible] fatti, e si faranno.

¶ Imperatiuo.

Præs fi tu, sij fatto tu, fiat ille, sia fatto quello, plur. fiamus nos, siamo fatti noi, fite vos, siate fatti voi, fiant illi, siano fatti quelli.

Futuro.

[illegible] ricordare, ui ricordaste, [illegible]

[illegible]

¶ Imperatiuo.

[illegible] biateui ricordar uoi.

¶ Optatiuo,

[illegible]

¶ Subiunctiuo.

[illegible]

& ui

& ui faren [illegible] fi ricorderan-
no, e si faranno [illegible]

¶ [illegible]

P [illegible] per[illegible] [illegible] cordato.

[illegible]

Indicatiuo modo.

PRæsens itur, si và.

[illegible] andato.

[illegible] era andato.

[illegible]

¶ [illegible]

[illegible] eatur, si uada, o uadan.

¶ [illegible]

[illegible] dasse.

[illegible]

[illegible]

¶ Subiunctiuo.

[illegible]

[illegible] s'andasse, & s'andaria.

[illegible] uendosi andato.

[illegible] andato, o che si fosse andato.

[illegible] sarà andato.

¶ Infinitiuo.

[illegible] au [illegible]

[illegible] dato, che si e, & era andato.

[illegible] andato, [illegible]

& che [illegible]

ster, & vester.

go

nobis, da nos

Sui.

pronomina secundi modi.

Ilu-

[illegible] Accusatiuo [illegible] Ablatiuo [illegible] da queste donne, da quelle cose.

¶ Ipse.

Nominatiuo ipse [illegible] dì esso. Datiuo ipsi, [illegible] Ablatiuo ab ipso, [illegible] Accusatiuo [illegible]

¶ Iste.

Nominatiuo [illegible] ab istis, da costeis.

¶ Hic.

Nominatiuo hic hæc [illegible] Accusatiuo hunc hanc [illegible] his, da questi.

¶ Is.

Nominatiuo [illegible] Ablatiuo [illegible] Ablatiuo ab ijs, & eis, da essi.

¶ Vnus.

Nominatiuo [illegible]

[illegible] Ablat. [illegible], da [illegible] plu[illegible] [illegible]

¶ [illegible]

Nominativo [illegible] Genitivo [illegible] Dat[illegible] [illegible] Acc[illegible] [illegible] Abl[illegible] [illegible] d[illegible] plurale [illegible], &c.

¶ Solus.

Nominativo Solus [illegible] sola [illegible], sol[illegible]. Genitivo [illegible] [illegible] A[illegible] [illegible] A[illegible] [illegible] sola, [illegible], da sol[illegible] [illegible], &c.

Sic [illegible] Nullus [illegible] nullum, Vter utra [illegible] Neuter neutra neutrum & ab his composita.

¶ Quis.

Nominativo Quis uel qu[illegible] [illegible] uel quid, il quale. Genit[illegible] [illegible] Da[illegible] [illegible] Acc[illegible] quem, qu[illegible] [illegible] quale Abla[illegible] [illegible] qua[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Abla[illegible] [illegible], da[illegible] quale.

¶ [illegible]

Al[illegible] [illegible] Alcuno.

[illegible]

S[illegible] [illegible] alcuno

Q[illegible]

Q[illegible]

Q[illegible] C[illegible] Q[illegible] [illegible].

Nom[illegible] N[illegible]

Q[illegible] Al[illegible]

Q[illegible] que, [illegible] qualunque

Q[illegible]

Q[illegible] Vn certo

Nominatiuo [illegible]

medesima

[illegible] desima donna, [illegible] Genitiuo [illegible] del medesimo. Datiuo [illegible] Accusatiuo [illegible] [illegible] eodem, [illegible] eadem, eodem, da lo medesimo [illegible] nominatiuo idem, eadem, eadem [illegible] medesimi. Genitiuo eorundem, earundem, eorundem [illegible]. Datiuo eisdem, eisdem, eisdem [illegible]. Accusatiuo eosdem, easdem, eadem [illegible]. Ablatiuo [illegible] eisdem, da i medesimi.

¶ Pronomina tertii modi.

Meus.

Nominatiuo meus, mea, meum, il mio. Genitiuo mei, meæ, mei, del mio. Datiuo meo, meæ, meo [illegible] Accusatiuo meum, meam, meum [illegible] Vocatiuo [illegible] [illegible] meum, o mio. Ablatiuo meo, mea, meo [illegible] da mio [illegible] plurali er nominatiuo [illegible] Genitiuo meorum, mearum, meorum, de [illegible] Datiuo meis, a i miei. Accusatiuo meos, meas, mea [illegible] miei. Ablatiuo a meis, da i miei.

Sic Tuus, tua, tuum, il tuo. Suus, sua, suum, il suo. Noster, nostra, nostrum, il nostro. Vester, vestra, vestrum, il vostro.

¶ Hæc sunt quę tantum haber vocatiuum.

Tu, Meus, & Noster, Nostras, pronomina quintum, Quatuor [illegible] [illegible] [illegible].

¶ Pronomina quinti modi

Nostras.

Nominatiuo hic & hæc, & hoc nostras, homo de nostra, come a dire nostra patria, gente, paese, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hic, & [illegible] [illegible] [illegible] Vestras flectitur.

DE

DE P[illegible] POSITIONE.

[illegible] tran [illegible], quia [illegible] nem, [illegible] [illegible] posi[illegible] [illegible] [illegible], scilicet

Q[illegible] [illegible] Accusatiuus, & A[illegible]latiuus.

¶ [illegible] [illegible] Accusatiuo.

Ad, [illegible], Circa, [illegible], Extra, Inter, Intra, [illegible], Secus, [illegible], Præter, Supra, Cis [illegible]

¶ [illegible] A[illegible]o.

A, ab [illegible], De, E, Ex, Pro, præ [illegible]

¶ [illegible], scilicet Accusatiuo, & ablatiuo.

In, Sub, [illegible]

[illegible] compositione

[illegible] præpositionum, [illegible] pueri.

A [illegible] Philippo, [illegible], ab Ant[illegible].

[illegible] dictionibus incipient [illegible]

Ab.

A [illegible] Antonio.
A [illegible] quouis, abs Titio.
[illegible] & pis [illegible] in [illegible]
A [illegible] Vo alla Chiesa.
A [illegible] ut ad uersum te, appresso di te.
Ante Auanti, Inanzi.
C [illegible]
C [illegible]
C [illegible]
C [illegible]
C [illegible] banda
C [illegible]
C [illegible]
De Da, per causa, Di Del.
E Da, D [illegible]
E [illegible] Secondo Platone
Erga Verso, In Verso.
Extra [illegible] Filippo.
In [illegible]
Intra Dentro.
Inter Fra, In mezzo.
Infra Sotto, Di sotto.
I [illegible]
O [illegible]
P [illegible]
Penes In [illegible]
P [illegible]
Per Per [illegible] piu grande [illegible]

Præter	Eccetto, [illegible], Fuorche, Oltra
Pro	Per, In fauore.
Prope	Vicino, appresso.
Propter	[illegible], per amore.
Secus	[illegible]
Secundum	[illegible]
Sine	Senza.
Sub	[illegible], Sotto
Super	Sopra.
Supra	[illegible], Sopra
Tenus	[illegible] tenus, secondo l'intrata
[illegible]	[illegible], Intorno.

DE ADVERBIIS.

ADVERBIVM est pars orationis indeclinabilis [illegible], & [illegible] semper nititur uerbo.

¶ [illegible]

[illegible]

¶ [illegible]

HODIE, Heri, [illegible], Nunc, [illegible], Perendie, Pridie, [illegible], [illegible], Olim, [illegible], Iam, Semper, Mane, Vesperi, Diu, [illegible], Modo, Dum.

¶ Da Loci.

Hic, Illic, Ibi, Vbi, [illegible], Huc, Hinc, Intus, Intro, Foris, Foras.

¶ Da qualitatis.

Bene, Male, Docte, [illegible], Sapienter.

¶ Da quantitatis.

Multum, Parum, [illegible], Minimum, Maxime, Magnopere, Sat, Satis.

¶ Da negandi.

Non, Nihil, Nec, Neque, Haud, Minime, Nequaquam.

¶ Da confirmandi.

Profecto, Quippe, Nempe, Videlicet, Scilicet, Quidem, Certe, Ne, Plane.

Da

¶ [illegible]

Ae[illegible]epol, Cast[illegible] Herc[illegible], Me[illegible].

¶ Da [illegible]

Ne

¶ Da optandi.

Vtinam, O si,

¶ De euentus.

Forte, Casu, Forte, Fortuna.

¶ Da hortandi.

Eia, Age, Agite

¶ Da remittendi.

Vix, paulatim, Sensim [illegible] Vna, Pariter.

¶ Da intentiui.

Valde, Ni[illegible] penitus, Omnino.

¶ Da numeri.

Semel, Bis, Ter, Quater, [illegible] Sexties, Septies, Decies, Qui[illegible], Centies, Millies, Toties, Quoties, &c.

¶ Da similitudinis.

Quasi, Ceu, Sic, Sicut, [illegible], Velut, Vt, Ita

¶ Da dubitandi.

Forsitam, forsan, fort[illegible] forte.

¶ Da superlatiui.

Maxime, Minime [illegible]

¶ Da vocandi.

Heus, O.

¶ Da demostrandi.

Ecce,

¶ Da eligendi.

Potius, quinimo.

¶ Da diminutiui.

Clanculum, Belle.

¶ Da personalis.

Meatim, [illegible]atim, S[illegible], Nostra[illegible], Vestratim.

¶ Da interogandi.

Cur, Quare, Nunquid, Quomodo[illegible]

¶ De Ordinandi.

Deinde, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible]ster, Interim, Iacerea, Protinus, Propterea.

¶ Da Discretiui.

[illegible]

¶ Da Comparatiui.

[illegible]

¶ Da Accelerandi.

[illegible]

¶ Da Relatiui.

[illegible]

SIGNI[illegible]

¶ [illegible]

DE LITERA A.

A [illegible] Io, In altro tempo, o, Altramente.

Al[illegible]

A[illegible] ndo.

[illegible]

A[illegible] Felicemente.

A[illegible]

Actutum, Subito, Presto.

A[illegible]

[illegible] te, Regolarmente.

Adm[illegible]dum, Troppo, o Molto.

[illegible] Benignamente.

[illegible] huomo di tutta perfettione.

A[illegible] il medesimo.

Ae[illegible], M[illegible]ltamente, [illegible], a pena.
Ac[illegible] [illegible] una parte.
Acq[illegible] [illegible], [illegible] llo.
At[illegible]re [illegible] [illegible]entemente.
Ad[illegible]m [illegible], L[illegible]
Ag[illegible]atim [illegible]
A[illegible] [illegible]
A[illegible]o D[illegible], per [illegible], pellen che mi vuoi.
Angulati per [illegible], per cantone
Ap[illegible]s, C[illegible] apparecchio
Ap[illegible]ter [illegible]
Appr[illegible]e, M[illegible] efficm. [illegible]
Ardenter, G[illegible], grande amore, & affettione.
Arct[illegible]me, Strettar[illegible]
At[illegible], Certamente[illegible]
Ac[illegible] anno[illegible] [illegible] uno dua, o tre anni.
Audacter, ardimamente, Libera[illegible].

DE LITERA B.

BEne, Bene, acco[illegible], certamente, ad[illegible]
Bene[illegible]ane, B[illegible] [illegible]
B[illegible] [illegible]
B[illegible] In[illegible]
B[illegible], uel B[illegible], B[illegible]te
B[illegible], In[illegible], Sort.
Bacc[illegible], c[illegible]mente.

DE LITERA C.

CErte, Certamente.
Ceu, Come, Quasi.
Cal[illegible], D[illegible]
Com[illegible], Vicino, appresso,

Con-

[illegible] S[illegible] in tratto, a vn batter d'occhio,
[illegible] [illegible]mentemente.
Crebro Spesso.
Certum Ma.
C[illegible] vel
C[illegible] A[illegible]mente.
C[illegible] [illegible]mente.
C[illegible] [illegible] propria, a [illegible].
citra, & vltra. Di qua, e di la.
cl[illegible] A[illegible] Nascostamente.
clanculo, vel
clanculum Alla nascosta.
c[illegible] [illegible] Malueramente.
c[illegible] A[illegible] ag[illegible]
mente.
c[illegible] C[illegible] Aben[illegible]
c[illegible] A[illegible] a parte.
c[illegible] & di proprio giudicio.
c[illegible] [illegible]
c[illegible] [illegible] oppo[illegible]
cunctanter Con dimora.
cuneatim Tutti in frotta.
cur? perche?
c[illegible] [illegible], alla presta Cursiuamente

D E L I T E R A D.

D[illegible], [illegible], de[illegible], per ordine, Vno dopo l'altro, [illegible]
Dein[illegible], Di[illegible], La l'altra banda, Per l'auenire.

Dein[illegible]

Demum	Al[illegible]o, finalmente.
De[illegible]que	Al[illegible]mente.
D[illegible]n	Se[illegible]mente.
Do[illegible]te	Do[illegible]e
Dum[illegible]	[illegible]mente
Do[illegible]	p[illegible]a te[illegible] adeſſo, Hor hora.
[illegible]	[illegible]mente, [illegible]mente.
Dec[illegible]	D[illegible]te
[illegible]	Tarda[illegible]mente.
De[illegible], vel	Denuo, D[illegible]a nostra.
D[illegible]	[illegible]
Diu	Lungo tempo,
[illegible]	[illegible]
D[illegible] vel	[illegible] mentre, che
D[illegible]	

DI LITERA E.

EHo[illegible]	[illegible]
E[illegible]	[illegible]
E[illegible]	[illegible]tanto, dal[illegible]
	Ecco.
Etiam	Ancora, anco.
[illegible]	Per[illegible] poſto.
E[illegible]	A[illegible]
Enimuero	Ma.
E[illegible] vel	E[illegible] ancor, che
[illegible]	[illegible]mente, e piu apertamente,
Ergo	Adunque.
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]mente.
Ex[illegible]	A[illegible] ſenza penſare
Extemplo	Di ſubito.
Extrinſecus	Di fuora.
Ex[illegible]	La[illegible] da banda.

DI LITERA F.

FERE	[illegible]
Flebe[illegible]	[illegible]

Fortiter	Fortemente, Forte, Fortato, Casualmente, Per auentura, per sorte.
Forsan, Forsitan, Fortassis, Fortasse, Fors.	
Familiariter	Famigliarmente, Famigliarmente.
Fart [illegible]	Tagliato minuto [illegible], Minutamente.
Festinanter	Alla'mprouista, al'infretta.
F[illegible]ter	Con fretta
F[illegible]	Per condotto.
F[illegible]ter	Temperatamente.
F[illegible]	Indarno, in uano.
F[illegible]us	Dal fondamento.
Furtim	Nascosamente.

DE LITERA G.

Gratuito Gratis	Grattosamente, Per gratia, senza premio, O senza mercede, gran mercede, D[illegible].
Grauiter	Prudentemente, Saggiamente.
Gradatim	A passo a passo, Pian piano, A poco a poco.
Graphice	A ponto, Artificiosamente, Bellamente, Elegantemente.
G[illegible]tim	A goccia a goccia,
Graciliter	S[illegible]mente.

DE LITERA H

HAVD	No.
Heri	Hieri.
Hercle	Per il Dio Hercole
Heus	O.
Hodie uesperi	Questa sera.
Hic	Qui
Hodie	Hoggi
Hodie mane	Questa mattina,
Hactenus	Infino adesso, o in fin qui,

Hostiliter

Hostiliter	Da inimico.
Haudquaquam	per niun modo, per niente.

DE LITERA I.

IAM	Già, mo, adesso, ora.
Iam tam	Adesso adesso, mo mo hor hora.
Iamdudum	Poco inanti, et pezzo fa.
Iamdiu	Gia lungo tempo
Illico	Subito, incontinente, a un tratto,
Inde	Di la, dopò.
Interea, interim.	In questo mezo, o tempo.
Interdum	Alcuna uolta
Ita	Si, cosi.
Item, itidem	Similmente.
Iterum	Vn altra uolta, un'altra fiata.
Iniuste	Bestialmente.
Iactanter	Per uanagloria.
Iampridem	Vn pezzo fa, gia lungo tempo, e molto tempo
Idcirco, ideo,	Per questo, pero.
Impense	[illegible] attentamente.
Impresentiarum,	Per la presentia, al presente.
Imprudenter	Inconsideratamente.
Impudenter	Sfacciatamente, senza vergogna.
Impune	Senza pena.
Indecenter	Altramente, a'pramente.
Incunctanter	Subito, senza indugio.
Indaganter	Diligentemente,
Ingenue	A [illegible] mente, da huomo da bene.
Inc[illegible]itanter	In[illegible]ortatamente, fermamente.
Inopinanter	Alla [illegible]
Imparato	All'improuiso, all'impensata.
Insigniter	S[illegible]mente, apertamente, ornatamente.
Insolenter	Presontuosamente, pazzescamente.
Insperato	Senza speranza, senza pensare -

Insulte	Bes[illegible], [illegible], da grossi, an,
In[illegible]	Sott[illegible]
In[illegible]m	[illegible]
I[illegible]	[illegible], Mo[illegible]
In[illegible]	[illegible]
In[illegible]	[illegible]

DE LITERA L

LOnge	Di lontano, Da lungi Grandemente.
Latenter	Ascosamente.
L[illegible]	G[illegible] abondantemente
L[illegible]	[illegible]
Lento	Adagio
L[illegible]	[illegible]tamente, Molto [illegible].
L[illegible]	Lo[illegible]
L[illegible]	[illegible], Volentieri.
L[illegible]	M[illegible]
L[illegible]	[illegible]
L[illegible]	[illegible]
L[illegible]	[illegible]

DE LITERA M.

MAgis	più.
Maxime	Molto più
M[illegible]	M[illegible]
Mag[illegible]	[illegible]
M[illegible]	[illegible], No
Millies	Mille uolte.
Minimum	Molto poco.
Modicum	poco.
Mo[illegible]	[illegible]nte, S[illegible]
Multi[illegible]	P[illegible], per molte forti, & maniere,
Ma[illegible]re	[illegible]mente
Me[illegible]	[illegible] allenato.

Merito

Meritò	Meritamente, Ragioneuolmente.
Minaciter	Con minacce.
Mirabiliter	Marauigliosamente.
Molliter	Delicatamente.
Mox	subito, incontinente.

DE LITERA N.

NAE	Certamente, Grandemente, molto.
Ne	No, Accioche non.
Nempe	Certamente.
Nauiter	Valorosamente, diligentemente.
Nec, Neque	No, Ne.
Nequaquam	No, per niun modo, o via.
Nihil	Niente.
Neutiquam	No, per niun modo
Nimirum	Certamente, senza dubio, Indubitatamente.
Nimium	Troppo, assai.
Non	No.
Nullatenus	In niun modo, Da nulla parte.
Nudius tertius	Mo fa tre dì, l'altro hieri.
Num	Si, o no, Forse che.
Nudius quartus	Mo fa quattro dì.
Nunc	Mo, adesso, hora.
Nunquam	Mai in nessun tempo.
Nonnunquam	Alcuna volta, alcuna fiata.
Nunquid	Si, o no, forse che.
Nuper	Poco auanti, poco fa.
Nequiter	Cattiuamente, sgratiatamente.
Neutique	In niun modo.
Nisi	Se non.
Noctuq; Dieq;	Notte, e giorno, sempre mai.
Nominatim	Nome per nome.
Nauiter	Diligentemente, gagliardamente

De LITERA O.

OBiter	Fuor di proposito, casualmente in trascorso, inauedutamente.

Olim.	Per il passato
Omnino	Totalmente, grandemente, in tutto, è per tutto.
Obviam	In contro.
Ocyssime	Molto presto.
Opitare, vel	
Opulenter	Abondantamente, lautamente.
Oppidatim	Da città in città, Da terra in terra.
Optato, vel	
Opportune	A tempo.

DE LITERA P.

PAulatim	A poco a poco.
Pariter	Vgualmente, insieme, ad un tempo.
Pedetentim	pian piano, a poco a poco.
pene	Quasi
Penitus	Al tutto, grandemente, in tutto e per tutto
Peregre	Fuor di terra, fuor di paese.
perendie	post de mane.
perinde ac	Si come.
perperam	Malamente, cattivamente
plane	Certamente, manifestamente.
porro	Certamente, finalmente
postquam	Poiche, Attesoche, [illegible] posteaquam
postea	Dapoi.
preterea	Oltra di questo
precario	Con prieghi, con preghiori
pridem	Poco tempo avanti
pridie	Vn dì avanti.
postridie	Vn dì dopo
propere	All'improvisa, all'infretta
procul	Da lungo, da lontano, discosto
profecto	Certamente, senza fallo.
proinde	Percio, pero
prorsus	Finalmente, totalmente, veramente.
protinus	Da lungo, da lontano, dapoi, Subito.

Con-

Continuamente.

pacifice Quetamente.
palam Publicamente, palesemente.
passim Da passo in passo, p tutto, sparsamente
patienter Patientemente
paulisper Molto poco tempo.
peculiariter Specialmente.
pensiculatè Consideratamente.
perniciter Ruinosamente.
perpulchre Molto bene, gentilmente.
perspicue Euidentemente.
plerunque Spesse uolte.
plurifariam In molti, e piu modi.
posthac per l'auenire.
postmodum Dopo vltimamente:
potius Piu tosto, & est de duobus.
potissimum Molto piu presto, o piu presto, de pluribus sopra ogni altra cosa
præcise a pezzo, a pezzo, spezzatamente.
præsertim Massimamente, specialmente, principalmente
pressim Strettamente
priuatim priuatamente.
propediem presto.
pro tempore Secondo il tempo.
proxime Da uicino, appresso
pulcherrime Con honor, e con uittoria.
propediem De certo, presto
protinus Subito, di lontano.

DE LITERA Q.

Quasi Quasi come.
Quatriduo In quattro di.
Quatrinoctio In quattro notte'.
Quamobrem Quapropter, perche cosa, per laqual cosa, per onde.

Quare — perche laqual cosa, Onde
Quando — Quando p alcuna tem, o. Attesoche
Quandoquidem — attesoche, perche poiche, eppur.
Quemadmodum — come.
Quid — perche.
Quodammodo — ad un certo modo di dire.
Quo pacto — con che modo, o patto
Quidem — certamente, pero,
Quippe — Certamente
Quondam — per il passato
Quandiu — Mo[illegible] tempo [illegible], & Quamp[illegible]
Quamprimum — [illegible] che, santo[illegible].
Quam mox — molto presto, presto.
Quandoque — alcuna volta.
Quantisper — Quanto tempo.
Tantisper — Tanto tempo
Quid tamen? — Che Piu.
Quidni — Perche no
Quoad eius fieri potest, quanto possibil sara
Quotidie — Ogni di.
Quocirca — Per laqual cosa.
Q[illegible] — Ch[illegible]
Q[illegible] — C[illegible], a qualunque modo si sia
Q[illegible] — [illegible] volta [illegible].
Q[illegible] — Ogni anno
Q[illegible] — a che effetto, a che proposito.

DE LITERA R.

RV[illegible], Di nuouo
[illegible]
R[illegible] — a [illegible], all'infretta.
R[illegible] — [illegible]
R[illegible]le — [illegible]nte.
Re[illegible]ente — [illegible], in un tratto.
Recte — Rettamente.

DE LITERA S.

Sparsim	pian piano, a poco a poco
Seorsum	separatamente Diuisamente.
Sic	Cosi.
sicut, & sicuti	Come.
simul	insieme.
singulatim	Vn per uno.
si [illegible]	si per [illegible]cun tempo.
statim	subito, incontinente.
suauiter	suauemente.
subinde	Dapo[illegible], incontinente, spesso
subinde	Pro[illegible]
sæpe	spesse uolte, [illegible]
[illegible]	molto crude[illegible]mente.
saltem	almeno, almanco.
sane	Certamente.
sat, & satis	assai.
[illegible]	p[illegible]tosto, o meglio.
scienter	a [illegible], a posta, con arte, e dottrina.
sero	Tardo, a tardo
serius	piu tardo.
sic secus	si altramente.
sedulo	[illegible]entemente, instantemente.
semel	Vna uolta.
separatim	Da per se, separatamente.
serio, non ioco	Giu[illegible] da dor[illegible], e non da burla.
simpliciter	semplicemente, puramente.
siquidem	[illegible]
[illegible]ter	Dil[illegible], sottilmẽte, ĩgẽiosamẽte.
splendide	splendidamente
sponte	Da [illegible], da propria uolontà, spontaneamente.
strictim	Cosa per cosa.
stratte	[illegible]
simul ac uel	simul atque [illegible], poiche.
subtiliter	sottilmente.

Succin

Succincte	Breuemente.
Suppliciter	Supplicheuolmente, con preghiere

DE LITERA T.

TAM	Tanto
Tandem	Finalmente, vltimamente, dapoi molto tempo.
Tanquam	Come, sicome.
Triduo	In tre di, per tre di.
Tum	Allhora, oltra di questo.
Tandiu	Tanto tempo.
Tantopere	Tanto gran tempo.
Tantisper	Tanto lungo tempo.
Tantundem	Altretanto.
Temere	Pazzamente, sbardellatamente, inconsideratamente.
Titubanter	Titubando
Tolleranter	Con gran patientia.
Tollutim	Di portante
Tractim	Longo tempo, senza intermissione.
Trans	Dala Citta, da qui.
Tunc	Allhora.
Tuto	Securamente.
Toties	Tante uolte.

DE LITERA V.

VAlde	Molto.
Vbi	Doue, dapoiche.
Velut, & ueluti,	Sicome
Videlicet,	Certamente, verbigratia.
Vix	A pena.
Vix tandem	Dopo mollo tempo.
Vna	Insieme.
Vnquam	Per alcun tempo, in alcun tempo
Vt	Volesse, Ido, da poi che, subito, in continente, come, accioche

Vtque

Vtique	Come, certamente, sempremai.
Vehementer	Grandemente.
Vicissim	Hor l'uno, hor l'altro, vn poco p uno.
Vsque adeo	In tanto, sin a tanto.
Violenter	A forza.
Viritim	Huomo per huomo, a solo a solo.
Vltro	Da se stesso, spontaneamente.
[illegible]	Da la, e di qua. Da l'una, & l'altra parte.
Vix tandem	Dopo tempo assai.

DE CONIVNCTIONE.

¶ Coniunctiones potestatis copulatiuæ sunt.

ET, Que, Atque, Ac, Quidem, Quoque, Etiam, Item, At, Ast, Sed, Autem, Vero. copulant enim tam sensum, quam verba.

¶ Continuatiuæ.

Si, Sin, Siue, Seu.

¶ Subcontinuatiuę.

Quando, Quoniã, Quandoquidem, Quia, Quatenus, Quatinus

¶ Disiunctiuæ.

Ve, Vel, Aut, Siue, Seu.

Adiunctiuę.

Cum, Si, Vt, Dum, Quatenus

¶ Causales propriæ.

Nam, Namque, Enim.

¶ Aduersatiuæ.

Tamen, Quanquam, Quamuis, Etsi, Licet, Licebit, Saltem, Sed.

¶ [illegible]

At, Ast, Vero, Autem, Sed

¶ Discretiuæ, uel electiuę

Quam

¶ Dubitatiuæ.

An, Ne, Nec, Necne.

COIIE

COLLECTIVA, vel RATIONALES.

Ergo, igitur, itaque	[illegible] deant Poeti.
Ac	Et si come.
Ast	Ma.
At	Ma, almeno
Atque	Et che.
A[illegible]	[illegible], certamente.
Autem	Ma.
A[illegible]	[illegible] questo Certamente.
[illegible]	[illegible]e, quando, perche.
Donec	Insinche.
Equidem	Certamente.
Eatenus	In tanto.
Et	[illegible] & tunc geminatur
Etsi	[illegible] [illegible]ttunque, tenche
Ergo	Adunque.
[illegible]	[illegible] di causa.
Iam [illegible]	[illegible] questo.
[illegible]	[illegible]
Po[illegible]de	p[illegible]
Pr[illegible]	[illegible], eccetto, che
Q[illegible]	[illegible]
Q[illegible]	Q[illegible], perche, a che fine
Q[illegible]	[illegible] bene, anche.
Q[illegible]que	[illegible]
Q[illegible]	[illegible]
Q[illegible]	[illegible]
Q[illegible]	[illegible]
Q[illegible]	[illegible], ma.
Sin	Masi,
Siquidem	atteloche.
T[illegible]	[illegible] Nientedimeno, ma.
Ve tibi	Guaiate.
Vel	Overo, [illegible].
Vero	ma, certamente.

Maxime

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] no copulantur.

¶ Exempla de Primo.

[illegible]

[illegible] secunda.

[illegible]

Quamuis cum indicatiuo.

[illegible] segno, accio impari.

Doceo te, ut discas.

[illegible]

Io studio come tu.

Studeo, ut tu, scilicet studes.

[illegible]

Io me rallegro [illegible] Antonio.
Gratulor [illegible], ve[illegible] Antonium.
Io penso [illegible]
A[illegible] [illegible] obtemperes, uel obtemperes, res
[illegible] obtemperare.
Da [illegible] perche, [illegible] subiunctiuo iungitur, ut
[illegible]
Diligam te, dummodo [illegible]
Donec, [illegible], ut plurimum cum subiunctiuo iungitur, ut.
Io [illegible] studie [illegible].
Dum uiuam studebo.
Quom [illegible] in oratione fuerit plus, & minus, & magis, & [illegible], uel electio alicuius rei, ut.
Io piu scriuo che lego.
E[illegible] lego
Io meno odo, che uedo.
[illegible] uideo.
Io [illegible] questo.
Ego [illegible]
E' [illegible], che [illegible].
Præstat [illegible], quam ludere,

DE INTERIECTIONE.

HEV est interiectio, quæ interiicitur aliis partibus orationis ad exprimendos animi affectus.

¶ Significationes dolentis sunt.

Hei, Heu, ah, Veh.

¶ Gaudentis.

Euax, Vah.

¶ Admirantis.

Pape, Hem

Expauescentis, uel Timentis

Atat, Hei.

¶ Deridentis.

Aha, ahe, ohu, eh, o, Ehu,

Excla-

¶ Exclamantis.

Proh.

¶ Blandientis.

Sodes, amabo, Quæso, Obsecro.

¶ Lugentis.

Heu, Hoi.

¶ Vocantis.

Ehodum ad me. Vien qua da me.

Quibus utuntur Pueri.

Heu cum accusatiuo, ut
Ohime meschino.
Heu me miserum, & cum nominatiuo, ut
Deh antiqua fede.
Heu prisca fides.
Hei, & Vah, cum datiuo, ut
Oime. Hei mihi.
Guai a te.
Veh tibi.

DE CONSTRVCTIONE.

CONSTVCTIO est debita partium orationis dispositio.

Constructioni accidunt duo, Concordantia, & Regimen.

Quadruplex est concordantia.

Triplex nominatiui cum uerbo, adiectiui cum substantiuo, relatiui cum antecedente.

Adiectiuum cum substantiuo in tribus accidentibus tenetur conuenire, scilicet in genere, numero, & casu.

Nominatiuus cum uerbo in duobus, in numero, & in persona.

Relatiuum cum antecedente in duobus, in genere, & numero, & non in casu, quia relatiuum, & antecedens nõ reguntur ab uno, eodemque uerbo, nec in persona, quia relatiua sicut adiectiua carent persona, & antecedente, sed personam induunt.

DE

DE CONCORDANTIA, ET EXAMINE Adiectiui cum Substantiuo.

I[illegible], [illegible], & [illegible].
Ma[illegible].
La ueste di scarlato.
Vestis pupurea.
L'opera degna.
O[illegible]
[illegible] Adiect[illegible] cum substantiuo.
[illegible]
[illegible]
V[illegible]?
S[illegible] adiectiuum.
Q[illegible], & [illegible] substantiuo?
T[illegible], & haec eadem adiectiuo.
Quare [illegible] est substantiuum? Quia habet unum articulum.
Quod est ad[illegible]uum? Quod unum habet aut [illegible], ut hic Mant[illegible], & hic, & haec homo.
Q[illegible]tiuum? Quia [illegible]atur per tres [illegible]
Mant[illegible]
Q[illegible], nume[illegible], & [illegible]
V[illegible], numeri singularis, & casus nominatiui: ergo bene.
M[illegible]
H[illegible]
L[illegible]
V[illegible]atum.
Secun[illegible].
Tertia uero neutra.

Mant-

Manticularius quae pars orationis est? Nomen.

Quotuplex est nomen? Duplex, adiectiuum, & Substantiuum.

Manticularius, quale nomē est? substantiuū, quia unum habet articulum.

Quod substantiuum? Appellatiuū, quia conuenit multis.

Quotuplex est nomen substantiuum? Duplex.

proprium, & appellatiuum.

proprium est, quod conuenit [illegible], ut Petrus, Maria, Florentia.

Appellatiuum est, quod cōuenit multis, ut magister, homo, tabula.

Versutus, quale nomē est? adiectiuum, quia uariatur per tres diuersas uoces.

Quotuplex est nomen adiectiuum? Duplex. Vnum quod uariatur per tres diuersas uoces, alterum per tres articulos.

Quot modis potest discordare adiectiuum a substātiuo? Septem.

In Genere solum, ut Manticularius [illegible].

In Numero solum, ut Manticularius [illegible].

In casu solum, ut Manticularius [illegible].

In Genere, & Numero [illegible], ut Manticularius uersutae.

In Genere, & casu [illegible], ut Manticularius uersutam.

In numero, & casu [illegible], ut Manticularius uersutos.

In Genere, numero, & casu simul, ut Manticularius uersutas.

Manticularius uersuta [illegible] in genere quia Manticularius est generis masculini, & uersuta [illegible], ergo [illegible].

Manticularius uersutum [illegible], quia Manticularius [illegible], & uersutum [illegible], [illegible] de regulis concordantiae.

[illegible].

Mancipium nigrum.

Mar [illegible].

Maria pulchra.

Francesco dotto.

Franciscus doctus.

Hic [illegible] Hic, cuius generis? Nullius.

Quia omne id, quod est signum generis, non est al[illegible] generis.

Quid est genus in nomine? Est exploratio sexus, quæ fit per uocem carentem genere, nam illa uox non est genus, sed id, quod per eam intelligimus.

¶ De concordantia nominatiui cum uerbo.

EGo laudo, quæ concordantia est hęc? Nominatiui cum uerbo.

Ostende nominatiuum? Ego, quia in tali casu declinando reperitur.

Ostende uerbum? Laudo, quia cum modis, & temporibus est significatiuum agendi.

Ego laudo concordat ne? concordat, quia ego, est numeri singularis, & personę primæ.

Laudo, est numeri singularis, & personæ primę, ergo bene.

Ego, quare est numeri singularis? quia singulariter profertur.

Quare est personæ primę? quia omnia nomina, & pronomina sunt terriarum personarum, exceptis ego, quod est personę primæ, & tu secundæ, & uocatiuis casibus aliorum qui sunt personæ secundæ.

Laudo, quare est numeri singularis? quia singulariter profertur.

Quare est personæ primæ? quia est prima uox uerbi habentis tres personas.

Lauda est secundæ, quia est secunda uox uerbi.

Laudat est tertię, quia est tertia uox uerbi, & sic in plur.

Quare laudo est prima uox uerbi? quia prima est in ordine.

Quot modis potest discordare nominatiuus a uerbo? tribus.

In numero solum, ut ego laudamus.

In persona solum, ut ego laudas

In numero, & persona simul, ut ego laudatis.

Quare ergo laudamus discordat in numero solum?

Quia ego est numeri singularis, & laudamus pluralis, ergo male.

Ego laudas discordat in persona solum quia ego est personæ primæ, & laudas secundæ, ergo male.

Ego laudatis, discordat in numero, & in persona, quia ego est numeri singularis, & personę primæ, laudatis est numeri pluralis, & personę secundę, ergo male.

¶ De Concordantia relatiui cum antecedente.

Philippus qui, quę concordantia est hæc? Relatiui cum antecedente.

Vbi est antecedens? Philippus.

Vbi est relatiuum? qui.

Relatiuum cum antecedente in quot accidentibus debet concordare? in duobus In genere, & numero.

Philippus, cuius generis? Masculini, quia declinatur per Hic.

Qui, cuius generis? Masculini, quia est prima uox relatiui.

Philippus, cuius numeri? Singularis, quia singulariter profertur.

Qui est singularis, quia suum antecedens est numeri singularis, uel quia singulariter profertur.

Quot modis potest discordare relatiuum ab antecedente? Tribus.

In genere solum, ut philippus, quæ.

In numero solum, ut philippus, quos.

In genere, & numero, ut philippus, quas.

¶ De regimine sex partium Orationis.

SEX sunt partes orationis, quæ casus exigunt [illegible] ter [illegible] ... caius requirit.

¶ De regimine nominis.

Nomen [illegible] casus [illegible], Diuersa [illegible], Genitiuum, Datiuum, A[illegible], & Ablatiuum.

Ge[illegible] post [illegible] sequuntur De, Del [illegible], & [illegible], delle, [illegible].

La [illegible] C[illegible] G[illegible] ...

O[illegible] ... pia[illegible] ...

Il [illegible] ingenii, uel optimo ingenio.

Vn [illegible] infoliis, uel ind le [illegible] ...

Vn [illegible] Mulier perfecte [illegible] ...

Su[illegible] quoque sic absolute [illegible] ...

[illegible] ...

Ge[illegible] ...

[illegible] illius, & illi.

D[illegible] ... Omnibus acce-

Fopra

ptus, [illegible], absens [illegible] verbalia in es, in dus, ut [illegible], & mandus [illegible].

Accusatiuum [illegible], quæ durationem temporis significant & mensuram, ut natus tres [illegible] ex pede, latus tres [illegible], & etiam [illegible]. Aliqua [illegible] præpositione exigunt, ut [illegible] tis patriæ, [illegible] virtute, [illegible].

Ablatiuum cum præpositione, ut [illegible] alteris, Diuersus a sententia. Alter ab altero, [illegible] a me. In quanto a me [illegible].

¶ De regimine verbi a parte posteriori.

VErbum depositum a tergo quinque casus, Nominatiuum, Genitiuum, Datiuum, Accusatiuum, & Ablatiuum, [illegible].

Nominatiuum [illegible], & Vocatiuum [illegible], Vocet Aeneas.

Genitiuum [illegible], uel [illegible] ratione [illegible] Quanti [illegible] Quanti [illegible].

Quanto [illegible] constant tibi [illegible] una dozena di [illegible] Verbo [illegible], est, dicitur etiam, [illegible].

Præterea Verba [illegible], pœnamve significant, & [illegible] Reg[illegible].

Datiuum [illegible] aliquid bene, male [illegible] ut, Mihi [illegible] tur, nec [illegible]. In quo non [illegible]. Si peccas tibi pec[illegible] damno.

Accusatiuum [illegible] a Nominatiuo rei agentis, in Accusatiuum rei patientis feruntur, ut amo Titium.

Actiua [illegible] quæcunque ex omni genere actionem significant

 ficant

ficant, vel si uerba spatium notent, ut ab urbe abesse mille passus Cic. pro Sest. item pro Deiotaro, namque a te pedem discessi.

Ablatiuum requirunt uerba tergo, vel obliquum casum nominis Passiua & uocabitur participia quae ... & ... uerba congruit, ut Dilectus mihi, Cognitus illi, & ultra ablatiuum sine praepositione, uerba significantia copiam, inopiam & ... impleo, careo, abundo.

Item ergo passiua, quaecunque uerba passionem significant, Quoties significatur QVANTVM temporis utimur accusatiuo Si uero QVANDO, utimur Ablatiuo, ut Studui Annum & dormiui tota nocte.

Item sunt sex Ablatiui sine praepositione

Instrumentalis.

Causalis.

Finalis.

Temporalis.

Materialis, &

Septimus casus

Participia ... constructionem suorum uerborum seruant.

¶ De regimine praepositionis.

PRaepositio duos casus, Accusatiuum scilicet, & Ablatiuum deposcit, ut A te, & Pro te venio. Animaduertendum est quod in ... praepositione, ubi Motus, uel Diuisio, uel mutatio intercedunt, Accusatiuus ... uero Status, Ablatiuus.

¶ De regimine Aduerbij.

ADuerbia quinque casus sibi uendicant, scilicet Nominatiuum, Genitiuum, Datiuum, Accusatiuum, & Ablatiuum.

Aduerbia demonstrandi, Nominatiuum, & Accusatiuum requirunt, ut En Improbitas, En quatuor aras.

Exprobrandi tantum accusatiuum, ut En Astutias.

Aduerbia Temporis, Genitiuum, ut, Tunc Temporis.

Interea

Interea loci Pridie eius diei, Sed pridie, & postridie cum cum Accusatiuo.

Dicitur parum uini, & non parum per, cōtra uero Mane parumper, & non parumper, & non parum

Cum genitiuo quoq; cōstruuntur Aduerbia loci, ut ubi uis gentium, sic & Quantitatis, ut Multum uini, Parum olei.

Datiuum accipiunt, ut uenit obuiam illi, Aduerbia comparatiua Ablatiuum exigunt. ut Melius te, plus quingentis colaphis.

¶ De regimine interiectionis

INteriectio quattuor casus exigit. Nominatiuum scilicet, Datiuum Accusatiuum, & Vocatiuum, ut O magnum [illegible] ueritatis. [illegible] cum [illegible]

O ingenii impudentiam, O me miserum, cum Accusatiuo. Item pro h Deum atque hominum fidem, Heu stirpem [illegible], O [illegible] cum Vocatiuo. Hei mihi, Vae tibi, cum Datiuo.

INTERROGATIONES IN STRVCTVRA Latinæ Orationis, Grammaticen profitentibus, pernecessariæ, hic in hoc dialogo complexæ.

¶ Discipulus, & preceptor.

ROGO Solertissime preceptor ni graue tibi fuerit, atque molestum, ut ea me solertia atque [illegible], qua tuo de more soles, aliquid per [illegible] de structura orationis; Thema aliquod mihi dictando, ut quid sciam, nesciamve, facile me conijcias.

P. Iniquum sane foret, & immane quidem quod equis precibus a me petis, illud tibi negare uelle. Quare primo hoc Thema sedulo componas.

Tu, del quale io dico bene a tuo padre, te lodi del maestro a tutti.

D. Tu, quem ego commendo apud patrem tuũ, agis gratias præceptori apud omnes.

P. Quæ pars est Grammatices hoc Thema?

D. Oratio.

P. Quid est Grammatica?

D. Est ars recte loquendi, recteq́ue scribẽdi, vsu, ratione, & authoritate constans.

P. Quot sunt partes Grammaticæ?

D. Quatuor, Litera, ut C, Syllaba, ut Ca, Dictio, vt Capharus, Oratio, vt Capharus docet Venetijs.

P. Quid est Oratio?

D. Est congrua dictionum ordinatio, congruam perfectamq́ue sententiam demonstrans.

P. Quot partibus orationis constat oratio?

D. Octo, Nomine, verbo, participio, pronomine, præpositione, Aduerbio, Interiectione, Coniunctione.

P. Harum partium orationis quæ sunt principales?

D. Nomen, & Verbum.

P. In structura orationis quæ, & quot sunt cõsiderãda?

D. Tria, Concordantia, Regimen, & Defectus, quibus perfecta constat oratio.

P. Quid est concordantia?

D. Est duarum dictionum inter se certis in aliquot accidentibus facta conuenientia.

P. Quotuplex est concordantia.

D. Triplex, adiectiui cum substantiuo, Nominatiui cum verbo, Relatiui cum antecedente, vt de his dictum est in maioribus.

P. Quid est regimen?

D. Quod vnicuique orationis parti secũdum exigẽtiam suam competit.

P. Quæ partes orationis casus exigunt a fronte?

D. Vna, scilicet Verbum.

P. Quæ a tergo?

D. Sex, Nomen, Verbum, participium, præpositio, aduerbium, interiectio, de quibus in sintaxi orationis disputandum est.

P. E

P. E partibus orationis, quæ potissimum persp ciēdæ in structura orationis?

D. Verbum.

P. Quot potissimum sunt in Regimine verbi consideranda?

D. Duo Genus verbi,(& hoc tripliciter ut inferius patebit) tum agen ,& patiens

P. Quot sunt in uerbo con ideranda?

D. Quatuo ,Genus,Construct o, Sig ificatio, & Vox

P. Quotuplex est genus uerbi?

D. Duplex Personale,& Impersonale.

P. Quoniam de impersonali in suo loco differetur.
Quod est uerbum pers nale

D. Quod certos numeros,certasque personas continet,& ante se nomi atiuum tac te uel expresse sēper exigit.

P. Vox orationis delectu uerum?

D. Quoties quod latinorum auctorum usus comprobat id ludita orationē terminas, t go gratias,& ne tacio,& contra, Facio te ce tiorem,& ne nego

P. Tu quem ego commend apud patrem tuum,&c. ostendero go concordantia,& regi na?

D. Tu q em, est concordantia Relatiui cum antecedente, Ego commendo est concordantia Nominatiui cum uerbo patrem tuum, est concordantia adiectiui cum substantiuo, & sic de singulis.

Regimen e t primum in uerbo principal ,quod est agēs, quod regit Nominatiuum a fronte, qui est tu, a tergo accusatiuum patientem, qui est grat , ultra datiuum qui est preceptori qui neque est agens, neque patiens, & ita de sing lis ver is cetter dum est

P. Vbi est verbum principale in hac o atione?

D. Ago.

P. Quare est uerbum?

D. Quia cū modis & tēporibus est significatiuum agēdi.

P. Quale uerbum

D. Personale.

P. Quare personale?

D. Quia

D. Quia nominat... habet a fronte, qui est certę personae, certique numeri.
P. Quale Personale?
D. actiuum.
P. Quare actiuum.
D. Quia... formar ex se Passiuum in or
P. Quale actiuum.
D. Acquisitiuum.
P. Quare acquisitiuum?
D. Quia... datiuum ex natura acquisitionis.
P. Quintam... constructionis...
D. Ex gere a fronte nominatiuum agentem, a tergo vero accusatiuum patientem.
P. Quod est agens.
D. Quod agit, & a quo agitur, vt io leggo, & da me si legge
P. Quod est patiens
D. In quod transit actus, vt io leggo Cicerone.
P. Nominate... patiens... eadem ratione in verbo actiuo.
D. Nominatiuus... Acquisitiuo, & Separatiuo patiens vt plurimum est omnium dignum.
In transitiuo vero, & esse... plerumque patiens est magis dignum, vt... vel continens
P. Quorsum est... haec nosse
D. Quoniam... agens, & patiens actiuorum, simulatque cognita fuerint... in passiuo.
Vlteriores vero... neque patientes nunquam mutantur sed iidem remanent.
P. Quod sunt ordine... ?
D. Sex, Simplex... tendo Iacobum
Io dico bene di Giacomo
Possessiuus, ... gratitatis.
Io ti rispondo di...
Acquisitiuus, vt Commodo tibi Cymbam.
Io ti... la Goudola
T... ut Doceo te Grammaticam.
Io ti insegno di Grammatica.
Effectiuus, vt Augeo horreum frumento,

Io vero

Io voto il grano del granaio

Separatiuus, vt Accepi literas a Capharo.

Io ho riceuuto letere dal Cafaro Qui ordines singulà
d[illegible] casibus [illegible]

P. Sub quo genere constructionis est hæc oratio.

D. Sub genere constructionis transitiuę.

P. Quid est constructio?

D. Est congrua orationis partium dispositio in ipsa oratione.

P. Quotuplex est constructio stricto modo

D. Quatruplex

Transitiua, vt colo Deum.

Intransitiua, vt do mib.

Reciproca, vt iacto me.

Retransitiua, vt amo te, quia amas me.

P. Agis, quem casum regit a fronte?

D. Nominatiuum.

P. Vbi est?

D. Tu.

P. Vnde regitur?

D. Ab hoc uerbo agis.

P. Ex qua parte?

D. Anteriori.

P. Ex qua vi?

D. Rei agentis.

P. Agis, post se quem casum exigit

D. Accusatiuum.

P. Vbi est accusatiuus.

D. Gratias.

P. Gratias cuius casus?

D. Accusatiui.

P. Vnde regitur?

D. Ab hoc uerbo, Agis

P. Ex qua parte?

D. Posteriori.

P. Ex qua ui?

D. Rei patientis.

P. Quem ego commendo quem, quę pars est?

D. Nomen

D. Noman.
P. Quale nomen?
D. [illegible] antelatam.
P. [illegible]
D. [illegible], ut supra.
P. [illegible] generis?
D. [illegible]
P. [illegible], cùm dicatur,
[illegible]
D. [illegible] uel ablatiuue,
[illegible]
P. [illegible] est generis natiuum,
D. [illegible] quod est ge
[illegible] intelligitur.
P. [illegible]
D. [illegible] posterior
P. [illegible]
D. [illegible] do reperitur.
P. [illegible]
D. [illegible] antecedens non reguntur ab uno eodemque uerbo.
P. [illegible]
D. [illegible] commendo.
P. Ex qua parte?
D. Posteriori.
P. Ex qua ui?
D. Rei patientis.
P. [illegible] concordantia est hæc?
D. [illegible]
P. [illegible]
D. [illegible] declinando reperitur.
P. [illegible]
D. [illegible] ut supra.
P. [illegible]
D. Non, [illegible] uerbi, a parte posteriori.
P. Apud tuum patrem cuius casus?

D. Accu-

D. Accusat[illegible]
P. Vnde regitur?
D. Ab hac [illegible] apud, a parte posteriori.
P. [illegible]
D. [illegible] A[illegible]tiuum.
P. [illegible]
D. [illegible] generis, nō est alicuius generis.
P. [illegible]
D. [illegible] parentem gene[illegible] [illegible] quod per [illegible]
P. [illegible] in[illegible] [illegible] expli[illegible]

¶ De [illegible] Verborum Personalium.

OMne verbum personale habet numeros, & per[illegible] [illegible]
V[illegible] genera.
Actiuum, [illegible], Neutrum, Deponens, & Commune.
Omne [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible]
Actiuum [illegible] [illegible] [illegible]
Sum, [illegible]
[illegible]

Fui,

Fui, Io fui, & son stato. Amatus sum uel fui. Io fui, & son stato amato.

Fueram, Io era stato, amatus eram, uel fueram, io era stato amato.

Ero, Io sarò, amabor, io sarò amato, & sic per omnes modos & tempora, ... est ...

Activum a Neutro ... quod in activo potest fieri ... in prima, uel secunda persona ...

Io amo Tito, ... da Titto, Amo Titum, Amor a Titio, ...

Io dormo, ... & ... cæteris neutris præter ... in quo est exceptio, quam ... regula patitur.

Activum ... a cæteris casibus ...

¶ Ordines uerborum Activorum sunt sex.

Sim, lex, ut Audio Capharum Io odo il Cafaro. Possessiuus, ut Quanti ... per quanto hai comprato il libro?

Ac... ut Dono tibi chirotecas Io ti faccio un presente ...

T... ut Doceo te literas, Io ti insegno letere

Effectiuus, ... Exonero ... ligni, Io scarco le legne dal ...

Separatiuus, ut Expello malos e gymnasio, Io discaccio li ... scola

Non ... neque ... quia ... sunt casus ... nomen ... sunt constituti, ... constru... erit igitur simplex.

Nominat... Cafaro non ... di maldicenti. Capharus ... detractores.

Genitiuus, ut Quanti te docet Capharus? Per quanto t'insegna il Cafaro.

Datiuus, ut Deo ... Ti ... dare un soldo.

A... ut Celo te pauca, Io ti nascondo poche cose.

Voca-

Vocatiuo, cuius loco [illegible] A [illegible] sine præpositio- ne, ut O [illegible] te benefecit, io ti faccio del bene.

Ablatiuo [illegible] præpositione, ut Accepi litteras a Tito. Ho riceuuto [illegible] lettera da Tito

¶ De uerbis [illegible], & quonam modo alterum ab altero [illegible] dicetur

SImplex erit, si uerbum uno tantum casu post se contentum fuerit, ut.

Io [illegible] Marco. Commendo Marcum

[illegible], ubi [illegible] tantum, [illegible] quanti, [illegible], & tribus solidis, uel [illegible], ut,

Come [illegible] per un soldo. Quomodo vendis oua? [illegible] solido.

Io [illegible]. Increpo te [illegible].

[illegible] rei acqui[illegible] rei orietur, vt

[illegible]. Tu [illegible] item.

[illegible], vt

Il [illegible] arte oratoria. Caphasius docet nos artem oratoriam.

[illegible] ut plurimum utensilia, & [illegible], vt

[illegible] uno [illegible].

[illegible] ra uno.

[illegible] ab uno ad alterum, ut

[illegible] dalla botte. Ancilla haurit uina e dolio.

¶ De ordine [illegible] Actiuorum.

SImplex ordo uerborum actiuorum exigit [illegible] fronte Nominatiuum agentem, a tergo uero Accusatiuum patientem.

Dicitur Simplex, quia Nominatiuo, & Accusatiuo simpliciter gaudet, ut

Io dico bene de [illegible].

Ego comendo officiosos.

Amo

Amo [illegible] per amare, & essere innamorato.
D[illegible]igo [illegible]ectum per uoler bene, & portar affet-
tione.
Commendo [illegible] atum per lodar, & dir bene.
A[illegible] [illegible] per far [illegible] conto, e stima.
Ne[illegible] [illegible] per far [illegible].
To[illegible] [illegible] per tormentare, & dar della fune.
Fastidio [illegible] per hauer in fastidio, & a [illegible].
Fastidio semper agens illatum requirit Hor. in Serm. fa-
stidis omnia.
Exilaro [illegible] per allegrare.
Honoro [illegible] per honorare.
V[illegible] [illegible] per battere
Frigefacio [illegible] per raffreddare.
Calefacio [illegible] per scaldare.
Perspicio [illegible] per accorgersi, & auedersi.
Delecto [illegible] per dilettare. Vnde.
Delector [illegible] & in Bruto. Cum a malo [illegible]
[illegible] casu.
Iuuo [illegible] per giouare.
Appello [illegible] per chiamare a corte.
Duco [illegible] per guidar & menare.
Formido [illegible] per hauer paura.
Te[illegible] [illegible] per [illegible] paura.
In odio habeo [illegible] per hauer odio, & odiare.

¶ Quibus studiant Pueri.

Moleste fero [illegible], Grauiter fero per
hauer [illegible] a non, & [illegible] mento.
Occido [illegible], Interimo [illegible], Neco as, [illegible], per am-
mazzare.
Trucido [illegible], [illegible] as, per tagliare a pezzi.
Verro [illegible] per [illegible]gere.
Vulnero [illegible] percutio is, per ferire, e percuotere
Fero, fers, tuli, latum per portare, produrre, patire, sop-
porta-

porre, [illegible]

Al[illegible] per [illegible]

S[illegible], Coteam [illegible]

[illegible]

De[illegible] per [illegible]

[illegible], Cong[illegible] Comm[illegible] per [illegible]

[illegible]

Rel[illegible] per [illegible], & acc[illegible]are

O[illegible]

Re[illegible], G[illegible] [illegible]ere, &

[illegible]

Per[illegible] Con[illegible], Fini[illegible] per com

pire & finire

N[illegible], Co[illegible], Nosti[illegible] per cono

scere.

I[illegible] Inch[illegible] per incomin-

[illegible]

Op[illegible] A[illegible]petoss,

per le[illegible]

Mi[illegible]

[illegible]

I[illegible] per [illegible]

I[illegible]

T[illegible] per [illegible] & temere

V[illegible] per chiamare, & no-

minare.

P[illegible] per as[illegible] luogo, tempo,

& [illegible]

D[illegible] & [illegible]

Ab[illegible]

A[illegible]

Ac[illegible] A[illegible]

Adi[illegible] per

D[illegible]

A[illegible]

Vi[illegible]

Agito [illegible] per [illegible]

G Alterno

[illegible]
[illegible]
& confiderare.
[illegible] ...care se vua.
[illegible]
[illegible] ...nalzare.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ...oneggiare.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ...re
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ...battere con carro.
[illegible]
[illegible] ...piacere.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ...fare
[illegible]
[illegible]
[illegible] ...nare.
[illegible] ...gliere, & acco-
[illegible]
[illegible] ...& est mare
[illegible]
[illegible] ...nare.
[illegible] ...& andar ...ondo.

[illegible]

[illegible]mergo is [illegible] per [illegible]
[illegible]co es [illegible] per [illegible]
Mordeo es [illegible] p[illegible]
Paro as, [illegible] porrei[illegible]
Duco [illegible] [illegible]are
Condu[illegible] is [illegible], & accompagnare.
Impe[illegible] is [illegible]
R[illegible]no nis [illegible]
Bullo [illegible] [illegible]re
De[illegible] [illegible]
Con[illegible] is, [illegible] is, [illegible] communicare
Ce[illegible] [illegible] & separare
C[illegible] [illegible]
Pre[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] es [illegible] propria
V[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] es [illegible]
[illegible] [illegible], & appresentare

[illegible]

A qu[illegible]
[illegible]
Qu[illegible]
H[illegible] [illegible] ens
[illegible]
T[illegible]
[illegible]
I[illegible]
[illegible]
L[illegible] [illegible] ta-
[illegible] mol[illegible], d[illegible]
[illegible]
S[illegible] [illegible] con [illegible] il tuo Auocato, nõ
[illegible] [illegible]
Si [illegible], [illegible] tuos amicos.
Io non ho paura [illegible] nemici, ma dubito che quelli

[illegible]

Ne [illegible] sed [illegible]

Tu [illegible]

P[illegible] Area [illegible]

[illegible]

Fio [illegible] comparare.

Vendo [illegible]

[illegible]

Dico [illegible]

[illegible]

Conduco [illegible]

Reuendo [illegible]

¶ Hæc [illegible]

Excepto [illegible] Ablatiuo

[illegible]

Dico [illegible]

[illegible]

Accuso as aui atum

In[illegible]

[illegible] as [illegible]

Damno [illegible]

Condemno a[illegible] damnare [illegible]

Au[illegible]

Arguo as [illegible]

Redarguo [illegible]

Obiurgo as [illegible]

Increpo as aui tum.

Reprehendo [illegible]

[illegible]	es	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Depleo	ples	eui	tum	[illegible] (occhi-
[illegible]	es	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Punio	is	iui	itum	[illegible]
Mulcto	as	aui	atum	[illegible]
Satio	as	aui	atum	[illegible]
Castigo	as	aui	atum	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	es	[illegible]	[illegible]	[illegible] sospetto,
A[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	as	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Argo	is	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

C[illegible] del [illegible]

O[illegible]

[illegible]

[illegible]

Io t'accuso al Vicere di furto.

Acc[illegible]

[illegible] & l'altro in [illegible].

A[illegible] & [illegible], & non utrumque.

Io t'[illegible]

Acc[illegible] ge neralia in ablatiuo locantur.

[illegible]

[illegible]

A[illegible] pacientem [illegible] dignum [illegible]

 tem,

tem, ultra uero dat [illegible] ex natura [illegible] sitionis, [illegible]
Io ti seruo del libro,

Con [illegible], uel de [illegible].

Do as dedi tum } per dare
Tribuo is [illegible]
Attribuo is [illegible]
Attribuo is [illegible] per attribuire, & imputare.
A[illegible] is [illegible]
T[illegible] is [illegible] per darsi in tutto, & [illegible] potestà
De[illegible] is [illegible] per darsi in tutto, o arrendersi
[illegible] is [illegible] }
Præfero fers [illegible] latū } per anteporre, & far da [illegible]
Dico is [illegible] per dire,
Refero fers [illegible] latum per referire, o accontare.
Co[illegible] as [illegible] per prestare, [illegible] piacere
Mutuo as [illegible] in prest[illegible]
[illegible] ad Atticum, Ne[illegible] permutat[illegible]
[illegible]
Mitto is [illegible] per mandare.
Scribo is [illegible] per scriuere.
Lego gis [illegible] per leggere
Co[illegible]endo [illegible] per [illegible] mandare
Nuntio as [illegible] per [illegible], & mandare a dire.
Dono as [illegible] per donare
Declaro as [illegible] per [illegible]
Reddo is [illegible] per rendere, & restituire.

¶ [illegible]

Comparo as [illegible] & [illegible]
Dico as [illegible]
Lego as [illegible] per mandare, [illegible]
mento

A[illegible] as [illegible]
[illegible] es [illegible]
Impe[illegible]do [illegible]
A[illegible]
[illegible] per aggiungere
[illegible] per [illegible] comparare
Credo [illegible] per credere, [illegible] & [illegible]

[illegible]

credenza

Cõmitto is si ssum per commettere, fidare, e dare in potestà.

Vendico as aui atum per appropriare, & attribuirsi.

Allego as aui atum per arrecare

Abstergo es xi ctum per ablandare alcuno, & consolare.

Mitto dono, mitto dono per mandare, a donare, & appresentare.

Concilio as aui atum per pacificare, far pace, & amicarsi.

Abdo is didi itum per nascondere

Prodo is didi itum per manifestare, & tradire

Subrogo as, Substituo, Subdo, Suppono

[illegible]

Pando is, Pateo, per palese, annunciare, & notificare.

Mando as, Demando, per commettere, & imporre.

Retribuo is, Rependo, per render, & ricompensare

Abrogo as per negar con instanza, e giuramento.

Accersio as per acrescere

[illegible]

[illegible]

Memoro as aui atum per ricordare, & ridurre in memoria.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Condono as [illegible]

[illegible] dublicare.

Fateo [illegible]

[illegible]

Adulo [illegible]

remi, mandato in galea.

[illegible] comandare.

[illegible]

Inhibeo es [illegible] per irritare.

[illegible]

E X E M P L A.

[illegible]

Commodauit tibi equum.

[illegible]

Agam

[illegible]

[illegible] o fratello.

[illegible]

Tu mihi fidem [illegible].

Io [illegible]

Presto tibi hunc equum.

Io [illegible] ere

Inuideo tibi has literas.

[illegible]

T[illegible]

[illegible]

Calceo as ui tum per calzare

[illegible]

[illegible] geomatrica.

[illegible]

Vestio is iui tum

[illegible]

Cingo

[illegible] allacciar,

[illegible]

EXEMPLA.

Io t'insegno di lettere.

[illegible]

[illegible] spogliato.

[illegible] bus meus pater exuit se.

Io ti ricordo di questo.

[illegible]

sine præpositione, ut.

[illegible]

Onero

Onero as ... per ... re, & ... aggrauare.
De... as ... & ... scrire.
... per ... e.
V...o as aui tum per votare C... auolt ...
...
... as ... per ...
... es ...
...
... per ..., & ...
A... es auxi actū per ..., & abbondare.
... is xi ... per intr...
... & ...are
... per ...
... & allettare.
... spada...e.
...
... a ...
... ...
Bat... is ... per ... con la frusta o sferza.
... per ... e far corza.
... as, Orno as, ...
... per ... are, o far vergognare
... per ...
... es ... per ... o cassare.
... per ...
Alo as ... & alentare.
A... per ...
A... per ...
... per ...
S... is, A... ... lere
... per ..., & por re in sbaraglio.
... per ... tare
... per ...
Expugno as ... per forza

Oppu-

C A P H A R I

[illegible]

E X E M P L A.

[illegible]

Infarsi saccos frumento.

[illegible]

Sagino equum ordeo.

[illegible]

Separa-

S[illegible]
tione a, vel ab, ut
[illegible]

Separo as [illegible] tum per separare.

[illegible]
cauare.

[illegible]

¶ Quibus studeant pueri.

[illegible]
care del solito.

[illegible]

Halco

Hioeo [illegible] p [illegible]
E [illegible] [illegible] [illegible] fuora
Proijcio [illegible] [illegible]
In [illegible] [illegible] [illegible] dentro
Deo [illegible] is dedece [illegible]
Con [illegible] [illegible] [illegible] decrete
M [illegible] [illegible]
C [illegible] as [illegible]
C [illegible] [illegible]
D [illegible] per [illegible] gere, & [illegible] & inchiappare
S [illegible] per [illegible]
Ne [illegible] per [illegible] re.
Ex [illegible] per cacciar con [illegible], & [illegible] con le mani.
Inh [illegible] per [illegible], e prol [illegible]
I [illegible] p [illegible], & [illegible]
A [illegible] [illegible]
Pe [illegible]

E X E M P L A

Io ho [illegible] Mario.
A [illegible] vel decrecce- [illegible]
Il [illegible] il vino dalla botte
M [illegible]
I V [illegible]
P [illegible]
I [illegible]
Eg [illegible], & non recepi
Il [illegible] dalla terra.
P [illegible]

DE VERBIS PASSIVIS.

VErbum [illegible] ab actiu [illegible] post [illegible] præpositione a vel ab ultimum [illegible] actiuo, q neq [illegible]
neque

[illegible]

S[illegible] a fronte [illegible] a [illegible] [illegible] ego [illegible]

A[illegible]

Ego amor a Titio.

[illegible] sum per essere amato.

[illegible] per [illegible]

[illegible]

[illegible] per [illegible]

[illegible] sum per [illegible]

[illegible] sum per [illegible]

V[illegible] sum per [illegible]

P[illegible] passiui [illegible] [illegible] pre [illegible]

[illegible]

[illegible]

Camillo [illegible] accusatore [illegible] ero

[illegible] legione.

[illegible]

[illegible]

A[illegible], & [illegible]

Acc[illegible], & [illegible].

EXEMPLA.

Da me è stata [illegible], che non vale.

[illegible] empta est a me [illegible] carius, quam [illegible]

Per [illegible], o per tanto mede [illegible] castrato da macel- [illegible] come, o per quanto [illegible] la intera, ne piu ne [illegible].

Cato

Caro [illegible]

[illegible]

d'un [illegible]tore.

[illegible]

[illegible]

per tre giuli la giornata

[illegible]

[illegible]

trini l'vna.

[illegible]

[illegible]

EXEMPLA.

[illegible]

[illegible]

Tran-

TRansitiuus Ordo passiuorum a esser a fronte nominatiuum patientem, vt plurimũ magis dignum, a tergo vero ablatiuum agente cum præpositione, vltra vero accusatiuum significatem rẽ minus dignã, vt
Dal maestro s'insegnano a me ogni di cose nuoue, vel,
Io son insegnato dal maestro ogni di cose nuoue.
Ego quotidie doceor a magistro res nouas.
Doceor eris ctus sum per esser insegnato.
Moneor eris itus sum per esser auertito, ammonito, & arricordato
Calceor aris atus sum per esser calzato,
Induor eris utus sum per esser uestito.

EXEMPLA.

A ME si domanda con instanza tre scudi da Lentulo.
Ego flagitor a Lentulo tres nummos aureos.
Le scarpe, lequali sono state discalzate da i miei piedi non capeno alli tuoi.
Calcei, quos mei pedes discalceati fuere, non capiũt tuos. La ueste di seta, la quale è stata spogliata a te, sarà a me.
Vestem sericam, quam tu exutus fuisti, ego induram.
Da me son ricordate a te molte cose, ouero, Tu sei stato auertito da me in molte cose
Tu monitus fuisti a me multas res, vel de multis rebus uel multarum rerum.

EI tectiuus ordo passiuorum uerborum a fronte nominatiuum patientem [illegible], a tergo uero ablatiuum agentem cum præpositione, & ultra alterum ablatiuum sine præpositione significantem rem minus dignam, ut.
Da me è stato tolto il [illegible] dalli [illegible]
Omne, [illegible]
Spolior aris atus sum per esser spogliato, & assassinato
Euacuor aris [illegible] sum per esser [illegible]
Priuor aris [illegible] sum per esser priuato.
Onecror aris [illegible] sum per esser [illegible]

CAPHARI

EXEMPLA.

Il gran [illegible] se [illegible]
[illegible]
F [illegible] ne, [illegible]
[illegible]
A [illegible]
[illegible]
L [illegible]

Equus ftrattus eft a me.

D [illegible] tanto [illegible] na [illegible]

A [illegible] S [illegible]

A [illegible] Ifthmo.

[illegible]

L [illegible]

N [illegible]

S [illegible] em [illegible] [illegible] potest [illegible] & [illegible] vel ab, vt,

I [illegible] cacciato [illegible] dal fameglio.

V [illegible]

A [illegible] pero [illegible]
In [illegible] fatto
H [illegible]
R [illegible] fuam [illegible] stato [illegible] persona, [illegible]

EXEMPLA.

Molti compagni [illegible] id [illegible] Vine [illegible] S [illegible]

C [illegible] Rege Neapolitan Sicilia.

T [illegible] & [illegible] ftato cacciato da [illegible] dallo ftudio.

I [illegible] dal [illegible] atorio

DE'

DE VERBIS NEVTRIS, & Deponentibus.

HAEC [illegible] Neutra, & Deponentia [illegible] [illegible] [illegible], haec aliqua [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] o se usa questo.

[illegible] hoc

ABSOLVTA [illegible] [illegible] a fronte [illegible] agentem deponit [illegible] vero non n [illegible]

[illegible]

[illegible] impersonale.

Viuo [illegible] is xi tum

[illegible] is [illegible] per [illegible].

Occumbo is bui tum.

[illegible] per [illegible]

[illegible] as [illegible] per [illegible]

[illegible]

[illegible] & [illegible] tempo,

[illegible] es [illegible] luogo.

[illegible] per andare,

[illegible] is [illegible]

[illegible] per [illegible].

[illegible] is [illegible] per [illegible], & mancarsi.

[illegible] per [illegible]

[illegible] a [illegible]

[illegible] es [illegible] per sedere, e [illegible] a sedere.

[illegible] as [illegible]

[illegible] per [illegible]

[illegible] bis [illegible] per posarsi o mettersi a tauola.

¶ [illegible] studeant pueri

[illegible] bui [illegible] per [illegible] o riposarsi.

[illegible] per [illegible], & esser costante

Contendo is, pugno as, Dimico as per far questione, e combattere insieme.

Permaneo	is si	per fermarsi.
Garrio	ris	per gracchiare.
Caueo	es qui ui [illegible]	per sicurare, & far sicuro.
Valeo	lui	per valere, & possere.
Consisto	is stiti	per constare, & esser manifesto.
Rideo	des si	per ridere.
Arrideo	des si	per ridere, e piacer ad altri.
Derideo	des si	per ridere dileggiando.
Irrideo	des si	per dileggiare ridendo.
Subrideo	des si	per soggignare, & ridere cõ dolcezza
Susurro	as aui	per susurrare, & parlar di nascosto
Cõsusurro	as ui	per bisbigliare.
Sudo	das ui	per sudare.
Insudo	das ui	per affaticarsi cõ sudore, & dare opera
Pendeo	es	per spendolare, desiderare, & [illegible]
Depereo	is rii	per morire, & amare troppo impatientemente.
Excido	is	per uscire trascuratamente di memoria, & smenticare.
Riccido	dis	per stroncare.
Oleo	es	per gittare odore.
Adoleo	es	Adolesco is eui, per crescere.
Redoleo	es cui	per rendere buono odore, & dimostrare.
Suboleo	es ui	per saper di buono.
Lateo	es tui	per nascondersi, & tenersi nascosto.
Taceo	es cui	per tacere.
Conticeo	es cui	per star cheto, in silentio
Obticeo	es cui	per [illegible]
Reticeo	es cui	per tacer [illegible]
Salto	as aui	per saltare.
Salio	is iui	per saltare, e ballare.
Exilio	is iui	per saltar fuora.
Desilio	is ui	per saltar giù.

Dissilio

Dissilio is ui per saltar in diverse parti.
Insilio is ui per saltar dentro.
Prosilio is ui per saltar oltra.
Insulto as ui per [illegible] contra altri.
Censeo es ui per giudicare.
Diuino as ui per indouinare
Præsagio is ui per [illegible], & indouinare
Ambio is ui per [illegible] intorno pregando, corrõ pere le uoci

Deliro as ui per [illegible] ut senes.
Desipio is per [illegible], & esser sciocco, e matto.

Insipio is per [illegible], e diuentar matto
Resipio is per insanire.
Laboro as ui per affaticarsi.
Ludo is si per giocare.
Alludo dis si per accennar [illegible]
Deludo dis si per dileggiare:
Elludo dis si per schernire.
Illudo is si per [illegible].
Cesso as ui per badare in uano.
Vigilo as [illegible]
Titubo as per [illegible]

Nuto as per [illegible], e star per [illegible]
V[illegible]llo as per dimenarsi.
[illegible] as per [illegible] calcare e un tratto.
Hio as Dehisco is per [illegible], & aprirsi.
Hisco is si per sbadigliare.
Euado is per diuentare, scampare.
Triumpho as per trionfare.
Lachrymo as aui per lagrimare.
Sido is p calarsi, stare inchinato, & scan- dere a basso
Assido is per sedere a lato.
Desido is per seder con pigritia.
Insido is per aballarsi.

C A P H A R I

S[illegible]tro as per [illegible].
Re[illegible] is per [illegible].
Inuado is per assalire,
Vsurpo as per tenere in uso, & attribuirsi quel che
non è suo.
Subuenio is ni per accadere, e soccorre.
Equito as per caualcare.
Fio [illegible] is factus sum per esser fatto a fronte, & a tergo
cum eodem casu.

E X E M P L A.

Quando Pietro morì, mi venne meno per dolore.
Q[illegible] defeci ex [illegible].
Io [illegible] un poco a [illegible]
I[illegible] parumper.
Tutti sono stati cheti.
Omnes continuerunt.
Io [illegible] sotto un'arbore.
Requieui sub una albore.
La mia casa è ruinata.
Mea domus ruit.

ABsolut[illegible] deponent[illegible] a fronte [illegible]
[illegible], ut
Io [illegible].
Ioc[illegible]or [illegible] per [illegible], e [illegible]
teggiare.
Nugor aris [illegible] e dir frascherie e ciancie
Commoror aris [illegible] per [illegible] molto
[illegible] per [illegible], & villeggiare.
M[illegible] per [illegible]
I[illegible]or [illegible] per [illegible], & [illegible]
[illegible] per [illegible]
C[illegible] per [illegible]
Digladior [illegible] per [illegible] co'l [illegible]
V[illegible] per [illegible]
Aucupor [illegible] per uccellare a uccelli
Spatior aris tus sum
Vagor aris [illegible] per andare a spasso, & uagabondo
Labor

Labor eris lapsus sum per sdrucciolare, trascorrere, e cascare.

Expergiscor eris tus sum per andar a pericolo.

Peregrinor aris tus sum per andare in peregrinaggio, & per il mondo.

Quibus utuntur pueri.

Pergræcor aris tus sum per imbriacare.

Scortor aris tus sum
Meretricor aris tus sum per andare, & attender a meretrice
Fœminor aris tus sum

Omnior aris tus sum

per indouinare.

Conuersor aris tus sum per praticare, e conuersare.

EXEMPLA

Quando io vo ... a caccia, & a veccelare.

Cum ... & ... por.

Doi ... in mezo della piazza a corpo a corpo.

Du... dimicauerunt in medio foro singulari certamine.

Io ... tempo ...

P ... a fronte ... ablatiuo ... preapositione ...

Tu hai di bisogno de libri, o Da te si ha di bisogno de libri.

Tu eges librorum, vel [illegible].

Io abondo, o da me s'ha abondantia di danari.

Ego abundo nummis.

Ego es [illegible]. (casu.

Indigeo es [illegible] per hauer bisogno, est utroque

Vaco as ui tum.

Deficio is feci ctum.

Careo es [illegible] vel [illegible] per mancarli, esserne priuo, de senza, e non hauere.

Abundo as ui tum.

Exubero as ui tum.

Affluo is [illegible] per abondare.

¶ Hæc supe[illegible], cum A. [illegible]

Satago [illegible] per essere [illegible], & curioso, cum genitiuo.

Memini [illegible] per ricordarsi, & far mentione, cum genitiuo, & accusatiuo.

¶ Q[illegible] puer[illegible]

Mereo es [illegible] per [illegible] per prezo, andar in fatto d'arme.

Intersum es [illegible] per appartenere, & esser [illegible].

Attineo es [illegible] per [illegible].

Consto as [illegible] per constare

Valeo es [illegible] per ualere

EXEMPLA.

CHI abonda di prudentia, o a chi abonda la prudentia, è curioso delle sue cose.

Qui abundat prudentia, ille satagit rerum suarum.

Filippo sempre si ricordaua, o uero faria mentione delle cose di Mutio.

Philippus semper me[illegible] res vel rerum Mutij.

Queste cose [illegible] bāchieri, o son de bāchieri.

H[illegible] [illegible].

Molte cose ab[illegible] a te, equali mancano a me. Multis rebus tu abundas, quib. ego careo, vel per acquisitiuū.

Multa supersunt tibi quæ desunt mihi.

Che costa cotesto libro?

Quanti liber iste constat.

PASSIVVS ordo deponentium a fronte nominatiuum agentem exigit, a tergo vero genitiuum, vel [illegible] patientem, seu septimum casum sine præpositione, vt,

Noi adoperiamo, o ci seruiamo de tuoi libri.

Nos vtimur tuis libris.

Io non mi [illegible] dell'amici.

Non oblitus sum amicos, vel amicorum

Vtor eris [illegible] per usare, adoperare, seruirsi, valersi, & conuersare.

Abutor eris usus sum per usar male, adoperar al riuerscio.

Fruor eris tus [illegible] vel fruitus sum per usar cō diletto, godersi del desiderio

Fungor eris ctus sum per vsar officio, e magistrato.

Defungor eris ctus sum per venir a perfettione, & finire.

Potior iris tus sum per ottener cose desiderate, e quelle godersi

Vescor eris caret præt. sed vsurpat pastus sum per vsar cibi, e cose da mangiare, e mangiare.

¶ Hæc super ora cum Ablatiuo.

Recordor aris tus sum.

Reminiscor eris caret præt. per ricordarsi.

Obliuiscor eris tus sum per dimenticarsi & scordarsi.

Misereor eris tus sum per hauer misericordia, e compassione

¶ Hæc super ora cum Genitiuo, & interdum cum Accusatiuo construuntur.

EXEMPLA.

Io mi adopro il cauallo [illegible] per me.

Vtor equo [illegible] operam tuam.

Io [illegible] mangiare [illegible] mio padre.

Vescor eo, quo [illegible] meus pater.

Io fo il debito, & officio dell'amico verso di te.

Fungor officio fidelis amici erga te.

Io

Yo non mi scordo [illegible] adi me.
Non [illegible] recordatur me vel mei.

A [illegible] fronte nomina [illegible] vera danno, patiens [illegible] [illegible] nale, [illegible]
Io [illegible] benc.
Sen [illegible]
Se [illegible] e fermo, e fabrimo.
In [illegible] semper [illegible]
Studeo [illegible] per [illegible] accumula [illegible] per [illegible]
Mi [illegible] pertinente
Satisfacio [illegible] pertinale
Ha [illegible] per [illegible], & contentare
[illegible] es si [illegible]
[illegible] es si sum per accostarsi, appoggiarsi, & [illegible]
Al [illegible] es si sum per [illegible], & [illegible]
O [illegible] sum per [illegible]
S [illegible] fum per [illegible]
Ad [illegible] per [illegible] rere, & [illegible]
[illegible] gis xi ctum per artezza si, e [illegible] a far [illegible]
A [illegible] s si sum per acconsentire, & starne al parer d'altrui
Noceo [illegible] caret supino
O [illegible]
O [illegible]
[illegible] caret sapino.
A [illegible]
C [illegible]
[illegible] per [illegible], & [illegible]
P [illegible] es [illegible]
Morigero [illegible] per [illegible], e [illegible] a modo [illegible]

[illegible]
P [illegible]
Fido is sus sum
Confido is sus sum per confidarsi.

Per [illegible]

Derogo as aui per diminuire in parte, [illegible] are, e priuare
Detraho is xi per [illegible], e diminuire.
Obuio as per incontrarsi, & andar incontro, sed melius pro eo obuiam, no obuias, i. e. l'o contro, ut infra patebit.
Nuncio as, Annuncio as per annontiare, mandare a dire, e dar nuoua.
Obnuncio as per annontiar male nouelle.
Deseruio is iui per seruir grandemente
Subseruio is iui per seruir freddamente.
Arrogo as [illegible] per leuar [illegible]
Adulo [illegible] per [illegible], & [illegible].
Asto as stiti per star vicino, e pronto.
Insto as, Insisto is, Pergo is per sollecitare, & perseuerare.
Intendo is per forza.
Soluo is per pagare.
Prouideo es per prouedere.
Placeo es cui per piacere.
Displiceo es cui per dispiacere.
Cumulo as per accumularsi, & accrescersi.
Dissoluo is per pagar il debito.
Parco is peperci per perdonare, far massaritia, & sparagnare.
Ignosco is ui per perdonare, rimetter l'offesa, & hauer per scuso.
Conuenio is ui per conuenire, & esser lecito.
Indulgeo es si per perdonare, & attendere.
Obtempero as ui per compiacere, & andar alla uoglia d'altri.
Annuo is per consentire, far di nò, e di si.
Abnuo is per negare, e far cenno di nò.
Innuo is per accennar con gli occhi
Intercedo is per intercedere, entrare, & esser mezo
Persoluo is per pagar debito per virtù
Lateo es tui per nasconderti, & esser nascosto.
Præsideo des per gouernare, & esser proposto.
Præniteo tes per risplender piu

Cado

Cedo dis per dar luogo, cedere, e consentire.
Consulo lui per dar consiglio, e prouedere.
Caueo es per guardarsi, per auedersi, rimediare
pregaueo es per guardarsi, prouedere diligentemente.
Deuoueo es per esser deuoto e tenuto, & obligato.
Intendo dis per attender diligentemente.
Illudo is si per beffare.
Insulto as tui per dileggiare, e per assaltare.
Incumbo is bui per attendere, e star appoggiato
Vaco as ui, tum per abondare, & attendere, & dar opera
Inguo is, hammnco es, impendo is per se prattare, est de pugna, & bello.
Obsisto is stiti per contrastare, e contrariare.
Repugno as per repugnare.
Respuo is ui per repugnare, e cõtrastare con fastidio.
Supero as per superare, & auanzare.
Subiicio is per subiettare, & sustituire, & tunc cũaccusat. io, & est actiuum.
Suppeto tis per supplire, & bastare.
Sapio is per hauer sapore
Acquiesco is per acconsentire, e star contento al parer d'altri.
Supplico as per supplicare, raccomandarsi.
Succedo dis per succedere, o venire in luogo d'altri
¶ Hec subsequentia verba duplicia preterita perfecta & a passiua deducta seruant.
Pasceo es cui vel placitum per piacere.
Cœno as ui & cœnatus sum per cenare
Sic Careo, Pateo, & Titubo, Pandeo, Poto.

EXEMPLA.

Io faccio piacere alli miei amici.
Inseruio meis amicis.
Dio perdonara li peccati a te
Deus parcet peccatis tuis, & non tibi, Vel Deus dimittet, uel

tet, uel condonabit peccata[illegible]

I [illegible] hanno accostate le [illegible] alle [illegible]ra.

Per hostes scalę [illegible] muris[illegible] admotę [illegible]ant, sed rectius.

Hostes ad [illegible] scalas [illegible].

Tito me [illegible] fatto incontro, o [illegible] incontro Tito.

Titus occurit, uel obuiam uenit, uel [illegible] facta est mihi.

A me mi s'è trauersata una spina nella gola.

Spina inæsit [illegible] gutturi

Io [illegible] del maestro

Ego morem ge[illegible] magistro

ACQVITIVVS ordo deponentium nominatiuũ agentem sibi requirit, a tergo uero datiuũ patientem, & in ordine mens actionem significat,

Io mi rallegro con esso teco.

Ego gratulor tibi.

A[illegible]lor aris tus sum	per aiutare.
Suffragor aris tus sum	per fauor[illegible] con la uoce, o dar la uoce in fauore.
Refragor aris tus sum	per disfauorire, e dar la uoce contra,
Famulor aris tus sum	per [illegible], & star con altri.
Aemulor aris tus sum	per inuidiare, e far concorrentia.
Assentior iris tus sum	per acconsentire.
Blandior iris tus sum	per lu[illegible], & accarrezzare.
Præstolor aris tus sum	per a[illegible]
Fœneor aris tus sum	per torre, [illegible] a usura.
Mutuor aris tus sum	p torre, o pigliare in impresto.
Medeor eris ca. pręt.	
Medicor aris tus sum	per medicare.
Moderor aris tus sum	per moderare, e temperare
Irascor eris [illegible]	[illegible] & corro[illegible]
Polliceor eris tus sum	per prometere [illegible]mẽte
Insidior aris tus sum	per [illegible], & porre [illegible], & insidie.
Dominor aris tus sum	per signoreggiare.

Lu[illegible]or

Iunior ... per appoggiar.
Sor or ... per ... & venir per for...
Fate or ... per ...
C... per contestar ...
Congratulor aris tus sum
Grat lor ... per allegrarsi, e far ...
Conatus ... tum per ...

¶ Qui ...

Adm... per aiutare a ...
Opitulor ... tus sum per porgere a...
Patroc... aris tus sum per aiutare in giudicio.
Minor ... per minacciare ...
Intermin... aris tus sum per minacciare in ...
ius facti.
Adulor ... aris, tus sum per adulare, & parlare alla uoglia d'altri, & accarezzare.
Assentior ... per assentar, e dir sopra douere e merito.
Aduersor aris tus sum per contrastare, opporsi, & esser contrario.
Obsequor ... tus sum per compiacere, andar a uerso, & obedire.
Gratificor ... per contentare secondo l'appetito, dare di gratia, & ... piacere.

EXEMPLA.

Tu hai adirato ... fratello ... tuo padre.
Tu irritasti ... patrem.
Tu haue con ... contrario in questa cosa.
Cum tu ... uel
Cum tu ...
C... uel
C... obstabo, uel aduersabo uel repugnabo ..., uel contrarius, uel aduersus ..., & ... contrarior, & ...
Frat Pietro m'ha contestato, Per contestor,
Ego contestatus ... Petro,
Da me s'aiutano ...

Ego

Ego auxilior ofbceftis.

[illegible] da bene.

[illegible]

[illegible]

Da me son state piantate due [illegible]

[illegible]

Aro	as	ui tum per arare.
[illegible]	[illegible]	[illegible]
Sero	is	eui fatum
[illegible]	is	[illegible]
[illegible]	is	[illegible]
[illegible]	is	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	is	[illegible]
[illegible]	as	[illegible]
Meto	is	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible] mellare.
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
Poto	as	ui tum per bere.
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
Exalo	[illegible]	[illegible] & mand[illegible]
Gusto	as	[illegible]

[illegible]

Mingo	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
Exaro	as	[illegible]

Colo	i ui tum	per la cruce, e coltiuare,
Habito	tas ui tum Colo incolo is	per habitare,
Iuro	as	per giurare.
Periuro	as ui	per periurare.
Nolo	non uol ui	per non uolere.
Oleo	es Redoleo es	per odore, odorare, & gitar buono odore.
Delibero	as statuo is, Decerno is	per deliberare,
Fiado	is	per [illegible]
Sono	nas nui	per sonare, e far suono.
Resono	nas nui	per resonare, rimbombare.
[illegible]	as ui	per [illegible], percuotere, e picchiare, e sonare.
Sitio	tis iui, uel tij	per hauer sete
Prægusto	as aui	per far la credenza, e gustar inā
Comedo	dis di, edo es	per mangiare, e consumare [illegible]
Prandeo	des	per desinare.
Meridio	as meridior aris	per merendare a mezo giorno
Recumbo	es [illegible]	per far a [illegible]
Cœno	as ui tum	per cenare
Ligurio	i	per mangiar ghiottamente, more senum
Obligurio	is ui	per consumar per la gola, & deuorar per golosità.
Mando	dis	per mangiare, e masticare.
Voro	as Deuoro as	per deuorare, & ingolare.
Eluuio	as aui	per [illegible]
Concoquo	is decoquo is	per cuocere, e digerire.
Sorbeo	e Absorbeo es	[illegible]
Coquo	quis	per cuocere, e consumare,
Decoquo	is xi	per [illegible], e cuocere, e [illegible]
Vomio	is	per uomitare
Spuo	is expuo is	per [illegible]
Emungo	is	per forbire il naso.
Condo	is di	per nascondere, & edificare.
Recondo	dis	per nascondere, e [illegible]
Rudo	dis	per ragghiare. (nare;
Duco	las, Calabro is	per [illegible], diminuire, e palleggiare

Leuigo

Tergo gis per [illegible]
Excuo [illegible] per [illegible], schermire, e [illegible]
Suo, Assuo [illegible] per [illegible]
Dissuo is sui tum per discusire.
Filo as neo es per filare.
Glomero as [illegible] per [illegible], & aggomitolare.
Texo [illegible] per tessere.
Voluo [illegible] per uolgere.
Inuoluo uis [illegible] per [illegible]
Inuo [illegible] per [illegible], & [illegible]
Implico cas per [illegible]
Explico cas per suiluppare.
Mucco [illegible]
Frango [illegible] per rompere, [illegible]
Scindo [illegible] per [illegible]
Findo dis per fendere.
Diuido dis per diuidere, e spartire
Incido [illegible]
Seco [illegible]
Amputo [illegible], & [illegible]
Plango [illegible]
Pertundo [illegible]
Tendo dis per tendere.
Sueco as [illegible]
Sapio pis per [illegible], per sapere [illegible]
Sarcio [illegible] per [illegible], & [illegible]
Aedifico cas [illegible]
Molo [illegible]
Lino [illegible] per [illegible] [illegible]
Pono [illegible]
Trudo [illegible], Contundo [illegible]
Terebro [illegible]
Perforo [illegible]
Scalpo [illegible] per cauare, [illegible]
Vello per cauare.

[illegible] as per [illegible]
[illegible] as per [illegible], unde extasorium lo staccio.
[illegible] as per [illegible]
[illegible] as, [illegible] [illegible]
[illegible] as per [illegible]
[illegible] as per [illegible]
Pedo das per [illegible], unde pedamentum il palo.
[illegible] as per [illegible]
[illegible] as per [illegible]
[illegible] as per [illegible]
[illegible] as per [illegible], loqiare
No nas, [illegible] per [illegible]
[illegible] [illegible] per [illegible]
[illegible] as per [illegible] [illegible]ere
[illegible] [illegible], heres
[illegible] as per [illegible]
[illegible]

EXEMPLA.

[illegible]
[illegible] frumēt
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
V[illegible]
[illegible] overo accusa [illegible]
[illegible]
[illegible]
Per magis [illegible]
[illegible]
[illegible] per [illegible] negare.
[illegible]
[illegible] per [illegible]
[illegible] per [illegible]
[illegible]

Serenat

Serenat batuit per asserenarsi, & farse seno.
Lucescit [illegible] per [illegible]
Noctescit [illegible] [illegible] notte.
Aduesperascit [illegible] [illegible] sera.
Die [illegible] [illegible]
Grandinat non est [illegible] [illegible] cadunt.

EXEMPLA.

Q[illegible] esta casa piove [illegible]
Deu[illegible] Deus pluit in hanc domum ex duobus lateribus.
In tempo de [illegible]
In bona [illegible] fate [illegible] carnes, uel lax s & carnibus.

T[illegible] Ordo de [illegible] a fronte nomi natiuus agentem [illegible] patientem, [illegible] [illegible] lono ab- [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est.
Sequor [illegible] per [illegible] & perseuerare, & seguire.
Nu[illegible] [illegible] a cato.
Me[illegible]
Re[illegible] durare
M[illegible] di bugie.
[illegible] a fare.
[illegible]
A[illegible] [illegible] care
O[illegible] [illegible] pentare
Percontor aris tus sum
[illegible] sum per [illegible] continuare
[illegible] eris [illegible] per [illegible] tribune.
Solor aris atus sum
Consolor aris atus sum per consolare
V[illegible] eris [illegible] [illegible] ere.
F[illegible] aris tus sum per furare.
N[illegible] eris xus sum
Ocultor aris atus sum

Causor aris atus sum per trouar la lettera.

¶ Quibus it adeant paeri.

Loquor eris A ... or eris per parlare.
Fari vel fare. Affar s vel affare, et parlare.
Eloquor eris per parlare ele... ...ate.
Colloquor eris per parlar insieme.
Obloquor eris per parlar dadi altra parte
Proloquor eris per giudicare, e dir sententia.
Dignor aris per degnarsi e la ... te
Indignor aris per sdegnarsi, & hauer a sdegno
Dedignor aris per ... degnare, & reputar altri indegni.
Amplector eris xus sum per abbracciare
Prosequor eris per andar drieto con effetto, e seguir cosa incominciata.
Criminor aris atus sum per ... , incolpare, & accusare.
Odoror aris atus sum per annasare, & odorare.
Insequor eris, Persequor eris per perseguitare, & seguitare con ... gnit.
Sector aris per seguire, frequentemente, e corteggiare
Experior iris pertus sum per prouare, & esperimetare
Largior iris pertus sum per donar largamente.
Adipiscor eris eus sum per acquistare con fatica, conseguire, & aggiungere.
Veneror aris per venerare, & honorare
Ominor aris per ... re.
Exequor eris per ese... ire, & mettere ad essecutione.
Auxilior aris per aiutare alla soprana la & per ... nunciare, e d... ...
Praedo aris, Populor aris per mettere a sacco, & rubbare
Vlciscor eris vltus sum per vendicarsi, & far vendetta
Fateor eris, Confiteor eris per confessare
Assequor eris, Consequor eris per acquistare,

)

,& ottenere, & con'eg ire.

Ca mnor aris per c al nare, calunniare, accuſare falſamente.

Aſpernor aris per d ſpre are.

Dena or a s p arſi.

Fi tor aris p , e partorire.

Conſpicor a s per v re, co petto.

Metor aris p re l luogo atto, & mi urare.

  lor a is, Conta ar s per ra nare inſieme.

P or eris, etus per tal parte

Ordi or iri, exordi ris, per ordir, e commenciare

Experior iris per cauar

Metior eris fui per mi rare.

St pulor aris per d a che altri promettino

Com or aris per acc pa mare

Molior ris per te re, & edificare

Operor aris per

Jr lor aris p re poſta.

Speculor aris per are, conſiderare, & guardar lo

Contéplor aris per contemplare.

O r aris per

Imitor aris per imitare contrafar, o falſificare.

Aemulor aris per in ar a empio, & i itare.

Teſtor aris per teſtimoniare, chiamare in teſtimonio, & in teſtamento.

Ol r aris per e ſtrepere ndo

  aris per   amare, & co

  aris per ſchermire, e ſtrucciare (nare.

  aris per

  aris per lare & uedere.

Aucupor aris per accellare, & metaphorice per acquiſtare

Venor aris per cacciar a fiere

Piſcor aris per pigliar peſci, e peſcar al fondo.

Expiſcor aris per pigliar peſci, e peſcar al fondo.

Iaculor aris per lanciare, e ſcagliare.

Lucror aris per guadagnare
Liceor eris, Licitari, cio è comprar cose che si uendono all'incanto.
Sortior iris per sortire.
Partior iris per partire, diuidere, e separare.
Furator aris per furare, & rubare.
Lenocinor aris per ruffianare.
Comminor aris per minacciare.
Machinor aris per trattar con astutia, e machinare.
Precor aris, Deprecor aris per pregare
Miror aris, Demiror aris per marauigliarsi, e guardar con marauiglia.
Rimor aris [illegible]
Suspicor aris [illegible]
Medior aris [illegible]
Mercor aris [illegible]
Vaticinor aris [illegible] per indouinare.
Preter uehor [illegible] uscir per l'altra.

E X E M P L A

SI tu andarai [illegible] acquisterai honore.
Si tu [illegible] honore.
Di tutti i danari, [illegible] to un campo
Omnibus nummis, quos [illegible] agrum.
Io ho stimando [illegible] stro di questo
Ego [illegible]
Io ho [illegible]
[illegible] menum tuum, suum.
Fu [illegible] Marcello.
[illegible] Marcello

Il man-

Il mantello e stato rabattuto a te ...

Pa ... non ... pe ...

Tu cor ... fu ... caris Panc pcni.

Anata questa ... est ... heoon

O, e are, uel O ... olani, quae bene, uel suauiter olet.

Tu hai trouato ... che stai male

Tu ... s a ... nuda ... dinem

Tu ... re ... ...

I miei ne ... pe ... da me

... cos.

E ... ordo ... exigit nominatiuum par ... praeter ... ne prae- positione, ... prae positione cu uel ... propter, & ... en ...

I ... del prossimo.

Bon ... uel ... prossimo pro ...

G ... per ...

Caleo ... per ... & esser caldo

Frigeo ... per ... diuentar fredo

Marceo ... per ... & attristarsi.

Pingueo ... per ...

Macreo ... diuentar magro

Palleo ... & esser pallido

Rubeo bes bui ca. sup.

... per ... e diuentar rosso

Areo ... per ... & esser ...

Vaceo ... per ... &

...

Tepeo ... ca sup. per intepidirsi, & esser tepido

Albeo ... & ...

Nigreo ... per ... & esser negro

Floreo ... ca. sup. per fiorire, & esser fiorito

Defloreo ...

Flaceo ... per ...

Timeo ... ca. sup

T[illegible] es [illegible]

[illegible]

[illegible] as [illegible]

[illegible]

[illegible] per [illegible]

[illegible]

[illegible] es [illegible] e, & ben [illegible]

[illegible]

Are[illegible] [illegible] per [illegible], & [illegible]

I[illegible]gre[illegible] es, [illegible] e, [illegible] pigro

S[illegible]

T[illegible] pes [illegible], & ag[illegible]carsi

T[illegible] per [illegible]

Rig[illegible] per [illegible]

R[illegible] per [illegible] d[illegible]
[illegible]

Ar[illegible] per a [illegible]

F[illegible] per [illegible] desiderio.

Ferueo es per bollire.

Def[illegible]eo es per [illegible]

De[illegible]o as per [illegible] & [illegible] della [illegible]

Ex[illegible] is per [illegible]

[illegible] es per [illegible]

Viulo as per vlare.

F[illegible] per [illegible]

Pl[illegible] per [illegible] battend[illegible]

[illegible]

[illegible] p[illegible]

A[illegible] per [illegible]

A[illegible] per [illegible] mento, [illegible]
[illegible] o, & ma[illegible]

[illegible] le [illegible] [illegible]care.

S[illegible] per [illegible]

H[illegible] e [illegible] per [illegible] horrore, tremore, & spa-
uentare.

E X E M P L A.

FILIPPO sta [illegible] contento di questa cosa

Philip.

[illegible]
[illegible] lo.
[illegible] non frigeo.
Tu [illegible]
[illegible] cio.
Io [illegible]
[illegible] ardeo
[illegible] ego dolorem illum, qui afficit me mœrore.
I [illegible] alle sole
[illegible]
La [illegible]
[illegible] tes Hetruriæ.
Mio fratel [illegible]
Meus frater erubuit rubore.

E [illegible] exigere son [illegible] cum [illegible] & [illegible] significat passionem, ut
Io mi diletto delle uirtù
[illegible]
Io [illegible]
Tristor aris
[illegible] suo.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Oblector aris — per [illegible], & [illegible]
Ve [illegible] aris — per [illegible]
Que [illegible]
Conqueror eris — per [illegible] uoce querula.

¶ Q [illegible]
Glorior aris — [illegible]
La [illegible] aris — per [illegible]
Imitor aris — per [illegible], ut imitatus [illegible]

De [illegible]

[illegible]
[illegible] le [illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]ari.

EXEMPLA.

NIVN[illegible] [illegible]re d'alcuno
Nemo [illegible]
I[illegible]
[illegible], ad [illegible] conformem
Io [illegible]
Ego delector hac re.
M[illegible]
M[illegible]
Io [illegible]
[illegible]
Io [illegible]
Initiatus sum legibus.

S[illegible] egitt a [illegible] ente [illegible] [illegible] [illegible]gente [illegible] pati[illegible], & de [illegible]
I[illegible] [illegible] padri.
[illegible]
V[illegible] batt[illegible]o
I[illegible], & esser sbandit[illegible], a [illegible], & ess[illegible] [illegible] luogo.
N[illegible], de [illegible]ribus tantum.
L[illegible] [illegible]mato.
Vengo [illegible], & esser [illegible]to.
Io [illegible] fatto.

EXEMPLA.

La heredità di G[illegible] da [illegible]
Bona [illegible] [illegible]edit[illegible] C[illegible]
a[illegible] A [illegible] Heren
R[illegible] per [illegible] da C[illegible]ona.
Rodolphinus ex[illegible] sua culpa Corona, [illegible]

[illegible]

suam sororem Curtio.

[illegible]

[illegible]

Orior	iris	tus sum
Nascor	[illegible]	[illegible]
Borior	iris	tus sum
[illegible]	[illegible]	[illegible]
Patior	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
M[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

EXEMPLA.

Essendo tu nato di [illegible], non doueresti [illegible] questo

Cum tu ex nobili prosapia ortus sis, non deberes h[illegible] pati

¶ De constructione uerborum communium

V[illegible] significationem, actiuorum scilicet, & passiuorum [illegible]

ua

[illegible] passiva be-[illegible] Ciceronianus est, frequen-[illegible] auctores, & [illegible]

[illegible] ut,
[illegible]
[illegible] non interet.
[illegible] da Cicerone
[illegible]

¶ [illegible] significationem.

Ho[illegible] per esortare, e spronare, & esser spronato.

I[illegible] per interpretare, o esporre, & esser interpretato.

Co[illegible] per accompagnare, & esser accompagnato.

Medi[illegible] per pensare, & esser pensato.

Pe[illegible] per domandare, & esser domandato.

Dign[illegible] per far degno, & [illegible]
Vener[illegible] per [illegible] norare, & adorare [illegible]
Testor aris tus sum.
Test[illegible] per testimoniare, & esser testimoniato.
Fabricor aris [illegible] per fabricare, & esser fabricato
[illegible] per [illegible] & esser [illegible]
Miror a[illegible] per [illegible] & esser [illegible]

¶ Q[illegible] dicerem secundum Ciceronem.

I[illegible]
C[illegible]
A[illegible]
[illegible] per [illegible] care
Criminor [illegible] per [illegible] o biasimare
Ex[illegible] per esperimentare.
Ho[illegible] per [illegible]
Deuortor aris tus sum per diconfortare.

EXEM-

I[illegible] ricorte[illegible] o, [illegible] a[illegible] e.
Ho [illegible] te [illegible] studii [illegible], & tu [illegible] beris a me.
Io [illegible] to di questa cosa
Id abs te [illegible] sum, & id [illegible] est tibi a me.

¶ De P[illegible] quorundam uerborum significatione

A[illegible] (I[illegible]O) molestia [illegible] A[illegible] [illegible], [illegible] per [illegible] o dar fastidio.
Il [illegible] fastid[illegible] da [illegible].
S[illegible] delettare [illegible].
Vel, A[illegible]
Fastid[illegible] fastidio
Io ho in fastidio i tristi.
Fastidio malos.
Exhilaro ras a[illegible]tum.
A[illegible] gaudi[illegible], uel letitia [illegible].
Afficio [illegible] latum per allegrare o dar allegrezza
La uertù allegra l'huomo.
V[illegible] afficit gaudio hominem, uel af[illegible] gaudium homini.
Gaudeo des uisus sum
L[illegible] per allegrarsi.
Io mi son rallegrato [illegible].
Gauisus sum tuo aduentu, [illegible] propter tuum aduentum
A[illegible], uel [illegible].
Afficio tristitia [illegible] latum per attristare, o dar cordoglio
La per[illegible] attrista l'huomo.
Iactura afficit tristitia [illegible] quemque, vel affert tristitiam cinque.
M[illegible] es [illegible] mœstus sum.

Tristor

[illegible]
Io m'atterisco della guerra.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Frigeo [illegible] es [illegible] gui caret supino.
[illegible] & esser freddo
[illegible]
[illegible]
Il Sole riscalda tutti.
Sol calefacit omnes.
Caleo [illegible] les [illegible] caret supino.
[illegible] & esser caldo.
Io son, ouero ho caldo.
[illegible]
[illegible] per gonfiare
[illegible]
[illegible]
[illegible] & esser gonfio
Tumesco scis mui.
La mano si gonfia.
[illegible]
[illegible] re, & aumentare.
[illegible]
[illegible]
[illegible] & che [illegible] qualche cosa.
[illegible]
Abundo diuitijs.
[illegible] mancare ad alcuno qualche cosa.
Mi mancano danari.
[illegible]
Careo [illegible] per mancarne, & esser senza di qualche cosa.
Vaco cas [illegible] tum [illegible]

Non

Non temria colpe [illegible] colpa

Careo, uel uaco culpa

Laudo [illegible] per lodare.

Io lodo li uirtuosi.

Laudo [illegible]

A[illegible] lodarsi di alcuno da altri

I[illegible]

A[illegible] Cic 13 fam

I[illegible] de aliquo per lodarsi di alcuno.

Io mi lodo di Marco.

Laeto. Ma[illegible] esse de me

I[illegible] per lodarsi, & [illegible] di cosa ina

[illegible]

Io [illegible] lodi, & [illegible]

L[illegible] tam.

Ad[illegible] per accostare, & appoggiare

Io a[illegible]

Admoueo scalas parieti.

Adhæreo [illegible] per accostarsi, & appoggiarsi.

Io mi [illegible] buoni

Adhæreo bonis.

Co[illegible] per compiacere, o seruire alcuno di qualche cosa.

Io ti seruo del libro.

Commodo [illegible]

Seruio [illegible]

Io [illegible]

Seruio [illegible]

Vtor [illegible] alcuno.

Io [illegible] libro.

Vtor libro.

Præsto operam stas [illegible] per alcuno

Io [illegible]

Præsto [illegible]

V[illegible] per adoperare [illegible]

Io adopre [illegible]

Vtor tuo libro.

R[illegible] sbandire,

Il [illegible] Napoli.

Pr[illegible] ex[illegible] Neap[illegible], uel e[illegible], uel depulit in exilium.

Re[illegible] per esser sbandito da persona.

I[illegible] [illegible]

[illegible] Dic[illegible]

Ex[illegible] esser [illegible] da un luogo, & confinato in alcun luogo.

I[illegible] Venetia, & si cõfinauo a Padoa

[illegible] Venet[illegible]

M[illegible] per [illegible] altrui di qualche cosa

Io ti ricordo di questo.

M[illegible], uel h[illegible], [illegible] de hoc.

M[illegible] per [illegible] dar a gli altri qualche cosa

Io [illegible]

[illegible]

R[illegible] ricorderſi di alcuno.

I[illegible]

Recordor huius rei.

A[illegible] per sollecitare una cosa.

Curo [illegible]ras aui atum.

Io sollecito la tua causa.

A[illegible]

A[illegible] per sollecitare ad alcun qualche cosa.

I[illegible] a Marco la causa tua

[illegible] moneo Marcũ causæ, uel causam, uel de tua causa.

M[illegible] per prestare & seruire, [illegible] dare mutuum.

Io ti seruo di denari.

[illegible]

M[illegible] inprest[illegible], & [illegible] seruitor.

Io son [illegible] di denari da te

Mutuor

Nutor pecuniam abs te.

Condono [illegible] per perdonare ad alcuno qualche cosa.

Io ti perdono questo [illegible]

Condono [illegible] hanc [illegible]orem.

Parco cis peperci per perdonare ad altr[illegible].

Dio perdonara [illegible] peccati

Deus parcet peccatis no[illegible]

Dealbo [illegible] per biancheggiare.

Io bianche[illegible] la scala

Dealbo domum.

Albeo [illegible] per imbianchirsi, & esser bianco.

Albesco scis bui.

Io [illegible] bianca sono

[illegible] vel albescunt

Moneo [illegible] per accorgere alcuno di qualche cosa

Io [illegible] di quell'[illegible] inganno.

Moneo te [illegible] vel [illegible], vel de hoc dolo.

perspicio cis exi tum.

[illegible] per accorgersi di qualche cosa.

Io [illegible] inganno

[illegible], vel [illegible] fallaciam.

Pulso [illegible] picchiare:

Io [illegible]

[illegible]

Sono [illegible] per sonar da se stesso, & far sonito

[illegible]

[illegible] sonat, & non pulsat, sed pulsatur.

[illegible] per sonare con la bocca, & col fiato.

Io [illegible]

[illegible] Cano tuba,

Io suono [illegible], Cano tibiis.

[illegible]

Abscondo dis di ditum per nascondere ad alcuno qualche cosa.

Io nascondo il libro.

K Celo

Celo, [illegible] abscondi [illegible]

Lateo [illegible] per [illegible] nascosto.

Io sto [illegible] in casa,

Lateo domi.

Comm[illegible] per comprendere, & imaginarsi,

[illegible] questo.

[illegible]

Co[illegible] per comprendere, [illegible]

[illegible] in braccia

Io [illegible]

Complexus [illegible]

Habeo [illegible]

[illegible] aspettare, [illegible] quattro ad [illegible]

Io [illegible]

[illegible]

A[illegible]

S[illegible] per [illegible], cioe stare a vedere.

Io sto [illegible] la comedia

Specto comœdiam.

In[illegible]

Reperio [illegible]

Io [illegible]

[illegible]

Sum [illegible] es fui

Ad[illegible]

Io [illegible] nella piazza

Eram in Foro.

[illegible]

Io [illegible]

Interfui disputationi.

Lucrifacio is feci actum.

Lucro [illegible] per auanzare, e guadagnare qualche cosa.

Io auanzo un scudo,

[illegible] lucror nummum [illegible]

Supero [illegible]

Præsto [illegible] per [illegible] alcuno, [illegible] esser da più.
Noi siamo di più [illegible],
Præstamus beluis,
Mitto [illegible] dare ad alcuno.
Io mando la lettera [illegible],
Mitto [illegible] literarum.
¶ Do [illegible] per alcuno.
[illegible]
[illegible]
C[illegible]
Io [illegible],
C[illegible] te.
B[illegible] ce.
Iddio ti benedica.
D[illegible], bonis optimis.
Io ti benedico.
Bene tibi præcor.
Sagino nas aui atum.
[illegible] ingrassare.
Io ingrasso il porco.
[illegible] en.
Pingueo, gues gui car. sup.
P[illegible] si.
Io mi ingrasso in Venetia.
[illegible] Venetiis
O[illegible] e
O[illegible] e
Io o[illegible] rosa. O[illegible] fam.
[illegible], & [illegible] uno
[illegible]
Hæc rosa suauiter olet.

DE CONSTRVCTIONE.
Verborum Impersonalium.

VErbum Impersonale est, quod caret numeris, & personis distinctis, & nominatiuum habere non potest,

A a Duplex

¶ D [illegible]

Act[illegible] uoc[illegible] [illegible] uocis quod ge-
ficit in Tur.

DE VERBO IMPERSONALE

Latinae uocis

V[illegible] in Tur, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Legendosi s'impara.

Dum legitur, discitur.

Form[illegible] definentibus in o, si-
gnificantibus actionem.

H[illegible]
[illegible]

L[illegible] est [illegible]
[illegible]
S[illegible] est [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] est [illegible]
S[illegible] est [illegible]
[illegible]
[illegible] est [illegible]
O[illegible] est [illegible]
A[illegible] est [illegible]
I[illegible] est [illegible]

EXEMPLA.

S[illegible]

A[illegible]
[illegible]

Si fa-

Si farà profitto, e si leggerà.

Proficietur, si legetur.

Sempre le persone da bene son state fauorite da tutti.

[illegible] probi [illegible] per fauet [illegible] est ab omnibus.

Queste [illegible] da noi.

H[illegible] a nobis.

[illegible]

[illegible] lectum fuit.

[illegible] no da [illegible].

D[illegible] N[illegible] impersonale, quia

[illegible]

V[illegible] libris. Da tutti se seguitano le uirtù.

On[illegible] & non per impersonale, quia desinit in or.

DE VERBO IMPERSONALI

Actiuæ uocis

S[illegible] uoce [illegible] tiuo [illegible].

Secundus cum datiuo.

Ter[illegible].

Q[illegible] ne ad.

H[illegible] exigunt, quo [illegible]

Q[illegible] suo.

Sex[illegible] a tergo geni- tiuo [illegible]

PRimus ordo [illegible] exigit [illegible] fron- te, a tergo [illegible]

A Mutio [illegible] attendere alle lettere.

Mu[illegible]

Quando [illegible] a noi, a loro, & a chi [illegible]

Fit Mea, Tua, Sua, Nostra, Vestra, & Cuia interest di- scere.

S I uero diceretur, A mio padre è stato [illegible] le compera-

re la vena, & [illegible]

M[illegible], qui sant [illegible]

Inter[illegible], & el [illegible]

Reiet[illegible] ad [illegible], & [illegible].

[illegible]

A te M[illegible] s'appartien [illegible] Cicerone

Tua M[illegible]

A[illegible]

Nolt[illegible] apertè

A [illegible]

O[illegible]

A [illegible] guus.

M[illegible]

[illegible]

All[illegible]

[illegible]

M[illegible], Pe[illegible], Parm[illegible], Quanti [illegible] Francese abite?

Interdum [illegible] in loco hæc [illegible] factum cum ad [illegible]

Sa[illegible] non no [illegible] Roma.

Ad [illegible]

Ver[illegible]

Q[illegible]

[illegible]

[illegible]

Q[illegible]

[illegible]

Che [illegible]

Qu[illegible]

F[illegible] pronomin[illegible]

[illegible]

pe[illegible] per

Tra il buono, e'l tristo [illegible]

Inter probum, & [illegible] m[illegible]

Vel

Vel impraxo pro [illegible] plurali um intereft, iuxta illud.
Sta [illegible]
Io [illegible] d' Antonio.
[illegible]
Per [illegible]
Da R[illegible] a Na[illegible]
Roma Ne[illegible] a paffiuum
Vel [illegible] N[illegible] paffiuum, [illegible]

S[illegible] datiuum exigit, a tergo uero infinitum, ut,

A [illegible] di bene [illegible] utile, che la republica fia falua.

Optimo [illegible] publicā.

Accid[illegible]
Con[illegible]ngit [illegible] parte, e per forte.
E[illegible] bat [illegible] per accadere per forte, & eft de ma[illegible]
Obuenit bat [illegible] uenire, accadere, & interuenire.
Obtingit bat git
Placet [illegible] eft [illegible]
Libet bat [illegible] piacere, & uenir a pe
Patet bat tuit
Liquet [illegible] & effer d'accordo.
Conftat bat ftitit
Conuenit bat [illegible] per conuenire, accordare, & effer d'accordo.
Vacat bat [illegible] tepo, commodità, & agio.
Reftat [illegible]
P[illegible] bat [illegible] piu utile
Cond[illegible] bat [illegible]
Expedit bat [illegible]
Sufficit bat [illegible] & sufficienza.
Suppetit bat [illegible] mente.
Licet bat cuit per effer lecito.

Displicet bat cuit per dispiacere.

E X E M P L A.

Te saria meglio star cheto, che dir d'altrui.

Prestaret tibi tacere, quàm alijs detrahere.

Io non ho tempo di studiar le mie lettioni.

Mihi non uacat studere meis lectionibus.

Egli e utile alli scolari far professione di qual si uoglia disciplina.

Expedit discipulis doctrinam quamque profiteri.

Tertius ordo a fronte accusatiuum requirit, a tergo uero infinitiuum, ut,

A i giouani da bene li stà bene far à modo de maggiori.

Optimos adolescentes docet moré gerere maioribus.

Decet bat cuit per star bene, confarsi, & conuenirsi, & esser honesto.

Dedecet bat cuit per disdire, & non confarsi, disconuenirsi, e non star bene.

Delectat bat uit per dilettare.

Iuuat bat uit per giouare, & dilettare.

Oportet bat uit per esser di bisogno, & per esser necessario, & bisognare.

E X E M P L A.

A noi è necessario, o di bisogno porre fantasia a queste cose.

Nos oportet adhibere mentem his rebus

A i gran maestri diletta piu tosto andar a caccia, che uccellare.

Illustres principes delectat, uel iuuat potius uenari, quàm aucupari.

Quartus Ordo requirit a fronte accusatiuum cum ad, a tergo uero infinitum, ut,

Alli buoni figliuoli s'appartiene, o egli e debito & officio andar a l'essempio de padri.

Ad bonos liberos spectat imitari parentes.

Spectat bat uit

Attinet bat nuit

Pertinet

Pertinet bat nuit per appartenersi quanto al debito, & officio.

EXEMPLA.

Ad ogn'un s'appartiene portarsi bene uerso gli officiali.

Ad uirum quemque pertinet bene se gerere in magistratus.

A te solo s'apparterria dir questo.

Ad te solum attineret hoc dicere.

QVintus Ordo requirit a fronte ablatiuum agentem cum præpositione a, uel ab, a tergo uero datiuum patientem, ut

Dal maestro se fa bene alli solleciti scolari.

A magistro benefit sedulis discipulis

Benefit fiebat ctum est per farsi bene.

Malefit fiebat ctum est per farsi male.

Satisfit fiebat ctum est per sodisfarsi, e contentarsi.

EXEMPLA.

Tu sarai contentato da me.

Tibi satisfiet a me.

SExtus Ordo exigit a fronte accusatiuum patientem, a tergo uero genitiuum agentem, uel infinitum, ut,

Ciascun Christiano si pente d'hauer peccato

Quemlibet Christianorum penitet peccatorum, uel peccasse.

Tædet bat guit, uel pertæsum est per hauer rincrescimento, o rincrescersi.

Piget bat guit per rincrescergli, e dolersi, o saper male

Pudet bat duit per uergognarsi.

Penitet bat tuit per pentirsi, & hauer pentimento, e saperli male.

Miseret bat ertum est per hauer misericordia, o compassione.

Depudet bat buit per non hauer uergogna.

Distædet bat duit per attristarsi molto.

EXEMPLA.

A mio fratello gli uien l'asima, o gli rincresce d'odir queste cose.

Tædet

Tędet meum fratrem hæc audire.

A m[illegible] quello.

M[illegible]

A te ma[illegible]h[a]uer imparato

Te nunq[illegible]

Non ti pasa p[illegible] d'hauer gu[illegible] dei scudi.

Ne te pœniteat, lucratu[illegible] esse duos [illegible]mmos aureos.

¶ De verbis Famulatorijs.

VERBA Famulator[ia] illius sunt generis, cuius est infinitum, & a fronte eos exigunt casus, quos eorũ infinitum requirit a fronte, vt

¶ Per personale

A me si suol voler bene, da chi si puo dir bene di uirtuosi.

Ego soleo diligi ab eo, a quo possunt cõmẽdari officiosi.

¶ Per impersonale.

Io soglio hauer co[mp]assione di chi si puo pentire d'hauer peccato.

Me solet mi[ser]ere illius, que n[on] potest pœnitere peccasse.

Incipit	bat cepit	per co[mi]nciare.
Solet	bat tũ est fuit	per solere, & esser solito.
Debet	bat buit	per douere, & essere obligato.
Desinit	bat siuit, vel desitum est per lassar stare, cessare, & finire.	
Potest	ra tuit	per potere.
Volo	vis vult quod semper est personale, p[er] volere.	

Nota quod volo est semper personale, & a fronte requirit nominatiuum agentem, licet infinitum suum impersonale fuerit, vt

Io voglio, & deggio hauer in rincrescimento d'hauer perso il tempo.

Ego volo, & debet me tædere triuisse tempus.

Da me si vuole, come s'e incominciato a far bene a gli amici.

Ego volo, ut cæpit, uel inceptũ est a me benefieri amicis,

Ter-

Ter. Taceas si vis, vera dicito.

Quint. Recte tamen prudentes ... est contra eos disputare.

A me inchoatum iam ... crescere ... coepit ...

Me incepit cædere tuorum ...

¶ De Infinitivo.

INFINITIVUM est modus verbi, carens numeris, & personis, & genera non discernit.

Fuit autem inventum brevitatis causa, & ornatus.

Differt autem ab impersonali, quod illud per se stare potest, ut me pudet mei erroris: hoc autem non potest, quia aliquo huius modi regitur, & ab eo dependet.

Est autem duplex, personale, quod exigit ante se accusativum, post se vero casus sui verbi.

Impersonale vero à fronte, & à tergo requirit casus sui verbi.

¶ Significatio infiniti modi.

DOCERE
- Insegnare.
- Che insegna.
- Che insegnaua.
- Che insegnasse.
- Hauer insegnato.

DOCVISSE
- Che ha insegnato.
- Che haueua insegnato.
- Che habbia insegnato.
- Che hauesse insegnato.

Doctû ire, est potius præsentis temporis & preteriti imperfecti. Fab. ... commoueri vitium ... scelera pro ...

DOCTVRVM ESSE
- Che insegnerà.
- Che haueua da insegnare.
- Che sia per insegnare.
- Per douere insegnare.

EXEMPLA.

Mi piace, che li scolari imparino alla méte le lettioni.
Mihi placet, discipulos ediscere lectiones.

Io lodo che tu habbi fatto professione d'arte oratoria.
 Laudo te professum esse artem oratoriam.
Io spero che Filippo habbia d'andare ad essempio di suo padre.
 Spero Philippum imitaturum esse suum patrem.
Si dice, Si crede che gli spagnoli végono nell'Italia.
 Dicuntur, Hispani venire in Italiam, uel dicitur Hispanos venire per imperfectum.

¶ De passiua significatione.

DOCERI
Insegnarsi.
Esser insegnato.
Che s'insegna.
Che s'insegnaua.
Che s'insegnasse.
Che fusse insegnato.

DOCTUM ESSE VEL FUISSE
Esser stato insegnato.
Hauersi insegnato.
Che è stato insegnato.
Che s'ha insegnato
Che si habbia insegnato.
Che se fusse stato insegnato.
Che se haue se insegnato.

DOCTUM IRI, VEL DOCENDUM ESSE
Che s'insegnerà.
Che sarà insegnato.
Che s'habbia da insegnare.
Che ha per insegnarsi.
Per douersi insegnare.

EXEMPLA.

IO credo che queste cose ogni di s'insegnano dal maestro a uoi.
 Credo uos quotidie doceri hæc a magistro.
Io ho inteso che la Rhetorica è stata dichiarata dal maestro alli scolari.
Accepi, Rhetoricam declaratam esse discipulis a magistro.
Io ho speranza che gli inimici habbiano da essere posti in sbaraglio da noi.
Spero hostes fundandum esse a nobis

EXEM-

¶ Exempla infinitiui impersonalis.

E giusto che tu sij stato e contento da tutti.

Aequum est tibi [illegible] ab omnibus.

Io credo che a te & a me tu sia stato utile hauer detto bene di Fabricio.

Credo tua, & meum interfuisse commendauisse Fabriciũ.

Noi speramo che tu ti habbi da pentire d'hauermi offeso.

Nos confidimus te poenitentem fore nos offendisse.

¶ De Gerundiis.

GErundium, uel nomen, uel uerbum participiale Grammatici esse asserunt. Ipse tamen illud Horatianum referam, Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est.

Deriuatur autem a uerbis personalibus, habet significationem communem, actiuam s. & passiuam in eadem uoce ut cantando, i. dum cantant, uel cantatur.

Differt autem a participio, quod participium tempus habet, Gerundium uero rei administrationem, uel officium significat.

Gerundium quinque casus quam plurimi habere disputauerunt, plerique quatuor, complures uero tres. Ipse uero quinque esse reperio.

¶ Gerundii tres sunt terminationes.

Amandi,
Amando,
Amandum.

¶ De constructione Gerundiorum.

Gerundium a fronte nullum regit casum, post se uero si actiuae fuerint significationis, exigit casus sui uerbi, sin uero passiuae, nullum exigit a tergo casum, & si [illegible], resoluitur per ut, & uerbum.

¶ De Gerundio in di.

GErundium in di, construitur semper cum nomine, & praesertim substantiuo, interdum uero cum adiectiuo. Habet autem hunc sensum.

Di amare, & per amare.

AMANDI di esser amato, & per esser amato.

Vt, io

Vt io non ho la po[illegible]ta di comprar questo.
Non habeo facultatem hoc emendi.
Io vengo qui per [illegible] gli amici.
Hoc uenio uisendi causa, uel gratia, uel, studio amicorũ
Io son d[illegible]sideroso di farti [illegible].
Sum cupidus gratificandi tibi.
Tu sei studioso di udire li dotti,
Tu es studiosus doctos audiendi.
Quoties vero depēdet a uerbo, uel ab his nominib sub-
stantiuis Opus est, Fas est, & Nefas est, vtimur Infinitiuo, ut
Io non ho tempo da risponderti.
Mihi non uacat respondere tibi, & non respondendi.
Per infinitiuum vero, Mihi non est tempus respondendi
tuoi, &c. [illegible] quo [illegible] Cic. lib. 2 de orat.
tempus esset iam de or[illegible]atione argumentorum dice
re. Liu. lib. 6 Tempus est maiora conari.
Che bisogna imparare?
Quid opus est discere?
E mi lasta [illegible] partire,
Mihi discedere fas est.
E non e lecito fauorir [illegible]sti.
Nefas est fauere malis.

¶ Per passiuum.

Io son uoglioso d[illegible] lodato,
Laudandi sum cupidus.
Vtimur autem g[illegible] tribus modis.

Primo.

Cū ablatiuo causali, scilicet, Gratia, Studio, & Causa, vt
Io aspe[illegible] la lettione dal maestro.
Præstolor hic audiendi causa lectionem a magistro.

Secundo.

Cum nomine substantiuo [illegible]unque casus, ut
Questo causa la copia del [illegible], id ex dicendi copia
(oritur.

Tertio.

Cum aliquibus adiectiuis, quæ etiam infinitiuum sibi
asciscere queunt, ut.
Io desidero imparar lettere greche.

Sum

Sũ cupiẽs discere, vel discẽdi lr̃as græc. & sũ hec videlic.
Cupiens, Peritus, Certus, Doctus, Egregius, Bonus, Iustus, Honestus, Par, Paratus, Promptus, Consuetus. Timidus, Cupidus, Auidus, Et participia in nomen transeuntia, ut Timans nauigare, & nauigandi.

¶ De Gerundio in do.

Insegnando, o per insegnare.
DOCENDO quando significat effectum.
Insegnandosi, & essendo insegnato.

¶ Actiue.

Io insegnando, o per insegnar viuo.
Ego, docendo, vitam ago

¶ Passiue.

La serpe incantandosi, o essendo incantata scoppia.
Vir. Cantando rumpitur anguis.
VTIMVR autem hoc gerundio duobus modis.
Absolute, & tunc habet casum sui verbi.
Et cũ pposiitione, & tunc frequentius nullũ exigit casũ.

¶ Absolute.

Noi facendo professione di buone lettere, ci dilettiamo dell'arte oratoria.
Nos profitedo bonas literas, delectamur arte oratoria

¶ Cum præpositione.

Cicerone ha scritto del dire adattatamente.
Scripsit Cicero da apte dicendo.
Io piglio maggior spasso dal studiare, che dal giocare.
Maioré voluptate capio ex studendo, quã ex ludendo
Si vero diceretur, Il Re nel far la rotta a li nimici ha acquistato grande honore, Dicetur.
Rex, afficiẽdo hostes clade, vel in afficiẽdes hostibus clade, maximũ sibi decus cõparauit, potiusq; in afficiẽdo hostes calde, vt usus latinorum auctorũ magis probat.

EXEMPLA.

Che pensier fai di partirti da qui?
Quid cogitas de hinc abeundo?
Tu nel parlar dimostri la tua sufficienza,
In dicendo, eruditionem tuam ostendis.

Il nimico abhorrisce il combattere.
Hostis abhorret a pugnando.
Che tu, per uenir alla scola, non fai niun profitto.
Tu ad ludum literarium ueniendo, nihil proficis.
Hadriano dottamente ha scritto del parlar latinamente
Hadrianus de latine loquendo doctissime scripsit.
Tu essendo insegnato da un dotto maestro, diuenterai sufficiente.
Tu cum doceris a docto præceptore, peritus euades, & non docendo, quia ca[...]um post se habet.
Io senza studiar le lettioni l'intendo.
Ego non studendo lectionibus, eas intelligo.
Li uersi leggendosi, s'imparano.
Carmina legendo discuntur, uel dum leguntur.

¶ De Gerundio in dum.

DOCENDVM.
Ad insegnare.
Ad esser insegnato.
Ad insegnarsi.

Io son uenuto qui ad insegnare.
Vein huc addocendum, raro uero cum casibus a tergo sui uerbi, frequentius uero sine casu posteriori, ut
Filippo è molto pronto nel dire.
Philippus promptus est ad dicendum.
L'officio dell'oratore è di dire accommodamête al persuadere.
Oratoris officium est dicere ad persuadendum accommodate. Cic.
Vtimur autem hoc Gerundio tribus modis.

¶ primo

Cũ prepositioẽ ad, & ut plurimũ sine casu posteriori, ut
Io son uenuto qui a passar tempo, & non a studiare.
Huc veni ad otiandum, & non ad studendum,
Pli cap. 40. Ad spectandum animalis fidem, & alibi. Ad cauendum dentium dolores.
Cic 2 de Finib. Vt ad currendum equus, ad arandũ bos ad indagandum canis, sic homo ad duas, res intelligendum, & agendum natus est, quasi immortalis. Sed frequentius per gerundium adiectiuum,

¶ Secundo.

¶ Secondo.

Cum præpositione inter, & ante, ut,

Io nel leggere, o quando leggo, o in fin che leggo, molte cose tra me stesso riuolgo.

Ego inter legendum, [illegible] mecum animo uoluo.

¶ Sesto.

Cum sum es, est, ut

Io mi deggio, mi bisogno, necessario, o mi è forza, o son sforzato o mi accade, o mi conuiene, o me uoglio partir da Roma, quia significat necessitatem, dicitur, sed cum datiuo, uel ablatiuo cum præpositione. Mihi abeundum est ex urbe, uel Roma.

Perche nella morte conuien che s'habbia paura delle pene eterne

Luc. Aeternas quoniam pœnas in morte timendum.

E pure da usar essercitio temperato

Utendum est exercitationibus modicis.

Cicero ad Atticum, Patri lenitas [illegible] potius fuit ab illo quam negligenda.

EXEMPLA.

A noi c'è stato forza d'andar a casa.

Domum nobis eundum fuit.

Io son stato sforzato a farlo.

Mihi faciendum fuit.

El se deue leggere la lettione, Legendum est lectionem, sed frequentius, sed legenda est lectio per gerundium adiectiuum.

Ut pacem quoque a rege petendum.

Cic. ad [illegible] iterandum est eadem.

¶ Gerundio Adiectiuo.

Vtimur autem gerundio adiectiuo eorum uerborum, quæ post se accusatiuum patientem exigunt dicet apud Cic. 1. Tusc. legat Quemadmodū oculus conturbatus, nō est probè affectus ad suum munus fungēdū, & reliquæ partes nisi fortasse [illegible] cū accusatiuo a tergo uti uoluerit, sed frequens usus ita esse probat, & con

cordat cũ poster. ori casu in genere, numero, & casu, ut

Io son uoghiolo di uisitare gli amici.

Sum cupidus uisendorum amicorum.

Io son uenuto qui per scriuer la lettera.

Huc scribendarum literarum causa ueni.

Nel leggere le lettioni, dichiaro molti passi

In legendis lectionibus quam plurimos locos aperio

Io ti conforto ad odir le legge.

Te hortor ad audiendas leges, & nunc est gerundium adiect. uoluntatis & non necessitatis

Si uero diceretur, io uengo qui per studiare Vergilio.

Non dicitur, Venio huc causa studendi Virgilii, quia post se datiuum, & non accusatiuum patientem exigit. Sed uenio huc studendi gratia Virgilio.

Vtimur quoque in Di, cum numero multitudinis, cum quo concordat in genere, & casu, ut

Gli Epicurei han dato causa di farsi uccellare.

Epicurei causam dedere irridendi sui. Cic. in Philip. & Aul. Gel. lib 5.

¶ De Supinis.

DVo sunt Supina in Vm, actiuè, & in V, passiuè, in Vm, ut amatum, Ad amare, dependet autem semper a uerbo significante motum ad locum uel per modum motus ad locum, ut,

Heliseo è andato ad udire la lettione dal maestro.

Helyseus iuit auditum lectionem a magistro.

Tutti son stati posti dentro a uedere.

Omnes spectatum admissi sunt.

Regit autem a tergo casus sui uerbi, Si diceretur,

Io sto qui ad insegnar arte oratoria, Fit per gerundium.

Maneo hic ad docendum artem oratoriam, & non doctum, quia non dependet a uerbo significante motum ad locum.

¶ De Supino in V.

Supinum in V, passiuæ significationis, ut amatu de amar u, e di esser amato, dependet a nomine adiectiuo.

Et interdum a uerbis significantibus motũ de loco, ut

Mercu-

Mercurius Maior de supino, unde plaut. in Menęch.

Ego obsonatu redeo. Cato in re rustica. primus cubito surgant, postremus cubitum eat. Frequentius tamen, per actuale Cæsar libro Gall. bel. A decime legionis cohortatione profectus, Liuius lib. 5. A populationibus. Val. Max. lib. [illegible] ex uenatione uenientem, & post se nullum regit casum, ut,

Egli è una gran uergogna dirsi, & sporca ad udirsi.

Est turpe dictu, & obscenum auditu.

Questo è un passo difficultoso ad intendersi, ma bello a sapersi,

Hic est locus difficilis intellectu, & pulchre scitu.

Si diceretur, Tu sei degno d'esser celebrato da Homero, nō fit per supinū, quia casus habet a tergo, sed dicitur,

Tu es dignus celebrari, uel ut celebraris, uel celebrandus Homero.

Si uero diceretur, io uengo da odire la Logica, & tu ritorni da ueder la festa, dicitur frequentius.

Ego uenio ab auditione Logicæ, & tu redis a spetaculo ludorum, & non ab auditu, & spectatu, quia gerundio in Do, & supino in u raro utimur cum his uerbis significantibus motus de loco, ut licet uenio, & redeo, & huiusmodi. Sed lib. 1. Iusto, ab hominis uenatione uenientem. Liu. lib. 33 a [illegible] oppugnatione recessit Suet. in Nerone ex auriga [illegible] peregrinatione in Do, ut Cic. [illegible] ipse a dicendo refugiti.

¶ De participio.

Participium est pars orationis declinabilis cum casibus, & temporibus, a uerbo personali descendens, a fronte nullum exigit casum, quia nulla pars orationis regit ante se, nisi uerbum, a tergo uero requirit casus sui uerbi. Participium a fronte est simile adiectiuo nomini, & concordat, ut pura nomen cum antecedente sicut adiectiuum cum substantiuo, in genere & numero, & casu. A tergo uero est simile uerbo, cum casus post se requirat sui uerbi.

¶ Quatuor sunt Participia generaliter.

Genus, & casus a nomine.
Tempus, & significatio a uerbo.
Numerus, & figura ab utroque.

¶ Participio sex accidunt.

In ns, ut amans, & sequens.
In rus, ut amaturus, & secuturus.
In tus, ut amatus, & secutus.
In dus, ut amandus, & legendus

¶ Quatuor sunt consideranda in participio, scilicet.

Deriuatio.
Formatio.
Tempus.
Significatio.

¶ De Deriuatione.

Deriuantur participia a personalibus tantum scilicet Ab actiuo duo, in ns, & in rus.
A passiuo duo, in tus, & in dus.
A neutro generaliter duo, in ns, & in rus, a quibusdam uero tria, ut gaudens, gausus, & gausurus, a quibusdam quatuor, ut arans, & aratus, araturus, & arandus.
A communi quatuor, in ns, in tus, in rus, & in dus.
A deponenti tria, in ns, in tus & in rus.

¶ De Formatione.

IN ns, formantur a prima uoce preteriti imperfecti indicatiui, mutata bam, uel bar, in ns, ut amabam amans, sequebar sequens, præsentis, & præteriti imperfecti temporis.

Hic, & hæc, & hoc amans. — Chi ama. Chi amaua. Quello ilquale ama, & amaua. Amando. Amante.

In rus formatur a Supino mutando m, in rus, ut amaturus, uel a preterito, uertendo s, in rus, ut secutus secuturus.

rus, futuri temporis.

	Chi seguita.
	Chi ha da seguire.
	Chi habbia da seguire.
Secuturs, ra,	Per douer seguire.
rum,	Che sia per seguire.
	Essendo per seguire.
	Hauendo da seguire.
	Per seguire.

In tus, formatur ab ultimo Supino addita s, ut, as, amatu, amatus, ta, tum, preteriti perfecti, & plusquam perfecti temporis.

	Chi è stato, o era stato amato
Amatus, ta,	Chi sia stato amato.
tum.	Chi fosse, e saria stato amato
	Essendo stato amato. Passiue
	Chi ha, o haueta seguito.
Actiuæ uerò	Chi habbia seguito.
Secutus, ta, tum	Haueua seguito
	Chi hauesse, e haria seguito

In dus, formatur a genitiuo presentis participij, uersans in dus, ut amantis, amandus, da, dum, futuri temporis

	Che s'amarà.
	Che s'habbia d'amare.
	Per douersi amare.
Amandus, da,	Che s'hauesse d'amare.
dum.	Essendosi per amare.
	Che sia per amarsi.
	Essendosi da amare.

Habent autem participia significationem sui uerbi, actiuam, scilicet uel passiuam

IMPEDITVR autem participium tribus modis.

¶ Primo

Quãdo verbũ nõ habet [illegible] neq, deriuationẽ neq, formationẽ, [illegible] tatur participiũ presentis temporis, & in actiuo non datur imus, preteriti perfecti, neque dico habet in rus tu, dicturus.

cum careat sup po unde formatur. Secundo,

Quando non est unde regatur, non fiat per septimum casum, vt io leggendo, tu parli, vbi non dicitur, Ego legens, sed, dum ego lego, uel me legente, tu loqueris.

¶ Tertio.

Quãdo Relatiuum, ut Qui, Quæ, Quod in resolutione in nominatiuum non cadit, ut,

La lettione insegnata a me diletta a tutti, risolue

La lettione laquale è stata insegnata a me diletta a tutti Vbi dicitur.

Lectio, quam ego doctus sum, delectat omnes.

Et non Lectio docta ubi relatiuum, quam, cadit in accusatiuum, & non in nominatiuum.

Participium transit in nomen omnibus tribus modis.

CONSTRVCTIONE, ut amans uirtutis. Virg. Niuei quam lactis abundans

COMPOSITIONE, ut Innocens, & Indoctus, quia non reperiuntur Innocco, & Indocco, sed malim dicere mutatione significati, ut diligens pro solerti, & non compositione.

TEMPORIS amotione, ut optimus quisque amãdus est, idest dignus amari.

EXEMPLA.

¶ Actiuorum.

IO ho rispetto a chi dice, & dirà bene di chi si fa conto delle uirtù.

Habeo rationem commendantis, & commendaturi æstimantem uirtutes.

Li scolari s'accostano a chi loro insegna, & insegnarà le buone lettere.

Discipuli adhærēt docenti, & docturo eos bonas literas.

¶ Passiuorum.

Io studio la lettione dechiarata, & per dechiararsi dal maestro a li scolari.

Studio lectionem declaratæ, declarandæ a magistro discipulis.

Li rallegrarsi, & per douersi rallegrare da te son per douersi rispettare da me.

Exhilaratus

Exhilaratorum, & exhilarandorum abs te, hnda est ratio
¶ Neutrorum. (a me.
Di chi s'allegra, s'è rallegrato, & si rallegrerà della mia dignità, o io son per douerme lodar a tutti.
Gaudenti, gauiso, & gauduro mea dignitate sum acturos gratias apud omnes.
Nel mio campo arato, & per douersi arare dal lauorato re io son per douer seminare orzo.
In agro arato, & arado ab agricola, sú seminaturus hor-
¶ Communium. (deum.
Chi abbraccia, ha abbracciato, & abbraccierà la honestà, è per douermi disconfortare da tutti.
Amplectens, amplexus, & amplexurus honestatem, est dehortaturus me a tutijs.
Li difficultosi passi di Cicerone, interpretati, & p douersi interpretare da Girol. son per douersi studiar da noi.
Locis arduis Ciceronianis interpretatis, & interpretandis a Hieronymo, nos studebimus.
¶ Deponentium.
Con chi segue, ha seguito, e seguirà gli miei amici, io non son per douermi corrocciare.
Sequēti, secuto, & secuturo amicos meos nō sū iraturus
Chi adopra, ha adoprato, et adoprarà li miei borzachini è per douermi prestare de sproni.
Vtens, usus, & usurus mei, ocreis, est commodaturus mihi calcaria.

EXEMPLA.

¶ Resoluendorum.
Le cose insegnate, e per doue si insegnare dal maestro a te, son per douersi studiar da me.
Rebus quas tu doctus fuisti, & doceberis a magistro, ego studebo
Il mio uuotato, & per douersi uuotare dalle botte dal seruidore, è per douersi uendere a doi scudi il barile.
Vinum quo dolia euacuata fuerunt, & euacuabuntur a famulo, uendendum est duobus nummis aureis pro quolibet cado.

Il battente il battuto, rincresce il rincrescente.

Cædens cæsum, uel uerberans uerberatu[m] afficit tædio affluentem. Quod magis probo qua[m] ut dicatur.

Illius, a quo uapulat ille qui uapulat ab aliquo, tædet illum cuius tædet aliquem, & hoc non proprie.

Lo allegrato dallo allegrante, rattristà il contristato.

Exhilaratus ab exhilarante aliquē, mærore attacti effe ctus ab aliquo Hoc non lat ne magis quam si diceretur.

Illo qui gaudius est propter illum, quo aliquis gaudet, tristatur, ille, qui tristatus est ob aliquem quo tristatur.

Li fauoriti dali fauorenti te, son per douer essere disfauoriti dalli mei nimici.

Illis, quibus fautum est a fauentibus, tibi rasi agabuntur inimici mei.

¶ De Septimo casu.

VTimur participiis in ns, & in tus, & interdum in rus per septimum casum, ut.

Data che fu licentia a i scolari, il maestro si partì.

Dimissis discipulis, magister abiit.

Partendosi Mutio, uenne Francesco.

Abeunte Mutio, uenit Franciscus.

Quando, o insinche, o mentre, o poiche il capitano faceua la rassegna de soldati, Mutio si partì.

Duce lustrante milites, Mutius abiit

Quando, o poiche, o insinche s'udì la lettione, Mutio dormì.

Audita lectione, Mutius dormiuit.

Hauendo da uenir Mutio, li scolari si partono.

Venturo Mutio, discipuli abeunt.

Luc Facile uenturo Cæsare præda in ignaue liquere.

ET his utimur, quoties non est unde participium regatur, interdum uero nominibus substantiuis utimur in septimo casu, ut.

Nel tempo che Marco Tullio, o quando, o insinche fu Consule, fu scoperta la congiura di Catillina.

Marco Tullio Consule, detecta fuit coniuratio Catilinæ

Insinche, o quando, o nel tēpo, che fu capitano generale

de

de Roman. Pompeo, si staua in spauento da nemici

Pompeio Romanorū Imperatore, terror hostes habebat

Essendo tu capo, e principale della pace, si posero giu l'arme.

Te pacis auctore deposita sunt arma.

¶ De Comparatiuis.

Comparatiuum est quod cum intellectu positiui, uel aliquo participe eius sensum positiui significat aduerbio cum magis, ut doctior, magis doctus: concordat cum antecedente suo, ut adiectiuum cum substantiuo in genere, numero, & casu.

Positiue uero extra positiui casus, requirit ablatiuum sine præpositione, & ultra alterum respectu potest significantem excessum, ut.

Io son piu corto di te un palmo.

Sum breuior te palmo

Gradus comparationes sunt tres

Positiuus est, unde cōparatiua, & superlatiua formātur.

Comparatiuus, ut hic & hæc doctior, & hoc doctius.

Superlatiuus, Doctissimus, ma, mum

Deriuantur autem comparatiua, & superlatiua a quatuor partibus orationis, a nomine adiectiuo, ut doctior, & doctissimus.

Ab nomine [illegible] Deter, Deterior, Deterrimus.

A præpositionibus, ut post, posterior, postremus.

Ab aduerbiis, ut pridem, prior, primus.

Formantur autem comparatiua, a primo casu desinente in i, addita or, ut docti doctior, forti fortior.

Impeditur autē comparatiuū quoties nomē ante us, uel is, habet uocalem loco [illegible], ut pius, & tenuis, & hoc (ut aiūt) quod comparatiuum superare debet Positiuum suum una syllaba, quod non fieret, si prior diceretur, quod dissyllabum est quia i, posita inter duas uocales efficitur consonans duplex, licet autores passim utantur. Cic. Reth. 1 Sed ille tenuiorus, & acutius, & subtilius tractentur Varro lib. 1 rerum Rust. Ita sunt a aduerbio res Potest tamen quisq; his uti cū aduerbio magis, ut

Io son piu diuoto di te.

[illegible] plus te. Erat id frequentius, quam prior te.

[illegible] Euphoniæ gratia id potius fieri quã præscri [illegible]. ¶ Hæc sunt anomala.

Bonus, Melior, Optimus.
Malus, Peior, Pessimus.
Magnus, Maior, Maximus.
Paruus, Minor, Minimus.
Multum, Plus, Plurimum.
Nequam, Nequior, Nequissimus.
Sinister, Sinisterior, Sinistimus.
Dexter, Dexterior, Dextimus.
Magnificus, Magnificentior, Magnificentissimus.
Sic à facio, dico, & loquor composita.

Sunt etiam aliqua nomina, quę cum augeri, & minui nequeant, Comparatiuum, & Superlatiuum non formãt vt Unicus, Imus, Degener, Cęreales.

Natiuus, Nobilis, Magnanimus, Omnipotens, Memor popularis & æternus, vt Hodiernus, in ester, vt Equester & similia.

Ad bonam comparationem quinque requiruntur.
Res comparata, vt Cicero.
Res cui comparetur, vt Hortensio
Accidens, vt eloquentior.
Quod vterque terminus sit accidentis particeps.
Quod vnum accidens sit magis altero, ut Cicero fuit eloquentior Hortensio.

Tunc enim Comparatiuum ablatiuo non iungitur, cum inter duo fit comparatio, quia tunc genitiuo gaudet, vt Aiacum fortior Thelamonius.

Hor. in Poe. O maior, iuuenum ad duo scribens.

¶ Tribus modis in comparatiuis fit abusio

Constructione, si partitiue ponantur, vt Maior horũ est charitas.

Formatione, vt Neronior, Senior, Iunior, Ipsior.

Significatione, cum tantum significat, quantum positiuum suum, vt Senior pro senex.

EXEM

Io son piu da bene di Mutio
Sum melior Mutio.

Tu uuoi [illegible] meglio a tuo padre, che a tua madre, de tuoi fratelli.
Tu es amantior patris, quam matr[illegible]s tuis fratribus.

La [illegible] e [illegible] appresso alla Chiesa della tua.
De[illegible] est p[illegible] templum, uel templo tua.

Il mio palazzo e [illegible] alla piazza, che la casa tua uinti passi.
Meum [illegible] est propius forum, uel foro, tua domo uiginti passibus.

Da me si uuol [illegible] meglio a Mutio, che a Filippo.
Ego sum amantior Mutii, quam Philippi.

Nel [illegible] tens in nominatiuo locatur, Patiens uero in genitiuo.

Chi e [illegible] e piu inimico di Caio Mario?
Quis plen[illegible] inimicorum fuit Caio, Mario?

[illegible] Comparatiuum loco ablatiui alterum casum cum quam, uel ac, uel atque, qui regitur a uerbo, & non a comparatiuo, uel.

E da guardarsi che la pena non sia maggior della colpa.
Cauendum est, [illegible] maior poena quam culpa sit.

La natura non ha cosa piu eccellente che l'honesta, la lode, e l'honore.
Natura nihil habet pręstabilius quam honestatem, quam laudem, quam decus. In his casus est cum quam.

Quanto l'huomo e piu ingegnoso, tanto insegna con piu fatica.
Quanto quisque est ingeniosior, hoc docet laboriosius.

¶ Plus, & Minus.

PLus, & minus in singulari in tribus casib. (Nominatiuo, Accusatiuo, & Vocatiuo substantiua esse dicuntur, In cæteris uero, & in numero multitudinis sunt adiectiua. Construuntur frequentius cum genitiuo, substantiuorum more, ut,

Io hò piu uino, e manco grano che Lentulo.
Habeo plus uini, & minus frumenti Lentulo.
Significant autem rem constitutam in numero, pondere, & mensura, ut
Io ho trouato poco piu, o meno di tre scudi.
Habeo paulo plus, aut minus trium nummorum aureorum,
Per plurale dicitur. Habeo paulo plures, aut pauciores tribus nummis aureis, sed sic dicetur
Io ho piu mano, e manco testa di te Dicerem.
Habeo maiorem manum, & minus caput te, & non per plus, & minus.
Io ho beuuto piu che mezo men che pieno un bichier di uino
Bibi uinum unius cyathi pluris semipleno, uel cyathum uini plus semipleno.
Cic. Centum salis modios si nul edendos

¶ De uaria constructione horum comparatiuorum Amplius. Plus, & Minus.

AMplius cum nominatiuo, & genitiuo.
E non piu di sei mesi passati, che non t'ho ueduto,
Liu. Amplius sunt sex menses, cum te non uidi.
Furno piu di cento uinti popoli.
Amplius populi fuerunt centum uiginti.
Piu che due mila uoltauano le spalle
Hirt. Amplius duorum millium terga uertebant.

¶ Cum Accusatiuo, & Ablatiuo.

Cōbatterono gagliardissimamente piu di quattro hore.
Amplius horas quatuor fortissime pugnauerunt.
Fecero prigioni piu di tre milia huomini.
Cœperunt amplius tria millia hominum.
La zuffa durò piu di due hore.
Liu. Pugnatum amplius duabus horis est.
¶ Plus, & minus cum numerum significant cum nominatiuo, genitiuo, accusatiuo, & ablatiuo.
Pure quel giorno furon morti de nemici piu di due mila, e piu di diece mila fatti prigioni.

plus

plus tamen duo millia hostium eo die cæsa fuere, & plus decem millia capta.

Morirono piu di cinquanta huomini.

Plus quinquaginta hominum ceciderunt. (passi.

Era lontano la battaglia loro poco piu di cinquecento

Aberat acies eorum paulo plus quingentos passus.

Siano tal'mente discosti dal muro, che non vi sia piu spatio d'un palmo.

Vitr. Ita a pariete distent, ut ne plus pateat palmo.

Scamparono meno di dua milla huomini.

Minus duo millia hominum effugerunt.

Egli è forestiero, men potente di te, men conosciuto, & qui ha manco amici.

Peregrinus est, minus potens quàm tu, minus, notus, amicorum habens minus.

La neue non ui fu mai alta meno di quattro piedi.

Nunquam nix minus quatuor pedes alta iacuit.

In meno di trenta di.

Minus triginta diebus. Sed si ad numerum non referantur, cum genitiuo tantum construuntur.

DICITVR quoque. E si trouano assai meno oratori buoni, che poeti.

Pauciores oratores quam poetæ boni reperiuntur.

Nomina in eus nunquã comparatiuũ, neq. Superlatiuũ formant, sed dicitur magis idoneus, maxime idoneus.

¶ De diminutiuis. Ex Comparatiuo.

Fiunt etiam Diminutiua a Neutris Comparatiuorum addita Culus, ut maius maiusculus, la, lum, un poco piu grande, o piu grandicello.

Minusculus, la, lum, un poco piu piccolo.

A plus, Plusculus, la, lum, un poco piu, o un pochetto piu

Construuntur autem more Comparatiuorum, ut.

Io ho dibisogno d'un poco più d'entrata, o un pochetto piu d'entrata per uiuer piu grassamente.

Est mihi opus plusculo prouentu, ut lautius uiuam.

Catari-

Catarina è un poco più gradicella di Lucretia.

Catherina e[illegible] Lucretia.

¶ Dictiones quæ cum [illegible], [illegible]tiuo, Comparatiuo, & superlatiuo iunguntur.

Quam pro Valde, sæpe Superlatiuo gaudet, ut quam fortissimus, & tunc non habet genitiuum.

Iunguntur autem cum Sane, Admodum, Oppido, Nimis, Valde, Per a tergo, ut admodum quam [illegible], oppido quam libens, sed superlatiuo nunquam iungitur

Item quam, pro quantum, nunquam Superlatiuo iungitur [illegible] cum possum, Valeo, Queo, & huiusmodi, ut quam breuissime potero, gaudet autem positiuo, ut quam familiariter, & comparatiuo, ut quam doctior est Flaccus, quanto doctior.

Multo, longe, pro ualde tanto, quanto, duplo, triplo, comparatiuis, & superlatiuis iunguntur, uerum quando comparatiuis adhærent, uim quodammodo superlatiui obtinent, ut,

Son molto più forte di Mutio.

Sum multo, uel longe fortior Mutio

Per, pro ualde positiuo, gaudet, ut perpulchre, & iterum per quam

Omnis positiuo, & Comparatiuo iungitur, ut Omnes docti uel doctiores, Superlatiuo uero raro Cic. ad Q. Fratrem omnia in summa maxima ad te mitti scribam.

Item pro Rabi. omnes clarissimi uiri.

Quisque Superlatiuo gudet, ut

Ogni huomo da bene ama le uirtù.

Optimus quisque uir uirtutes amat

Ogni bellissima donna si pone il belletto.

Pulcherrima quæque mulier ornat se fuco.

ITEM numeralia, ut

Ogni terzo di noi uada in mare.

Tertius quisque nostrum se in mare proijciat.

Sic primus, Decimus, & Vltimus.

Ogni uinticinque anni è il Giubileo.

Vigesimo quinto quoque anno celebratur Iubileum,

Tu ad ogni dua, o tre passi inciampi.

Tu secundo, & tertio quoque passu cerpitas.
NOTA quod quisque genitiuo plurali caret, cuius loco utimur singulari, ut.
L'animo di tutti i buoni e questo.
Optimi cuiusque animus hic est.
Cunctus, positiuo.
Vter, comparatiuo.
Quis uero, Superlatiuo iungitur.
DE SVPERLATIVIS.

Vperlatiuum est nomen adiectiuum altum dederiuatum, quod ad plures sui generis comparatum, superponitur omnibus, ut Cicerone fu molto piu eloquente di tutti gli oratori latini.
Cicero fuit eloquentissimus latinorum oratorum, quia latinus fuit, & orator, sed n d c t et ir.
Demostene fu molto piu copioso di tutti Oratori latini
Demosthenes fuit longe fecundior latinis oratoribus, & non facundissimus, quia non latinus, & propterea non eiusdem generis fuit.
Comparatiuum, & superlatiuum in hoc differunt, quod Comparatiuum refertur ad plura tam sui, quam diuersi generis, Superlatiuum ad plura sui generis tantum.
Fuit autem inuentum breuitatis causa, & ornatus.
Vtimur autem duobus modis.
Respectiue, ut Hector fortissimus Troianorum.
Absolute quando non recipit casum, ut Hector fuit fortissimus, idest maxime fortis.
Construitur autem Superlatiuum a fronte, sicut Adiectiuũ cum Substantiuo, a tergo uero genitiuum pluralẽ exigit, uel singularem nominis collectiui, ut (ca.
Achille fu molto piu animoso de' greci, o della gente gre
Achilles fuit audacissimus græcorum, uel gentis grecæ.
Et ultra asciscere sibi potest casus sui positiui, ut
Filippo ama molto piu Mutio de tutti amici.
Philippus est amantissimus Mutii (ex natura positiui, omnium amicorum) ex natura superlatiui.

Super,

Superlatiuum deriuatur ab eisdem orationis partibus a quibus Comparatiuum.

A n[illegible] minous vt Doctissimus.

A uerbo, ut Deterrimus, sed malim, a Deter, ra, rum.

A praepo[illegible]onibus, ut ultimus.

Ab aduerbijs, ut primus.

Formantu autem a p[illegible]ima uoce adiectiuorum desinente in i a[illegible] ca[illegible]di[illegible]mus con duplici ss, ut docti doctissimus forti, fo[illegible]issimus, ma, mum, molto piu assai piu un pezzo piu forte.

A nominib[illegible] ue o in r, desinētibus formaī, addita simus, ut pulcher, pulcherrimus, pauper pauperrimus, ma, mū.

Ab his uero nomin[illegible] q̃ in hac dictione F A G V S conti nent, formātur superlatiua remota is, & addita limus ut Facilis facilimus.

Agilis ag[illegible]limus.

Gracilis g[illegible]acillimus.

Humilis hu[illegible]us.

Similis simillimus.

Excipiuntur anomale eadem quae in Comparatiuo.

EXEMPLA.

LEPIDO pare mo[illegible]o piu piaceuole de scolari.

Lepidus uidetur fac[illegible]imus discipulorum.

Filippo ama Mut o molto piu da bene de tutti amici

Philippus a[illegible] Mutium amicorum optimum.

Tua sorella e assai piu uecchia di tutte le dōne Romane

Tua soror est ueterrima matronarum Romanorum.

Pompeo fu molto piu auenturato di Crasso.

Pompeius fuit longe fortunatior Crasso, & non fortunatissimus.

Cesare fu molto piu ingegnoso di Francesi.

Caesar fuit longe ingeniosior Gallis.

Ogni prudentissima persona farebbe questo.

Prudentissimus quisque id ageret.

Enea fu molto piu deuoto de Troiani.

Eneas fuit maximé pius Troianorum, rationes sunt superius adatae.

Maximè utimur in Superlatiuo, quando non fit per Comparatiuum, ut supra.
Quam pro ualde, iungitur cum superlatiuo.
per quam, cum positiuo.
Per positiuo, & Verbo adiungitur.

DE RELATIVIS.

Relatiuum est, quod rem ante latam refert. Duplex est relatiuum. Substantiæ, & accidentis, Substantię, quod refert, antecedens substanctium, ut Mutius qui. Accidentis, quod refert antecedens adiectiuum, ut Sum bonus qualis es tu, Relatiuum Substantię est duplex.
Similitudinis, & diuersitatis.

¶ Similudinis sunt hæc.

Qui	Quæ	Quod	Ilquale.
Is	Ea	Id	Esso.
Ille	Illa	Illud	Quello.
Suus	Sua	Suum	Suo.
Genitiuo	Sui		De se.
Ipse	Ipsa	Ipsum	esso.
Idem	Eadem	Idem	cum similibus.

¶ Diuersitatis sunt.

Alius	Alia	Aliud	Altro di piu
Alter	Altera	Alterum	Altro di dua
Reliquus	Reliqua	Reliquum	Il resto, o restante
Cætera	Cæterum	quod caret prima uoce, Tutto l'altro,	

Relatiuum accidentis concordat cum subsequenti substantiuo in genere, in numero, & casu, & sunt hæc quibus frequentius latini utuntur.
Qualis & hoc Quale, Come, & Di che sorte.
Quantus, ta, tum, Come, Quanto, o Come grande
Plur, Quot. Come, o Quanti.
Quotus, ta, tum, Come ordinem significat.
Cuius, a, um. De chi.
Cuias, & hoc Cuiate Di che paese, patria, & setta.
QVALIS refert huiusmodi adiectiua Bonus, Malus

I Consoli furno tali, quali io spesse uolte t'ho scritto.
Quales tibi sæpe scripsi Consules, tales extitere.
Questo uino è di quella sorte che beai tu.
Hoc uinum est quale tu bibis.
Di che sorte di uino hai tu posto a mano;
Quale uinum hauriendum mandasti.

¶ Quantum.

Egli mi par uedere una rutta tanto grande, quanto non fu giamai.
Videre mihi uideor tantam dinicationem, quanta nunquam fuit.
Io fo opre tanto grandi, quanto forse tu conosceral.
Opra efficio tanta, quanta fortasse senties.
Tu sei lungo come erano i giganti.
Tu es longus quanti erant gigantes, uel ut gigantes.
Tu sei di dua braccia, come Zacheo
Tu es bicubitus quantus Zacheus.

¶ Quot.

Noi siamo tanti tre, o poco più, o meno come uoi
Nos sumus uiginti tres, & paulo plures aut pauciores quot estis uos.
Voi sete molti come i corui.
Vos estis multi quot sunt corui, uel ut corui.
Io ho altretanti libri come hai tu.
Sunt mihi tortidem libri, quot tibi.

¶ Quotus.

Tito è al primo appresso il papa, come Mutio.
Titus est primus apud pontificem maximum quotus est Mutius.
Io non son l'ultimo a tauola come gli altri.
Non sum ultimus in mensa, quoti sunt alij, uel melius ut alij

¶ Cuius.

Di che paese è il tuo seruitore? Donde siate uoi?
Cuius est tuus famulus? cuias es tu?
Cicerone è della setta de gli stoici come Zenone.
Cicero est stoicus cuias Zeno.
Io son gentilhuomo come sei tu.

Sum

Sum patritius cuias tu.

Io ho vinti anni come hai tu.

Natus sum uiginti annos, uel sum viginti annorum, vel ago vigesimum annum quotum tu, vel sicut tu, & non quotenus.

Bimus ma mum D. due anni.

Trimus ma mum Di tre anni.

Quadrimus q a m m Di quattro anni, & non amplius.

I. m o v no e di di e anni, come il tuo.

M um vinum est bimum, sicut tuum.

Quando vero loquimur de animalibus Diminutiuo potius utimur. Bimulus la lum, Trimulus, & Quadrimulus, ut,

Il mio fratello e di due anni, com l tuo cauallo.

Meus frater est bimulus ut equus tuus.

Singuli la, la. Vn per uno, Ad uno ad uno, o un per uolta

Bini n, na, A dua a dua, o dua per dua, sic Terni, Quaterni, Quini, Seni, Septeni, Octoni, Noueni, Deni, Vndeni, Duodeni, Ternideni, Quaterni deni Quindeni, Seideni, Septendeni, uel Deni, & Septeni, & sic Triceni Quadrigeni, Quinongeni, Sexageni, Septuageni, Octogeni, Nonageni, Centeni Duceteni, & Duceni, per sincopam Trecenteni, uel Treceni, & Milleni, & c u,

Gli huomini hanno dui piedi, & gli al[?]ri quatro.

Homines habent binos pedes, & alios quaternos, & non duos, & quatuor Quia signi[?]caret omnes homines solum habere duos pedes, alinos uero quatuor.

Li buoui han due corni.

Boues habent bina cornua, & non duo.

Li lanzi s'han beuuto due tasch di uin per uno.

Germani biberunt bina oenophora uini

Noi habbiam o giocato di s[?]p r banda alla balla.

palmaria pila lusimus bini exutraque parte.

Io ho comprato tre caponi a dua carlini l'uno.

Emi tres capones sin ulos duobus carolenis

Vel ternos capones duobus carolenis.

Io ho dato [illegible] fratelli dece scudi per uno, cinque in una [illegible], & cinque nel altra

Dedi [illegible] de nos numos aureos, [illegible] quinos, [illegible] quinos.

Duo uia dua quattro.

Duo [illegible] non [illegible] separatim [illegible] quadruplicatis, quattro notte [illegible]

DE PATRONYMICIS

PATRONYMICUM est nomen dictum a Patre, uel ab Auo, quod [illegible] potem, uel [illegible] descendentes significat, [illegible] proprijs grecis formatum, & non latinis exceptis, quibusdam, ut Romulidę, Scipiades.

Et est [illegible] Masculinum, ut,

Hic Priamides, [illegible] figliuolo, o nipote di Priamo.

Fœmininum, ut

Hęc Priamis [illegible], la figliuola, o nipote, o historia di priamo.

Patronymica [illegible] masculini generis formantur a nominibus propriis Patrum uel auorum, quę sunt primæ, secundæ, uel tertię declinationis.

A nominatiuis primæ [illegible] formantur a genitiuo [illegible], ut Aeneę, addita des Aeneades.

A [illegible] tertia declinatione [illegible] a prima [illegible] Des, [illegible] Priamides, Nestoris Nestorides.

Q [illegible] mutant ei, in [illegible] Des, [illegible]

Quę [illegible] mutando postrema [illegible] patronymicum formant, ut Menetij Menetiades.

Pa[illegible] sunt omnia substantiua, & primæ [illegible], ut,

HIC

HIC Priamides, il figliuolo o nipote di priamo.

Genitiuo priamidæ del figliuolo. Datiuo priamidæ al figliuolo Accusatiuo priamidam, uel priamide il figliuolo Vocatiuo o priamide o figliuolo. Ablatiuo a priamide dal figliuolo. plu. aliter nominatiuo hi priamidæ i figliuoli Genitiuo priamidarũ uel priamidũ de figliuoli Datiuo priamidis ai figliuoli Accusatiuo priamidas i figliuoli. Vocatiuo o priamidę o figliuoli Ablatiuo a priamidis dalli figliuoli

Hic, et hæc Gratide, il figliuolo, o nipote di Grato Genitiuo Gratidæ.

Aeacides il figliuolo, o nipote di Eaco Genito. Aeacidæ.

Atlantides il figliuolo, o nipote di Atlante. Genitiuo Atlantides

Patronymica fœminini generis terminantur in is, uel in as, & aliqua in E, locis in.

Formantur autem a genitiuo primæ declinationis, mutata Æ, diphthongum in is, ut Aenea, Aeneis, uel Genitiuo Aeneidos, uel Aeneidis

A prima uoce nominis secundæ, & tertiæ declinationis terminante in I, addita S, formantur patronymica fœminina, ut priami.

Hæc priamis Idis priamidos.

Hæc Nestoris hatus Nestorides.

Patronymica fœminini generis sũt tertiæ declinationis

Nominatiuo hæc priamis, la nepote, o figliuola, o nipote, o figliuola di priamo Genitiuo priamidos, uel priamidis Datiuo priamidi Accusatiuo priamidem, uel priamida. Vocatiuo o priamis, uel priamis. Ablatiuo ab hac priamide Pluraliter Nominatiuo hæ priamides Genitiuo harum priamidum Datiuo his priamidibus. Accusatiuo has priamidas, uel priamides. Vocatiuo o priamides.
Ablatiuo ab his priamidibus.

Tria patronymica in E.

Hęc Adrastine la figliuola, o nipote di Adrasto, Genitiuo Adrastines.

Hęc Acrisione la figliuola, o nipote di Acrisio, Genitiuo Acrisiones.

Hæc Nerine la figliuola, o nipote di Nereo. Genitiuo Nerines accusatiuum in em, uel in en, alios uero casus format in e.

Et nota, quod solum poetę utuntur Patronymicis, & aliquando Historiographi, & interdum adiminuunt, atque diminuunt, ut metri necessitas exigit, ut anchisiades, & proanchisiades, & similia.

Patronymica abusiua.

A fratribus, ut Phaetontiades.
A matribus, ut Hebaides.
A fluminibus, ut Niliades, Tiberiniades.
A conditoribus urbium, ut Cecropidæ Thesidæ.
A nominibus montium, ut Pelias
A nominibus fontium, ut Pegasides, Libetrides.
A ciuitatibus, ut Iliades.
A regionibus, ut Italides.
A regibus ut Romulidæ, i. Romani.

EXEMPLA.

ACHILLE figliuolo di Peleo, fu ammazzato da paride, figliuolo di priamo.
Pelides interemptus fuit a priamide.
Atteun figliuolo di Aristeo fu mutato in ceruo da diana.
Aristides a diana in ceruum uersus fuit.
Patroclo nipote di Attore fu gran capitano
Actorides fuit maximus dux
Achille nipote di Eaco supero molti Troiani.
Aeacides deuicit multos Troias.
Hic Hippotodes de Eolo nipote per parte di madre de Hippote.

DE ADVERBIIS LOCALIBVS.

ADVERBIA Localia quę significant statum in loco, uel per modum status in loco sunt hæc, uidelicet.
Hic qui, o in questo luogo.
Illic colà, o in quel luogo.
Istic costi, o in cotesto luogo.
Ibi quiui, o li.

Ibidem	quiui medesi[illegible]o, o in quel medesmo luogo.
Alibi	altroue, o ad altro luogo.
Vbique	in ogni luogo, o parte.
Nullibi	in niun lu[illegible], o parte.
Necubi	[illegible]e, o in nessun l[illegible]go.
Alicubi	in qualche luogo.
Vbiuis	doue tu uuoi.
Vbilibet	doue ti piace.
Vbicunque	Vnq[illegible] o [illegible]anche, o in ciascun luogo.
Vsquam	in alcun luogo.
Sicubi	se in alcun luogo.
Nusquam	in nessun luog[illegible]
Intus	dentro.
Foris	fuora.
Inferius	giù, o di giù.
Superius	sù, o di sopra.

Quæ aduerbia ut plurimum i[illegible]guntur cum his uerbis sum, maneo, sto, ad[illegible], [illegible], taceo, moror, cunctor, præstolor, expecto, hospitor, laudeo, lego, sedeo, incolo, colo, habito, exerceo

¶ Aduerbia significantia.

Motum ad lo[illegible] ad locum.

HVC	qua, o a questo luogo.
Illuc	cola, o la, o a quel luogo.
Istuc	costa, o coresto luogo.
Eo	a quel luogo, o quiui.
Eodem	al medesimo luogo
Alio	altroue, o ad altro luogo.
Aliquô	a qualche luogo.
Siquo	se ad alcun luogo o si a qualche luogo.
Nequo	accio in nessun luogo.
Nusquam	a nessun luogo.
Quo;	doue? & la
Quouis	doue tu vuoi, o a qual luogo tu vuoi.
Quolibet	doue ti piace
Quocunq;	douunque, o a ciascun luogo.
Vtroque	a l'un, & a l'altro luogo.

Vtrouis

Vtroque a quel ... tu vuoi de doa
Vt ... ti piace andna.
Intro dentro
Foras fuora
Superius su, o di sopra.
Inferius giù o di sotto.
Peregrè fuor del paese.
Longè, discosto.

Quę aduerbia iunguntur ut plurimū cum his verbis, ut ... Vado, Accedo, Venio, Migro ... migro. ... gredior, Ingredior, Introgredior, Regredior, ... Instituo.

¶ Aduerbia significantia.

Transitum per locum.

HAC per ... per questa uia, luogo o parte.
Illac ... quella uia, luogo o parte.
Istac ... cotesta uia, luogo o parte.
Qua ... luogo, uia o parte.
Ea ... quella uia, o parte.
Alia ... luogo, o parte
Eadem ... luogo, uia, o parte, o per la medesima uia.
Aliqua ... luogo, uia, o parte, o per alcuna uia.
Siqua ... luogo, uia, o parte, o si per alcun luogo.
Quauis per doue vuoi.
Qua ... per doue ... piace.
... parte.
Nequa ... luogo o parte.

Quę aduerbia ... cū his uerbis, Trā... Regredior Re... Vagor, Peruagor.

¶ Aduerbia significantia.

Discessum de loco.

HINC da ... luogo.
Illinc da ... da quel luogo
Istinc da costà, o da cotesto luogo.

Vnde

Vnde, donde o da qual luogo, o parte.
Inde da li, o da qual luogo.
Aliunde da altro lato, o da altro luogo
Sicunde se da alcun luogo.
Necunde accio che da nessun luogo.
Aliquande da qualche luogo
Vndique da ogni luogo.
Vndeuis donde vuoi.
Vndelibet donde ti piace.
Vndecunque da qualunque luogo
Vtrinque da l'uno, e l'altro luogo.
Cœlitus dal cielo.
Funditus dalli fondamenti.
Radicitus dalle radici.
Supernè di sopra.
Infernè di sotto.
De longinquo da lungi.
Ex propinquo d'appresso.
Quæ aduerbia iunguntur plurimū cū his uerbis, uidelicet Descendo, Abeo, Ascendo, Decendo, Egredior, Regredior, Procedor, Venio, Prodeo, & Reuertor.

¶ Aduerbia significantia.

Versus locum.

HORSVM, uerso questo, o uerso questo luogo.
Illorsum uerso li, o uerso quel luogo, o colà.
Istorsum uerso costà, o uerso cotesto luogo.
Quorsum uerso doue, o uerso qual luogo, o parte
Siquorsum se uerso qualche luogo.
Nequorsum accio uerso nessun luogo.
Aliorsum in altro lato, o uerso altro luogo.
Sursum in su, o in uerso su
Deorsum in giù, o in uerso giu.
Dextrorsum uerso la man destra
Sinistrorsum uerso la man sinistra
Retrorsum, indietro, o in uerso dietro.
Introrsum in dentro, & in uerso dentro.
QVAE aduerbia iunguntur plurimum cum uerbis

signifi

significantibus motum ad locum, vel transitum per locum, ut supra.

¶ Aduerbia significantia.

Vsque ad locum.

HVCVSQVE in sin qui, o insin a quello luogo, o tẽpo.
Illucusque insin cola, o insin a quel luoco.
Istucusque in sin costa, o a cotesto luogo
Eousque in sin là, & relatiue.
Quousque in sin doue.
Hactenus in sin qui, o in sin a questo tempo.
Quae aduerbia iunguntur vt plurimum cum verbis significantibus motum, vel accessum ad locum, vt supra.

EXEMPLA.

IO son stato li, doue tu andarai, & ho studiato in qualũque luogo tu hai letto.
Fui ibi, quo tu ibis, & studui vbicunque legisti.
Passa per doue vuoi, che di qui non passarai senza pena.
Transi quauis, quod hac non transibis impune.
Quando tu ti partisti da qui, io mi parti da cola, donde si parti Giulio.
Quando hinc abijsti, ego inde abij, vnde abijt Iulius.
Verso altroue sei andato, che verso li doue dicesti.
Aliorsum profectus fuisti, quam illorsum, quorsum mihi dixisti.
Insin qui venne l'altr'hieri Mutio, poi andò insin la doue tu sai.
Hucusque nudius tertius Mutius venit, ac deinde eousque, quo tu scis, perrexit.
Doue tu stai?
Vbi manes?
Doue vai?
Quo vadis?
Per doue passarai?
Qua transibis?
Donde ti sei partito?
Vnde discessisti?
Verso doue andarai?

Quorsum

Quorsum ibis?

In sin doue andarai?

Quousque ibis?

Io son stato iui medesimo, oue tu andasti l'altro hieri, & per il medesimo passo Titio, donde tu ti partisti, & insin li uenne Mutio.

Ibi idem fui quo nudius tertius iuisti, & eadem transiuit Titius, unde discessisti, & quoque Mutius uenit.

¶ De propriorum nominum constructione.

Prima, secunda dabit (ni motus contigit ullus)
Iam genitiuum, si plu. Tertia, sexta dabit.
Ad motum fuerit, flexicuiusque uocetur.
Accu per q, locum, deque lo. abis Ab, &
Vsque locum uersus proprium si nomen habebis.
Casus ab accusa suscipe dicte modum.

¶ Expositio

Prima, s. declinatio, & secunda dabit (ni fuerit motus i. si statum significent, iam genitiuum, si plurale, uel Tertia s. declinatio fuerit dabit sexta i. ablatiuum.

Ad motum fuerit i. motus ad locum cuiusque flexi i. inflexionis uocetur, accu i. accusatiuum dabit, per locú, & de loco locabis ab i. ablatiuum cuiuscunque fuerit declinationis.

Vsq, locum, uel uersus locum, si habebis nomen propriũ suscipe casus ab accusatiuo.

EXEMPLA.

Io ho tenuto scola à Cortona, a Viterbo, a Napoli, & a Venetia.

Docui Cortonæ Viterbij, & Neapoli, & Venetijs Interdum proprias præpositiones admittunt Cic. ad Attic. In 8 nauis & in Caieta est parata nobis Brundisij

Io son andato a Cortona, a Viterbo, a Napoli, & a Venetia. Cic. ad Att. 8 ad Capua uel ad Luceriã ituros erat.

Iui Cortonam, Viterbum, Naepolim, & Venetijs

Son passato per Cortona, per Viterbo, per Napoli, e per

e per Venetia.

Transiui Cortonam, Viterbo, Neapoli, & Venetijs,
Io uen[illegible] da Cortona, da Viterbo, da Napoli, & Venetia
Veneo Cortonam, Viterbo, Neapoli, & Venetijs.
Io sō andato de lo Cortona, Viterbo, Napoli, & Venetia.
Profectus sum Cortonam uersus, Viterbium, Neapolim & Venetias uersus, & ad Venetias usque
Dicimus propria Vrbium Oppidorum simplicium, & non hominum.
Domus, Rus, Humus, Bellum, & Militia appellatiua nomina construuntur propriorum nominum more, ut
Doceo domi, Rure, uel Ruri, datiui casus, sed tertiæ inflexionis nomina propria raro datiuo, sed ablatiuo gaudent, ut
Studui Carthagini, Tyburi, sed Carthagine, & Tybure melius.

¶ De constructione Appellatiuorum nominum.

SI QVE statum cernas, sextum cum præpo. tenebis,
Ad motum Quartum, [illegible] de loco [illegible]
Deque loco sextum, Versus, Vel usque putato.
Bis præpo iungas Quattuor adde locos.

¶ Expositio

Si statum, scilicet in loco cernas, tenebis sextum, scilicet casum quod est ablatiuus cum præpositione
Ad motum, [illegible] locum [illegible] per locum tenebis [illegible] cum præpositione [illegible]
De loco [illegible] putato Sextum casum cum præpositione a, uel ab.
Versus, uel Vsque [illegible] locum bis præpositiones iungas, & [illegible] quartum locum, quod est accusatiuus, ut exemplis patet.
A[illegible] Regionum, prouinciarum, Insularum, & omnium locorum.

Exem-

¶ Exempla Appel [illegible]orum.

IN LOCO.

IO ho [illegible] [illegible] la M[illegible], [illegible], in Santo Eusta- [illegible], & in Roma Santa.

S[illegible], in [illegible] Santi Eustachii, in V[illegible], [illegible] Roma Sancta.

N[illegible] quod nomina Vrbium, & oppidorum si com[illegible] uel connexa cum [illegible] pronomina Meus, Tuus, Suus, Noster, Ve[ster], [illegible]) construuntur interdum more appella[illegible], & [illegible], ut,

M[illegible] platea, & [illegible], Liu. lib. 29

Scipio S[illegible] nondum [illegible].

AD LOCVM.

IO uo in Toscana, [illegible] Francia, in Monte Pulciano, alla bella Fiorenza, & alla piazza.

E[illegible] Hetruri[illegible] Galliam, [illegible] Montem Polcianum, ad pulchram Florentiam, & ad Forum.

PER LOCVM.

IO son passato per la Toscana, per la Francia, per Monte [illegible]ciano, per la bella Fiorenza, & per la piazza.

Transiui per Hetruriam, per Galliam, per Montem Pol[it]ianum, per pulchram Florentiam, & per forum.

DE LMCO.

IO uengo di Toscana da Francia, da Monte Pulciano, dalla bella Fiorenza, & dalla piazza

Venio ab Hetruria, a Gallia, a Monte Politiano, a pulchra Florentia, & a foro.

¶ Versus locum duobus præpositionibus, & cum versus solum.

Io andarò uerso Toscana, uerso la Francia, uerso Monte Pulciano, uerso la bella Fiorenza, e uerso la piazza.

Ibo Hetruriam uersus, Galliam uersus, Montem Po[litia]num uersus, pulchram Florentiam uersus, Forum uersus, In orientem uersus, In occidentem uersus.

¶ Vsque

¶ Vsque locum, cum duobus præpositionibus

Io son andato insin in Toscana, insin in Francia, insin a Monte Pulciano, insin alla bella Firenze, insin in piazza.

Iui in Hetrustam vsque in Galliam, usque in Montem Politianum, vsque in pulchram Florentiam, vsque in forum usque.

¶ De Interrogatiuis.

INterrogatiuum est rei dubiæ, uel tanquam dubiæ postulatiuum quod per substantiam, & qualitatem fieri potest, per quemcunque casum fit interrogatio, per eundem fit responsio, ut,

Con chi stai? con Mercurio.

Cuiam seruis? Mercurio.

¶ Quis & vter de duobus, ut,

Con qual occhio vedi meglio? col destro, o col sinistro?

Quo uel utro oculorum melius cernis? dextro, an sinistro.

¶ Quis vero de pluribus, ut,

Chi de scolari ne sa piu?

Quid discipulorum est doctior, & non vter.

Chi fu piu eloquente Cicerone, o Hortensio?

Vter fuit eloquentior Cicero, an Hortensius?

Che persona e il tuo maestro? dotto.

Qualis est magister tuus? doctus.

Quante lettioni leggi, tre.

Quot legit lectiones, tres.

Di donde e, Salernitano.

Cuias est, Salernitanus.

In che grado e apresso il Principe, non l'ultimo.

Quotus est apud principem, non postremus.

Come e grande, come Valerio.

Quantus est, quantus Valerius.

Di chi e questa casa,

Cuia est hæc domus,

Che lettioni odi, di Virgilio.

Quas lectiones audis, Virgilianas.

Quales, doctus.

Quos

Quot? duas.
Quantes? breues.
Cuiatas? latinas.

¶ Quis & uter interdum infinite ponuntur, ut,
Io non sò chi legge, ne come si sia,
Nescio quis legit, nec qualis sit,

¶ De distributiuis.

DIstributiuum est signum Distributionis.
Est duplex Affirmatiuum, & Negatiuum.

¶ Affirmatiua sunt hæc,

Cunctus	cta	ctum	Ogni,
Hic,& hæc omnis,& hoc omne)			o tutto.
Quisque	Quęque	Quodque	Ciascuno
Vterque	Vtraque	Vtrunque,	uno o l'altro.
Alteruter	Alterutra	Alterutrum	O l'uno,o l'altro.

¶ Negatiua sunt hęc.

Nullus	Nulla	Nullum	Nissuna cosa.
Nemo	Neminis		Nessun huomo.
Neuter	Neutra	Neutrū	Nè l'uno,nè altro,o nessuno

SED alter, Vter, uterque, & Neuter, sunt distributiua duorum, cætera uero plurium.

Totum in genitiuo plurali,uel ablatiuo cum præpositione,uel accusatiuo cum inter locatur,ut
Delli scolari nissun studia Virgilio.
Discipulorum, uel ex discipulis, uel inter discipulos nemo studet Virgilio.

¶ De partitiuis.

PArtitiuum est, quod totum diuidit in partes, in quo tenetur in genere concordare,& totum ponitur in Genitiuo, uel Accusatiuo cum inter, uel Ablatiuo cum prępositione,ut,
Di Cesare,e Pompeo quali fu piu glorioso?
Cæsaris,& Pompei uter fuit gloriosior?
Tutti i pesci hanno i denti a uso di sega.
Piscium omnibus serrati sunt dentes.

N Nessun

Nissun uccello ha denti fuor che la nottola.
Volucrum nulli sunt dentes, præter uespertillionem.
¶ Cum Accusatiuo Inter, & Ante.
O vergine figlia di Priamo sola felice di tutte l'altre.
O felix una ante alias Priameia uirgo.
Galba fu tra tanti eguali solo eccellente.
Galba fuit inter tot æquales unus excellens.
¶ Cum ablatiuo.
Di tredici possessioni, costui ne possede tre.
De tribus, & decem fundis, iste tres possidet.
¶ Partitiua plurimum, sunt hæc.

Alius	Alia	Aliud	Altro.
Reliquus	Reliqua	Reliquum	Restante.
Cætera	Cæterum		Tutto altro.
Pleraque	Plerunque		Parecchi, o Spesso.
Quisque	Quæque	Quodque	Ciascuno.
Aliquis	Aliqua	Aliquod	Alcuno.

Quispiam, Quilibet, Partiua duorum, Quiuis, Vnus, Duo & similia.

Alter	altera	alterum	L'uno de dui, o l'altro.
Vterque	vtraque	vtrumque	L'uno, e l'altro.
Vter	vtra	vtrum	Quali di dua.
Neuter	Neutra	Neutrum	Nisuno, e nè l'uno nè l'altro.

Potius de duobus.
Potissimum de pluribus, ut
Chi di questi dua più presto l'ha detto?
Vter horum potius dixit?
Chi più tosto delli scolari l'ha fatto?
Quis potissimum discipulorum fecit?
EXEMPLA.
SED distributiua, & partitiua eadem esse videntur.
De dua littere l'una piu breue dell'altra, l'una, & l'altra ho mandato.
Ex binis litteris, ex quibus uel binarum litterarum qua[illegible] breuior es[t] alteris, vtrasque misi.
De dua [illegible], l'uno piu animoso dell'altro, nissuno ha
hauuto

hauut o paura del nimico.

Duorum militum, quorum alter est audentior altero, neuter hostem formidauit, vel duorum alter altero audentior.

Delli scolari l'uno piu sofficiente dell'altro, nissuno dispregia questo.

Discipulorum, quorum alius est peritior alio, nullus hoc spernatur.

¶ De uerbis Deriuatiuis.

VErba deriuatiua sunt quæ deriuantur a Primitiuis.

¶ Formæ deriuatiuorum sunt multæ.

Passiuum.
Frequentatiuum.
Inchoatiuum.
Desyderatiuum.
Diminutiuum.
De Passiuo dictum est in suo loco.

¶ De Frequentatiuis.

FRequentatiuum eandem fere constructionem habet quam suum Primitiuum, ut

Quelle ciglia par che gridano astutia astutia.

Supercilia illa calliditatem clamitare videntur.

Formatur autem ut plurimum ab vltimo Supino vertendo V, in O, vt

Iacio, Iactu, Iacto		tas	per trar spesso.
Captu	Capto	tas	per pigliar spesso
Motu	Moto	tas	per mouer frequentemente.
Mersu	Merso	sas	per sommergere frequentemente.
Dormitu	Dormito	tas	per dormir spesso.
Cursu	Curso	sas	per correre spesso.

¶ Interdum V, mutatur in Ito.

Venio	uentu	venito	tas.
Lego	Lectu	Lectito	tas.
Curro	Cursu	Cursito	tas.
Ago	actu	actito	tas.

¶ Interdum formatur a præsenti. Indicatiui modi.

Rego	Rogito	tas	
Nosco	Noscito	tas	
Scio	Scitcito	tas	& Scito.
Fugio	Fugito	tas	
Amplector	Aplexor	aris	
Sequor	Sector	aris	
Minor	Minitor	aris, & omnia sunt primæ coniugationis.	

EXEMPLA.

Li fruttaruoli uan gridando mele, mele,
Pomarii mela clamitant.
Li hortolani uā gridando cipolle, basilico, & porcellana.
Hortulani clamitant cæpas, ocymum, & portulacam.
E non passa quasi giorno ueruno, che Matio non uenga a casa mia.
Dies fere nullus est, quin Mutius domum meam uentitet.

¶ De inchoatiui.

INchoatiua seruant constructionem suorum Primitiuorum.

Formantur autem ut plurimum a secunda persona præsentis indicatiui modi verborum secundæ coniugationis addita sco, ut,

Caleo	es Calesco scis	gia si riscalda, o si fa caldo.
Macreo	cres Macresco scis	se fa magro,
Palleo	les Pallesco scis	si fa pallido.
Ardeo	des ardesco scis	si abruscia
Amo	as amasco is,	si ama.
Hio	as Hisco is.	si apra.
Duresco	is	per farsi duro.
Liquesco	is	per liquefar si, e farsi liquido
A Lacero,	Lacesco is	per andar e lacerare.
a Capio	Capesso is	per andar a pigliare, e pigliare.
a Facio	Facesso	per andar a fare, e fare.

a uideo

auideo uiso sis per andar a uedere, e uedere,

Et cum careant præteritis & supinis, sunt omnia tertis coniugationis

EXEMPLA.

La beltà sfiorisce per malatia.

Formæ dignitas morbo deflorescit.

Alle uolte s'an mala il bestiame, etiandio per fastidio de cibi.

Interdum, & fastidio ciborum languescit pecus.

Le lagrime si asciucano tosto, & specialmente nelli mali d'altrui.

Cito arescit lachryma, presertim in alienis malis.

L'animo d'un sauio mai si gonfia, o insuperbisce.

Sapientis animus nunquam turgescit

L [illegible] matura [illegible] dolcisce.

Vua maturata indulcescit.

Languille si aroppicciano a gli scogli, & quel'e raschiature si fan [illegible], ne altramente [illegible] generano.

Anguillę atterunt se scopulis, & ea strigmenta uiuiscunt nec alia est [illegible] pro creatio.

DE DESYDERATIVIS.

& Diminutiuis.

[illegible]esideratiua, & Diminutiua suorsi [illegible] ordinem seruant, & [illegible]structionem

[illegible] autem ut plurimum ab [illegible] addita Rio, ut [illegible] rio, ris per desiderare di mangiare, hauer fame.

Mingo, Mictu Micturio, ris per desiderare [illegible] pisciare.

Cęno Cęnatu, Cęnaturio, ris Per disiderare di cenare

pario, P[illegible] parturio, s [illegible] desiderare il parto [illegible].

a Scateo fit Scaturio, [illegible] metura supino & sunt Neutra & quartę coniugationis.

Diminutiua uero in Lo desinentia potius continuationem paruę temporis, quam [illegible] significant.

Formantur autem a prima persona indicatiui modi uer

borum cuiusque coniugationis, uertendo ultimam syllbaam in Illo, ut

Sorbeo, Sorbillo las per bere poco, e spesso,
Vaco, uacillo las
Sugo, sugillo las
Sunt quoque alia uerba aliun [illegible] formata, ut
patrizo as per esser [illegible] [illegible].
Grechizo as per esser simile [illegible] Grec.

DE BARBARISMO, ¶ & solaecismo.

BArbarismus erit, si scribes falsa [illegible]
Si pro panis, erit penis, Guer[illegible] [illegible].
Atque Solecismus tam pugnat regula Doctam.
Verba bonus fierent, uel si collaudo Maron[illegible].

DE FIGVRIS.

FIgura ste triplex, Dictionis, constructionis, & Locationis.

DE FIGVRIS DICTIONIS.

SYncopa de medio tollit, quod Epenthesis auget.
Frotugenumq; dolos Nosti, ma[illegible] [illegible] antro.
[Apocope] eum tollit finem, quem dat [illegible]agoge]
Et fac erit me mu[illegible]am accingier artes
Apponit[prothesis], caput, idque [Aphaeresis] aufert.
Gnate Renarro, [illegible] mittas he[illegible] linquere matrem.
Corripit, ut steterunt ducendam [Systola] locum.
[Ectasis] Itala [illegible] producit corripie [illegible]
[illegible]
[illegible]
G[illegible] (Antithesis) [illegible] ponit & Olli.
M[illegible] (E[illegible]) [illegible]
Littora multum ille & terris iactatus & alto.

DE FIGVRIS ¶ Constructionis.

F[illegible] constru[illegible] [illegible] ,ut [illegible]
[illegible], ut Dux [illegible] legunt, hic Iulium ille Maronem.

Syllepsis,

Syllepsis,ut philippus,& Lucretia boni
Zeugma,ut Cæli mouēdi sunt,& terra,& lego,ego & tu.
Antiptosis ut urben quàm statuo,uestra est,& sermonem quem audistis,non est meus.
Synthesis ut pars in frusta secant, & Gens armati.
Synecdoche,ut mulier trunca manum Aethiops albus dentes.
Euocatio,ut dolco caput,ego Hieronymus feci,uos Salernitani dixistis.
Appositio,ut Cicero eloquentiæ pater, peripateticorū princeps Aristoteles Comedi Canem Pileem.

¶ De figuris locutionis quæ sunt tredecim saltem.

Antiphrasis, Cum per contrarium uerba sumimus, ut Parcæ, quod nemini parcant.
Antonomasia, ut poeta apud Latinos Virgilius, apud Græcos Homerus.
Aposiopesis, ut tu ne ille?quos ego, sed motos pręstat componere fluctus.
Hyperbole,ut pluma leuior,Tardior testudine.
Metaphora,ut,Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos.
Eclipsis,ut hæc secum,ubi de est,loquebatur.
Catacresis, ut,si parricidam uocamus, qui fratrem, uel ciuem occiderit.
Metonymia,uel Hyppallage,ut, Bibi cyathum uini,uel sine Cerere,& Baccho friget Venus.
Onomatopeia,ut, uagitum, significamus uocem infantium.
parentesis, ut Is te (ut opinor) vehementer amat.
paromœon,ut, Mutauit,quoniam me immutatum uidet uel O Tite tute tati &c.
periphrasis, vt Diuum, atque, hominum Rex, pro Ioue.

prosopopeia, ut Cum inanimatum quidpiam inducimus loquens, ut si terra loquatur.

¶ De nominibus Heteroclitis.

HEteroclitum est nomen, quod non sequitur Amalogiam, aut regulam sui generis.

¶ Masculina in singulari & in plurali Neutra.

HIc Tratatus ri. plur. Tratara orum, la profondita dell'inferno
Hic Suppa us ri plur. suppara orum, il Guazarone.
Hic I narus ri plur. I enara oru, Vn monte in laconia
Hic Menalus li plur. Menala orum Il monte d'Arcadia.
Hic pelius lei plur. pilea. orum, il capello.
SIC Auernus, Dindimus, Gargarus, Hismarus, &c.

¶ Fœminina in singulari & in plurali Neutra.

HAce Carbasus si, Plur. Carbasa orum, la uela, o tenda della naue.
Hæc Intup. bi Plu. Intuba orũ, la cicoria o radicchio
Hęc pregamus mi. plu. pergama orum le mura, di Troia
Hęc pascua cuę plu pascua orum, il pascoli delle pecore
Hæc Altilis lis pl. Altilia lium, gli ucelli alleuati in casa.
Hęc Suppellex tilis plur. Suppellectilia lium, le massaritie di casa.

¶ Neutra in figulari, & in plurali Masculina.

HOc Cælum li. plur. Cœli. lorum, li Cieli.

¶ Neutra in singulari, In aplurali Feminina.

HOc Apulum li plur. Aepulę larum, le uiuande.
Hoc Delitium tij. plur. Delitiæ arum, le dilicalezze

Mascu-

¶ Masculina solum in singulari.

Hic fumus mi il fumo.
Hic puluis ris la poluere.
hic mundus di il mondo.
hic aer ris l'aere.
hic æther ris l'aere, & il Cielo.
hic limus mi il fango.
hic sol lis il sole.
hic sal lis il sale, pro condimento.
hic uesperus ri
Hic uesper ri uespero
Et sic nomina propria Hominum, & Fluminum.

¶ Fœminina solum in singulari.

Haec lux cis la luce, & il di.
hæc sitis tis la sete.
hæc mors tis la morte.
hæc uita tæ la uita.
hæc fames mi la fame.
hæc salus tis la salute.
hæc humus mis la terra.
hæc tellus ris la dea della terra, & la terra
hæc gloria æ la gloria.
hæc senecta, ctæ, & senectus, ctutis la uecchiezza.
hæc iuuenta, tæ, & iuuentus, tutis, la giouentu.
hæc soboles lis, proles, lis la progenie.
hæc uespera, ræ il uespero.
hæc pax pacis la pace.
hæc labes, bis, lues, luis la macchia.
Sic mulsa, Opiza, & nomina propria mulierum, & ciuitatum, ut Cortona.

¶ Neutra solum in singulari.

Hoc vulgus gi il uolgo.
Hoc æuum ui la eta.
hoc solum li la terra.

hoc

hoc cænum	ni	il fango.
hoc salum	li	il mare.
hoc gelu	lu	il gelo.
hoc fœnum	ni	il fieno.
hoc ius	ris	il brodo.
hoc lutum	ti	il loto.
hoc lethum	thi	la morte.
hoc uirus indeclinabile		il ueleno.
hoc aurum	ri	l'oro.
hoc plumbum	bi	il piombo.
hoc auriscalpium	pi	lo scalca orecchie.
hoc oricalchum	chi	l'ottone.
hoc stannum	ni	la stagno,
hoc zinziber	ris	il zenzeuere.
hoc piper	ris	il pepe.
hoc oleum	lei	l'oglio.
hoc mulsum	si	il melato.
hoc ferum	ri	il ferro.
hoc triticum	ci	il grano.
hoc acetum	ti	l'aceto.
hoc pisum	si	il pisello legume.

Et nomina locorum, & oppidorum, ut Salernum, Pistorium, Patauium.

Masculina in Plurali.

Hi manes nium li spiriti & ombre dell'anime.
hi proceres rum

hi primates	tum	li primi della terra.
hi superi	rum	li dei del Cielo.
hi fasces	scium	li [illegible]
hi penates	tum	li [illegible] patria.
hi liberi	rum	li figli[illegible]
hi [illegible]	[illegible]	li [illegible]
hi maiores	rum	li [illegible]
hi sales	lium	le facetie.
hi [illegible]	lium	l'[illegible]
hi cancelli	lorum	li cancelli.
hi lemures	rum	l'obre de spiriti nocturni.

hi

hi vepres	prium	le spine
hi sentes	tium	la spina.
hi inferi	rum	li infernali.

Sic fori, antes, singuli, e, a, Bini, æ, a, Terni, æ, a, cum reliquis, & quæ sunt nomina propria urbium, ut Anticolitani, Bruttij, Locri, Belgæ, Medi, & reliqui.

Fœminina solum in plurali.

HAe ædes dium		la casa
hæ [illegible]	rum	le ricchezze.
hę minę	arum	le minaccie
hæ literę	arum	la littera, cioè l'Epistola.
hæ induciæ	arum	la tregua.
hæ insidię	arum	li tradimenti, & aguati.
hæ quisquiliæ	arum	le [illegible]
hæ tenebræ	arum	le tenebre, & oscurità.
hę nuptiæ	arum	le nozze.
hæ vigiliæ	arum	
hæ excubiæ	arum	le guardie di notte, e vigilie.
hę facetiæ	arum	le facetie.
hæ inferię	arum	l'ufficio de morti.
hæ bigę	arum	le carette di duoi cavalli.
hę phaleræ	arum	l'ornamenti de cavalli.
hę antennæ	arum	l'antenne.
hæ illecebrę	arum	l'incitamenti carnali.
hæ manubiæ	arum	il denaro, & [illegible] che si fa della preda venduta.
hę brachæ	arum	le bracche.
hæ cerimonię	arum	le cerimonie.
hæ exuvię	arum	le spoglie de i morti.
hę blanditię	arum	le lusinghe, e carezze.
hæ nundinę	arum	la fiera.
hæ scalę	arum	le scale.
hę scopæ	arum	le scope.
hę exequię	arum	l'essequie de i morti.
hę opes	pum	le ricchezze, & facultà
hæ nugę	arum	le ciancie.
hæ grates aclum grates		le gratie.

hæ

hæ ſuppētię arum li aiuti.
hę ueſperę arum il ueſpero che ſuona.
Et ſic nomina propria locorum, & inſularum, ut Piſę Calendę, Nonę, Exequie, Primitię, & ſimilia.

¶ Neutria pluralia.

HAec arma morum l'arme.
Hęc ſponſalia ſponſalium li ſponſaliti.
hæc mœnia nium le muraglie della terra.
hæc ceraunia orum li monti d'Epiro.
hæc ilia ilium li fianchi.
hæc claſſica corum il ſuono de la trombetta.
hæc caſtra orum li ſteccati.
hæc exta orum li budelli, & īteriori delli anīāli
hæc præcordia orum li luoghi uicini al cuore.
hæc magalia lium le caſe delle uille
hæc carcheſia orum certe ſorti di uaſi.
hæc ſeria orum le coſe da uero, & graui.
hæc ſerta orum le ghirlande.
h[illegible] ola orum la culla, & ſi pone p il principio.
Et [illegible] feſta [illegible]orum ut Saturnalia, Bacchanalia, Floralia, & Megaleſia, Neptunalia.

¶ Hæc ſunt in plurali duorum generum.

HOc raſtrum tri, Pluraliter raſtra, & raſtri orum, li raſtelli, o zappe grandi.
hic balthcus thei, Plur. Balthei orum, & balthea orum la correggia, & cintura del ſoldato.
hoc clauſtrum ſtri, Pl Clauſtri, & clauſtra orū, li chioſtri.
hoc filum, li, Pluraliter Fili, fila, orum, il refe.
hoc frenum, ni, Pluraliter Freni, & frena, orum, le briglie
hic iocus, ci Plu. ioci, & ioca, corum li motteggi
hoc balneum, nei. Plu. Balnei, & balnea, orum, il bagno

¶ Hæc in nominatiuo plura ſignificant.

In Genitiuo uariant.

GLis ris il ghiro.
Glis iſſis la terra creta.
Frons tis la fronte.

Frons dis la fronde, e so, l a.
Vas dis il malleuador, e siguttà.
Vas sis il uaso.
Lens tis la lente.
Lens dis le lendine, che nascono in testa.
Cardo inis il cancaro dell' uscio,
Cardo donis il cardo.
Os ris la bocca.
Os ssis l'osso.

¶ Hęc nomina, neque Nominatiuum, neque Vocatiuum singularem habent.

PRęcis, cī, cem, ce la prece, il pregare.
Dapis, pi, pem, pe lauanda.
Vicis, ci, cem, ce il scambio.
Frugis, gi, gem, ge il frutto della terra.
Et potes in plurali per omnes casus declinari.

¶ Hęc duas terminationes habet in singulari.

PVluer, & puluis la poluere.
Cineris, & cis la cenere.
Honor, & honos l'honore.
Arbor & arbos l albero.
Et sic Odor, & Odos, Cucumer, & Cucumis, Vomer, & Vomis, Labor, & labos

¶ Hęc nomina quartę declinationis in, Datiuo, & Ablatiuo, desinunt in ubus.

QVercus, Ficus, Acus, Arctus, Tribus, portus, Lacus, parcus, Specus, Alia Euphonię, alia differentię gratia

¶ Hæc plurali carent.

RAbies biei la rabbia.
Sanies ei il sangue corotto
Caries ei alcarolato de legno.
premicies ei la ruina.
Scabies ei la rogna.

HIE.

HYERONIMI CAPHARI SALERNITANI.

Metrum.

Litere aquibus utimur sunt duæ, & uiginti, a, b, c,d,e,f,g,h,i, uocalis,i,consonans,l,m,n,o,p, q,r,s,t,u,uocalis,u,consonans,x,z.

H.non est littera, sed aspirationis signum. K,superuacua est,pro qua c, utimur.

I,& V,bis connumerantur, quia longæ aliæ litteræ sunt in Iuno,& Venus, quam in ibo, & uena nam si post u & i,sequuntur uocales sunt consonantes,ut Iuno,Venus,si uero cõsonantes sequuntur,sunt uocales,ut ipse, uires,præter Iesus, Iacobus,Ioannes,Iaspes,Iulus,& huiusmodi.

Diuiduntur hæ litteræ in uocales, & consonantes.

¶ Vocales sunt quinque.

A,e,i,o,u.

¶ Consonantes sunt decem, & septem.

B,c,d,e,f,g,l,m,n, [illegible], p,r,s,t,z,x, & u, consonantes.
Consonantes diuiduntur in semiuocales, & Mutas.

¶ Semiuocales sunt septem.

L,m,n,r,s,x,z,
Diuiduntur autem in liquidas,& duplices.

¶ Liquidæ sunt quinque.

L,m,n,r,s,sed l,& r,frequentius utimur in communi syllaba.

¶ Duplices sunt duæ

X,Z,

¶ Mutę sunt octo.

B,c,d,f,g,p,q,t

¶ Nota.

V,post g,q,& s,nec uocalis,nec consonas est, ut lingua, aqua,suauis.

¶ Diphtongi sunt quinque.

Ae ut æstimo,musę

Oe

Os vt Corpi Cœlum.
Au vt aula, laus.
Eu vt Eurus, Orpheus.
Ei vt Orphei, omneis, sed ei græca est.

Harum duæ scribuntur, & proferuntur.

Au vt audio.
Eu vt Euge.

Tres scribuntur, & non proferuntur,

Ae vt Cæsar.
Oe vt Cœlum.
Ei vt Treis.

¶ Quid est uersus?

VErsus ab arte pedum connexio dicitur ipse,

¶ Vnde dicitur?

Dicitur a uerto, quia uerti debeat usque,
Ad regem statuas, ut uersus constet amussim.

¶ Quid est scansio?

Scansio namque pedum recte dimensio constat.

¶ Quot accidunt scansioni?

Accidit Aecthlypsis, Sinalepha, per omnia Metris.

¶ Quid est Aecthlypsis, & Sinalepha?

Aecthlypsis tollit M, sed Sinalepha uocalem.

¶ De Hexametro, & Pentametro.

Hexametro pedibus, sex pedibus constat, quinque secundus. i. pentameter.

Pes in metro est compositio syllabarum cũ certa obseruatione temporum, sublationẽ, & positionem recipiens

¶ Quomodo distribuontur sex pedes? i. sextam.

Dactylus ipse capit quintam capit inde sequentem.
Spondeus sedem, Reliqui ponantur ubique.

¶ Quid est dactilus .s. syllaba.

Dactylus ex longa breuibusque duabus habetur.

¶ Quid est spondeus?

Dicitur ex longis spondeus constante duabus.

¶ Scansioni, hæc quoque accidera possunt.

Synalepha, ut ille ego, illego.

¶ Aecthlypsis ut multum ille, multi.

Syrensis

Syrenesis, duarum sillabarum in unam contractio, ut,
V. g. Fixerat accipidem ceruam Tyrint l. us heros
Sic Thræicis Anteis, aureis, Orphéa Tereo, Alueo deīde
preīde, dō est, D, Semian.mis se n.usi? tenuibnis.(,p aal g
Diæresis est unº sillabæ ī duas diuisio utraq; parte, aul.ī
Nota quod I, & V, quoties ī eadē syllaba reliquis uocali
bus uel ēt præponuntur cōsonantes fiunt, ut Ieiunus traij
cio, uulnus, quæ tū nonnunquam per diæresim, uini uo-
calis seruant Vt Iulus, Iason trysillaba, Iacobus, Iapsis.
Iesus persi luenda, & id genus alia.

Hic, cui, dehinc, & per singresim, & per diæresim pronū
tiata legimus.

Syllaba quæque breuis, communis, longaq; cōstat
Primaq, uel media, aut fiet, nunc ult ma uocis.
Quota sit interea primam, mediavè putato.
Postremum sit quis sit quanta sit alter auebit.
Non scis breuem, longā, communem discat ab arte

Ogni syllaba o sara breue, o lunga, o cōmune, o prima, o
media, o ultima, pero se alcuno domādara, [Quota est
ista syllaba?] si ritsōdera[uel prima, uel media, uel ul
tima,]come amamº, A[e prima] Ma[e media]muº, [è ul
tima, po.] Quāta uel longa, uel breuis, uel communis,
[Commune]amamº, A (e breue per cōpositione,]ma (è
lūga p accēto lūgo, [Mus]è breue p regola, pche(us fi
nita sunt breuia) Nota che ogni sillaba lunga da due
tempi, & la breue uno. ¶ De prima syllaba.

Syllaba prima mo lis, uariæ cognoscitur octo.
Post diphton, co n,ios, Deri, p æpositi, sequente.
Vocali, exemplo, post hæc, se regula ponat.

Della prima sillaba.

La prima sillaba uariamente si conosce p otto modi, per
positione, dip hōgo, cōpositione, deriuatione, præposi
tione, per una uocale auāti l'altra, p essēpio, & regola

De posit one.

pos longam genuit triplici rat one, sequatur.
Cōsona si u scal geminans, uel colona duplex.
Seu pariter, iunctæ, subeuntve in parte sequenti.

Seu

Seu sunt diuisæ sinemq; caputq; tenentes
I, quę simul media est, uocales, inter easdem.

Della Positione.

La positione, laquale fa sempre la sillaba lunga, si conosce per tre modi, prima quando dopo la uocale seguino duo, o piu consonanti, o una consonante doppia, che sono X, & Z, come axis, gaza, ouero I, posta tra due uocali, come maior, & aio, & questo medesimo si serua nella prima, media, & ultima sillaba, tanto in una medesima dittione, come dixisti, oue in di & xisti, e la positione, quanto diuisa o nel fine, & ultima, come doctor legit, oue tor, è lunga per la positione di R, & di L, in legit.

¶ De diphtongo.

Syllaba longa si & diphtongi prima, uel ulti.
Vel fuerit media, & seruitur si forte deinde.
Vocalis, breuia, sicuti nunc uo. e pręuro,

Del dittongo.

Ogni dittongo fa la sillaba longa ouunque si ritroua, come (Coēlum, Cāmōenę,) musæ, ma alle uolte segędo dopo il dittongo una uocale, si breuia, come pręuro.

¶ De compositione.

Componas mitis, dices immitis, amoq;
Sic adamo, tacio effi iens, accentus & offert,
Corripit, & longit duplicitat one metrorum.

Della compositione.

La compositione ti dimostra la prima sillaba, se è lunga o breue per l'accento, come mitis, componendolo con in, & mitis, sarà mi longo, come in mitis, & per cōtrario amo sarà breue, A, come Adamo.

¶ De deriuatione.

Syllaba tanta mane Deri, iam quanta prioris.
Et breuis, ut cernis prima est uocalis, amicus,
Si amo sid quoniam breuis est uocalis amare.
Quot patet in compos. Adamo nunc excipe multa,
Pro duc uox uocis, tum, fit correpta uocare.
Corripe tu contra a duco nunc prima ducemque

 Della

Della deriuatione.

Nella deriuatione nota, che di quella quãtità sarà il Deriuatiuo, che sarà il Primitiuo, come amo, ... amor, ... sarà breue, perche amo ha la prima breue, & questa regola ha due eccettioni.

La prima d'alcune lunghe dalli Primitiui breui, come Vóx uócis a uoco lêx regis, a lego Sedes, a sedeo regula et regia a rego Tegula a tego, latebra a lateo, Seculũ a sequor uel ut alij a senr Vomer, a uomo, fumentũ a iuuo, Vena, a uenio, Petus a peto, Fomes & fomentũ, a foueo, Remus remex, remigo, remigium a remeo, Rapũ a rapio, Vires a uireo, Mobilis a moueo ... Vituperio, a uitio, ... Humanus, a humo ... Ioẽnus, a ioc... Bimus, a bis, Nobus a noué, denus, a decem, ... Brachium βραχίων, cepa uel a κηπαία ... el a caput, Totus, a tot, Trinus, a tribus, Itaia, ... Macero, a macer, Nequam, a nequeo, ... a ceres, Pedor, a pede, ... a tero, Iugerũ, a iugo, Gradiuus cum producit primam, a gradu, ... a remaneo.

La seconda d'alcune breui dalli Primitiui lunghi, come Dux ducis, a duco, Dicax, Maledicus, ... arena, & arista, ab areo, Lucerna, a luceo, Fides, a fio, & dicitur, ut hac, quod dictũ est, perfidus, ... Stabulũ, & stabilis, a sto, ... antiqui dicebãt, ... a manu, Sopor, a sopio, Disertus, a dissero

Fragor & fragilis, a frago, ... Noto, a notu, nate, a nato, ... Siquidem & quidem, ... a ligo, ... pono Genus a gigno, ... stringo, ... a ... ligo, ... a lotũ, ... cerulus a cura, ligula a lingua, ... De præpositione.

Quanta e t'apposita tanti ... composita præpos.

... hostem.

Ab, ad, ob, ... primam

In a, composita, ... labiales.

¶ Della præpositione.

Le prepositione tanto simplice quanto componendola con altro, come, in semplice, breue inermis resta breue ab, ad, ob, sub in re, con, cum tacito composita producuntur, ut abijcio, a in, mutata, e, de præ poducuntur di quoq; longator, præter in dirimo, & disertus, item producitur ut profero, præter procella, profugus proficiscor propero, profector, profundo, b ofiteor &c.

Re semper corripitur, ut refero, sed in carmine scribas reperi, rettulit, reppuli, relligio, relliquiæ genuina consonante, in prosa ut a tantum.

¶ de uocali ante alteram uocalem.

Vocalis breuis est si protinus altera post se.
Consequitur, tantum uerbis id crede latinis
Sum Pius Aeneas, fuimus Troes, fuit ingens
Produc in Græcis, fio nunc excipe lector.
R, nisi coniungat fieri breuis esse putatur.

Della uocale auanti l'altera uocale.

Vna uocale auanti l'altra e breue nelle dittioni latine, come meus, mea, tuus, &c ma non nel greco, come treos fuora che in Fio, oue e lunga, si on, fiet, eccetto seguẽdo R, che allhora e breue come, fieri, fierem, sono ancora lunghe, Dius, dia, o ũ, & li uocatiui delli nominatiui in us come o Cai, ô Pompei.

¶ exemplo,

Quanta sit exemplo cernes tu syllaba prima.
Carmine quod longo cecinerunt docta poeta.
Sit pecori apibus quanta experientia parcis
Iuniperi grauis umbra, nocent, & frugibus umbre.

Dello essempio.

Per essempio de degni poeti, si conosce la sillaba. non essendoui altra regola, come pécus, & apés la prima breue per essempio di Virgi. come di sopra, cosi frúges lunga per essempio

Primarum Syllabarum communium aliquę auctoritates
Et penitus toto diuisos orbe britannos. Virg.

Luc. Namquid Britannis cęlum differre putamus.
Oui. Hic Cacus horrendū Tyberino gurgite, monstrū
Oui. Cacus auentinę timor, atque infamia syluę
Virg. Tergeminamque Hecatē tria uirginis ora Dianę.
Virg. Exercet Diana choros, quam mille sequuntę,
Virg. Hunc augustus agens Italos in pręlia Cęsar.
Virg. Contenta cerotis iaculo, & uiat Itala cornus.

Et alia multa quæ passim leguntur apud illustres poetas essempio delle prime sillabe communi

Trouarete molte sillabe appresso de poeti Latini, & preui, quelle medesime, & in quelle basta l'essempio loro come in questi essempi si uede

¶ De primis syllabis regula cognoscendis

Producunt primam bis syllaba Temporis acti
Legi, uel, alui, ueni, uel uidimus ipsi
Excipe quippe bibi dedimus fidimusque, scidique
Et stetimus tulimus pariunt quę prou[illegible]as ista
Et bibo, cum findo, do, scindo, Toloque sto, stas
Corripe quęque geminant elapsum tempus, ut ista
Et cecidi, peperi, tetigi, cum fallo, fefelli.
Pendeo cum tendo pungo tundoque, momordi
Si qua manent etiam breuia sic temporis acti
Primam compositum seruat sic simplicis omni
Longa supina Tene, ut motum citatum, [illegible] inde
Syllabę si fuerit bis syllaba corripe pauca
A, queo sume quorum Si, Ci, Sa, Lique, Di, Ra, Ru,
Syllaba quanta manet pręsenti saute in unde
Cętera tam reuocet prorius con auge supina
A, Do, De, Demus, Detis, Demurque, seq; renique
Atque Dabor reliquum si da uel sa inspeserit ante,
Corripe bi trium si tu cōponere cures.

Della regola.

Li preteriti perfetti di due sillabe cō li deriuatiui daquelli hāno la prima longa, come (legi, lāui) Togli solo (bībi sīdi, sidi, tuli, uedi, stēti) cosi per cōtrario li pteriti cresciuti hāno la prima breue, come (cecidi, a cado, peperi, fefeli, momordi) e cosi li supini di due sillabe hāno la prima

prima lõga, come mõtũ (crẽtũ, eccet. cĩ quuvm, situvm, ivtum, tuvtũ, livtum, divtum stevtum, rãtum, rivtũ, civtũ ancora (de a do das) è lõga, come [detur] & glialtri, ma da e breue, tãto antepenultima, q̃to penultima, come (dav mᵘˢ, davris, davtis, davntur, davbam, davbo, davrẽ, davre, davtũ] & cõ li cõposti suoi ancora le prime, & medie sillabe delli nomi proprii sono a beneplacito, oue non è ferma regola, o vso di Poeti, o esempio, Similmẽte [biv & triv] cõposti, son breui, come [bivceps, trivniũ,) cosi li, si nercsi sõ longhe, come [nil, pro nihil, mi, pro mihi] phæton pro phaeton.

¶ De Media syllaba.

Ecce modis septem mædia hęc tibi syllaba constat.
Accentu, pos, Dif, Dimi, Reg, Vocal, & exem.

Della media sillaba.

La syllaba di mezo si conosce per sette modi, per accento, per positione, per dittongo, per diminutione, per regola, per uocale auanti l'altra, & per esempio. Et per che, per la medesima ragione si conosce la positione, il dittõgo, l'esempio, & una uocale auanti l'altra nella media; & vltima sillaba, come nella prima, però si parlara delli tre, solo auisando solamẽte, che nella uocale auanti l'altra si longano le uocali pure delli genitiui, & datiui della quinta declinatione, come rei, diei, & cosi son communi, unius, illius, cosi anco Aeneius, a um, & in ius vt dius, a, um, & li uocatiui delli nomi in ius, ut Caius Cai, Pompei, &c. Si dirà adunque dello accento della diminutione, & regola.

De mediis sillabis accentu, uel deriuatione cognoscẽdis.

Accentus duplex breuis est, & longus in arte
Vel Acri, credas si primum noueris illud
Victorinus erit longam victoris ab arte
Hectoris Hectoreus demonstrat syllaba quanta.

Della media sillaba da conoscersi per lo accento, o deriuatione, come alcuni dicono.

Lo accento è in due modi breue, come [Tabuvla] & longo come [natũra] o deriuatione, come Victorinus, To è longo, perche (Victõris,] onde se deriua [Victorinᵘˢ]

 è longo

è lungo,& cosi (H[illegible]) è breue, che (Hèctoris(è breue,& cosi di simili de matini.

De medijs syl[illegible] diminutione, seu declinatione cognoscendis.

Noueris, ante P[illegible] si tu p[illegible] reddes
Qua[illegible] in [illegible] vel tu deducere syllaba
C[illegible] Dominus quot mo[illegible] Temporis vfus
Immin[illegible] ctes peanltima q[illegible] a.

Di conoscer la media sillaba per diminutione, o secondo alcuni, per declinatione.

Si conoscerà la quantità della media sillaba, per diminutione, o declinatione, se la antepenultima sillaba si r dutta i penultima, come (amâ[illegible]vrim[illegible], mavi amâui, uel in a [illegible]evrim,(cosi)carminibus in carmini, dominorum in dominus.(cosi) altitonantis, clandestinorũ n altitonans,& clandestinus.

De medijs sillabis regula cognoscendis.

Regula [illegible] triplici ratione videbis.
A,E,O, crescenti poteris producere casu
Ma[illegible]rum, quorum, do minurum sic[illegible], dierum
I,V,co[illegible] omnibus vero[illegible] utrumq;
A R[illegible] E O crescenti [illegible] producere verbo
Monstrat amabo [illegible], sed do contraria signas,
Post E si [illegible] R, non longare memento.
A, præter per[illegible] Dei legerat in Di.
I,V, corripe[illegible] crescenti denique verbo.

D[illegible] media sillaba da conoscersi per regola.

Si conosce per regola la media sillaba per tre modi, primo A,E,O, nelli casi che crescono, sono lunghi, come (musârum, [illegible]êrum, dominõ[illegible]

I,& V, son breui, come ([illegible] vero [illegible] eccettuati Sâmis Sânitis, Del[illegible] Fo[illegible] & simili, nelli qual[illegible] I,& V [illegible] longhi, Se[illegible] A,E nelli verbi che crescono [illegible] amare n cosi doc[illegible] e) dabõ, dabo, come nella pr[illegible] [ancor[illegible] dõmus lêgbâ, doceou, audiemus) ma quâdo dopo E segue la R nel

il de

si deriuati dal preterito perf. de lo indicatiuo, si breuia com camauevrã, levgerĩ, doceuerã, audieuera, & simili a. I, & V, son breui, si come legimus, possumus, uolumus, suora che nella quarta cõiugatione ut audimus, audire & in Volo, ut uelimus, & in Sũ, ut simus, possimus, etc. si, e lungo ancora in tutte le coniugationi prime, secunde persone delli plurali del futuro ritimus, ritis sono breui, i, come amaremus, & simili, ma nel futuro, del subiuntiuo sono lunghi, come amauerimus.

Tertio, li Supini in atum, o in itum, dalli preteriti perfetti in o, in ui, hanno lunga la penultima, come, vocaui vocatum, cupiui cupitum, & simils.

Quarto I, nella compositione si breuia come agricola centimanus, ma si lunga in qualicunque, & quanticunque, tantidem, ubiq, plerīq, ma undique e breue.

Quĩto le penultime sillabe nelli deriuatiui auãti Tas, ut pietas si breuia, & così dus, ut floridus, & li diminutiui i lus, ut urceolus, nelli uerbali in ĩlis, come amabilis, utilis così auãti Ce, come si dicem, tubicẽ, & simili, fuorche tibicẽ lũgo Setto e lũgo la penultima, nelli deriuatiui auãti go, come uirago longo, fuorche ligo, et co e lungo auãti Do, come dulcedo, auãti Ar, con pulunar, & auãti Nas, come Arpias, auãti Ris, come Militaris, auãti Nus, come latinus, Romanus, fuorche Sãtinus & Hyacĩthinus, Christalinus, diutinus, Serotinus, & simili.

Settimo auanti bilis e breue come Flebil, Stabili, & cosi auanti Lis, come Facilis, Docilis, & simili.

A, auanti Bulum, e lunga, come concilia bulum, fuorche Stabulum, così auãti Cundus, come iracundus, licundus à tutũ supino, il resto leggete Quĩtiano de Metro

De ultimis syllabis.

Syllaba nempe modis cognoscitur ultima, Ternis.
Per diphtõ, regu propera sic nosse sequentem.
Longa fit in posita, Diphtongo syllaba quæque.
Seu fuerat prima, aut media, aut nunc ultima constã.

Delle ultime sillabe.

Dell'ultima sillaba si cognosce la quantità per tre modi,

cioè, per positione, per Dittongo, per Regola.

Ogni sillaba si fa lunga per positione, per dittongo, o prima, o media, o ultima che sia, come amant, felix Theseus, però si parlarà solo della regola,

De ultimis syllabis regula cognoscendi.

A, C, I, N, A, S, E, S, O, S, Y, produc singula fine,
Vltima, tu poteris breuiare sequentia cuncta.
Excipies numeris, quę, nec subiunximus illis.

Delle ultime sillabe, le quali si conoscono per regola.

Nota che le uoci, & parole, che finiscono in ciascuna di queste lettere maiuscole, cioè, in A, in C, in I, in N, in As, in Es, in Os, in V, sono lunghe, (eccettuate alcune, come di sotto si mostra) quelle altre che nõ finiscono in queste lettere, cioè, in A, C, N, As, Es, Os, V, saranno breui, come li finiti in B, in D, in L.

M, N, & simili fuora che q̃lle che terminano in o, liquali son cõmuni, eccettuati alcuni, come di sotto si uedrà.

A finita producuntur, ut ama, contra, Musa.

¶ Exceptiones tres.

Casus in A, breuis hic sextus quintusq; repugnant
A rectis Græcis As, corripe genta, sed ipsę
Communem ginta, quia sic ita, uel cuncta.

Delle sillabe lequali finiscono in A.

Le sillabe finite in A, sõ lũghe, come, amã cõtrã, à musa

Questa regola ha tre eccettioni.

Tutti i casi in A, son breue, come (naiutav,) fuora che li aolatiui & uocatiui, liquali uengono dalli nominatiui greci in as, come hic Aeneas, o Aenea, son breui in gẽta, come sexcenta. ma in ginta son communi, come triginta, breui ancora, quia, ita, ut puta, postea, ma li Greci in A lunghi come, nemeã tegeã si dilungano,

¶ De terminatis in C.

C, finita producuntur, ut fac dic, Halec.

¶ Exceptiones dua.

Corripies donec, lac, nec, communia pono.
Hic quæ, sed aduerbi producas cętera post hac.

Delle sillabe che finiscono in C.

Le sillabe finite in c, son lunghe.

Questa regola ha due ecettioni.

Si breuiano, nec, donec, lac, & hic, pronomen, è commune ma hic aduerbio, è lungo.

¶ De terminantis in i.

I, finita producuntur, ut Domini, patri, dixi.

¶ Exceptiones tres.

A Græcis patrius præbens is, dos, ue datiuus
Corripit, & mihi uelque tibi sibi semper ibique
Communes habeas, nisi, uel quasi corripe semper.

De finitis in i.

Li finiti in i, son longhi come domini, patri.

Questa ha tre ecettioni.

Li finiti in i, i quali uégono dalli nomi Greci, li cui genitiui singulari fanno in os, ouero is, son breui, si come, (palladi, phillidi, o phylli, amaryllis, o pari, o alexi) ancora mihi, tibi, ubi, ibi, hanno la prima breue & l'ultima commune, nisi, & quasi son breui.

¶ De terminatis in n.

N, finita producuntur, ut pena, hymen, quin.

¶ Exceptiones tres.

Hic breuia forsan, uel forsitan, attamen exin
In, uel an, atque uidē, post Ilion, ac Pœlioque
Quartus in in, breuis est, ut Tigrin, Thesin, ethisin
Fœminei quartus dans an breuiatur eginan
Nomen, & ipse breuem dicas sic neutra subinde
Cumque breuem uideas, patrium cōcresere lector.

Delli finiti in n.

Li finiti in, n, son lunghi come pœan, hymen, quin.

Questa ha tre eccettioni.

Si breuiano forsā, forsitā, tamē, attamē, exin, in uel an, uidē, illiō, peliō, cosi ācora li accusatiui en in o, in an, da Greci, come Alexin, œginan, cosi li neutri in en, come nomē, carmē, ilche si conosce p l'accēto nella antepenultima del genitiuo che cresce, come nois, carminis.

¶ De terminatis in as.

As, finita preducuntur, ut amas, musas.

Exce-

¶ Exceptiones duæ.

C[illegible] palus, [illegible] dos, das, si patrius effert.

Græ[illegible] quarto plurales [illegible].

¶ Delli terminati in As.

L[illegible] finiti in as, [illegible] amas musas.

¶ Questa ha tre eccettioni.

Li nomi in [illegible] genitiuo fanno in dis, o dos, son breui [illegible] greci in as, di quelle nomi, [illegible] singulari fanno in os, le breuiano, [illegible]

¶ De terminatis in es.

Es, finita p[illegible] doces, patres.

¶ Exceptiones tres.

Plurales [illegible]

Sæpe [illegible] composit[illegible] suorum

Mil[illegible] luma crescens.

H[illegible] pariter, abies, spes.

Reliq[illegible] compositiua.

Delli finiti in es

Li finiti in es, son [illegible] doces, patres.

Questa ha tre eccettioni.

Li nomi [illegible] es [illegible] come Naiades, Traces, [illegible] nomi in es, li quali abbreuiano la p[illegible] che cresce, come miles, [illegible] fuora che abies, ceres [illegible] ancora es, de, sum, e s [illegible]

¶ De terminatis in os.

Os finita produ[illegible] exceptiones, duæ.

Os [illegible] compos, & impos,

Græcorum [illegible] atque,

Li finiti in os son lunghi, [illegible] eccettioni.

O[illegible], compos, & [illegible], son breui, & li genitiui greci come chaos, [illegible].

¶ De terminatis in u.

V, finita producantur, [illegible]

V, longum semper producas [illegible] lector.

Delli finiti in V.

Li finiti in V, son lunghi, ut cornu spiritu.
Questa non ha eccettione alcuna.

¶ De ultimis corripiendis.

Ordine, b, d, t, m, o, l, c, r, i, s, iam iis breuiato.
Finita in qualibet harum literarum corripiuntur.

Delle ultime sillabe, le qualli son breui.

Tutte que le sillabe, le quali finiscono in qual si uoglia di queste lettere, come di sopra, se breuiano eccetuati li infrascritti.

Da terminatis in b, d, t.

Corripe b, d, t, nisi pos, uel syncopa, Diphton.
Impediant, quod obit haud, aut iam constat, ut infra
Magnus cuius obit, & formidatus othoni. Iuuen.

Li finiti in b, d, t, ut, ab, ad, fit.

Si breuiano se non li impedisce la positione, la sincopa, o'dittongo, come amant, aut, haud, famat siucopa, & obit pro obiuit.

¶ De terminatis in o.

O, finita sunt communia, ut doceo, sermo.

¶ Exceptiones quinque.

Cunctaq; do, sto, ut monosyllaba dicto longa
Producunt breuiantq; nul plu, syllaba uerba
Ablatoiq; datos sic se tapho, ungitur echo.
Illico corripies modo mutuo, cum cito semper
Sic duo uel scio corripies, commun a, quando.
Li finiti in o, communi, come amo, sermo.

Questa ha cinque eccettioni.

Le dittoni d'una sylaba chiamate monosillabe in, o sõ lũghe, come do, sto, & ancora, li datiui, & ablatiui in o, come huic uiro, a uiro cosi ancora son lũghi li Greci per omega, come o dõ, tõ, ecchõ, fuorche ego, il quale è sempre breue, così illico, modõ, muto, cito, & ancora duo, & scio, che son breui ma quando, sero, ergo, protecto indifferentemente se ponino.

De terminatis in L.

L, finita corripiuntur, ut animal, mel, consul.

Exce-

¶ Exceptiones tres.

Sol, nil producens Gabriel, siue Michael.

Li finiti in l, son breui, come mel, consul.

Questa ha tre eccetioni.

Sō longhi, sol, nil, a nihil, & li barbari in l, come Daniel, Gabriel.

¶ De terminatis in e.

E, finita corripiuntur, ut mitte scribe, omne.

¶ Excepitiones quinque.

Me, te, se producuntur, e monosyllaba, pręter.
Ipsaq; pro & cum ne pro an, produc gręca per ęque. s. declinationes i. ablatiuum, i. coniungito.
De quinta sextum fame Tabeque cotto,
Vocatiuum ablatiuum,
Et quintum sextum Graium longare memento,
A dandi casu deducta aduerbia produc,
.s. coniugationis,
Atque fere, ferme, quare, imperatiua secundę.

Li finiti in e, son breui, come mille, scribe,

Questa ha cinque eccettioni.

Li monosillabi in e, son longhi come me, te, se, fuor, che que, pro, & ue, p uel, ne pro an, si dilungano li Greci in e, come, Penelope, o Anchise, ancora li ablatiui del la quinta declinatione come (die, fide) cosi ancora li imperatiui della seconda coniugatione come dōc monè, ancora li aduerbi uenuti dalli adiettiui, come [doctè, ual, dè fer] fuorche (benem , & malem.)

¶ De terminatis in r.

R, finita corripiuntur ut Cæsar, amor,

¶ Exceptiones duę.

Semper, i lector correpto, ut Cęsar, & acer,
Caracter, crater, frater, longabis, & aer,
Cur, fur, imber, æther, pancher, sic quoque far, ..ir
Ter, nar, par, dispar, uel compar composita
Cor commune leges, mox, cętera corrip s lector.

Li finiti in r, son breui come Cæsar, amor,

questa

Questa ha due eccettioni.

Si breuiano caracter, crater, stater aer, cur fur, iber, æther panther, far, lar, uer, par, per, con li composti, ma cor e commune. ¶ De terminatis in is.

Is, finita corripiuntur, ut patris, ignis.

¶ Exceptiones sex.

Producto legnes, quibus est penultima crescem
Longa [illegible] patrio famnis famnitis ut offert
Casus in is longus pluralis semper habetur.
Verborum quartæ, uel uta[illegible]dis ultima longa
Protulit fueris dederis [illegible]ulerisque poetæ
Longa uelis, malis, sis uerbum, & compositiua
Li finiti in is, son breui, come patris, ignis.

Questa ha sei eccettioni.

Li datiui, & ablatiui ī is, come his, uiris, & a uiris, cosi qr pqbus, & omneis, ma si scriue per ei diphtōgo, come omneis queis, di piu qlli che allūgano la penultima dl genitiuo crescēte lūgi, come delpnin delpinis, famnis famnitis, ancora le monosillabe in is, come uis sis, fuor che is, qs, noīatiui, & mis, tis, & ais, che se breuiano. sō lūghe ancora le secōde persone del presēte, del īdi catiuo della quarta cōiugatione, come audis, neicis, sō lūghi ancora sis, & uelis, cō li suoi cōposti, ancora le se cōde persone del singolare, del futuro, del subiūctiuo, come dederis, legeris, & alle uolte si trouano breui.

¶ De terminatis in us.

Vs finita corripiuntur, ut Deus amamus.

¶ [E]xceptiones quatuor.

Longitur monosyllaba semper tusque ue plus, rus,
Tullus & uirtus quibus est penultima crescens.
Quartæ sing patrij pluralis tresque sequentes
Sint longi Græcum pa[illegible], [illegible] sulq. Caliq lus.
Li finiti in us son breui come Deus, Amamus.

Questa ha quattro eccettioni.

Si longano li monosillabi in us, come plus, rus, mus, tus, sus, & simulia, ancora quelli che longano la penultima del genitiuo crescente, come tellus, tellūris, uirtūs, uir tūis,

ſitis,& coſi ancora l genitiui ſingulari, & li nominatiui,acuſatiui,uocatiui plurali della quarta declinatione come huius,uſus,hi uſus,hos uſus,o uſus,& ancora ſon lūghi li genitiui uenuti dalli nomi Græci in omega,come dido,didus , Caliplo. genitiuo Caliplus

¶ De quatuor diſſyllabis pedibus.

Pyrrichius primo breuibus mihi crede duabus
Quod conſtet: binis longis ſpondeus habeto,
Quodque breui prima,longa poſt inde ſecunda
Conſtet Iambus , item Trochæi longa breuiſque,
Syllaba profertur, reliquum ſic cernitur intra,

¶ Delli piedi delle ſyllabe

Il pirrichio conſta di due ſillabe breue, come Deus
Il ſpondeo ſe fa di due ſillabe lunghe,come lex
Iambo ha due ſillabe , la prima breue , & la ſeconda longa,come ămant.
Il Trocheo conſta di due ſillabe , la prima lunga , & l'altra breue,come ōmeum.

¶ De pedibus Triſyllabis.

Dactylus ex longa breuibusque duabus habetur
T[illegible]chus ex ternis breuibus conſtare [illegible],
Bacchius [illegible] breui conſtat longisque duabus.
Conſta Anapeſtus breuibus mihi crede duabus
Vltima,ſed longa eſt [illegible] ut monſtrat [illegible],

¶ Di alcuni piedi di tre ſyllabe

Il dattilo conſta di tre ſillabe , la prima longa , & le due breue come cārminā.
Il Bacchio conſta della prima breue, & le due lunghe come ămābāt.
Il [illegible] conſta di tre ſillabe breue,come Cĕrĕrĕ,
[illegible] conſta di tre ſillabe,le due breue,& [illegible] ultima lunga,come [illegible]nōs.

¶ De exmetro.

[illegible] Heroicum [illegible] ſex pedibus conſtet, quod etiam [illegible] in primo,ſecundo [illegible],& quarto [illegible] dactylum promiſcue recipit [illegible] tyrum,in ſexto uero ſpondeum uel Trochæū cū

ultima cuiusque carminis generis syllaba fit cõmunis, ut
Ouid. Ingenio tamen ipse meo comitorque fruorque
Virg. Arma uirumque cano, Troiæ qui primus ab oris.

¶ De pentametro.

Pentamentrum carmen quinque pedibus constat in primo, & secundo pede spondeum uel dactylum indifferenter admittit, post hos, fit cæsura, ut plurimum, longa, deinde sequuntur duo dactyli, & altera cęsura ut hic tosas, & te [illegible] uidere pura.

¶ De carmine sapphico.

Carmen Sapphicũ quinque pedibus conficitur, in primo trocheum recipit, in secundo spondeum, in tertio dactylum, in quarto & quinto trochęum, Adonium constat dactylo & spondeo, ut condidit urbem.
Hor. Crescit indulgens sibi dirus hydrops.

¶ De carmine phaletio.

Carmen phaletium constat quinque pedibus primo spõdeo & Trocoeo, secũdo dactylo, tertio, quarto, & quinto trocheis, ut Catul cui dono lepidũ nouũ libellum.

¶ De Iambico dimetro.

Iambicum dimetrum constat quatuor pedibus, & eo splendidius si solis Iambicis perficiatur, interdum locis imparibus spondeum recipit, ut,
Prudentes Suans [illegible] reddito sic.
uexilla regis prodeunt

¶ De Iambico trimetro.

Iambicum trimetrum constat sex Iambis, uti
Horat. bea, tus, il, le qui, procul, nego, tiis.

¶ De carmine Anguineo.

Huiusmodi genus carminis constat eisdem pedibus, quibus elegiacum, similitudinem gerens anguis in cõpositione, anguineũ appellatur. Cuius pes primus exametri, & ultimus pentametri, capiatur in sine ultimi uel sibus, & id per singulos pedes successiue seruatur, ad fine usq; ut

H I D R. C A P H

Pectore pympla les Terris ut [illegible] lum
plane hic quantum catamine dogma Pari

Dise

Disce quod Anguineo ualeas conflaret honesti.
Omnibus ingenus hc docuere puer.

In questa sorte di uersi anguinei, si piglia la prima parola dello exametro, & l ultima del pentametro, & cosi si ua seguendo da uerso in uerso, sino all'ultimo à modo di serpe, come.

Pectore pari dice puer
Pympliades dogma quod docuerit
Terris carmine Anguineo sic
Et quantum ualeas ingenii
Viribus, &c.

Hieronymi Caphari Anguinem Car.
Ad Franciscum poetam egregium.

Mittendo uerius ignotum noscere lætus.
Commendat poteris nomine sępe tuo.
Vates innumeros facie studiosus amicus
Franciscum Venetum uersibus ipse φιλῶ

Andreas Contarenus Patritius Venetus.
Ad Iotarium.

Carmen hoc utrinque sensum habet, sed diuersum.

Doctus non infans, uerax non haberis
Qui laudes nunquam crimina nempe meres.
Te decorat pietas nunquam fallacia pernix
Namque pius charus, nec scelus esse cupis
Diligeris iustis non es tu inuisus honestis
Quippe fide seruis nec petis ipse probos
Carmina si uertas facile cognosceris ipse
Te qualem deceat, carmina recta mouent.

De usitationibus Carminum generibus, & eorum
Nomen clarituris pro pueris sit satis dictum.

DE ARTE METRICA
COMPENDIOLVM.

Literæ Latinæ sunt uiginti duæ. a,b,c,d,e,f,g, [illegible] Hæ diuiduntur in uocales,& consonantes.

Vocales sunt [illegible] a,e,i,o,u.

Consonantes sunt [illegible] decem, & septem b,c,d,f, g,h,l,m,n,p,q,r,s,t,u,x,z.

Harum liquidæ sunt [illegible] l,m,n,r,s.sed l,& r,potissimum utimur.

Mutæ sunt octo b, c,d,f,g,p,q,t.

[illegible]

Diphthongi sunt [illegible] ae,oe,au,eu, & ei, quæ græca est,ut teris.

Omnis syllaba [illegible] est [illegible], aut [illegible], aut ultima, aut [illegible]

[illegible] positione,r, & m

DE PRIMA SYLLABA.

Prima syllaba [illegible] octo modis.

Primo [illegible] quæ sit tribus modis.

Primo, si post uocalem, duæ [illegible] sequuntur consonantes, ut [illegible].

Secundo si sequatur consonans duplex, ut sunt,x, & z.ut axis,& gaza.

[illegible] fuerit inter duas uocales,ut aio,maior.

[illegible] positione quando simplex componitur, ut lego, perlego, mitis,immitis.

Deriuatione,ubi tanta est deriuatiua dictio, quanta primitiua, ut amo, prima breui,sic amor, amicus,& similia primam breuiant, deriuantur enim ab amo.sed habet aliquas exceptiones,ut in metro patet.

P Diphton.

Diphtongo, quæ ferè semper producitur, ut, Cœlum præpositione, hæc tanta est in simplici, quanta in cóposito, uel tanta in appositione, ut A, longa est quanta in compositione, ut amoueo, auerto.

Vocalis ante alteram uocalem in latinis dictionibus sem per corripitur, ut meus, tuus, nisi in dius. dia, dium, & fio, quæ longatur, nisi r, sequatur, ut fierem, fieri.

Exemplo, cum cęteris deficientibus regulis, ad probatissimos Poetas confugimus, ut uirum producit primam vt arma, virumque cano.

Regula, qua omne præteritum, & supinum bisyllabum, producit primam, ut legi, uidi, motum uisum præter bibi, fidi, scidi, tuli, dedi, & steti sic ritum, ratum, latū, patum, & similia Item omne pręteritum geminatum corripit primam, ut pepuli, fefeli.

DE MEDIA SYLLABA.

Media syllaba est, quodcunque inter primam, & ultimā syllabam continetur. ut Carmina uirtutibus.

Hęc cognoscitur septem regulis.

Positione, quæ semper est longa, ut Capillus, Metellus.

Diphtongo, ut comœdia

Vocali ante alteram uocalem in latinis dictionibus quæ breuis est, ut gloria, fil us, præter un. us, solius, ipsius, nullius, quæ sunt communia.

Accētū, qui duplex est, Breuis ut tabula, longus ut natura

Diminutione, si imminuendo, antepenultima syllaba fiat penultima, ut a mauerimus, amaterim, Carminibus, carmina, perlegerunt, perlegi, sic etiam confugiendo ad primitiuū ex deriuatiuis plurisyllabis. ut Victorius, to, cernitur productum in uictoris, sic Iustinianus in Iustinus.

Regula, qua tribus modis cognosci potest syllaba.

Primo.

A, e, o, in casibus crescentibus producuntur, ut musarum diebus, dominorum.

I, &

I,& u, corripiuntur, ut manibus, uerubus, excipiuntur samnitis, tellur s & huiusmodi.

A,e, in uerbis crescentibus producuntur, ut amemus, doceamus, præter damus, daoam, dabo cum compositis. item amemus, docemus producuntur, sed e frequēter, in deriuatiuis a præteritis, corripitur, ut amaueram, a mauero.

Supina in atum, & itũ, a præteritis perfectis in aui & iui producuntur penultima ut amaui, amatum, cupiui, cupitũ, sic petitũ, sepelitũ, Sic, i, in cōpositione mediam corrip t, ut agricola, cnifer sed i uerbis quartæ cōiugationis in p ætenti, indicatiui modi, pducũ, ut audiuis.

O, producitur, ut a natōte, & legitōte.

Exemplo, cum nulla alia succurrit regula, tunc poetarum.

Exemplo utim ir, ut matutinus, tu longa est, exemplo.

¶ De ultima syllaba.

Vltima syllaba cognoscitur tribus modis. Positione, diphtongo, & regula.

Positione, ut ament, a ex ut in prima syllaba diximus.

Diphtongo, ut Musę, Theleus.

Regula, qua, quę sunt ultimæ producendæ quæve corripiendæ, liquido patet.

¶ De ultimis producendis.

A, finita producuntur, præter casualia, exceptis ablatiuis, & uocatiuis, a nominibus in as, ut a poeta, o Aenes, in ginta, ut triginta sunt communia, & in genta ut quadrigenta breuia.

C, finita producuntur, ut alec, dic, excipe lac, nec donec hic pronomen com nunc, hic aduerbium producitur.

I, finita producuntur, ut pani, lixi, exceptis nisi, tibi, sibi, ubi, & ibi, quæ primam breuem, & ultimam communē habent. Item breuiantur nisi, & quasi & datiui & uocatiui a nominatiuis grecis in is, uel as, ut,

Daphani, palladi, & Daphnis, & Pallas, breuiantur.

N, finita producuntur, ut non, præter accusatiuo grecorum in an, uel in, ut iphigentam, prochin. Idem in en, ut pel on. Item natura corripientia penultimam,

 geni-

genitiuo crescentes, ut caput [illegible] quoque fortasse, forsitan, [illegible], uel an [illegible].

As, finita longa sunt, ut [illegible] exceptis græca, quorum genitiuus singularis [illegible] ut Pallas. Item excipe [illegible] Virg. Aonas [illegible] Cycladas, & similia.

Es finita producuntur, ut pat[illegible], exceptis corripientibus penultimam genitiui [illegible] eques, & huiusmodi. Ab his excipe [illegible] paries, aries, & [illegible] es, quæ breuiantur. Item corripe [illegible], arcades, aonides, &c.

Os, finita longa sunt, ut [illegible] exceptis græcis [illegible] ut argos, [illegible] & genitiuo græcorum [illegible] corripiuntur, ut pallados, chaos.

V, [illegible] producuntur [illegible] manu.

Has heg[illegible] hoc [illegible] s.

A, e, i, n, [illegible] [illegible].

¶ De ul[illegible]

Quæ non sunt comprehensa [illegible] excipiantur ut his regulis patent.

D. finita corripiuntur, ut ad, quid, præter haud.

M finita breuiantur, ut [illegible]

T. finita, sunt correpta, ut caput, [illegible]

B. finita sunt breuia, ut ab.

O. fin[illegible] communia, ut lego [illegible] comœdia, ut legendo, [illegible] aduerbia, ut [illegible] præter datiuos, & [illegible] in o, uto, do, [illegible] græca [illegible] quorum genitiuus [illegible] corripiuntur ut [illegible] ego, duo, & similia.

L, finita [illegible], ut mel, exul, præter sal, nil, & barbara ut Daniel.

E, finita corripiuntur, ut patre, exceptis, monosyllabis

in

in e, ut me, te, se, præter que, pro, & ue, pro, uel, ne, pro an, producuntur quoque græca in e, ut Penelope, abla [illegible] quintæ d[illegible] declinationis, ut die, imperatiui secundę coni[illegible]gationis, ut doce, [illegible] uerbia a nominibus adiecti uis, [illegible] docte, præter bene, ac male.

R. finita [illegible] ut Cæsar, præter greca, ut aer, ae ter, sic, c[illegible], fu[illegible], [illegible] par, cor, uero, commune est.

Is, finita sunt b[illegible], ut patris, pręter producentia penul timam genitiui crescentis ut Samnis, Samnitis, plura les casus datiui, & ablatiui, ut uisibus, a uisus præ ter pres[illegible] indicatiui modi quartæ coniugationis ut au[illegible]s, [illegible] uel [illegible]s cum suis compositis, ut fueris, de deris [illegible] modi.

V[illegible], finita [illegible], ut Deus, pręter monosyllaba in us, ut mos, [illegible], tus, Item producentia penultimam geni tiui cre[illegible]s, [illegible]. Item producuntur genitiui sing. quartę declinationis, & eiusdem nominatiui, accusatiui, & u[illegible] plurales, ut manus.

¶ De co[illegible] s[illegible]llabis.

Syllaba fit communis, [illegible] post uo[illegible] sequatur muta, deinde liquida, [illegible], ubi[illegible] communis est, sic Cy clos, catedr[illegible], que in soluta oratione bre[illegible] in [illegible]am desinat consonan tem, [illegible] quando post duos pedes, & se[illegible], ut,

O[illegible]

[illegible] el [illegible] ept[illegible] [illegible] tres pede, & semis, ut.

Cu[illegible] muros [illegible] procul & rara [illegible] sic, quo que cum uocal[illegible] ut [illegible] Au nides tibi longa est, [illegible] Aeneo in magno, quae di, a Celeno. Virg.

St[illegible] agito[illegible] [illegible] perustis.

Item [illegible], uocalem sequitur, ut o ego infelix, ubi longa est.

De carmine exemetro.

Carmen exametrum constat sex pedibus. s. Dactylis, & spondeis, ut,

Hanc tua Penelope lento tibi mittit Vlisses.

Dactylus constat tribus syllabis prima longa, & duabus breuibus, ut carmina.

Spondeus duabus longis, ut fœlix.

Hi pedes sic distribuuntur quintus locus dat dactylo, sextus spōdeo, reliqui sunt communes, ut libitū fuerit

¶ De carmine pentametro.

Carmen pentametrum constāt quinque pedibus, scilicet dactylis, & spondeis, quatuor integris, & uno concifo quod fit ex duabus syllabis, ut nil mihi rescribas, at tamen ipse ueni.

Hic distribuuntur, duo primi pedes sunt communes, postea fit cęsura, quæ fere semper est longa, deinde duo dactyli cum altera cæsura, quæ est communis.

¶ De Endecasyllabo sapphico.

Hoc constat quinque pedibus, primo trocheo, secundo spondeo, tertio dactylo, quarto, & quinto trocheis, ut iam sa, Tro tis ter, Spon nisnitus Dac, atq;, Troch dire, Sd onseus loco trochei, quia omnes ultimę syllabæ cuiuscunque uersus, sunt communes, sic singulæ scanduntur, ultimum est adonium, quod dactylo, & spondeo constat, ut terruit, Dact urbem. Spon.

¶ De carmine phalecio.

Versus phalecius constant quinque pedibus primo spondeo, secundo dact tertio, & quarto, & quinto Troc. ut Princeps te Charites tulere sacræ, scande.

Princeps, sponde. char, dac. tes ut tr ochi. lere troch. sacræ spon. loco trochei.

¶ De pedibus.

Dactylus constat tribus syllabis, prima longa, duabus breuibus, ut carmina.

Spondeus constat duabus syllabis longis, ut fœlix.

Trocheus constat duabus syllabis, prima longa, altera breui, ut atque.

Iambus constat prima breui, & altera longa, ut amas.

Pyrrichius cōstat duabus syllabis breuibus ut legis, facis

Reliqua in Metro legas.

HYERONIMI CAPHARI ENCHIRIDION.

De Ortographia.

Rtographia est syllabarum, ac dictionum recta scriptura, pro literarum potestate ab auctoribus obseruata.

¶ De litera N.

N, primum uertas in m, cum bi, pi, mus, ante.

¶ Declaratio.

Ante, bi, pi mus, idest ante b, p, m, uertas n, in m, ut imbuo, amputo, immitto.

¶ De Litera Q

Vocales duplices poscit, Q postque notato.
Deque feret nunquam, sed C, post terga locabis.

¶ Declaratio.

Q requirit post se duas uocales, ut aqua, equus qui, quę quod, & prior euanescit, & non patitur ante, se d, sed c, ut acquiro, pro adquiro, quicquid, pro quidquid.

¶ De Ab, Ob, Sub.

Ab, mox, ob, uertas sub c, rum, pa, mus, amussim.
F, G, nec asporto, non aufert aufugioque.

¶ Declaratio.

Ab, ob, sub, si componantur cum dictionibus incipientibus a rum, idest r, pa, idest p, mus, idest m, & similiter c, f, g, uertas b, in suas literas, ut surripio pro subripio (Exceptis subrogo, abruo, obrepo, & similia) surreto pro subpeto, ommutesco pro obmutesco, sufficio pro subficio, suggero pro subgero, excipiuntur aufero, & aufugio, in quibus b, in u, mutatur, & in asporto b, in s, in omitto, & operio b, eliditur cum cęteris manet, ut obduro, obloquor.

¶ De AD.

Ce, fi, gras, l, nis, pi, rus, sa, t, adque, re sumit.

¶ Declaratio.

Ad quoties componitur cum incipientibus a ce, fi, gras idest a c, f, g, & fi, per singulas primas literas l, n, p, r, s, t, uertit d, in sequentem litteram n, ut accurro pro adcurro affero pro adfero aggero pro adgero, alludo pro adludo, annuo pro adnuo, appeto pro adpeto, arrideo pro adrideo, assurgo pro adsurgo, attraho pro adtraho. Et nota, quod geminæ consonantes d, admunt cum illis præcedit, ut ascendo pro adscendo, ascribo pro adscribo.

¶ De IN, & CON.

In, con, le, mu, res, com ponens, omnia uertas.

¶ Exempla.

In, & con, cum incipientibus a le, mu, res, idest ab l, m, r, muta. n, in suam litteram, ut illiteratus pro inliteratus. Immitto, pro inmitto. Irro, pro inro, colludo pro conludo. Committo pro conmitto. Corruo pro conruo, cum aliis innumeris.

¶ De CON, & IN.

Vocalis iacet in co hibet, cohit atque coheret.

N, g, permutant ign oro, cognita dicent.

¶ Declaratio.

Cum incipientibus a uocali perdit n, ut cohibet, cohit & similia. Excipiuntur comedo, & comens, ubi n, uertitur in m.

N, mutatur in g, ut ignoro, pro innoro, sic cognitus, ignobilis, ignosco, & ab his deducta.

¶ De DIS.

Dis, ci, fas, gra, pi, quis, si, tis, ponere discet

S, caput aduerte t, fundo me affrat, ut ipsum.

Cætera uult di. iudicio tu conrige discitus.

¶ Declaratio.

Dis componitur cum incipientibus a ci, fus, idest c, f, g, p, q, s, t, consonante, ut per singulas primas literas datur intelligi.

¶ Exempla.

¶ Exempla.

Discerno, Diffundor, ... S, Vertitur in F, quod fit ab omnibus incipientibus ... segrego, Dispono, Disquiro, Dissuo, Distraho, & Distingo.

Di, vero componitur & cum aliis, & cum consonante, I, & G, ut Diduco, Diluo, Direxio, Digladior, &c.

¶ De litera E.

Lu, mi, ... da, uus, ... ge ... E sibi mutant.

¶ Declaratio.

E, componitur cum incipientibus a Lu, na, idest ab l, n, m, ... ut Eluat, Enarrat, Emergit, Erupit, Educo, Eueho, Eucio, Egreit, ...

¶ De EX.

Continet Ex, S, sed ..., sine ... venit, abibit.

Excubat, Exonerans, Exponens, Extrahit, Exit.

Extruit, exanguis, Excitat, & Expuit, Expes.

¶ Declaratio.

Ex, sequente vocali manet integra, ut exaro, extus Exuo, exorior, & huiusmodi.

Ex vero si componitur cum incipientibus ab f, eliditur S, ut Exanguis, exulo, exurgo, exequor, exequor

Extino, Sequente vero f, vertitur in F ... pro exfero, ... pro exficio, Cum incipientibus vero a c, p, q, t, remanet integra, ut excurro, Expello, &c.

¶ Exceptio huius Rehulæ.

Lu, mi, ne, de, ge, res, ... u, composita num.

¶ Declaratio.

Ex, non, componitur cum incipientibus a Lu, mi, ne, idest ab l, m, n, d, g, r, u, consonantibus, præter exlex, e exuo.

¶ De Præpositione de.

Deus, Hinc, Li, mu, re, s, p, te, De, iungere certat.

¶ Declaratio.

De, componitur cum incipientibus a Deus, Hinc, idest a d, h, l, m, s, r, p, t, vt Deduco, Dehisco, Delego,

De-

Demens, Derideo. Descendo, Deijcio, Depravo, & Detraho.

DETRANS.

Trans, licet amittat De, Nos, I, forte sequatur.

¶ Declaratio.

Trans cum incipientibus a D, N, & I, consonante, pdit: Ns, ut Traduco pro Transduco, sic Trano, Traiicio cum incipientibus ab S, abiicitur S, ut Transumo, Transcendo.

DEA, ABS, & AB.

A, M, V, Sis, Abs, Q, C, T, iam promitus Ab sque
Amitto, auello, abscondo, Abscurrit, abstineoque.
Abluit, Abducent, Abrumpit, Aberrat, Abundo.

¶ Declaratio.

A, cum incipientibus ab M, V, consonante componitur, ut Amitto; & Auerto.

Abs cũ incipientibus a Q, C, T, ut Absque, abscendo, & abstineo.

Ab, cum uocalibus, ut Abactus, Aberio, abij, Abominor Abundo, & consonantibus D, E, L, N, R, S, ut Abduco, Absuit, Abluo, Abnego, Abrado, Abscindo.

DEPRO, & RE.

Pro, Re, ut assumunt D, si uocalis adesset.

¶ Declaratio.

Pro, & Re, Præpositiones ante uocalem recipiunt D, ut Prodeo, Prodigo, Redimo, Redintegro, Redeo, & hoc ne fiat hyatus in Redeo duplicatur differẽtiæ caussa.

DECIRCVM.

Circum uocalem uocitans sic integra sistit.

¶ Declaratio.

Circum si componitur cum incipientibus a uocali seruatur interga, ut Circumeo, Circumasto, Sed M, non profertur, quod non est sic in Circumuenio ubi V, consonans est.

DEPER, ET INTER.

Sæpe per, ac Inter R, uerunt, leque sequente.

¶ Decla-

¶ Declaratio.

Per, & inter, si L, sequatur interdum R, in L, mutant, vt Pelluceo, Intelligo, & quandonque retinent, vt Interfluo, perlego

Nouem sunt literæ, quæ Euphoniæ gratia interponuntur, nonnunquam, cum uocabulis uis, & natura id nequaquam, exigat, B, C, D, L, P, R, S, T, V, consonans ut ambio, Sicubi prodest.

Obliquus, Emptum, Dirimo, Indentidem.

H, uocalis proponitur, ut Habeo, Hereo, Hieronymus, Homo, Huius Consonantibus uero post ponitur, nec omnibus, sed quatuor tantum, C, P, T, R, ut Cremes, Philippus, Thraso, Pyrrhus, Ah, Va, Oh.

Interiectiones in aspirationem desinunt quod facta est Apocope ab Aha, Vaha, Oho, quibus usi sunt antiqui

HIERONYMVS CAPHARVS SALERNITANVS.

PHILIPPO VENVTIO CORTONENSI.

S. P. D.

ISI fidem, ingenium, & animi tui [illegible] multis iampridem argumentis perspexissem, Philippe, huius Grammatices [illegible] tamen non utique [illegible] [illegible] tibi [illegible], sed quoniam satis [illegible], qui [illegible] [illegible] orbes prope notas, [illegible] literis insudaris, [illegible], & [illegible] posteritati, [illegible] studio, atque doctrina [illegible], [illegible] nomen tuum [illegible], [illegible] [illegible], sed [illegible], (ut ita loquar) [illegible] volo; [illegible] ad aetatis usque finem indefesse persisteres ut unde amplissimum [illegible] nominis [illegible] oritur, inde quoque caeteris omnibus optime consulas, & plurimis,

&.

& maximis ad omnium utilitatem in apertum lucemque proferendis operibus. Ecce e tuo penu micat opus egregium, rutilatque Dictionarium, utriusque linguæ, Hetruscæ, scilicet, atque latinæ, multis iam seculis desperatum, sed ætate nostra plurimum exoptatum, Speramus enim maiora ex eo de promenda ingenio, ex quo prodysse uidemus quod maxime iuuat, & rudes, & aliquantulum doctos, atque peritos. Perge itaque è tua officina semper aliquid depromere, quod alios delectet, & te ipsum laudibus illustret: & opus hoc meum, ne asperneris rogo.

vale. Venetiјs.

Pridie Kal Octobris 1560.

HIERONYMI CAPHARI SALERNITANI.

Grammatices Epitome.

DE NOMINE.

OETA est nomen: quia significat substantiam, & qualitatem propriam, uel communem cum casu.

¶ Nomini attribuuntur quinque. Species, Genus, Numerus, Figura, & Casus.

Species nominum sunt duæ.

Primitiua, ut mons.

Deriuatiua, ut. Montanus.

¶ Genera nominum sunt quinque.

Masculinum, ut hic Magister.

Fœmininum, ut hæc Maria.

Neutrum, ut hoc Scamnum.

Commune, ut hic & hæc Homo,

Omne, ut hic, & hæc & hoc Fęlix.

¶ Articuli nominum sunt tres.

Hic Quod est signum generis masculini.

Hæc Fœminini.

Hoc: neutri

¶ Numeri nominum sunt duo.

Singularis ut hic magister, quia singulariter profertur,

Pluralis

Pluralis, ut hi [illegible], quia pluraliter profertur.

¶ Figuræ nominum sunt duæ.

Simplex, ut Iustus.
Composita, ut iniustus.

¶ Casus nominum sunt sex.

Nominatiuus, Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, Vocatiuus, & Ablatiuus.

¶ Declinationes nominum sunt quinque.

Prima desinit in genitiuo singulari in æ, diphthongo ut Musæ.
Secunda in i, ut Domini.
Tertia in is, ut Patris.
Quarta in us, & in u, ut usus, & cornu.
Quinta in ei, ut Rei.

¶ Nomina primæ declinationis in Ae.

Nominatiuo hic poeta, genitiuo poetæ; datiuo poetæ; Accusatiuo poetam; uocatiuo o poeta, ablatiuo a poeta. pluraliter nominatiuo hi poetæ, genitiuo poetarum; datiuo poetis; accusatiuo poetas, uocatiuo o poetæ; Ablatiuo à poetis.

¶ Secunda declinationis in I.

Nominatiuo hic dominus, genitiuo domini, datiuo domino, accusatiuo dominum, uocatiuo o domine, ablatiuo a domino. Pluraliter nominatiuo hi domini, genitiuo dominorum, datiuo dominis, accusatiuo dominos; uocatiuo o domini, ablatiuo a dominis.

¶ Tertiæ declinationis in Is.

Nominatiuo hic pater, genitiuo patris, datiuo patri; accusatiuo patrem, uocatiuo o pater; ablatiuo a patre.
Pluraliter nominatiuo hi patres, genitiuo patrum, datiuo patribus, accusatiuo patres, uocatiuo o patres, ablatiuo à patribus.

¶ Quartæ declinationis in Vs, uel V.

Nominatiuo hic usus, genitiuo usus, datiuo usui, accusatiuo usũ, uocatiuo o usus, ablatiuo a usu. Pluraliter nominatiuo hi usus, genitiuo usuum, datiuo usibus, accusatiuo usus, uocatiuo o usus, ablatiuo a usibus.

Nominatiuo

Nominatiuo hoc cornu, genitiuo cornu, datiuo cornu, accusatiuo cornu, uocatiuo o cornu, ablatiuo à cornu pluraliter nominatiuo hæc cornua, genitiuo [illegible] nuũ, datiuo cornibus, accusatiuo hæc cornua, uocatiuo o cornua, ablatiuo à cornibus.

¶ Quinta declinatio nominis in Ei.

Nominatiuo hęc res, genitiuo [illegible] rei, datiuo [illegible] rei, accusatiuo rem, uocatiuo o res, ablatiuo [illegible] re [illegible] pluraliter [illegible] hæ res, genitiuo [illegible] rerum, datiuo rebus, accusatiuo res, uocatiuo [illegible] ablatiuo [illegible] rebus.

¶ De nomine adiectiuo.

Adiectiuum nomen est [illegible] triplex [illegible] tiæ declinationis [illegible] primæ, & secundæ declinationis.

¶ Adiectiuum [illegible] articulorum

Nominatiuo hic, & hęc omnis, & hoc omne, genitiuo omnis, datiuo omni, accusatiuo hunc, & hanc omnẽ, & hoc omne, uocatiuo o omnis, & o omne, ablatiuo ab omni plu. Nominatiuo hi, & hę omnes & hæc omnia genitiuo [illegible] bus, accusatiuo hos & has omnes uel omnis, & [illegible] uocatiuo o omnes, & o omnia, a [illegible] bus

¶ Adiectiuum [illegible]

Nominatiuo bonus bona, bonum, genitiuo boni, bonę boni datiuo bono, bonæ, bono accusatiuo bonũ, bonã, bona uocatiuo o bone, o bona, o bonum ablatiuo a bono, bona, bono plur. nominatiuo boni, bonę, bona genitiuo bonorum, bonarum, bonorum datiuo bonis accusatiuo bonos, bonas, bona uocatiuo o boni, o bonę, o bona ablatiuo a bonis,

pluraliter nominatiuo hi duo, hæ, duę, hęc duo, genitiuo duorum, duarum, duorum, datiuo duobus duabus duobus accusatiuo, duos, duas, duo, uocatiuo o duo, duę, duo ablatiuo a duobus, duabus, duobus

[illegible] hi tres, & hę tres, & hæc tria genitiuo trium datiuo tribus accusatiuo tres, uel treis, & hæc tria uocatiuo o tres, & ô tria, ablatiuo a tribus.

pluraliter nominatiuo hi, & hæ, & hæc quatuor, geni-

tiuo quatuor, & sic per omnes casus; quia a quatuor, usque ad centum sunt indeclinabilia, numeri pluralis & omnis generis.

DE VERBO.

AMO, est uerbum [illegible] significatiuum [illegible].

¶ Verbo attribuuntur octo.

Genus, tempus, modus, species, figura, coniugatio, persona, & numerus.

¶ Genera uerborum sunt duo.

Personale, & impersonale.

¶ Genera uerborum personalium sunt quinque.

Actiuum quod desinens in O, facit ex se passiuum in Or, ut amor, unde amor.

Passiuum, quod in or desinens ab actiuo descendit, ut amor.

Neutrum quod in o, desinens, non format ex se passiuum in or.

Commune, quod in or desinens, utramque retinet significationem actiuam, & passiuam.

Deponens, quod in or desinens, unam deponit significationem, & alteram per se retinet.

¶ Tempora uerborum sunt quinque.

Presens, ut Amo.

Præteritum imperfectum, ut amabam.

Præteritum perfectum, ut amaui.

Præteritum plusquam perfectum, ut amaueram.

Futurum, ut amabo.

¶ Modi uerborum sunt quinque.

Indicatiuus, ut amo.

Imperatiuus ut ama.

Optatiuus ut utinam amarem.

Subiunctiuus, ut cum amarem.

Infinitiuus, ut amare:

¶ Species uerborum sunt duæ.

Primitiua, ut lego, quia a nullo deriuatur.

Deriuatiua, ut leg[illegible], quia, deriuatur a lego.

Figuræ

¶ Figuræ uerborum sunt duæ.

Simplex, ut amo, quia simpliciter profertur.

Composita, ut adamo, quia componitur ex ad & amo.

¶ Coniugationes uerborum sunt quatuor.

Prima desinit in secunda persona præsentis indicatiui in as, aut in aris, ut amo, as, & amor, aris.

Secunda in es, aut in eris, ut doceo, es, & doceor, eris.

Tertia in is, aut in eris breuem, ut lego, is, & legor, eris.

Quarta in is, aut in eris longam, ut audio, is, & audior, audiris,

Sum, uolo, fero, & edo cum compositis sunt anomala, & nullius coniugationis.

¶ Personæ uerborum sunt tres.

Prima, ut amo, quia est prima uox uerbi.

Secunda, ut amas, quia est secunda uox.

Tertia, ut amat, quia est tertia uox, & sic in plurali.

Amare est sine persona, & numero, quia omnia imperfonalia, Infinita, Gerundia, & supina numeris, & personis deficiunt, & genera non discernunt.

¶ Numeri uerborum sunt duo.

Singularis, ut amo.

Pluralis, ut amamus.

DE PRIMA CONIVGATIONE.

Verborum Actiuorum.

IN dicatiuo modo, tempore præsenti amo, amas, amat. pluraliter, amamus, amatis, amant.

Præterito imperfecto amabam, amabas, amabat. pluraliter, amabamus, amabatis, amabant.

Præterito perfecto, amaui, amauisti, amauit. pluraliter, amauimus, amauistis, amauerunt, uel amauere.

Præterito plusquam perfecto amaueram, amaueras, amauerat. plur. amaueramus, amaueratis, amauerant.

Futuro amabo, amabis, amabit. pluraliter amabimus, amabitis, amabunt.

Imperatiuo modo tempore præsenti ad secundã & tertiam personam ama tu, amet ille. pluraliter amate, uos ament illi.

Futuro amato tu, amato ille. plu. amatote uos, amato illi.

Optatiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto, Vtinam amarem, amares, amaret pluraliter utinam amaremus, amaretis, amarent.

Præterito perfecto, & plusquamperfecto, utinam amauissem, amauisses, amauisset pluraliter utinam amauissemus, amauissetis, amauissent.

Futuro utinam amem, ames, amet pluraliter utinam amemus, ametis, ament.

Subiunctiuo modo tempore præsenti cum amem, ames, amet pluraliter cum amemus, ametis, ament.

Pręterito imperfecto, cum amarem, amares, amaret. pluraliter cum amaremus, amaretis, amarent.

Præterito perfecto, cum amauerim, amaueris, amauerit pluraliter, cum amauerimus, amaueritis, amauerint.

pręterito plusquam perfecto, cum amauissem, amauisses, amauisset. pl. cũ amauissemus, amauissetis, amauissent.

Futuro, cum amauero, amaueris, amauerit pluraliter cũ amauerimus, amaueritis, amauerint.

Infinitiuo modo, tpe pñti, & pręterito imperfecto, amare

Pręterito perfecto, & plusquam perfecto, amauisse.

Futuro, amaturum esse.

DE SECVNDA CONIVGATIONE Verborum Actiuorum.

INDICATIVO modo tempore pręsẽti, doceo, doces, docet pluraliter docemus, docetis, docent.

Præterito imperfecto, docebam, docebas, docebat pluraliter docebamus, docebatis, docebant.

præterito perfecto docui, docuisti, docuit pluraliter docuimus, docuistis, docuerunt, uel docuere.

præterito plusquam perfecto docueram, docueras, docuerat. plu. docueramus, docueratis, docuerant

Futuro docebo, docebis, docebit. pluraliter docebimus, docebitis, docebunt.

IMPERATIVO modo tempore præsenti ad secundam,

dum, & tertia a uo, Fina n d. ce tu, doceat ille pluraliter docete uos, doceant illi.

Futuro, doceto tu, doceto ille pluraliter docetote, uos docento illi.

Optatiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto utinam docerem, doceres, doceret pluraliter utinam doceremus, doceretis, docerent.

Præterito imperfecto & plusquam perfecto, utinam docuissem, docuisses, docuisset pluraliter utinam docuissemus, docuissetis, docuissent.

Futuro, utinam doceam, doceas, doceat pluraliter utinā doceamus, doceatis, doceant.

Subiunctiuo modo tempore præsenti, cum doceam, doceas, doceat. pluraliter cū doceamus, doceatis, doceant

Præterito imperfecto cum docerem doceres, doceret. pluraliter cum doceremus, doceretis, docerent.

Præterito perfecto cum docuerim, docueris, docuerit. pluraliter cum docuerimus, docueritis, docuerint.

Præterito plusquam perfecto, cum docuissem, docuisses. docuisset. pluraliter. cum docuissemus, docuissetis, docuissent.

Futuro cum docuero, docueris, docuerit. pluraliter cum docuerimus, docueritis docuerint.

Infinitiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto docere.

Præterito perfecto, & plusquam perfecto docuisse.

Futuro, doctum esse.

DE TERTIA CONIVGATION Verborum Actiuorum.

INDICATIVO modo tempore præsenti, lego, legis, legit. pluraliter legimus, legitis, legunt.

Præterito imperfecto legabam, legabas, legabat. pluraliter legebamus legebatis, legebant.

Præterito perfecto legi, legisti, legit. pluraliter. legimus legistis, legerunt uel legere.

Præterito plu[illegible] [illegible]eras, legerat, pl[illegible]aliter, [illegible]

F[illegible]turo [illegible] [illegible]eritis, legent.

IMPE[illegible] [illegible] [illegible] aliter legite uos legant illi.

Futuro [illegible] [illegible] aliter l[illegible]gitote uos, le[illegible]

OPTATIV[illegible] [illegible] præsenti, & præterito imperfecto utinam [illegible], legeres, legeret, pluraliter, utinam le[illegible], [illegible], le[illegible]ent.

Preterito perfecto, [illegible] utinam legis[illegible]sem, legisses, le[illegible] pluraliter utinam legissemus, legissetis, legissent.

Futuro utinam legam, legas, legat, pluraliter, utinam legamus, legatis legant

SVBIVNCTIV[illegible] [illegible] præsenti cum legā legas, leg[illegible] pluraliter, [illegible] legatis, legant

Preterito i[illegible] [illegible] legeres, legeret. pluraliter, cu[illegible] [illegible] [illegible]

Præterito [illegible] [illegible] legerit pluraliter cum legerimus, [illegible]

Preterito plu[illegible] perfecto, [illegible] le[illegible], legisset pl[illegible] [illegible] legissent.

Futuro cu[illegible] [illegible], cum legerimus, le[illegible]

INFINITIV[illegible] [illegible] [illegible], & præterito imperfecto lege[illegible]

Præterito perfect[illegible], & plusquam perfecto legisse.

Futuro lecturum esse.

DE QVARTA C[illegible]IVGATIONE

Verbor[illegible] Actiuorum.

IN[illegible]d catiu[illegible] [illegible] [illegible], audis, au[illegible]dit. plurali[illegible] [illegible]

Præterito impe[illegible] [illegible] audiebat. pluraliter audieb[illegible] [illegible]

Præterito perfecto, audi[illegible], audi[illegible], audiuit. pluraliter audiuimus,

diuimus, audiuistis, audiuerunt, uel audiuere.

Præterito plusquam perfecto, audiueram, audiueras, audiuerat. plur. audiueramus audiueratis, audiuerant.

Futuro, audiam, audies, audiet. pluraliter audiemus, audietis, audient.

IMPERATIVO modo, tempore præsent., ad secundam, & tertiam personam, audi tu, audiat ille. pluraliter audite, uos audiant illi.

Futuro audito tu, audito ille. pluraliter auditote, uos audiunt illi.

OPTATIVO modo tempore præsenti, & præterito imperfecto, vtinam audirem audires, audiret. pluraliter vtinam audiremus, audiretis, audirent.

Præterito per[illegible] & plusquam perfecto, vtinam audiuissem [illegible] pluraliter utinam audiuissemus, [illegible] audiuissent.

Futuro vtinam, audiam, [illegible] pluraliter vtinam audiamus, audiatis audiant.

SVBIVNCTIVO modo tempore præsenti, cum audiam, audias, audiat pluraliter [illegible], audiatis, audiãt.

Præterito imperfecto cum audirem, [illegible], audiret pluraliter cum audiremus, [illegible], audirent.

Præterito perfecto cum [illegible], audiueris, audiuerit, pluraliter cum audiuerimus, [illegible], audiuerint.

Præterito plusquam perfecto cũ audiuissem, audiuisses, audiuisset [illegible] audiuissemus, audiuissetis, audiuissent.

Futuro cum audiuero, audiueris, audiuerit. pluraliter cum audiuerimus, audiueritis, audiuerint

INFINITIVO modo, tempore præsent., & præterito imperfecto, audire.

Præterito perfecto, & plusquam perfecto, audiuisse. Futuro auditurus esse.

DE VERBO SVBSTANTIVO SVM

INdicatiuo modo tempore præsenti, Sum, es, est. pluraliter sumus, estis, sunt.

Præterito imperfecto eram, eras, erat. pluraliter eramus, eratis, erant,

Præteritus perfecto fui, fuisti, fuit. pluraliter fuimus, fuistis, fuerunt vel fuere.

Præterito plusquam perfecto fueram, fueras, fuerat pluraliter fueramus, fueratis, fuerant.

Futuro ero, eris, erit pluraliter erimus, eritis, erunt.

Imperatiuo modo tempore præsenti ad secundam, & tertiam personam sis, uel es tu, sit ille pluraliter este uos sint illi.

Futuro, esto tu, esto ille pluraliter estote uos, sunto uel suntote illi.

Optatiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto, utinam essem, esses, esset. pluraliter utinam essemus, essetis, essent.

Præterito perfecto, plusquam perfecto utinam fuissem, fuisses, fuisset. plu. utinam fuissemus, fuissetis, fuissent.

Futuro utinam sim, sis, sit pluraliter utinam simus, sitis, sint.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cum sim, sis, sit pluraliter cum simus, sitis, sint.

Præterito imperfecto cum essem, esses, esset. pluraliter cum essemus, essetis, essent.

Preterito perfecto cum fuerim, fueris, fuerit. pluraliter cum fuerimus, fueritis fuerint.

Præterito plusquam perfecto cum fuissem, fuisses, fuisset, pluraliter cum fuissemus, fuissetis, fuissent.

Futuro, cum fuero, fueris, fuerit. pluraliter cum fuerimus fueritis, fuerint.

Infinitiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto esse.

Præterito perfecto, & plusquam perfecto fuisse.

Futuro, futurum esse.

DE PRIMA CONIVGATIONE Verborum Passiuorum.

INDICATIVO modo, tempore præsenti. Amor, amaris, uel amare, amatur. pluraliter amamur, amamini, amantur.

Præterito imperfecto, amabar, amabaris, uel amabare,

ama-

amabatur plural. amabamur, amabamini, amabantur.

Præterito perfecto, amatus sum, uel fui, es uel fuisti, est uel fuit. pluraliter amati sumus uel fuimus, estis, uel fuistis, sunt fuerunt uel fuere.

Præterito plusquam perfecto, amatus eram uel fueram, eras uel fueras, erat uel fuerat plura. amati eramus uel fueramus, eratis uel fueratis, erant uel fuerant.

Futuro, amabor, amaberis uel amabere, amabitur plura. amabimur, amabimini, amabuntur.

Imperatiuo modo tempore præsenti, ad secundam, & tertiam personam, amare tu, ametur, ille. pluraliter amamini uos, amentur illi.

Futuro, amator tu, amator ille pluraliter amaminor uos, amantor illi.

Optatiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto utinam amarer, amareris, uel amarere, amaretur, pluraliter utinam amaremur, amaremini, amarentur.

Præterito perfecto, & plusquam perfecto, utinam amatus essem uel fuissem, esses uel fuisses, esset uel fuisset. pluraliter utinam amati essemus uel fuissemus, essetis, uel fuissetis, essent uel fuissent.

Futuro utinam amer, ameris, uel amere, ametur pluraliter utinam amemur, amemini, amentur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti cum amer, ameris. uel amere, ametur. pluraliter cum amemur, amemini, amentur.

præterito imperfecto, cum amarer, amareris, uel amarere amaretur plu. cum amaremur, amaremini, amarentur.

præterito perfecto, cum amatus sim uel fuerim, sis uel fueris, sit uel fuerit plu. cum amati simus, uel fuerimus, sitis uel fueritis, sint uel fuerint.

præterito plusquam perfecto cum amatus essem uel fuissem, esses uel fuisses, esset uel fuisset. pluraliter, cum amati essemus uel fuissemus, essetis uel fuissetis, essent uel fuissent.

Futuro, cum amatus ero uel fuero, eris uel fueris, erit uel fuerit, pluraliter cum amati erimus uel fuerimus,

mus,eratis uel fueratis, erant uel fuerant.

In[illegible] tempore præsenti, & preterito imperfecto, amari.

Præterito [illegible] perfecto, & plusquam perfecto amatum esse uel fuisse.

Futuro, amatum iri, uel amandum esse.

DE SECVNDA CONIVGATIONE
Verborum Passiuorum.

INdicatiuo modo tpe præsenti, doceor, doceris uel docere, docetur pl. docemur, docemini, docentur.

Præterito imperfecto docebar, docebaris uel docebare, docebatur p[illegible] docebamur, [illegible], docebantur.

Præterito perfecto doctus sum uel fui, es uel fuisti, est uel fuit. pluraliter docti sumus uel fuimus, estis uel fuistis, sunt fuerunt uel fuere.

Præterito plusquam perfecto doctus eram uel fueram, eras uel fueras, erat uel fuerat, plur. docti eramus uel fueramus, eratis uel fueratis, erant uel fuerant.

Futuro docebor, doceberis uel docebere, docebitur pluraliter docebimur, docebimini, docebuntur.

Imperatiuo modo [illegible] tandem, & tertiam personam [illegible] doceatur [illegible]ter docemini [illegible]

Futuro docetor [illegible], docetor [illegible] pluraliter doceminor uos docento illi.

Optatiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto utinam docerer, [illegible] uel docerere, doceretur [illegible] doceremur, docerentur.

Præterito perfecto, [illegible] utinam doctus [illegible] uel fuisset. pluraliter utinam docti [illegible] fuissemus, essetis uel [illegible] uel fuissent.

Futuro utinam docear, docearis, uel doceare, doceatur. pluraliter doceamur, doceamini, doceantur.

Subiunctiuo modo tempore præsenti cum docear, docearis, uel doceare, doceatur pluraliter cum doceamur,

doceami-

doceamini, doceantur.

Præterito imperfecto cũ doceret, doceretis, uel docere-re, doceretur. p[illegible] docerémur doceremini, docerentur.

Præterito perfecto cum doctus sim uel fuerim, sis uel fueris, [illegible] cum docti simus uel fuerimus, [illegible] sint uel fuerint.

Præterito plusquamperfecto cum doctus essem uel fuissem, [illegible] pluraliter, cum docti [illegible] essetis uel fuissetis, essent uel fuissent.

Futuro [illegible] doctus ero uel fuero, eris uel fueris, erit uel fuerit [illegible] fuerimus eritis, [illegible] uel fuerint.

Infinitiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto doceri. (uel fuisse.

Præterito perfecto, & plusquam. perfecto doctum esse,

Futuro, doctum iri, uel docendum esse.

DE TERTIA CONIVGATIONE Verborum passiuorum.

INdicatiuo modo, tempore præsenti legor, legeris, uel legere, legitur pluraliter legimur, legimini, leguntur.

Præterito imperfecto legebar, legebaris, uel legebare, legebatur. pluraliter legebamur, [illegible].

præterito perfecto lectus sum, [illegible] es, est uel fuit pluraliter lecti sumus uel fuimus, estis uel fuistis sunt fuerunt uel fuere.

Præterito plusquamperfecto lectus eram uel fueram, eras uel fueras, erat [illegible] pluraliter lecti eramus uel fueramus eratis uel fueratis erant uel [illegible]

Futuro legar, legeris, uel legere, legetur. pluraliter legemur, legemini, legentur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti ad secundam, & tertiam personam legere tu, legatur ille pluraliter legamini uos, legantur illi.

Futuro legitor tu, legitor ille. pluraliter legiminor uos leguntor illi.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto utinam legerer, legereris, uel legerere, legeretur. plur. utinam legeremur, legeremini, legerentur.

Præterito perfecto, & plusquam perfecto utinam lectus essem uel fuissem, esses uel fuisses, esset uel fuisset. plur. utinam lecti essemus uel fuissemus, essetis uel fuissetis essent uel fuissent.

Futuro utinam legar, legaris, uel legere, legatur. pluraliter. utinam legamur, legamini, legantur

Subiūctiuo modo, tēpore præsenti cū legar, legaris, uel legare, legatur, plur. cum legamur, legamini, legantur

preterito imperfecto cū legerer, legereris, uel legerere, legeretur plur. cum legeremur, legeremini, legerentur

præterito perfecto cum lectus sim, uel fuerim, sis uel fueris, sit uel fuerit, pluraliter. cum lecti simus uel fuerimus sitis uel fueritis, sint uel fuerint.

preterito plusquam perfecto, cum lectus essem uel fuissem, esses uel fuisses, esset uel fuisset plur. cum lecti essemus uel fuissemus, essetis uel fuissetis, essent uel fuissent.

Futuro cum lectus ero uel fuero, eris uel fueris, erit uel fuerit plur cum lecti erimus uel fuerimus, eritis, uel fueritis, erunt uel fuerunt.

Infinitiuo modo tempore præsenti, & preterito imperfecto legi.

preterito perfecto, & plusquam perfecto lectum esse, uel fuisse

Futuro lectum iri, uel legendum esse.

DE QVARTA CONIVGATIONE Verborum passiuorum.

INdicatiuo modo, tēpe præsenti audior, audiris uel audire, auditur. plur. audimur, audimini, audiuntur.

præterito imperfecto, audiebar, audiebaris, uel audiebare, audiebatur. pluraliter. audiebamur, audiebamini, audiebantur

præterito perfecto, auditus sum uel fui, es uel fuisti, est uel fuit. pluraliter auditi sumus uel fuimus, estis uel fuistis, sunt fuerunt uel fuere.

Præterito plusquam perfecto auditus eram uel fuerã, eras uel fueras, erat uel fuerat. plural. auditi eramus uel fueramus eratis uel fueratis, erant uel fuerant.

Futuro audiar, audieris, uel audiere, audietur. pluraliter audiemur, audiemini audientur.

Imperatiuo modo tempore præsenti ad secundam, & tertiam personam, audire tu, audiatur ille. pluraliter audimini uos, audiantur illi.

Futuro, auditor tu, auditor ille. pluraliter audiminor uos audiuntor illi.

Optatiuo modo tempore præsenti, & preterito imperfecto utinam audirer, audireris uel audirere, audiretur. pluraliter utinam audiremur, audiremini, audirentur.

præterito perfecto, & plusquam perfecto, utinam auditus essem uel fuissem, esses uel fuisses, esset uel fuisset. plu. utinam auditi essemus uel fuissemus, essetis uel fuissetis, essent uel fuissent.

Futuro, utinam audiar, audiaris, uel audiare, audiatur. pluraliter utinam audiamur, audiamini, audiantur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti. cum audiar, audiaris uel audiare, audiatur. pluraliter cum audiamur, audiamini, audiantur.

præterito imperfecto, cum audirer, audireris uel audirere, audiretur. plur. cum audiremur, audiremini, audirentur.

præterito perfecto cũ auditus sim uel fuerim, sis uel fueris, sit uel fuerit. plura. cum auditi simus uel fuerimus, sitis uel fueritis, sint uel fuerint.

præterito plusquam perfecto cũ auditus essem uel fuissem, esses uel fuisses, esset uel fuisset. pluraliter cum auditi essemus uel fuissemus, essetis uel fuissetis, essent uel fuissent.

Futuro, cum auditus ero uel fuero, eris uel fueris, erit uel fuerit. pluraliter cum auditi erimus uel fuerimus, eritis uel fueritis, erunt uel fuerint.

It Sun-

Infinitiuo modo, tempore pręsenti, & præterito imperfe
ćto audiri.

Pręteri to perfecto, & plusquam perfecto Aud [illegible] esse
vel fuisse.

Futuro, auditum iri, vel aud endum esse.

¶ De uerbis Anomalis volo.

INdicatiuo mo [illegible], tempore præsenti Volo, vis, vult
pluraliter volumus, vo[illegible]tis, volunt.

Pręter to imperfecto volebam volebas, volebat, plu-
raliter vole[illegible]amus, vole[illegible]atis, volebant.

Præterito [illegible] vo[illegible], vol[illegible], volu[illegible]. pluraliter volui
mus, volu[illegible], [illegible]oluerunt vel volu[illegible].

Præterito plusquam perfecto [illegible]olueram, nolueras, uolue
rat, pluraliter uolueramus, uo[illegible]eratis, vol[illegible]erant

Futu[illegible], volam, uoles, volet. plurali[illegible] uolemus, voletis, uo
lent.

¶ Imperatiuo caret.

OPtatiuo mo[illegible] te[illegible] [illegible] pręs[illegible] [illegible], & præte[illegible] imperfecto [illegible] [illegible], uelle[illegible] [illegible], uelle[illegible] [illegible]aliter
ut[illegible] uelle[illegible], uelletis, [illegible].

Præterito pe[illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
lem, [illegible] [illegible]. pluraliter [illegible] [illegible]
uo[illegible]ssetis, [illegible]

Futu[illegible] [illegible] [illegible], [illegible], uelit. pluraliter [illegible] ueli-
mus, uelitis, uelint.

Subiunctiuo modo, tempore pręsent[illegible] [illegible], uelis
uelit Pluraliter cum u[illegible] [illegible]

Præterito [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] pluraliter
cum uell[illegible], [illegible] [illegible]lent.

P[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], uoluerit. plu
raliter cum [illegible]

Pręterito pl[illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] pluraliter [illegible] uoluiss[illegible]mus, [illegible] [illegible]etis, uo
l[illegible].

Futuro [illegible] [illegible] [illegible] uolueris, [illegible]. pluraliter cum
uolue[illegible]mus, [illegible]tis, uol[illegible].

Infini-

Infinitiuo modo tempore pręsenti, & pręterito imperfecto uelle.

Pręterito perfecto, & plusquam perfecto uoluisse.

Futuro, caret.

¶ Fero.

INdicatiuo modo tempore pręsenti Fero, fers, fert pluraliter ferimus, fertis, ferunt.

Pręterito imperfecto ferebam, ferebas, ferebat. pluraliter ferebamus, ferebatis, ferebant.

Pręterito perfecto tuli, tulisti, tulit. pluraliter tulimus tulistis, tulerunt uel tulere.

Pręterito plusquam perfecto tuleram, tuleras, tulerat. pluraliter tuleramus, tuleratis, tulerant.

Futuro feram, feres, feret. pluraliter feremus, feretis, ferent

Imperatiuo modo tempore pręsenti ad secundam, & tertiam personam Fer tu, ferat ille. pluraliter ferte uos, ferant illi.

Futuro, ferto tu, ferto ille pluraliter fertote uos, feronto illi.

Optatiuo modo tempore pręsenti, & pręterito imperfecto utinam ferrem, ferres, ferret. pluraliter utinam ferremus, ferretis, ferrent.

Præterito perfecto utinam tulissem, tulisses, tulisset. pluraliter utinam tulissemus, tulissetis, tulissent.

Futuro utinam feram, feras, ferat. pluraliter utinam feramus, feratis ferant.

Subiunctiuo modo tempore præsenti cum feram, feras ferat pluraliter cum feramus, feratis, ferant

Præterito imperfecto cum ferrem, ferres, ferret pluraliter cum ferremus, ferretis, ferrent.

Præterito perfecto cũ tulerim, tuleris, tulerit. pluraliter cum tulerimus tuleritis, tulerint.

Pręterito plusquam perfecto cum tulissem, tulisses, tulisset. pluraliter cum tulissemus, tulissetis, tulissent.

Futuro cum tulero, tuleris, tulerit. pluraliter cum tulerimus, tuleritis, tulerint.

Infinitiuo modo tempore pręsenti, & præterito imperfecto ferre.

Pręterito

preterito perfecto, & plu quam perfecto tulisse.
Futurum laturum esse,

¶ Feror passiuum.

INdicatiuo modo, tempore præ[illegible] feror, ferris, vel ferre, fertur plural[illegible] [illegible] tur.
Præterito [illegible] ferebar, [illegible] vel ferebare, ferebatur. plu. ferebamur, [illegible] bantur.
Præterito perfecto latus sum [illegible] es uel fuisti, est uel fuit [illegible] mus [illegible] estis uel fuistis, sunt fuerunt vel fuere.
Præterito plu[illegible] perfecto latus [illegible] uel fueram, eras vel fueras, erat vel fuerat plu[illegible] ter lati eramus, uel fueramus, eratis vel fueratis, erant u[illegible] fuerant
Futuro, ferar, feris, vel, ferere, feretur plur. feremur, feremini, f[illegible] rentur.
Imperatiuo modo, tempore presenti ad secundam, & tertiam pe[illegible] sonam ferre tu, f[illegible] ille pluraliter feramus nos, fer[illegible] mini vos ferantur illi.
Futuro fertor tu, fertor ille pluralite[illegible] feremur nos, feriminor vos, feruntur illi.
Optatiuo modo tempore presenti [illegible] & præterito impfecto utinam ferre[illegible] [illegible] retur pluraliter utinam ferre[illegible] [illegible] ferrentur
Præterito perfecto, & pl[illegible] uam perfecto utinam latus essem vel fu[illegible] ssem, [illegible] ses uel fuisses, [illegible] uel fu[illegible] sset plu[illegible] aliter utinam lati esse[illegible] uel fuissemus, essetis uel fuissetis, essent uel fuissent.
Futuro utinam ferar, [illegible] ferare, feratur pluraliter utinam feramur, feram[illegible] [illegible]
Subiunctiuo modo tpe p̃senti [illegible] ferar, feraris uel ferare, feratur. plural. cum feramur, [illegible] mini ferantur
preterito imperfecto cum ferre[illegible] ferreris, uel ferrere ferretur plural. cum ferremur, [illegible] ferentur.
preterito perfecto cum latus sim uel fuerim, sis uel fueris, sit uel fuerit pluraliter cum lati simus, uel fuerimus

mus, fitis uel fueritis, fint fuerint

Preterito plusquam perfecto cū latus essem uel fuissem, esses, uel fuisses, esset uel fuisset. pluraliter cum lati essemus uel fuissemus, essetis uel fuissetis, essent uel fuissent.

Futuro cum latus ero uel fuero, eris uel fueris, erit uel fuerit. pluraliter cum lati erimus uel fuerimus, eritis uel fueritis, erunt uel fuerint.

Infinitiuo modo tpe pñti & Præterito imperfecto ferri. præterito perfect & plu quāperfecto latū esse uel fuisse. Futuro, latum iri uel ferendum esse

EDO.

INDICATIVO modo, tempore præsenti Edo, es, est pluraliter edimus, editis, uel estis, edunt.

Præterito imperfecto Edebam, edebas, edebat pluraliter Edebamus, edebatis, edebant

Præterito perfecto, Edi, edisti, edit pluraliter Edimus, edistis, derunt uel edere

Preterito plusquam perfecto ederam, ederas, ederat pluraliter ederamus, ederatis, ederant.

Futuro, edam, edes, edet. pluraliter edamus, edetis, edent

Imperatiuo modo tempore præsenti ad secundam, & tertiam personam ede tu, edat ille plu edite uos, edāt ill.

Futuro, edito tu, edito ille plurali. editote uos, dunto il li. Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto utinam ederem, ederes, ederet. pluraliter utinā ederemus, ederetis, ederent.

Præterito perfecto, & plusquam perfecto, utinam edissem edisses, edisset. puluraliter utinam edissemus, edissetis edissent.

Futuro utinam, edam, edas edat. pluralite utinam edamus, edatis, edant.

Sub iunctiuo modo, tempore presenti, cum edam, edas edat pluraliter cum edamus, edatis, edant.

Præterito imperfecto cum ederem, ederes, edrent. pluraliter cum ederemus, ederetis, ederent.

Præterito perfecto cū ederens, ederis, ederit pluraliter

cum ederimus, ederitis, ederint

Præterito plusquam perfecto cum edissem, edisses, edisset pluraliter cum edissemus, edissetis, edissent

Futuro, cum edero, ederis, ederit. Pluraliter cum ederimus, ederitis, ederint

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto edere.

Præterito perfecto, & plusquamperfecto edisse

Futuro. Esurum esse.

E O,

INdicatiuo modo, tempore præsenti, Eo is it. Pluraliter imus itis eunt.

Præterito imperfecto ibam ibas ibat, pluraliter ibamus ibatis ibant.

Præterito perfecto iui iuisti iuit. pluraliter iuimus, iuistis iuerunt uel iuere.

Præterito Plusquā perfecto iueram iueras iuerat pluraliter iueramus iueratis iuerant.

Futuro, ibo ibis ibit. pluraliter ibimus ibitis ibunt.

Imperatiuo modo tempore pręsenti, ad secundam & tertiam personam. I tu, eat ille. pluraliter ite uos, eant illi

Futuro ito tu, ito ille, pluraliter itote uos eunto illi.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, utinam irem ires iret pluraliter utinam iremus iretis irent.

pręterito perfecto & plusquam perfecto, utinam iuissem iuisses, iuisset pluraliter utinam iuissemus, iuissetis iuissent.

Futuro utinam eam eas eat. pluraliter utinam eamus eatis eant.

Subiunctiuo modo, tempore pręsenti cum eam eas eat. pluraliter cum eamus eatis eant.

Pręterito imperfecto cum irem, ires iret pluraliter cum iremus iretis irent.

Præterito perfecto, cum iuerim iueris iuerit. pluraliter cum iuerimus iueritis iuerint.

Præterito plusquam perfecto cum iuissem iuisses iuisset

plura-

pluraliter cum iuissemus, iuissetis, iuissent.
Futuro, cum iuero, iueris, iuerit: pluraliter cum iuerimus, iueritis, iuerint.
Infinitiuo modo tempore praesenti, & praeterito imperfecto, Ire.
Praeterito perfecto, & plusquamperfecto Iuisse,
Futuro, Iturum esse.

DE PARTICIPIO DICETUR. SVO LOCO,

DE PRONOMINE.

GO, est pronomen, quia ponitur loco proprij nominis, & certam significat personam,
Pronomini attribuuntur sex: Species, Genus, Numerus, Figura, persona, & Casus,
Species Pronominum sunt duae
Primitiua, ut Ego, quia a nullo deriuatur.
Deriuatiua, ut Meus quia deriuatur a Genitiuo Mei:
Genera pronominum quinque.
Masculinum, ut Meus, quia est prima uox pronominis adiectiui.
Foemininum, ut Mea, quia est secunda,
Neutrum, ut Meum, quia est tertia.
Commune trium articulorum ut Nostras, & uestras.
Omne, ut Ego, & Tu, quia sic sunt ea, quibus adhaerent.
Numeri pronominum sunt duo.
Singularis, ut Ego.
Pluralis: ut Nos.
Figurae pronominum sunt duae, ut in nomine,
Personae pronominum sunt tres.
Prima: ut Ego.
Secunda: ut Tu.
Tertia: ut Ille.

Ego est personæ primæ [illegible] pronomina, pronomina, & partes [illegible] Accepus

Ego, quod est [illegible] & Vocatiuus casibus [illegible] ut o Mun.

Casus pronominum [illegible] genitiuus, datiuus, accusatiuo, [illegible] ablatiuus.

Modi pronominum [illegible] in maioribus.

¶ Pronomina primi modi.

Nominatiuo Ego genitiuo [illegible] datiuo mihi, accusatiuo me, ablatiuo [illegible] genitiuo nostrum uel nostri, datiuo nobis, accusatiuo nos ablatiuo á nobis.

Nominatiuo tu, genitiuo tui, datiuo tibi, accusatiuo te, uocatiuo o tu, ablatiuo [illegible] genitiuo, uestrum uel uestri, datiuo uobis, accusatiuo uos, uocatiuo o uos ablatiuo [illegible]

Gtō, Sui, datiuo sibi accusatiuo se ablatiuo a se, sic in pl.

¶ Pronomina [illegible]

Nominatiuo ille illa illud, genitiuo illius, datiuo illi, accusatiuo illum illam illud, ablatiuo [illegible] plu. nominatiuo illi illæ illa, genitiuo illorum illarum illorum, datiuo illis, accusatiuo [illegible] ablatiuo ab illis, & [illegible] ille, illud. Hic hæc hoc, & similia, [illegible]

Nominatiuo Qui uel quis quæ quod uel quid, genitiuo cuius datiuo cui, accusatiuo quem quā quod uel quid ablatiuo a quo qua quo. plural nominatiuo qui quæ, genitiuo quorum quarum quorum, datiuo quibus, accusatiuo quos quas quæ, ablatiuo a quibus.

¶ Pronomina tertij modi.

Nominatiuo Meus mea meum genitiuo mei meæ mei datiuo meo meæ meo accusatiuo meum meam meum uocatiuo o mi mea meū ablatiuo a meo mea meo pluralinominatiuo mei meæ mea genitiuo meorū [illegible] carū meorum, datiuo meis accusatiuo meos meas mea uocatiuo o mei meæ mea ablatiuo a meis. & sic Tuus tua, tuū Suus sua suū, Noster nostra nostrū, & huiu mod

Prono-

¶ Pronomina quarti modi.

Nominatiuo hic hæc hoc Nostras genitiuo nostratis. datiuo nostrati; Accusatiuo nostratem, Vocatiuo o nostras, Ablatiuo a nostrate. pluraliter nominatiuo h. & hę nostrates & hęc nostratia, Genitiuo nostratium, datiuo nostratibus, accusatiuo hos & has nostrates, & hęc nostratia, uocatiuo o nostrates, & o nostratia, Ablatiuo a nostratibus, & sic Vestras & similia.

DE PRAEPOSITIONE.

AD, est propositio; quia pręponitur aliis partibus orationis per appositionem, uel per compositionem. Pręp. sitioni accidit unum; scilicet casus, uidelicet accusatiuus, & ablatiuus.

¶ Hæ præpositiones seruiunt accusatiuo

Ad, apud, ante, aduersum uel aduersus, cis citer, citra, circum, circa, contra, erga, extra, inter, intra infra, iuxta, ob pone, per, prope, propter, secundum, post, trans, ultra præter, supra, circiter, usque, secus, penes.

¶ Hę seruiunt ablatiuo.

A, abs, cũ, coram, clam, de, e, ex, pro prę, palam, sine, absque tenus.

¶ Hæ seruiunt utrique casui.

In, sub, super, & subter.

¶ Hę seruiunt in compositione.

Di, dis, re, se, an, con.

DE ADVERBIIS.

NVNC est aduerbium, quia stat iuxta uerbum, & ferè semper iungitur uerbo.

Aduerbio accidunt tria. Species, significatio, & figura.

¶ Significationes temporis sunt.

Hodie, heri, cras, nunc, nuper, perendie, pridie, postridie nudius tertius, nudius quartus, aliquando, olim, hinc, quondam, iam, semper, mane, uesperi, diu noctu, modo, dum.

¶ Loci.

Hic, illic, ubi, huc, hac, hinc, intus, intro, foris, foras

¶ Qualitatis.

Bene, male, docte, pulchre, [illegible], sapienter.

¶ Quantitatis.

Multum, parum, [illegible], nimium; maxime magnopere, satis.

¶ Negandi.

Non, nihil, nec, neque, [illegible], minime, nequaquam.

¶ Confirmandi.

Profecto, quippe, némpe, videlicet, scilicet, quidé certe, [illegible], plane.

¶ Iurandi.

Aedepol, castor, hercle, mediusfidius.

¶ Prohibendi.

Ne.

¶ Optandi.

Vtinam, ô si.

¶ Euentus.

Forte, casu, [illegible]

¶ Hortandi.

Eia, age, [illegible].

¶ Remittendi.

Vix, paulatim, sensim, [illegible], pariter.

¶ Intentiui.

Valde, nimis, prorsus, [illegible] omnino.

¶ Numeri.

Semel, bis, [illegible], decies, quinquagies, centies, millies, toties, [illegible]

¶ Similitudinis.

Quasi, ceu, sic, sicut, sicuti, velut, veluti, [illegible]

¶ Dubitandi.

Forsan, forsitan, fortasse, [illegible], fors, forte.

¶ [illegible]

Maxime, minime, [illegible]

¶ Vocandi.

Heus, o.

¶ Demonstrandi

En, ecce.

Eligendi.

¶ Eligendi.

Potius, quin immò.

¶ Diminutiui.

Clanculum, belle.

¶ Personalis.

Meatim, tuatim, suatim, nostratim, uestratim.

¶ Interrogandi.

Cur, quare, nunquid, quianam, ecur.

¶ Ordinandi.

Deinde, deinceps, dehinc, postea, obiter, interim, interea protinus, propterea.

¶ Discretiui.

Sursum, deorsum, secreto, separatim, sigillatim, bifariam, omnifariam, plurifariam, multifariam.

¶ Comparatiui.

Magis, minus, plus, ualidius, ocyus.

¶ Accelerandi.

Statim, illico, prope, extemplo, ex tempore.

¶ Relatiui.

Quonam, demum, denique, tandem.

¶ De interiectione

HEV est interiectio, quia interiicitur aliis partibus orationis ad exprimendos animi affectus.

¶ Significationes dolentis sunt.

Hei, heu, ah, uch.

¶ Gaudentis.

Euax, uah.

¶ Admirantis.

Pape, hem.

¶ Expauescentis.

Atat, hei.

¶ Deridentis.

Aha, ahe, aha, eho, ehu.

¶ Exclamantis.

Proh.

¶ Blandientis.

Sode, sodes, amabo, quæso, obsecro.

¶ Lugentis.

Heu, hoi.

¶ Vocantis.

O, eodem.

¶ De coniunctione.

CONIVNCTIONES potestatis copulatiuę sunt.

Et, que, atque, ac, quidem, quoque, etiam, item, at, ast, autem, uerò.

¶ Continuatiuę.

Si, sin, siue, seu.

¶ Subcontinuatiuæ.

Quando, quoniam, quandoquidem, quia, quatenus, quatinus.

¶ Disiunctiuę.

Ve, vel, aut, siue, seu.

¶ Adiunctiuæ.

Cum, sit, ut, dum.

¶ Causales propriæ.

Nam, namque, enim.

¶ Aduersatiuæ.

Tamen, tanquam, quamuis, & si, licet, seu saltem.

¶ Distributiuæ.

At, ast, uero, autem, sed.

¶ Discretiuæ.

Quam.

¶ Dubitatiuæ.

An, ne, nec ne.

¶ Collectiuæ vel Rationales.

Ergo, igitur, itaque.

CONSIDERATIONE ET DISCORSO da farsi nel latinare.

POI che saranno imparate alla mente, & ben possedute le parti dell' oratione che conosca le tre concordanze, cioè l'Aggettiuo col suo sustantiuo, il Nominatiuo col uerbo, il Relatiuo con l'antecedente. doue prima consideri il suo sostantiuo di che genere, di che numero, & caso sia, & poi il medesimo nel aggettiuo. prima il nominatiuo di che persona, & numero si sia, & poi il medesimo nel uerbo. prima l'antecedente di che genere, & numero sia, & poi il medesimo nel relatiuo, & inteso ben tutto queste concordanze, discorra nel comporre il suo latino tre cose, per fondamento, la prima la concordanza, il reggimento, & il diletto, cioè l'uso de' scrittori latini, della concordanza discorra, come di sopra. Nel reggimento auertisca, che sei parti dell'oratione uogliono casi dopo di se, il nome, il uerbo, il participio, la prepositione, l'auuerbio, & l'interiettione. Et di tutte queste si deue essaminare il uerbo, come parte principale, & più degna dell'altre, nel quale s'habbiano a considerare quattro cose prima di che sorte, & qualità sia il uerbo, poi di che construttione, cioè che casi uuole dauanti, che dapoi, che oltra, che cosa è agente, che patiente, chi è agente, e patiente. Terzamente il proprio significato, cioè che hauemo per seruire, che per seruirne, che per seruirsi per esser questi tre molto differenti. Vltimamente la uoce se il uerbo finisce in O, ouero in Or, in Vm, in I, o in T, come, amo, amor, sum, coepi, pauet, si come di questa materia si disputa nel dialogo de Structura orationis, nelle Regole maggiori.

¶ De Concordantijs

Adiectiuum cum substantiuo conuenit in tribus, in genere, numero, & casu, ut pater [illegible].

Nominatiuus cum uerbo concordat in duobus, in persona

sona

fina, & in numero: ut ...

Relatiuum cum antecedente conuenit in duobus, in Genere, & Numero: ut discipulus quem uide tenquam maioribus.

¶ De Regimine uerborum.

GEneralis constructio actiuorum est a fronte nominatiuum agentem exigere, a tergo accusatiuum patientem: Vlteriores uero casus non sunt agentes, neque patientes.

Datur agens quod agit, & a quo agitur.

Patiens uero in quo transit actus.

¶ Actiuorum ordines sunt sex.

Simplex: ut amo uirtutem.

Son innamorato della uirtù.

Possessiuus, ut tantidem emi librum

Per altretanto ho comprato il libro

Acquisitiuus ut aperui tibi hunc locum

T'ho dichiarato questo passo.

Transitiuus, ut, doceo te literas.

T'ho insegnato lettere.

Effectiuus, ut exhaurio Oenophorum uino.

Io uoto il uino del fiasco.

Separatiuus ut haurio aquam e puteo.

Io tiro l'acqua dal pozzo.

¶ De constructione uerborum Actiuorum.

SImplex ordo actiuorum in petit a fronte Nominatiuum agentem, a tergo accusatiuum patientem, ut,

Io uoglio bene a li miei, Ego amo meos discipulos

Amo	mas amaui atum	per amare.
Diligo	gis exi ectum	per uoler bene.
Sperno	nis spreui etum	Per disprezzare.
Torqueo	es torsi tortū	per tormentar, e dar la cordà
Delecto	tas taui tatū	per delettare.
Terreo	es rui	tum	per far paura

Formido

Formido das aui atum per hauer paura.
Negligo gis exi ctum per farsi [illegible].
Commendo das daui atum per dir bene, e lodare.
Fastidio dis iui itum per hauer in fastidio, a schifo.
Verbero ras aui atum per battere.

POTestiuus ordo actiuorum a fronte nominatiuum agentem exigit, a tergo [illegible] patientem, & ultra genitiuum uel ablatiuum denotantem pretium expressum, ut,

Come hai comprato il libro? a dodici soldi.
Quanti emisti librum? duodecim solidis.

Emo is emi emptum per comprare.
Vendo is didi itum per uendere.
Aestimo as aui atum per farsi conto
Loco as aui atum per dar a pigione, ad affitto, & a uettura.
Conduco is xi ctum per pigliare a pigione, ad affitto, o a uettura.

Quando pretium in ablatiuo locatur, excipiuntur tanti, tantidem, quanti, quantiuis, quanti libet, quanticunq; pluris, & minoris, [illegible] tanto pretio, quanto [illegible]

Accuso is aui atum per [illegible]
Damno as aui atum per [illegible], & dannare
Arguo is ui utum per riprendere.
Punio nis iui itum per punire.
Impleo es eui etum per [illegible].

ACquisitiuus ordo actiuorum [illegible] a fronte nominatiuum agentem, a tergo accusatiuum patientem, & ultra datiuum, ut,

Filippus [illegible] del libro.
Paul [illegible] libro.

Dicitur acquisitiuus quia [illegible] acquisitionis.

Do das dedi datum per dare
Impertio is iui itum per far parte.

Dedico

Declaro as aui atum per dichiarare.
Aperio ris rui ertum per aprire, & dichiarare.
Nuncio as aui atum per mandar a dire.
Significo as aui atum per auisare.
Credo dis didi itum per fidare, e credere, & dar in credenza.
Respondeo es spondi sponsum per rispondere.
Commodo das aui atum per prestare, seruirne, & accommodare.
Debeo es ui itum per douer dare.

TRansitiuus ordo actiuorum a fronte nominatiuum agentem deposcit, a tergo accusatiuum patientem denotantem quid dignius, ut animatum, & continens, & ultra alterum accusatiuum, ut,

Il maestro insegna a noi lettere Grecche.
Magister docet nos litteras Græcas.

Dicitur transitiuus, quia regit accusatiuum ex natura transitionis

Doceo es cui ctum per insegnare, & informare.
Calceo as aui atum per calzare.
Discalceo as aui atum per discalzare, & sferrare.
Celo as aui atum per nascondere.
Interrogo as aui atum per spiare, & domandare.
Prouoco as aui atum per appellar lene,
Induo is ui tum per uestire.
Exuo is ui tum per spogliare.
Moneo es ui tum per auertire, sollicitare, arrecordare, & ammonire.
Peto is iui tum per richiedere, & domandare.
Consulo lis lui ultum per domandare consiglio.
Oro as aui atum per orare, & pregare.

EFfectiuus ordo actiuorum expetit a fronte nominatiuum agentem, a tergo accusatiuum patientem quid dignius significantem, & ultra ablatiuum sine præpositione [illegible], ut,

Io voto il uaso [illegible] botte. Ego euacuo dolium vino.

Dicitur effectiuus, quia ex natura causæ efficientis, vel materia-

terialis quod materiam significat, ablatiuum requirit.

Spolio as aui atum p spogliar p forza, & addosso re-
Priuo as aui atum per priuare. (re.
Onero ras aui atum per carcare.
Deonero ras aui atum per scarcare.
Educo as aui atum per nutrire, & alleuare.
Augeo es xi ctum per abondare, & accrescere.
Euacuo as aui atum per votare. Cic vacuum facere.
Infarcio is si ctum per infarcire.
Inficio is eci ectum per infettare.
Sagino as aui atum per ingrassare.

Separatiuus ordo actiuorum a fronte nominatiuum agentem deposcit, a tergo accusatiuum patientem, & vltra ablatiuum cum praepositione, ut,

Io ho riceuuto vna lettera da Filippo.
Ego accepi litteras a Philippo.

Dicitur separatiuus, quia regit ablatiuum ex natura separationis.

Audio is iui itum per odire.
Disco is didici sine sup per imparare.
Edisco is didici sine sup per impa a e alla mente.
Accipio is cepi ; tu p riceuere, credere, & accetare.
Amoueo es oui otum per rimouere, & discostare, & toglier uia.
Haurio is vsi stum per trar fuora, attegnere, & cauare, vt aquam è puteo.
Relego as aui atum per sbandire.
Abduco is xi ctum per distoghiere.
Euello is euelli, vel vulsi sum per sbarbare.
Reuoco as aui atum per ritirarsi.

¶ De Constructione verborum passiuorum.

Totidem sunt passiuorum ordines, quot actiuorum.

Omne verbum passiuum a fronte nominatiuum, patientem sibi flagitat, a tergo vero ablatiuum agentem cum praepositione, uel

octauum

octauum casum caeteri casus actiuorum, qui sunt ulteriores non mutantur in passiuo.

EXEMPLA.

Simplicis ut, Da me si dice bene di Mutio.
Mutius commendatur a me.

Possessiui ut, Il libro s'e compro dal scolaro, dal libraro due soldi.

Liber emptus fuit a discipulo a bibliopola duob. solidis.

Acquisitiui: ut, Tu sei stato seruito da me del mio cauallo.

Equus meus commodatus est a me tibi

Transitiui ut, Queste regole s'insegnaranno da me alli miei scolari.

Mei discipuli docebuntur a me has regulas.

Effectiui: ut, Le legne sono state scaricate dal mulattiero da un mulo.

Mulus exoneratus est a Mulione lignis

Separatiui ut, Il uino è stato cauato dalla botte dal seruitore.

Vinum haustum est è dolio a famulo

DE CONSTRVCTIONE VERBORVM,
neutrorum & deponentium. Qui passionem significant raro [illegible], sed gaudeo, & [illegible] passionem significant, & non illam, ut in maioribus.

Absoluto ordo Neutrum nominatiuum exigit a fronte, post se nullo indiget casu, ut,

Io dormo sotto un ginepro.

Ego dormio sub iunipero.

Dormio	is	iui	itum	per dormire.
Vigilo	as	aui	atum	per uigilare.
Sedeo	es	sedi	essum	per sedere.
Iaceo	es	cui	ca. sup.	per giacere, o star a giacere.
Eo	is	iui	itum	per andare
Venio	is	eni	entum	per uenire.

Redeo

Redeo es [illegible] per ritornare.
Sum es fui per essere, o ritrouarsi in alcũ luogo.
Incedo is [illegible] per [illegible].
Viuo is xi ctum per uiuere.

A [illegible] exigit a fronte nominatiuum agentem, [illegible] nullo, [illegible] casu, & [illegible] ut,
Io [illegible] Ego [illegible], tu [illegible], nugaris.
Iocor aris atus sum, per [illegible], & scherzare.
Nugor aris atus sum per [illegible], e dir frascherie.
Venor aris atus sum per cacciare, e andar a caccia.
Aucupor aris atus sum per uccellare
[illegible] aris atus sum per [illegible].
[illegible] eris [illegible] per [illegible].
Spatior aris atus sum per andar a spasso.
Conuiuor aris atus sum per conuitare, e far de pasti.
[illegible] aris atus sum per [illegible].
Videor eris uisus sum per parere.

P[illegible] exigit a fronte nominatiuum patientem a tergo [illegible] genitiuum, uel ablatiuum, seu septimum casum agentem sine præpositione.
Io [illegible] gno, o da me [illegible], ha di bisogno de libri
[illegible] egeo [illegible] libris,
Ego es giu caret sup.
Indigeo es gui caret sup. cum utroque casu per hauer bisogno.
Abundo as aui atum
Affluo es uxi xum per abondare.
Careo es rui ritum.
Deficio cis feci ctum
Vaco as aui tum per esserne senza, non hauere, & esserne priuò.

¶ Hæc superiora cum Ablatiuo.

Consto as titi tum per constare.
Memini nisti [illegible] per ricordarse.
Satago is egi actum per esser diligente, & curioso.

Hæc

¶ Hæc superiora, vt plurimum cum Genitiuo.

POssessiuus ordo Deponentium exigit ante se nominatiuum, post se genitiuum, vel ablatiuum sine præpositione, vt,

Io mi seruo delli miei amici.
Ego vtor meis amicis.

Vtor eris vsus sum per vsare, seruirsi, & adoperare.
Vescor eris pastus sum per mangiare, & vsar cibi.
Potior iris itus sum per godere, & vsar cō dñio.
Fungor eris functus sum per [illegible] o, & magistrato.
Defungor eris defunctus sum per venire a pfettione, & finire.
Fruor eris fruitus sum per vsare con diletto.

¶ Hæc omnia cum Ablatiuo.

Recordor aris atus sum per ricordarse.
Reminiscor eris caret preter.
Obliuiscor eris oblitus sum per scordarse.
Misereor eris tus sum per hauer compassione.

¶ Hæc cum Genitiuo

ACquisitiuus ordo Neutrorum requirit ante se nominatiuum agentem, & a tergo vero datiuum patientem, ut,

Io ho seruito il mio padrone tre anni.
Ego seruiui domino meo tres annos.

Seruio is iui itum per seruire, come seruo.
Faueo es aui autū per fauorire.
Repugno as aui atum per contrastare, e disfauorire.
Adhæreo es æsi æsum per accostarsi, & appogiarse.
Ignosco is oui otum per hauer per escuso.
Morigero is [illegible] per star a modo & a senno.
Obtempero as aui atum per obedire.
Studeo es dui caret sup. per studiar, & ingegnarse.
Vaco as aui atum per dar opera, & attendere.
Occurro is curri cursū per incontrare.

ACquisitiuus ordo Deponentium requirit a fronte nominatiuum agentem, a tergo verò datiuum patientem, ut,

Io do la voce in fauore alle persone virtuose.

Ego

Ego suffragor viris officiosis.

Auxilior aris tus sum per aiutare

Suffragor aris tus sum per fauorire, e dar la uoce, o la ballotta in fauore.

Refragor aris tus sum per dar la uoce contra, o per disfauorire.

Assentior iris ensus sum per acconsentire.

Irascor eris atus sum per adirarsi, & corrocciarsi.

Insidior aris atus sum per far aguati.

Stomachor aris atus sum per sdegnarse.

Gratulor aris atus sum per rallegrarsi.

Videor eris sus sum per parere.

Aemulor aris atus sum per hauer inuidia.

TRansitiuus ordo Neutrorum a fronte nominatiuum agentem requirit, a tergo uero accusatiuum patientem, habet tantum passiuum in tertiis personis in utroque numero.

Il lauoratore ha seminato il campo.

Agricola seuit agrum.

Aro as aui atum per arare.

Rigo as aui atum per inaffiare, & bagnare.

Colo is lui ultum per coltiuare.

Stercoro as aui atum per dar del letame, & ingrassare.

Consero is eui itum per seminare, & ingrassare.

Insero is eui itum per inestare.

Sarrio is iui itum per sarchiare, o mondare.

Sero is eui atum per piantare.

Erunco as aui atum per roncare, & mondare ne l'herba.

Meto is sui ssum per mietere, & segar la biada.

AErba exceptę actionis a fronte nominatiuum tacitum, ut plurimum exigunt, a tergo uero accusatiuum uel ablatiuum, ut,

In tempo di Romani pioue sassi.

Romanorum tempore pluit lapides, uel lapidibus.

Pluit bat uit per piouere
Ningit bat xit per fioccare, & neuicare.
Tonat bat nuit per tonare
Fulgurat bat uit per lampeggiare e splendere.
Grandinat non est latinum, sed Grando ex cadunt

TRansitiuus ordo Deponentium a fronte nominatiuum agentem exigit, a tergo uero accusatiuum patientem, ut,

Cicerone consegui quella uera & perfetta eloquenza.
Cicero consecutus est ueram illam, & absolutam eloquentiam

Sequor eris utus sum per seguire, & andare appresso.
Consequor eris utus sum per conseguire, & acquistare.
Adipiscor atus ptus sum per acquistare
Aspernor aris atus sum per dispregiare.
Consolor aris atus sum per consolare & confortare.
Adortor iris ortus sum per assaltare
Admiror aris atus sum per marauigliarsi, & admirare
Præstolor aris atus sum per aspettare
Imitor aris atus sum per imitare, & andare nel esempio, o far come fan gl'altri.
persequor eris tus sum per perseguitare

EFfectiuus Ordo neutrorum requirit a fronte nominatiuum patientem, a tergo uero causam efficientem sine præpositione, uel accusatiuum cum ob, uel propter, ut,

Le tue orecchie si allegrano della leggiadria del parlare.

Aures tuæ orationis lenitate gaudent

Gaudeo es uisus per rallegrarse, o essere allegro
Doleo es lui per dolerse.
Madeo es ui per bagnarse.
Caleo es ui per scaldarse.
Frigeo es xi per raffreddarse.

Mæ-

Moereo es moestus sum per attristarsi, & star mal contento
Albeo es ui per biancheggiare, & esser bianco.
Tumeo es ui per gonfiarsi, & esser gonfio.
Pingueo es ui per ingrassarse, & esser grasso.
Areo es ui per seccarse, & esser secco

Effectiuus Ordo Deponentium exigit ante se nominatiuum patientem, & post se ablatiuum agentem sine praepositione, vel accusatiuum cum ob, vel propter, ut.

Non ci rallegriamo di questa vittoria.
Nos laetamur hac uictoria, uel ob hanc uictoriam.
Laetor aris atus sum per rallegrarse, & esser allegro.
Tristor aris atus sum per attristarse.
Irascor eris iratus sum per corrocciarse.
Delector aris atus sum per dilettarse.
Consternor aris atus sum per uenirse meno per colera, o per altro.
Glorior aris atus sum per gloriarse.
Queror eris questus sum per lamentarse.
Bacchor aris atus sum per imbriacarse, & infuriarse.
Crapulor aris atus sum per empirse di cibi.
Verecundor aris atus sum per uergognarse.

Separatiuus Ordo Neutrorum exigit a fronte nominatiuum patientem, & post se ablatiuum agentem cum a, uel ab, & [illegible] additionem, ut,

Io son battuto dal Maestro.
Ego uapulo a magistro.
Vapulo as aui tum per esser battuto.
Exulo as aui tum per esser sbandito da luoghi, & essere confinato ad un luogo
Liceo es cui licitum per esser apprezzato.
Nubo is psi uel nupta sum per esser maritata.
Veneo is iui enum per esser uenduto.
Fio is factus sum per esser fatto.

S a Sepa-

SEparat unum ordo Deponētiū exeunt a fronte nomina tiuum patientem, a tergo uero [illegible] agentem cum pręposition[illegible], & [illegible] patientem,ut,

Io son nato da un buon padre.

Ego ortus sum ab optimo parente.

Nascor eris natus sum per nascere.

Renascor eris atus sum per rinascere.

Pr[illegible]

Perpetior [illegible] no al fine.

Orior [illegible] per nascere

Abhorrior [illegible] per perdere

DE CONSTRVCTIONE
Verborum Communium.

VERBVM Commune in o, desinens, utrāque retinet significationem, ex parte ante se nominatiuum agentem, quando actionem [illegible], & post se accusatiuum patientem, & uerba sequitur constructionē actiuorum, ut,

Io dono il libro a te. Ego [illegible] largior librum tibi

In passiua uero significatione, [illegible] constructionē [illegible] apponitur, licet his [illegible] Largior, Amplector, & huiusmodi actiue frequētius utātur auctores, quod cuique seruandum precipio.

¶ Hæc sequentia utranque habent significationem.

Interpretor aris atus sum per esponere, & esser esposto.

Hortor aris atus sum per confortare, & esser cōfortato

Comitor aris atus sum per accompagnare, & esser accompagnato.

Meditor aris atus sum per pensare, & esser pensato.

¶ Quæ sequuntur deponentia magis dicerem.

Largior iris itus sum per donare, e far presente.

Experior iris ertus sum per prouare, esperimentare.

Dehortor aris atus sum per disconfortare.

Ample-

Amplector eris exus sum per abbracciare.
Osculor aris atus sum per basciare
Crimino, aris atus sum per incolpare, accusare, & biasimare.

DE CONSTRVCTIONE
Verborum Impersonalium.

ERBVM Impersonale carens Numeris, personis est uel is simplex.
Passiuæ uocis, ut Pudetur.
Actiuę uocis, ut Tœdet.

Impersonale uerbum passiuę uocis, ut plurimum, nullum exigit casum neque a fronte, neque a tergo nisi deriuetur a neutris absolutis, & Acquisitiuis, quod tunc a fronte requirit Ablatiuum agentem cum præpositione a, uel ab, uel datiuum casum, a tergo uero casum sui, verbi.

Da me si ua alla piazza. A me itur in forum.
Da li scolari si studiano le lettioni.
A discipulis studetur lectionibus.
A cæteris vero de uerbis dicetur.
Legendo se impara. Dum legitur discitur.
Formatur autem passiuum à verbis definentibus in o, significantibus actionem.

Legitur batur lectū est per leggerse.
Amatur batur atum est per amarse.
Sedetur batur sessum est per sederse.
Dormitur ebatur itum est per dormirsi
Itur ibatur itum est per andarse.
Venitur ebatur tum est per uenirse.
Curritur ebatur cursū est per correrse.
Seruitur ebatur itum est per seruirse.
Studetur batur caret pręt. per studiarse.

DE CONSTRVCTIONE VERBORVM
Impersonalium actiuę uocis.

SVmma constructionis horum uerborum est a fronte semper obliquum, nunquam autem nominatiuum

exigere. Post se uero semper infinitiuum, præsertim verba ... cundi, tertii, & quarti ordinis, iunc quo personalia fiunt.

PRimus ordo a fronte genitiuum exigit, a tergo uero infinitiuum, ut,

A ... e utile far professione di lettere Greche

Discipulorum interest profiteri litteras Græcas.

Ex ... a me, a te, a lui, a noi, a voi, a loro, & a chi.

Vbi dicitur mea, tua, sua, nostra, uestra, & cuia, casus ablatiui.

A te Francesco e utile studiar filosofia.

Tua Francisce interest studere philosophiæ.

Si diceretur, A noi maestri, & alli nostri scolari sara utile studiar lettere Greche.

Nostra qui sumus magistri, & nostrorum discipulorum interest studere Græcis litteris.

Interest ... erat fuit ... per appartenersi quanto alla utilità, & essere utile.

Refert ... bat tulit ... per essere utile, & importare

SEcundus ordo a fronte datiuum requirit, a tergo uero infinitiuum, ut,

Io non ho tempo di scriuerti.

Mihi non uacat ad te scribere

Vacat ... bat uacauit ... per hauer tempo.

Præstat ... bat ... titit ... per esser meglio.

Patet ... bat tuit ... per esser chiaro.

Expedit ... bat iuit ... per esser utile, & espediente.

Conuenit ... nit uenit ... per conuenire.

Placet ... bat ... it uel ... itum est per piacere.

Sufficit ... bat fecit ... per bastare.

Constat ... bat stitit ... per esser chiaro, & manifesto.

TErtius Ordo a fronte accusatiuum deposcit, a tergo uero infinitiuum, ut,

A noi sta bene ... il Maestro.

Non decet ... magistro.

Decet ... bat cuit per star bene, confarsi, & conuenire.

Dedecet ... bat cuit per non star bene, & disconuenire.

Oportet

Oportet bat tuit per esser bisogno
Delectat bat auit
Iuuat dat iuuit per giouare, & dilettare

QVartus Ordo exigit a fronte accusatiuum cum præpositione ad, a tergo uero infinitiuum, ut,

Ad ogni buon maestro s'appartiene insegnare li suoi scolari di buoni costumi.

Ad optimum quemque præceptorem spectat docere suos discipulos bonos mores.

Spectat bat auit
Attinet bat nuit
Pertinet bat nuit per appartenerse.

QVintus ordo exigit a fronte ablatiuum agentem cum præpositione a, uel ab a tergo uero datiuum patientem, ut,

Io son stato contentato o sodisfatto da te.

A te satis factum est mihi.

Satisfit bat factum est per sodisfarse, & esser contentato
Benefit bat factum est per farse bene.
Malefit bat factum est per farse male.

SExtus ordo requirit a fronte accusatiuum patientem, a tergo uero genitiuum agentem, uel infinitiuum, ut,

Io non mi doglio hauer atteso alle lettere.

Me non pœnitet uacasse literis.

A Francesco rincresce la fatica.

Franciscum tædet laboris.

Tædet bat duit uel per tæsum est per hauer rincrescimento.
Pœnitet bat tuit per pentirse, & dolerse.
Pudet bat duit per uergognarse
Piget bat guit per rincrescergli qualche cosa.
Miseret bat serum est per hauer misericordia, compassione, & pieta.

DE CONSTRVCTIONE
Verborum Famularium.

Amularia, seu Famulatoria uerba si eorũ infinitiuorum cũ quibus iunguntur, constructionẽ seruãt a fronte, atque genus. Sique eorũ infinitũ erit psonale, tunc psonalia sunt, sin uero impersonale impsonalia, euadunt, ut,

Da me si deue dir bene delli letterati, come si suole.

Litterati deben commendari a me, ut solent

Tu non puoi esser fauorito da tutti, come doueresti

Tibi non potest faueri da omnibus, ut deceret.

Volo autem, semper est personale, & ante se nominatiuum agentem, a tergo uero infinitiuum requirit, ut,

Io uoglio come deggio, pentirmi d hauer perso tempo.

Ego uolo, ut debeo, me pœnitere triuisse tempus.

Debet	habuit	per douere.
Potest	[illegible]	per potere.
Solet	habitũ est	per solere.
Desinit	habuit	per cessare.
Incipit	habet cepit	per commenciare.

DE INFINITIS

Nfinitiuum est duplex psonale, & impersonale Infinitum psonale requirit a fronte accusatiuum, loco nominatiui, a tergo vero casum sui verbi

Dependet autem ut plurimum a uerbo finito, & habet has significationes.

¶ In actiuo modo tempore presenti, & preterito imperfecto.

DOCERE

Insegnare.
Che insegna.
Cge insegnaua.
Che insegnasse, &
Insegnaria.

Pre-

Præterito perfetto, & plusquam perfetto.

	Hauer insegnato.
	Che ha insegnato.
DOCVISSE	Che haueua insegnato.
	Che habbia insegnato.
	Che hauesse, & hauria insegnato

¶ Futuro.

	Che insegnara
DOCTVRVM	Che habbia da insegnare.
ESSE	Per douer insegnare, &
	Che sia per insegnare.

EXEMPLA.

Io lodo che tu studii l'opere di Virgilio.

Laudo te studere operibus Virgilianis

Mi piace che li scolari habbiano imparato le lettioni.

Mihi placet discipulos didicisse lectiones.

Io spero che uoi ui habbiate a lodar di me a tutti.

Spero uos acturum gratias mihi apud omnes.

INFINITIVVM PASSIVVM.

Præs & prçt. Imper.

	Insegnarsi.
	Esser insegnato.
DOCERI	Che s'insegna.
	Che s'insegnaua.
	Che s'insegnasse, & s'insegnaria.

¶ Prçt. perf. & plusquam perf.

	Hauerse insegnato.
	Essere stato insegnato.
Doctum esse, uel	Che s'habbia insegnato.
fuisse.	Che sia stato insegnato.
	Che fusse, saria stato insegnato.
	Che s'hauessero haria insegnato

¶ Futuro.

DOCTVM	Che s'insegnarà.
Iri, uel docen	Che sara insegnato.
dum esse.	Che s'habbia da insegnare
	Che sia per douerse insegnare.

EXEM

IO intendo che da [illegible] tento [illegible] da voi.
Audio uos comendari [illegible] Anton.
Filippo [illegible] che gli [illegible] hanno [illegible] una gran rotta,
philippus [illegible] hostis [illegible] magna clade.
No [illegible] che [illegible]
Nos [illegible] esse nobiss
¶ De [illegible] impersonali.

INfinitiuum impersonale exigit casus a fronte, & a tergo sui uerbi, ut
Sta bene che da uoi si fauorisca no li uirtuosi.
Decet a uobis faueri officiosis.
io cred [illegible] quello.
Credo [illegible] intertanil [illegible] ce [illegible].

¶ De constructione Gerundiorum.

GErundium desinens in personalibus, significatio nem [illegible] ante se [illegible] requirit casus post se uero, si actiue [illegible] significationis exigit casus sui uerbi ut
Io uengo qui per [illegible]
Venio huc audiendi [illegible] causa, uel gratia [illegible] sophiam.
Si uero passiuae fuerit significationis, nullum post se casum requirit, ut,
Le donne [illegible] per [illegible] de.
Mulieres egre [illegible] causa.
Si uero diceretur.
Io uengo qui per esser [illegible] dal maestro
Venio huc, ut docear [illegible] causa docēdi
DOCEN De insegnare, & [illegible].
DI,
Vtimur hoc Gerundio duobus modis.
Primo, cum substantiuo nomine cum cunque casus, ut
Io ho uoglia d'attendere alle lettere.
Est mihi cupiditas uacandi litteris.

Io aspetto qui per far alle coltellate cum Filippo.
Præstolor hic digladiandi causa, uel studio, uel gratia cum philippo.
Quando uero dependet uerbo, uel ab his scilicet.
Opus est, Fas est, Nefas est, ornnar infinitiuo, ut
Tu non hai tempo da negotiar le mie faccende.
Tibi non uacat agere res meas.
¶ per ter stantiuum dicitur.
Tibi non est tempus agendi res meas.
Chi bisogna tener scola?
Quid opus est docere?
A pietro e lecito tornar alla patria.
petro fas est reuerti ad patriam.
¶ Per passiuum.
Tu sei desideroso d'esser ammaestrato
Tu es cupidus erudiendi.
¶ Secundo modo cum aliquibus adiectiuis, ut.
Horatio fu sufficiente di dire in uerso Lirico.
Horatius canendi, uel temere Lirico carm ne peritus fuit
Hic quoque notandum quod penitus singulares per un dij cum genetiuo, ut supra, copulatum, I non ... adhortandi causa, magnifice loqui existiment.

IN DO

DOCEN insegnando, per infinitiuo, quando significat ...
Essendo insegnato, o per esser insegnato
Hoc utimur duobus modis primo sine praepositione
Il maestro insegnando le uertù ai scolari, e lodato da tutti.
Magister docendo discipulos uirtutes, laudatur ab omnibus
Tu per uenir alla scola non sei pronto.
Tu ad ... literarium ueniendo ... es
Io senza legger la tua lettera, ... conoscerai.
Ego non legendo literas tuas, animum tuum ...
¶ Secundo cum praepositione.
Io son pigro nel leggere.

Sem

Sum piger in legendo.

S ha piu ut le dal l'imparare, che d'andar a spasso

Vberior utilitas comparatur ex discēdo quā ex ludendo

Si uero gerundium cum præpositione post se casus habuerit, uel gerundiuo, absolute utimur, ut,

Fabritio nel leggere molti autori, ha imparato.

Fabritius uolendo multus auctores, uel in uoluendis multis auctoribus, didicit, frequentius quam in uoluēdo multus auctores.

Si uero diceretur.

Io uengo da in segnare.

Ego uenio a documento, nō autem à docendo licet Cic. 2 de ora. dicat ipse a dicēdo refugisti, & in Bruto Stoici tradicti a disputando ad dicendum inopes reperiūtur, non tamen cum uenio, & redeo.

I N D V M.

DOCEN. Ad insegnare,

DVM Al da insegnato.

¶ Hoc utimur tribus modis, primo.

Questa è una opera atta ad imparar facilmente.

Est opus hoc aptum ad facile discendum.

Io sto a Roma a tener scola.

Maneo Romæ ad docendum.

Cum his uero uerbis, loco, conduco, curo, mando, & huiusmodi, non utimur præpositione, ut,

Io ho fatto fare una sepoltura

Curaui sepulchrum faciendum.

¶ Secundo cum præpositione inter, ut,

Quando tu leggi, o insin che leggi, tu balbuti.

Tu inter legendum balbutis.

Tertio cū sum es, est, & cū datiuo, uel etiā ablatiuo agēte

M'e dibisogno, m'accade, mi conuiene, m'e forza, son sforzato, o mi deggio, o mi uoglio partir di quá.

Hinc mihi abeundum est

¶ De gerundio adiectiuo.

GErundiū concordat enim casu posteriori, in genere, numero, & casu, ut,

Io ho scritto questo per confortarti a pigliar le lettere.
Scripsi hoc hortandi tui gratia ad capessendas litteras
Fit autem hu iusmodi Gerundium adiectiuum a uerbis requirentibus post se accusatiuum patientem, a cæteris uero rarius.

¶ De supinis

DVO sunt supina, in Vm, & in V. primum in in Vm, ut amatum ad amare, & habet significationem sui uerbi, & requirit post se, casus sui uerbi.
Iungitur autem semper cum uerbis significantibus motum ad locum, uel per modum motus ad locum, ut,
Io uo audire messa
Ego eo auditum rem sacram.
Francesco è stato posto dentro ad udire la comedia.
Franciscus admissus est spectatum comœdiam
Differt autem hoc Supinum a Gerundio, quod
Supinum cum uerbis solum significantibus motum ad locum iungitur.
Geruudium uero cum omnibus uerbis, uel statum, uel quemcunque motum significantibus.

¶ De subino in V.

SVpinum in V, dependens a fronte a nominibus adiectiuis nullum Post se casum requirit, ut,
Questo è un passo difficultoso ad intenderse, & bello a sapere.
Si uero habueri post se casus, resoluitur p ut, & uerbũ, ut
Questo è una uergogna à dirle da te.
Hoc est turpe abs te dici, uel ut dicatur abs te.

¶ De participio.

PArticipium est pars orationis declinabilis cũ casibus & temporibus, a uerbo personali, discendens.
Concordat a fronte cum antecedente tacito, uel expresso, sicut adiectiuum cum substantiuo, post se uero regit casum sui uerbi.

Partici-

¶ Participio accidunt sex.

Genus, & Casus A nomine.
Tempus, & significatio A uerbo.
Numerus & figura. Ab utroque.

¶ Generales terminationes participiorum sunt quatuor.
Prima in Ns, praesentis, & praeteriti imperfecti temporis.
Secunda in Tus praeteriti, & plusquam perfecti
Tertia in Rus Futuri temporis.
Quarta in Dus Futuri etiam temporis.

¶ Quatuor sunt consideranda in Participio.

Deriuatio, ut ab actiuo passiuo, & caeteris quo. deriuantur Participia.
Formatio, ut unde formetur illud participium.
Tempus, ut cuius sit temporis
Significatio quod sit verbi significationem retinet scilicet actiuam uel passiuam.

¶ De Deriuatione.

Ab actiuo Duo participia deriuantur in Ns, & in Rus.
A passiuo Duo, in Tus, & in Dus
A Neutro Duo, in Ns, & in Rus, quibusdam exceptis.
A communi Quatuor, in Ns, in tus, in rus, & in dus.
A Deponenti Tria, in Ns, in Tus, & in Rus.

¶ De Formatione.

In Ns, formatur remota bam, uel bar, & addita ns, ut amabam amans, sequebar sequens. Che segue, seguiua, quello il quale segue seguiua, seguendo, & [illegible]
In Tus, ab ultimo supino S, addendo, ut doctu, doctus, docta, doctum, insegnato, che e stato, che era stato, essendo stato, che fusse stato insegnato.
In Rus, a primo supino, uertendo M, in Rus, ut doctum doctarus, doctura, docturum. Chi insegnera. Chi ha da insegnare: Che habbia da insegnare. Hauendo da insegnare. Per douer insegnare; Che è per insegnare & per insegnare.
A communi uerbo, & deponenti remota S, & addita Rus, idem formatur.
In Dus, a genitiuo praesentis participij, vertendo Tis, in

Dus,

Dus, docer[illegible] do[illegible]endus, da[illegible] Che se insegnar[illegible] Che s'hab[illegible] [illegible] Hauendosi da insegnare Per [illegible] insegnarsi: Che sia per insegnarsi.

¶ De te[illegible] pore & Signi[illegible]atione dictum est supra.

Tria impediunt Participia,

Primum.

Quando verbum [illegible] non habet illud participium, ut disco, [illegible] nec [illegible] discitus, quia supino caret, vnde formantur.

¶ Secundum.

Quando nō est vnde regatur quia sit per consequentiā.

¶ Tertium.

Quando [illegible] in [illegible] in nominatiuū nō cadit Il vino [illegible], mi piace.

Vinum, [illegible] euacuatum est, mihi placet, & non vinum euacuatum.

EXEMPLA

Io h[illegible] [illegible] tuosi.

[illegible] esse castos

Io [illegible] lette dal maestro.

[illegible] lectis a magistro.

Io, [illegible] per douer dir bene del maestro, son per douer biasimare li tristi.

Ego [illegible] magistrū, sum detestaturus improbos

Io [illegible] interpretare da [illegible]

O[illegible] interpretand[illegible] a [illegible] sunt delecta tua conctos.

¶ Partic[illegible] in nomine tribus modis.

Comp[illegible] innocens, & inductus, uel ut aliqui ma lunt, signi ficati mutatione.

Constr[illegible] amat [illegible].

Tem[illegible], ut [illegible] quisque est amandus

¶ De participio in con[illegible]

VE[illegible] participi[illegible] Ns, in [illegible] & interdum in Rus, per septimum casum, quando non est unde

unde regatur.

Cōcordāt aūt a fronte cum antecedentibus in genere, numero, & ca u, a tergo requirūt casus suorū uerborū, ut

Gli amic. los ind. di me a tutti, io me ne rallegro.

Amicis agen. . . mihi gratias a . . . gaudeo.

Data che . . . . . Il me si parti.

Dimissis disc . . . ma . . .

Hauendo da uenir . . padrone . . . io sgombro.

Venuto hero . . . . ano.

Fit quoque . . . per . . . substantiua, ut

Essendo . . . e Marco . . . tempo che la Con sul. Marco Tulli . , Roma . . . stete.

Consule Marco Tullio, Roma . . . statu.

¶ De comparatiuis

COmparatiuum est nome . . . . al unde deriuatum, significans adue . . . s, ut doctior, magis doctus. Formatur a . . . a prima uoce nominis adiectiui definentem . . . addita or, ut docti, doctior, ut,

Hic, & hæc doctior, & hoc doct. . ., piu dotto.

Concordat autem a fronte . . . cum . Substantiuo, a tergo uero req . . . sine propositione, & ult . . . alterum . . . reciperepotest, significantem excess. . ., & ult . . . casus sui positiu, ut

Io son piu alto di te un palmo.

Sum altior te palmo.

Quando uero nomen habuerit uocalem ante alteram uocalem in penultima s . lla a, frequentius utimur. Positiuo cum aduerbio magis, quā in comparatiuo. ut,

Io son piu gagliardo di Filippo, ilqual e piu deuoto di Mutio.

Sum magis strenuus Philippo, ma . . pius Mutio.

Dicimus per syncopam, dittior, . . ior, pro diuitior, & iuuenior.

Comparatio fit quatuor mod s, ab una persona ad alteram, ut sum maior te, ad se ipsam, ut sum lætior solito ab uno accidente ad aliud, ut sum magis lætus quam

quam tristis, ab uno uerbo ad alte..., ut magis studeo quam lego.

¶ Anomala sunt hæc.

Bonus, buono Me..., ... bene. Optimus. Molto piu buono.

Mal..., tristo Peior ... piu ... Pessimus, ... piu ...

Magnus, grande Maior, ... grande. Maximus, un pezzo piu grande.

Paruus, piccolo. Minor, ... piccolo. Minimus, molto piu picciolo.

Multum, plus, plurimus, magnificus, magnificentior, magnificenti...

Plus, & minus ... in numero, ... & ... in ... pondere, & ... con ... & ...

Io ho ...

...

No. hauemo poco ... Nicolo.

Est ... ecto.

Vel sunt ... Nicolao.

Per plurale.

Quando uero significare ... differen... dicimus.

Io ho piu testa di Fa... do.

...

... maior ...

O ... ablatiuum.

Par... ut ...

Vel si ... ablatiuus ..., ut Marc Ponticum ... , quam cæteram ..., aut quando est inter ..., ... quam ... , uel si inter ... , uel cum coniunctione exceptiua, ut ... quã omnes, præterquam Titus:

¶ De Diminutiuis.

A Neutris comparatiuorum fiunt diminutiua addita culus, ut maius, maiusculus, la, lum. Vn poco piu grande, & construuntur more comparatiuorum, ut,

Pietro ha un pochetto piu entrata di Filippo.

Petrus habet pauculum prouentum Philippo.

¶ Notanda.

Quisque post superlatiuum semper, ut optimus quisque uir, cum numeralibus, ut secundo, & tertio quoque anno, ogni duo, o tre anni: Omnis cum comparatiuo, Quisque cum superlatiuo.

Per, composito iungitur, ut perdoctus, a, ctum, lōgè cum comparatiuo, ut longe doctior, uel multo, uel ualde, Quam cum superlatiuo, ut quam doctissimus, a, um.

Relatiua, & negatiua, quam non recipiunt, ut,

Cicero. Quo nemo est eloquentior, & nullo milite est inferior.

¶ De Superlatiuo.

SVperlatiuum est nomen ad ectiuum: hinc deriuatum, quod ad plures sui generis comparatur.

Concordat a fronte sicut adiectiuum cum substantiuo, a tergo uero genitiuum pluralem, uel singularem nominis collectiui sibi requirit, & ultra casus sui positiui, ut,

Camillo fu assai piu degno del trionfo de capitani Romani.

Camillus fuit dignissimus triumpho Imperatorem Romanorum.

Formatur autem a prima uoce d finente in i, addita ssimus, ut docti doctissimus, forti fortissimus, ma, mum.

A nominibus uero desinentibus in r, addita rimus, ut pulcher pulcherrimus pauper pauperrimus, ma, mum.

A terminationibus in lis, remotaris, & addita limus, formatur superlatiuum, ut humilis humillimus, sed de his tantum, quæ in hac dictione fagus per literas continentur

nentur singulas.

Fagus ... facilis, ... gracilis, humilis, similis.

A desinentibus in eus, ut idoneus, non formatur superlatiuum, ut,

Tu sei molto ... a questa impresa de tutti

Tu es maxime idoneus ... ad hanc pugnam.

E X E M P L A.

Achille fu molto piu forte ... Greci, o della gente Greca

Achilles fuit ... Graecorum, uel Graecę gentis

Si uero diceretur. Achille fu assai piu animoso di Hettore, o de troiani. Fit,

Achilles fuit longe audentior Hectore, uel Troianis.

... posteriori casu ... meas, tuus, suus, nostrum, & uester.

Vel superlatiuum non erit eiusdem generis, sectę, scilicet gentis, patriæ, nationis, & ... ę

Vel si casus posterior singularis erit, uel nomen in eus finietur, ut idoneus.

¶ De Relatiuis

RElatiuum ... latæ representatium est duplex. Substantiæ, quando refert antecedens substantiuum, ut ..., quid, hic, iste, ille, & similia.

Accidentis, quando refert antecedens adiectiuũ ut doctus magnus.

Relatiuum substantiæ concordat cũ antecedente in genere, & numero.

Relatiuum accidentis concordat cum subsequente in genere, numero, & casu, ut,

La mia casa è alta, quanto il palazzo del podestà.

Domus mea est alta, quantum, uel ut est pretorium.

¶ Relatiua accidentis sunt hæc.

Hic & hæc qualis, & hoc quale. Quale, & di che sorte, & come, ut,

Io son dotto come uoi.

Sum doctus [illegible], uel ut [illegible].

Noi ci dile[illegible] marauigliosamente de gli ingegni eccellenti, come e il tuo.

M[illegible] excellentibus quale, uel ut est tuum, delectamur.

Q[illegible] [illegible]anta, quantum, quanto, o come, ut,

Io son grande, come te.

Sum [illegible] quantus tu, uel ut tu

[illegible] per ueder una zuffa tanto grande, quanto non fu giamai.

Videre mihi [illegible]deor tantam dimicationem, quantam nunquam fuit.

Quod indeclinabile, Quanti, o come, ut,

Io ho tre soldi, come tu

Habeo [illegible] solidos quot tu, uel ut tu.

Quotus quota, quotum Al[illegible] quanti, di che numero, come, ut,

Al [illegible] il [illegible] otto, c[illegible] Filippo

Q[illegible] Max. Octa[illegible], q[illegible] Philipus.

C[illegible], Di che paese, Terra, o sito, ut,

Donde sei tu? Cuias es tu?

Cortonese, Cortonensis.

Da Salerno, Salernitan[illegible]

Quotuplex quoten[illegible] quia non sunt in [illegible] [illegible], alternum, trinum, [illegible] [illegible] bimulus, [illegible], ut [illegible] mulus equus.

EXEMPLA.

Io [illegible]o uentesimo anno, [illegible]

Ago uigesimum primu[illegible] [illegible] magis[illegible], uel S[illegible] annos [illegible] de [illegible]

Ph[illegible] per uno, Vn per uolta, ad uno ad uno.

Bini, [illegible], a doi, a doi, per [illegible], Terni, quaterni, quini, seni, septeni, octeni, noueni, deni, &c.

Io

Io ho dou... ... per ... amici.
Largitus ... ... anes.
No ... ... di ... per, vno
N... b... ... ... gulis tres cyathos.
V... ...
Vos ... ... fratres;
Io ... ... , a ... que per volta.
Ded... ... ... cos semel quanes.

¶ De patronymicis

PAtron... ... , vel ab auo dedu... ... , vel nepigni si ...
I... ... Græcorum patrũ vel a... orum.
A ... prim... ... dissolute ac d... ... patronymicum ... masculinum, vt Aneæ.
H... Aenea ... il nepote di Enea, & est primæ declinationis.
A nomi... ... ... , prima ... ... , Nestori, Nestorides.
G... ... ... lon... ... patronymicum ... , Theseides
Si ... ... ad ... , ut M...
¶ Patronymica Fœminina.
Nomina ... ... ae, in is, ut Aeneæ.
Hæc Aeneis A... ... la nipote, o la ... ra d'Enea.
Si uero ... ... a prim a ... ... ca fœminini generis, ut,
Hæc P... P... ides, & sunt tertiæ declinationis,

Achille figliuol di Peleo, fu morto da paride filiuolo di priamo.

Pelides interemptus fuit a priamide.

L'historia d'Enea fu descritta da Vergilio.

Aeneis descripta fuit a Virgilio.

¶ De interogatiuis partitiuis distributiuis lege i maiob⁹

DE ADVERBIIS LOCALIBVS significantibus statum in loco.

Hic	Qui, o in questo luogo.
Illic	Cola, o in quel luogo.
Istic	costi, o in cotesto luogo.
Vbi.	Doue.
Ibi	Quiui, o li
Ibidem	Quiui medesimo.
Alibi	Altroue.
Vbique	In ogni luogo.
Nullibi	In nissun luogo.
Alicubi	A qualche luogo.
Necubi	Accio, in nissun luogo.
Sicubi	Se in alcun luogo.
Vbicunque	Doue anche.
Vbiuis	Doue uuoi.
Vbilibet	Doue ti piace.
Intus	Dentro.
Foris	Fuora.
Inferius	Giu, o disotto.
Superius	Su, o di sopra,

¶ Motum ad locum.

HVc, illuc, istuc, quo, eo, [illegible], aliquo, siquo, nequo, [illegible] quam, quocunque, [illegible], [illegible], [illegible] ut roquis [illegible], [illegible], inferius, superius, peregre, Fuor di [illegible].

¶ [illegible] per locum.

Hac, illac, istac, [illegible], aliqua, siqua, quauis, qualibet, quacunque, nequa.

¶ Mo

¶ Motum de loco.

Hinc, illinc, istinc, unde, inde, aliunde, sicunde, necunde undique, undeuis, undelibet, undecunque, utrunque, celitus, funditus, superne, inferne, de longinquo, ex propinquo.

¶ Locum versus.

Horsum, illorsum, istorsum, quorsum, siquorsum, nequosum, aliorsum, aliquorsum, sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, retrorsum, introrsum.

¶ Vsque ad locum.

Hucusque, illucusque, istucusque, eousque, quousque, hactenus.

¶ De constructione nominum Vrbium, & Prouinciarum

NOmina Vrbium, & oppidorum simplicium, & non compositorum propria dicuntur, ut Salernum, & non urbs uetus.

Nomina Regnorum, Prouinciarum, insularum, & cæterorum locorum, & propriorum nominum hominum, & mulierum, appellatiua uocamus.

¶ De constructione propriorum.

Propria nomina præpositionem [illegible] non admittunt, sed sine illis aduerbialiter posita ponuntur.

Cic. ad At. 8. ad Capuam, uel ad Lucceriam iturus erat.

De statu in loco.

Nomina propria si primæ, uel secundæ declinationis fuerint, cum uerbis significantibus statum in loco, in genitiuo locantur, ut,

Io ho tenuto scola a Cortona, & a Padoua.
Docui Cortonæ, & Patauii.

Si uero fuerint tertiæ declinationis, uel pluraliter tantũ declinata, ponuntur in ablatiuo, ut,

Io son stato a Napoli, & a Siena.
Fui Neapoli, atque Senis.

¶ De motus ad locum

Nomina propria cuiuscunque declinationis tam singulariter, quam pluraliter declinata, in accusatiuo locan

tur cum u[illegible] motum ad locum, ut,

Francesco [illegible] a Venetia

Franciscus [illegible], Venet[illegible]

¶ De transitu per locum.

propria nomi[illegible] ab latino [illegible], ut,

Io son passato per Ferrara, per [illegible], & per Mantua, & Athena.

Transiui, Ferrari[illegible], M[illegible], Athenas.

¶ De discessu de loco.

propria nomina [illegible] mutatur, [illegible]

Lentul[illegible] da [illegible], & [illegible]

Lentulus uenit Roma, [illegible], Salerno.

¶ Versus locum.

propria nomina [illegible] post nomina locantur, ut,

Io andero uerso Gaeta, [illegible] uerso Napoli

Ibo Caietam uersus, [illegible] Neapolim uersus.

¶ Vsque ad locum.

propria nomina [illegible] usque, ut,

Io andero [illegible] a Fol[illegible]

Ibo Ful[illegible]

¶ [illegible]

Appellatiua [illegible] nunt prepositiones deseruiunt.

¶ De statu in loco.

Io [illegible] in Sicilia, nella piazza.

Fui in Het[illegible], [illegible] foro.

¶ De motu ad locum.

prof[illegible] ad forum.

¶ Per locum.

Tran[illegible] Hetruriam, per Hispaniam, per Siciliam per forum.

De

¶ De loco.

Discessi ex Hetruria, [illegible], ex Sicilia, ex foro.

¶ Versus locum.

Ibo Hetruriam versus [illegible] Siciliam versus forum versus [illegible] versus

¶ Vsque ad locum.

Profectus sum in Hetruriam [illegible], in Hispaniam usque in Siciliam usque, in forum usque,

¶ De Figuris.

Triplex est Figura, Dictionis, scilicet, Constructionis, & Locutionis

¶ [illegible] Dictionis

Syncopa de medio tollit (ut [illegible]) quod

Epenthesis auget [ut M[illegible]]

Apocope eum tollit [illegible] [ut [illegible]] [illegible] dat.

Paragoge [ut Dicier.]

A[illegible]) quod Aphæresis aufert [ut Temno]

¶ De Figuris constructionis.

Pro[illegible]

S[illegible] pu-gnant

Zeugma Cœli mouendi sunt, & terra, Ego ego, & tu.

A[illegible] pro casu.

Synth[illegible]

S[illegible] Mulier [illegible] au-tes.

F[illegible]

Appo[illegible] prin [illegible] Aristoteles.

¶ De Figuris locutionis.

Antiphrasis, parce, quod nemini parcant.

Hyperbole Cygno candidior.

Antonomasia philosophus, scilicet Aristoteles.

Eclipsis, Hæc secum scilicet aiebat

Mo-

Metaphora, ut paronomason, parenthesis, periphrasis, prosopopeia, de quibus in phęnice.

¶ De nominibus verbalibus.

VERBALIA appellantur, nomina à uerbi deriuata, quorum terminationes sunt sex
In Tor, ut amator.
In trix, ut Amatrix.
In Men, vt semen.
In bilis, ut Amabilis.
In Vs, vt Visus.
In Io, vt Visio.

¶ De uerbis deriuatiuis. Quorum multæ sunt formæ.

FREQVENTATIVVM formatur ab ultimo supino mutato V, in O.
Lego, lectu, lecto, tas
Capio, Captu, Capto, tas.
Dormio, Dormitu, Dormito, tas.
Curro, Cursu, Curso, tas.

¶ Aliquando V, mutatur in Ito.

Venio,	Ventu	Ventito, tas.
Lego,	Lectu,	Lectito, tas.
Curro,	cursu,	Cursito, tas.

¶ Aliquando a praesenti indicatiui.

Rogo,	Rogito.
Scio	Sciscito, & Scito.
Nosco:	Noscito.
Fugio,	Fugito.
Cogo.	Cogito.

Et sunt omnia primæ coniugationes significantia sui verbi frequentiam, ut
Li scolari frequentemente leggono.
Discipuli lectitant.

¶ De

¶ De inchoatiuis

INchoatiuum formatur a secunda persona uerborum secundæ coniugationis ad ita Co, raro autem ab illis

Calco,	les,	calesco scis
Macreo,	cres,	Macesco, scis.
Areo	res	Aresco, scis
Hio,	as,	Hisco, scis, Scio, scis, Scisco, sci

EXEMPLA.

A Heliseo sa fredde Heyseus frigesc
Io piglia o questa impresa.
Capessam hanc prouinciam, & sit.

Lacesso,	iam lacero.
Facesso,	iam facio.
Viso,	iam uideo.
Capesso,	iam capio.

Hæc omnia sunt tertiæ coniugationis carentia præteritis, & supinis, & non sunt Frequentiua, ut in maioribus patet.

¶ De Desideratiuis.

DEsideratiuum formatur ab vltimo supino, addita Rio, vt,
Edo, esu; Esurio, ris.
Mangio, Manctu, Manctorio ris, & sunt quartæ coniugationis, ut.
Io ho fame, o uoglia di mangiare
Ego Exurio.
Sunt & alia uerba aliter, & aliunde formata, ut sorbillo, paulum sorbeo. A patre, vt patrizo, idest patrem refero, Grechizo, idest Græcos imitor, dicta a non nullis Meditatiua,

FINIS.

DE STRVCTVRA ORATIONIS.

EXCEPTIS NONNVLLIS EX ALDO.

Auctore Hieronymo Capharo Salernitano.

¶ Quot & quæ sunt consideranda ī structura orationis.

HAEC tria concordans, regimen, delectus, & inde.
Cumque triplex Concor, Regimen, et, sex que duplexque.
De [illegible]
His [illegible]

¶ Expositio

Tria [illegible] orationis, concordantia, [illegible]
Concordantia est [illegible] substantiuo, Nominat[illegible] cum uerbo, Relatiui cum antecedente.

¶ De [illegible] orationis,

Sermonis partes sex [illegible]
participium præpositio.
Has nomen, uerbum, parti, [illegible]
Aduerbium interiectio.
Adue[illegible]
Ante, [illegible]

¶ Expositio

Sex partes orationis [illegible] Nomen, Verbū Participium, præpositio, Aduerbiū & Interiectio, sed sol[illegible] regit a fronte, & a tergo, cæteræ partes solum a tergo.

¶ De

¶ De Nomine.

Quatuor a tergo [illegible] ne casus.
[illegible] ablatiuus
Vt patrius dandi casus [illegible], & abla

¶ Expositione.

Nomé quatuor casus [illegible] a tergo [illegible] datiuum, accusatiuum, & ablatiuum [illegible] ratione, vt latis patet in maioribus de regimine partium orationis.

¶ De Verbo. Euocatiuum

Quinque regit [illegible] verbum sed demito quintum
Scilicet a tergo, hunc eo quod [illegible] ante.

¶ Expositio.

Verbũ uel personale, uel impersonale [illegible] a tergo quinque casus, scilicet [illegible], genitiuum, datiuum, accusatiuum, ablatiuum, a fronte [illegible] personale fuerit, nominatiuum [illegible], tacite uel expressè, sin impersonale casum [illegible] impersonalis.

¶ De participio.
participium,
Quos uerbum retinet casus [illegible] eosdem.

¶ Expositio.

Participium cum nihil [illegible] a fronte, post [illegible] casus sui uerbi.

¶ De præpositione.

[illegible] accusat [illegible]
[illegible] duo casus [illegible] &

¶ Expositio.

Præpositio exigit [illegible] accusatiuum & ablatiuum diuersa ratione.

¶ De aduerbio.

Quinque [illegible] casus aduerbi [illegible]
genitiu [illegible] A [illegible]
Et patrius dandi casus [illegible]

¶ Expositio.

Aduerbium [illegible] quinque [illegible] Nominatiuum, genitiuum, datiuum, accusatiuum, ablatiuum.

¶ De Interiectione.

Quatuor hos casus capit interiectio post se
nominatiuum, datiuum, accusatiuum, vocatiuum
Scilicet, & rectum dandi, quartumque uocandi.

¶ Expositio.

Interiectio poscit post se quatuor casus .s. nominatiuum genitiuum, datiuum, accusatiuum, uocatiuum.

¶ Verbum præter cæteros orationis partes potissimum considerandum.

Ipse prius uerbum perpendas quatuor ultra
constructio significati.
Sint genus, & constru. significatioque sub illo.

¶ Expositio.

Ante oĩa e partib orationis Verbũ cõsideres, & in eo hęc quatuor .s. genus, cõstructione, significatione, & uoce.

¶ Quotuplex sit genus uerbi

personale impersonale
Omne genus uerbi uel perso. constat & imper.
personale actiuum, passiuum
S. perso, actio. uel rbi sint iam passio neutrum
nominatiuum
Vel commune fiet deponens antequam rect. m
impersonale
Exigat expersè tacitè, uel si patet imper.
Actiuum Passiuum
Actio uel fuerit uel constat passio uocis
Regula iam statuat tu cætera cernito lector.

¶ Expositio.

Genus uerbi est duplex personale, & impersonale, si personale, uel erit actiuum, uel passiuum, uel neutrum, vel commune, uel deponens, & hæc omnia regunt ante se nominatiuum ex ui esse, uel tacite: si impersonale uel erit actiuæ uocis ut Tædet, uel passiuæ, ut ſeruitur ut in maioribus latius patet.

¶ De uerbis Actiuis quorum sex sunt ordines.

Simplex, possessius, mox Acqui Transitus esset
Separat, & post se quartum iure exigit ante.

Iam rectum, commune fiet nunc classibus hisce.

¶ Expositio.

Actiuorum ordines sunt sex simplex, possessiuus, Acquisitiuus, transitiuus, effectiuus, & separatiuus.

Hi in quo conueniunt, quod a fronte nominatiuum agentem, a tergo accusatiuum patientem, differunt uero inter se casibus ulterioribus, qui non sunt agentes, neque patientes.

¶ De primo ordine Actiuorum qui dicitur Simplex.

Ordo sibi rectum simplex deposcit & actum,
Verberat, & uideo, facio, fastidio, honoro,
Fert, occidit, amo, colit, & formido, timetque
Terreo, commendo, laudo, metuoque, necoque.

¶ Expositio.

Sīplex ordo actiuorū poscit a frōte nōiatiuū agētē, a tergo accusatiuū patiētē. Verbero as, uideo, uides, facio, facis, fastidio is, honoro as, fero, fers, occido, is, amo, as colo, is, formido, as, Timeo es, Terreo es, cōmodo as, laudo laudas, metuo is, neco as. Secūdus ordo possessiu⁹.

Accusatiuum genitiuum.

His uerbis casum post quartum iunge secundum.

Ablatatiuo.

Si tamen in sexto precium, quanti atque minoris.
Pluris que, & tanti, soc o, sine da genitiuo
Cum substantiuo cures iam tradere sextum,
Vendit, emit, redimit, locat, & conduco, reuendo
Aestimo, uenundo, castigoque, & reprehendo.
Arguit, accusat, condemno, atque impleo, mulcto.

¶ Expositio.

possessiuus ordo ultra accusatiuum patiētē, requirit genitiuū uel ablatiuū, sed preciū tacitū ponitur in genitiuo ut tanti, quanti, pluris, minoris, sed cum substātiuo, expresso precio, in ablatiuo ut tanto precio, minori ꝑtio Vendo is emo, is, redimo is, loco, as, conduco is, reuendo is, ęstimo as, uenundo as, castigo as, reprehendo is, arguo is, accuso as, condemno as, impleo es, mulcto as.

¶ Acquitiuus.

Post quartum, dandi gaudent hæc omnia casu.
Scribo, lego, adscribo, commendo, nuntio, mitto

L[illegible]
A[illegible]
E[illegible]
S[illegible] modo, reddo, is

¶ Expositio.

A [illegible] accusatiuum requirit [illegible] as, nu[illegible] [illegible] commo[illegible] [illegible] reddo as.

¶ Transitiuus.

O[illegible] [illegible]ngere binos
Fla[illegible] calceo, celo,
Exoro, a[illegible] rrogo, cingo,
Induo, [illegible] oro.

¶ Expositio.

Transitiuus [illegible] accusatiuum patientem [illegible]
Flagito [illegible] calceo as, celo [illegible] interrogo as, cingo [illegible] oro as.

¶ Effectiuus.

Possunt [illegible] iungere sextum.
Infi[illegible] & [illegible] que.
E[illegible] acto,
Pascit, [illegible]
I[illegible] que
C[illegible] spargo, corono.

¶ Expositio.

Eff[illegible] patientem [illegible] flagitat.
[illegible] as, [illegible] as, im[illegible] pleo [illegible] as, [illegible]
onero as, exonero as, macto as, spargo is, corono as.

Sepa-

¶ Separatiuus.

Ablatiuum proprios.
Sextum præcipuos post casus sume sodalis.
Sed prępos · statuat primum de casibus abde.
Audit, & edisctt, vellit, mouet, admonet, arcet.
Accipio, retraho, cumque exigo, separo, soluo.
Haurit habet, remouet, capit, atque intelligit, auferet.
Atque abigo, stirpo, eripio, & diuello uetoque.

¶ Expositio.

Separatiuus ordo actiuorum post accusatiuum patientē ablatiuum, cum præpositione requirit.

Audio, is, edisco, is, uello, is, moueo, es, arceo, es, accipio is, retraho, is, exigo, is, separo, as, soluo, is, haurio, is, habeo, es, remoueo, es, capio, is, intelligo, is, aufero, ers, abigo, is, stirpo, as, eripio, is, diuello, is, ueto, as.

De uerbis Passiuis.

Passiua hęc debent patientem admittere rectum.
A, uel ab, & sextum mediis assumet agentem.
Post tamen hoc casus, sua quos actiua sequuntur.
Verberor, & uendor, donor, doceor, spoliorque,
Audior, aspicior, uideor, credorque, uetorque,

¶ Expositio.

Omne verbum passiuum poscit a fronte nominatiuū patientem, & a tergo ablatiuum agētem cum prępositione a uel ab, vltra uero casus vlteriores actiuorū, Verberor, aris, uendor, eris, donor, aris, doceor, eris, spolior, aris, audior, iris, aspicior, eris, uideor, eris, uetor, aris.

De neutris absolutis.

Primæ sunt species, regitur cum rectus vtrinque.
Sum, fio, incedo, euadoque, & uiuo, voloque.

¶ Expositio.

Neutra absoluta primæ speciei, exigunt à fronte, & a tergo nominatiuum: Sum, fio, fis, incedo, is, euado, is uiuo, is, uolo, uis.

De deponentibus absolutis.

¶ nominatiuus

Primæ sunt species, regitur cum rectus utrinque.

Prelior, & luctor, proficiscor digladiorque
Et iocor, & gradior, ratiocinor atque reuertor
¶ Expositio
Verba deponentia absoluta, & a fronte, & à tergo nominatiuum sibi adiungere possunt.
Praelior, aris, luctor, aris proficiscor, aris, digladior, aris iocor, aris, gradior, eris, ratiocinor, aris, reuertor, eris
¶ Possessiuus ordo neutrorum
His ablatiuum tantum coniungito casum
Affluit, & careo, uacat, atque exubero, abundo,
Indiget, atque egeo, uarie sibi poscit utrumque
Abla, uel genitium memini quartum patrisecundum
Sed satago patrium tribuas tantummodo casum.
¶ Essempio.
Possessiuus ordo neutrorum exigit a fronte nominatiuum a tergo genitiuum, uel ablatiuum, haec uero cum ablatiuo, affluo is, careo, es, uaco, as, exubero, as, Abundo, as, haec cum genitiuo, & ablatiuo indigeo, es, ... cum accusatiuo, & genitiuo, satago, is, cum genitiuo tantum.
¶ Possessiuus Ordo deponentium.
Quos regit anterior, casus his edo repolcit.
Fungor, sic potior, uescor, fruor, utor, abutor,
Nec non defungor casu coniunge latino.
genitiuum
Et debet patrium misereor sibi uere tantum,
accusatiuum genitiuum
Obliuiscor item, reminiscor quartaque secundam.
¶ Expositio.
Possessiuus ordo deponentium deposcit a fronte nominatiuum a tergo genitiuum, uel ablatiuum.
Haec uerba cum ablatiuo construuntur, fungor eris, potior aris, uescor eris, fruor eris, utor eris, abutor eris, defungor eris, haec cum genitiuo, & accusatiuo, misereor eris obliuiscor eris, reminiscor eris, recordor aris.
Acquisitiuus ordo neutrorum
Omnino Species cum casu haec tertia danda est,
Seruit, obest, noceo, placet, atque incumbo, licetque
Officio

Officio, caneo, [illegible], & consulit, hæret.
Obsto, & occurro, atque obtempero, obedio, paret,
[illegible], & [illegible]ateo, atque ign[illegible], indulgeo, parco,
Inte[illegible], [illegible], desino, & de[illegible]eo, cedo.

¶ Expositio.

Acquisitiuus Ordo neutrorum [illegible] à fronte nominatiuũ a tergo datiuũ Seruio [illegible], noceo, es, placeo es [illegible] es, [illegible] es, [illegible] es, [illegible] es, cõsulo is, [illegible] es, [illegible] as, [illegible] is, obtempero as, obedio is, [illegible] es, [illegible] es, [illegible] is, indulgeo es, parco cis, intersu, es, [illegible] is, desu es, deo es, cado is.

¶ Acquisitiuus Ordo deponentium.

Infertus [illegible] gaudebant omnia casu
Suffragor, dominor, & fœneror atque refragor
Blandior, & medeor, nec non assentor, adulor.
Grator, [illegible], famulor, minitorque, minorque
Obsequor, auxiliorque, aduersor, polliceorque.

¶ Expositio.

Acquisitiuus ordo deponẽtium a fronte construitur cum nominatiuo agente, a tergo uero cum datiuo patiẽte, Suffragor aris, dominor aris, fœneror aris, refragor aris, blandior iris, medeor eris, assentor aris, adulor aris, gratulor aris, irascor eris, famulor aris, minitor aris, obsequor eris, auxilior aris, aduersor aris, polliceor eris.

¶ Transitiuus Ordo neutrorum.

His hominem quartum nunquam contunge notantem
Semino, tundo, & aro, colo, & fero, confero, planto,
Ventilo que, & pullo, pinso, & trituro, potullo,
Condio, uello, meto, texo, luo, diluo, lio,
Sarrio, meto, peto, Vanno, volo, digero, poto,
Prandet, edit, comedit, sorbet, coquo, concoquo, cœno.

¶ Expositio.

Transitiuus ordo neutrorum regit à fronte nominatiuũ a tergo accusatiuũ, Semino as, tundo is, aro as, colo is, fero is, cõfero is, plãto as, Vẽtulo as, pullo as, pinso is, trituro as, potullo as, condio is, Vello is, meto is, texo is, luo is, diluo is, lio as, sarrio is, meto is, peto is, Va-

no as, uolo uis, digero is, poto as, prandeo es, come- is, sorbeo es, coquo is, edo is, concoquo is, cœno as.

Transitiuus ordo deponentium.

Accusatiuum patientem his iungito uerbis.
Arbitror, ulciscor, fateor, sequor, aggredior que.
Solor, consolor, prædor, percontor, opinor,
Deprecor, & populor, liceor, meditor, miserorque
Metior, & metor, dignorque precorque, loquorque
Aucupor, & Venor, furor, reor, atque recordor
Alloquor, aspernor, fateor, nanciscitur, atq;
Prestolor, opperior, lucrorque, & solicitor, una.

¶ Expositio.

Transitiuus ordo deponentiū a fronte requirit nominatiuum, a tergo accusatiuū, Arbitror aris, ulciscor eris, fateor eris, sequor eris, aggredior eris, solor aris, cōsolor aris, prædor aris, percontor aris, opinor aris, deprecor aris, populor aris, liceor eris, meditor aris, miseror aris metior iris, metor iris, dignor aris, precor aris, loquor eris, aucupor aris, Venor aris, furor aris, reor, eris, prestolor aris, opperior iris, lucror, aris, solicitor aris.

Effectiuus ordo neutrorum.

Infertus sextum, aut quartum cum propter habebunt
Gaudeo cum caleo, rubeo nigretque uiretque
Et repet, & friget, stupet, & cum turgeo floret.
Albeoque & liqueo, cum mæreo, splendeo, pollet
Aegroto, pallet, madeo, tumeoque, doletque
Pingueoq, adnumeres, & mœret, & horret, & ardet.

¶ Expositio.

Effectiuus ordo neutrorū cōstruitur a frōte cū nōīatiuo patiente, a tergo uero cū ablatiuo agente sine præpositione, vel cū accusatiuo, uel ꝓpter, Gaudeo es, caleo es, rubeo es, nigreo es, uireo es, tepeo es, frigeo es, stupeo es, turgeo es, floreo es, albeo es, liqueo, es, mæreo es, splendeo es, polleo es, ęgroto as, palleo es, madeo es, tumeo es, doleo es pingueo es, mœreo es, horreo es, ardeo es

Effectiuum ordo deponentium.

Infertus sextum, aut quartum cum propter, habebunt.

Hæc

Hæc Lætor, flam, cho, tristor, baccorq;, querorque.
Atque uerecundor, delector, glorior, atque
Crapulor, indignor, morior, irascor, & ultra.

¶ Expositio

Vlt ctimus ordo deponentium requirit a frōte nōīatiuum patientem, a tergo ablatiuum agentem, uel accusatiuū cum ob, uel propter.

Letor aris, flo, bacchor aris, tristor aris, bacchor aris, queror eris, uerecundor aris, delector aris, glorior aris, crapulor aris, induor eris, morior eris, irascor eris.

Separatiuus ordo neutrorum

At, uel ab hic poscit cum sexto protinus ordo
Et uapulo, uenio, nec non liceo, exulo, nubo.

¶ Expositio.

Separatiuus ordo neutrorum poscit a fronte nominatiuū patientem, a tergo ablatiuū agentem cū præpositione a, uel ab, uapulo as, uenio is, liceo es, exulo as, nubo is

Separatiuus ordo deponentium.

A, uel ab, hic poscit com sexto protinus ordo.
Nascitur, atque oritur, patiorque, adiunge renascor.

¶ Expositio.

Separatiuus ordo deponētiuū requirit a afronte nominatiuū patietem, a tergo ablatiuum agentem cū a, uel ab.
Nascor eris, orior iris, patior eris, renascor eris.

De communibus.

Quæ Actiuæ quarto, passiuæ iungito sexto,
Largior, experior, ueneror, moror, osculor, hortor,
Criminor, amplector, nec non interpretor, atque
Hospitor, hæc nunc sunt omnia uerba, sed olim
Multa alia antiquis communia uerba fuerunt.

¶ Expositio.

Cōe uerbum utranq; retinens significationem, si actiuæ significationis fuerit, ut actiuū, sin passiuæ, ut passiuum construitur Largior iris, ueneror aris, moror aris, osculor aris, hortor aris, criminor aris, amplector eris, interpretor aris, hospitor aris, Verū largior, amplector, osculor, ut in maioribꝰ actiue tāntum uim ut Cice

Impersonale [illegible] & actiue uocis.

¶ Imper[illegible] passiuę uocis.

Hęc præse[illegible] [illegible],
Post se [illegible] deſerts, ut regula [illegible].
Absoluta [illegible], ac passiua [illegible],
Neutra ante, & post se [illegible] tempore [illegible]
Itur, ut ad [illegible] Cer[illegible] sine [illegible] p[illegible]
Atque [illegible] abilis.
Scribitur, & legitu[r], ferturque aud[i]tur, [illegible].
Prandetur, bibitur, [illegible], [illegible], amatur,
Pro[illegible] à uerbis q[illegible] in o, [illegible]
Quæque etiam [illegible] passion[illegible] carere [illegible].

¶ Expositio.

Verbum impersonale passiuæ uocis [illegible] à fronte cum ablatiuo, à tergo uero nullum ex[illegible], [illegible] fuerit, à neutris ab[illegible], & acq[illegible], quę [illegible] suos flagitant casus, [illegible] à uerbis [illegible] tibus in o, significantibus actionem.

¶ De impersonalibus actiuæ uocis.

Quorum ordines sunt sex.

Primus habet genitiuum, dand[illegible] [illegible] secundus
Tertius [illegible], quartus cum pręp[osi]t[ione] [illegible].
Infinita uolunt post se quod [illegible] usus,
Dat quintus sextum casum, d[illegible] sextus & Accu.

¶ Expositio.

Quoniam ordines impersonalium, actiuæ uocis sint sex primũ ordo poscit à fronte genitiuum, [illegible] tergo [illegible]tum quod est commune primo, Secundo, tertio, & quarto ordine, sine q[u]o [illegible] Se[cundus] [illegible] poscit à fronte datiuum, Tertius [a]ccusatiuum, Quartus etiam accusatiuum cum pręp[osi]tione ad, Quintus à fronte ablatiuum à tergo datiuum [illegible], Sextus accusatiuũ à fronte, à tergo uero genitiuũ agẽtẽ, uel infinitũ.

¶ Verba primi ordinis.

Hæc patrium poscunt à fronte, sed ingerit, inf.

Quin-

Quinque tamen sexti, sed [illegible] nomina casus
Nempe mea, nostra tamen atque tuaque, suaque
Inter, est refert, duo sunt hec ordine verba.

¶ Expositio.

Primus ordo impersonalium actiuę uocis poscit a fronte genitiuum, exceptis [illegible] nostra, a tergo infinitiuum interest, erat, fuit, refert, bat [illegible].

¶ Secundus Ordo.

Hec a fronte [illegible] poscere casum
At ergo [illegible]
Accidit atque [illegible] placetque, libetque
Euenit, & restat, [illegible]
Contingit, co[illegible], cum suppetit, expedit, [illegible]
Conuenit, [illegible]

¶ Expositio.

Secundus ordo [illegible] a tergo infinitiuum sine quo personale heret
Accidit [illegible] bat, [illegible] libet bat, euenit bat, [illegible] contin git bat, [illegible] conuenie bat, li[illegible]

¶ Tertius Ordo.

Qu[illegible] & [illegible]
Con[illegible]
Dedecet, atque decet, iuuat, [illegible] ectat, oportet.

¶ Expositio.

Tertius ordo poscit a frõte accusatiuũ, a tergo infinitũ dedecet bat, decet bat, iuuabat, delectabat, [illegible] oportet bat

¶ Quartus Odro.

Hęc quartum poscunt casum cum partibus, ad te
Pertinet, & spectat, coniugas attinet atque.

¶ Expositio.

Quartus ordo requirit a fronte accusatiuũ cum ad, a ter go infinitiuum, pertinebat, [illegible] ectat, attinebat.

¶ Quintus Ordo.

Quæ debent sextum casumque admittere dandi
Hæc benefit uerbum nec non male iunge satisque.

¶ Expositio.

Quintus ordo sibi poscit a fronte ablatiuum agentem cũ præpositione, a tergo uero datiuum patientem; Benefit ebas, malefit ebat, satisfit ebat.

Sextus ordo.

¶ genitiuum.

Hęc infinitum poscunt, casumque secundum
Post se, sed quartum a fronte, sibi uerba requirunt.
De pudet, & tedet, miseretque pigetque pudetque.

¶ Expositio.

Sextus ordo requirit a frõte accusatiuum patientem, a tergo genitiuum agentem, uel infinitum. Depudet bat, tædet bat, miseret bat, pudet bat.

De famulatoriis.

Debeo cum possum, soleo, uolo, desinit, atque
Incipio seruos, infinitiuo, namque
Si seruit perso, tunc personale uocabis.
Imperso, dices impersonale genusque
Namque putes, quod sunt ueluti quibus ipsa cohærent.
Sed uolo non namque tu impersonale teneris.

¶ Expositio.

Famulatoria uerba, illius sunt generis cui adhærent, & illius constructionem quoque seruant a fronte, sed seruiunt infinitiuis uerborum, Debeo es, possum es, soleo es, uolo uis, desino is, incipio is.

De infinitis.

Exigit, infiniti, fuerit si perso, uel accu.
Ante uel imperso, casus, quos uerba requirunt.
Post se, tu uerbi casus, signare memento.

¶ Expositio.

Infinitiuũ cũ sit duplex personale, & impersonale Personale accusatiuũ poscit a frõte a tergo uero casus sui uerbi, Impsonale reqrit a frõte, & a tergo uero casus suos

De Gerundio.

Di, Do, Dum, uoces cognosce ipse gerundi.
Nomina, deposcit Di, Do, ratione duali.
Absoluta uoces, dum iunt sine coniunge præpo.

Post

Post se quos uerborum casus deposcit habundo.
Si prępo funt concordant, tollat, & adiec.
In dum si uerbum casum deposcit, ab accus.
Adiectum uelut. si starent substat, ut aiunt.

¶ Expositio.

Tres sunt terminatione, gerundii in di, do, in dū, in di semper a nomine præsertim substātiuo depēdet, post se regit casus sui uerbi, ī do, dupliciter regitur, absolutè, & cum prępositione ut in maioribus, in Dum, cum præpositio &, ut plurimum sine casu posteriore, si uero uerbum suum regat post se accusatiuum fit gerū dum adiectiuum, & concordat in genere, numero, & casu, ut adiectiuum cum substantiuo.

¶ De Supino.

Supinum in Vm.

Semper in um pendens a uerbo mota supinum
Assignante locum retinet post se ultima casus
V, pendens passum mobili de nomine, post se.
Non casus poscit, fuerit casus, abhorret.

¶ Expositio.

Cū duo sint supina in Vm, & in V, in Vm, dependens, a uerbo significante motum ad locū, regit post se casus sui uerbi, in V, uero passiuū depēdens a nomine adiectiuo, nullum post se casum deposcit, & si habuerit resoluatur per Vs, & uerbum

De Participiis.

Ans, ens, & rus, tus, si duo iam singula seruant
Attendas tempus, formam, significatio, deri.
Intersint parti, post tergum construe more
Tu uerbi, utrum statuas a fronte peritude.
Ac substans adiec. sin forsan terna repugnant.
Quominus id fiat, parti tum cuncta resoluas.
Transit, & in nomen, si sint constructio, et mpos
Temporis admissum, reliquum tibi regula monstret.

¶ Expositio.

Participium in ans, uel in ens, pręsentis temporis, in rus, & in

& in duo futur. [illegible] pe fecti [illegible] fle fcias, ante [illegible] regit, [illegible] con [illegible] ra, [illegible] pus, [illegible] nem, & de [illegible] uatio nem, [illegible] media tranfit in nomen, [illegible] lege.

¶ De Comparatiuis.

Comparatiuo.

Con parata quatuor Sermonis pa[illegible] unde
Significat.
Formantur fignat magis adiec [illegible]
Additur I, primo or, [illegible]
Ablatiuum.
Ablatum, poft fe pofcit poft [illegible], & altra,
Pofitiui G[illegible],
Iam pofitu [illegible], genitiuum [illegible] utrumque
Plus, minus, in [illegible] pondere fixam.

¶ Expofitio.

Cōparatiuum formatur a q[illegible] partibus orationis, fignificat adue[illegible] & [illegible] uoce definente in I, formatur adita or, [illegible] fine p[illegible] mittere poteft, ex [illegible] excedis, & [illegible] ponit in plus, & minus [illegible] requirunt a tergo genitiuum, ut plus uini, & nummorum, & fign ficant rem confiftentem in numero, menfura, & pondere.

¶ De Superlatiuo.

Terminat in ffimus, genitiuum [illegible] fuperla.
Exigit a tergo. gener[illegible]
Eiufdem patria, ftudio, vel gentis [illegible]
Multo plus retinet, quod [illegible]
Optimus es Venetum, Venetus [illegible] amicæ
Si tuet [illegible] Venetis, tu [illegible]
Et melior Venetis [illegible]
R, quæque [illegible] habet velut nunc pauper ad hæret
Quod dixit [illegible] pauperrimus ipfe.

¶ Expofitio.

Superlatiuū termināns in ffimus, formatur a prima uoce,

in [illegible] additionibus, ut fortis fortissimus, exigit a te ge-
nitiuum pluralē, uel singulare in nomine collecti-
ui [illegible] generis, ut Hector fortissimus Troianorum, uel
Troianę gentis, a hoc [illegible] incipientibus ab his, facilis
facilis, agilis, [illegible] humilis, & similis, adiecta limus,
remota is, ut facilis facillimus, pauper pauperrimus.

¶ De Relatiuis.

Nomen Relatiuum signat tibi nomina cuncta
Adiectiua Qualis quantus, quot, quotus, & inde
Cuius uel [illegible] uel singuli, dicas
Sum, doctus qualis, magnus tu quantus, & asses
Quot [illegible] primus, quotus uel singula poma.
Mercatus quadrante dedi quos dilige, dono,
Discipulis Cuias Italus de gente Salerni.

¶ Expositio.

Relatiuum accidentis, quod cum subsequente substantiuo concordat, in genere, nūero, & casu, refert semper antecedens adiectiuum, & sunt hæc s. Hic & hęc Qualis, & hoc quale, quantus, quanta, quantum pluraliter. quot, quotus, ta, tum, cuius, a, um Singuli, læ, la, sic Bini, æ, a &c.

¶ De distributiuis.

Distributiuum partitiuum interrogatiuum.
Distributiues, partitiua dicas interrogatiua, atque
Illa tenet totum diuisum partibus hæc

¶ Expositio.

Distributiuum, uel partitiuum & interrogatiuum discas in his uersibus, illa distributiua & partitiua tenent totum plurale diuisum in his partibus, ut quilibet, quidam, &c.

¶ De distributiuis, & partitiuis

Quilibet, & quidā, atque aliquis, quicunque aliusque
Alter, uter, siue, alteruter, nullus, ullus, ut unus
Quisque ambo alius ac quicunque atque omnis uterq;
Nullus, nemo neg[illegible] etiam contingito neuter.
Hęc genitiuos poscunt plurales, etiam & accus.
Discipulum quidam dixit, sed dixere quidam,

Contem

Contemnit duo si fuerint, ut dicito neuter
Quod negat, affirmat si dicas lector uterque.

¶ Expositio.

Distributiuum, & partitiuum exigunt genitiuum pluralem, uel ablatiuum, accusatiuum ue [illegible] cum præpositione, ut discipulorum aliquis est benemoratus, aliquis vero agrestis. Horum aliquod est affirmatiuum, ut, Quisque, ambo: aliquod negatiuum ut nullus, nemo, neuter, & huiusmodi. Verum affirmatiuũ duorum est utreque uel ambo ? plurium uero, aliquis, omnis, quisque, &c. negatiuum duorum est neuter, tra, trum, plurium uero nullus, a, um, nemo, &c.

De Interrogatiuis.

Ad quis uter, qualis, quantus, quot, quotus, & inter
Sæpe rogatiuum cuias, cuiusque uideto.

¶ Expositio.

Interrogatiuum est uel duorum, ut quis & uter, uel plurium, ut quis, ut uter oculorũ, uel quis oculorum [illegible] melius udet? de pluribus quis militum est audentior?

¶ De Auerbijs localibus

Hęc ubi, si status, notus quo transitus esset,
Quę, sic unde uenis? Quorsum, sic hactenus ibis

¶ Expositio.

Aduerbia localia significant, aut statum in loco, ut ubi, uel motum ad locum, ut quo, uel transitum per locum ut qua, uel discessum de loco, ut unde, uel uersus, & usque ad locum, ut quorsum, & hactenus.

¶ Aduerbia significantia statum in loco sunt hęc.

Hic, illic, intus, foris, usquã, nusquam, ibi, ibidem, ubiq; alibi alicubi, sicubi, necubi, ubiuis ubilibet, ubiubi, ubicunque, utrobique superius, inferius, ubi.

¶ Aduerbia significantia motum ad locum.

Huc, istuc, illuc, intro, foras, usquam, nusqua, siquo, nequo,

quo, aliquo, utroque, quocunque, quoquo, quouis, quolibet, eo, eodem, supra, infra, quo.

¶ Significantia transitum per locum.

Hac, illac, intus, foris, siqua, nequa, alia, aliqua, utraque, quocunque, ea, eadem, qua.

Significantia discessum de loco.

Hinc, istinc, illinc, intus foris, sicunde, necunde, aliunde, alicunde undecunque, undique, utrinque, undeuis, inde, superne, inferne, coelitus, funditus, unde.

¶ Significantia locum uersus.

Horsum, istorsū, illorsum, siquorsum, nequorsum, aliorsum, aliquorsum, sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, uel leuorsum utroque uersum, quorsum.

¶ Significantia usque ad locum.

Hactenus, hucusq;, illacusq;, illucusq;, eousque, quousq;

¶ De constructione propriorū nominum, ut urbium, ut oppidorum, ut pagorum, & huiusmodi.

Prima secunda locat par[illegible] usque statum.
Si signat, si plur. si tercia flagitat, ablat.
Ad quem locum motum [illegible] docetur.
Assignat quartum, Per, De, [illegible]
Vsque locum, uersus, quartum sic cernito casum.

¶ Expositio.

Primę & secūdę declinationis nomina simplicia. Vrbiū, oppidorum, & huiusmodi iuncta cum uerbis significantibus statum in loco, uel per modum status, locatur in genitiuo, uerum si pluraliter tantum declinantur, uel fuerint tertia declinationis, ponuntur in ablatiuo.

Nomina propria cuiuscunque fuerit declinationis, si iungantur cum uerbis significantibus motum ad locum, uel per modum motus, in accusatiuo statuuntur.

Si transitum per locum, uel discessum de loco semper in ablatiuo locantur, si uersus locum, uel usque ad locum in ac

in ac

in accusatiuo: vt latius patet in maioribus. Notandum quod nomen proprium adue... aliter non admit... te præpositionem.

¶ De nominibus appellatiuis, vt prouinciarum, regionum, insularum, montium, fluminum, & propriorum hominum, bellorum, & huiusmodi.

Si statum videas sexto cum præpositio locabis.
Si motum quarto: si per depolcit eandem.
Deque loco sextum, versus semel ipse locato.
Vtque magis præpo.bis, si agas prouinciaceti.

¶ Expositio.

Nomina appellatiua, & composita, si iunguntur cum uerbis significantibus, statum in loco, ponuntur in ablatiuo cum præpositione, si cum significantibus motum ad locum, in accusatiuo cum præpositione, si transitũ per locum, in accusatiuo cum per, si ductũ de loco, in ablatiuo cũ præpositione si uersus uel usque ad locum in accusatiuo, & hęc fere semper cum præpositione.

¶ De Figuris.

Est figura triplex constructionis, & una
Sensus, grammaticum construe, vox sola poetas
Nempe decet cunctos sententia digna latinos.

¶ Expositio.

Figura est triplex constructionis uerborum, & sententiarum. Figura constructionis pertinet ad grammaticum, uerborum ad poetas, sententiarum ad uniuersos latinos, ad poetas, & oratores.

¶ De figuris constructionis octo.

Appositio.

Synthesis, appositum, prolepsis, Zeuma, sinecdoche.

¶ Euocatio.

Antiptosis item, syllepsis, & euocat, octo.

¶ Expositio.

Octo sunt figuræ constructionis, synthesis, appositio, prolepsis, Zeuma, synecdoche, antiptosis, syllepsis, & euocatio, ut in maioribus.

¶ De [illegible] & vocis octo.

Sincopa [illegible] quod epenthesis auger.
A [illegible] dat paragoge
A[illegible] prothesis caput, id quod aphereſis, aufert.
Antithesis, & methathesis.

¶ Expositio.

Sincopa, vt [illegible] pericla pro pericula epē[illegible] contra, [illegible] apocope, ut [illegible] contra, vt [illegible] pro [illegible] pro [illegible] narro, apheresis cōtra, ut temno pro contemno.

¶ [illegible] que ſint tredecim ſaltem.

Antiph[illegible]
V[illegible] vna.
A[illegible] iam.
Sec[illegible] & tum [illegible] aroos.
Sic [illegible] patris uel conſuis interfectore.
Meto[illegible] uel hypallage vt bibi cyathum vini, & Ceres pro frumento.
Onomatopeia uagitus pro uoce infantis.

F I N I S.

PHILIPPVS VENVTIVS
Cortonenſis in Zoilum.

Ecce opus egregium ſolito de more parata
Carpere iam doctos, Livida lingua uiros.

DE MVLTIPLICI RATIONE VARIANDAE ORATIONIS, ET CONFICIENDARVM EPISTOLARVM.

HIERONYMVS CAPHARVS.

Guido Argenteo Romano. S. D.

I Iotariorum quorundam magis minas timerer, atque Zoilorum procaci magis dicacitate impedirer, quam assiduis tuis precibus impellerer, ut de multiplici ratione variandæ orationis aliquid in apertum, lucemque proferrem, non utique opuscula hæc mea in lucem prodiissent. Sed ad horum insaniam, atque adeo linguæ petulantiam redarguendam, me a sese tota industria curaque conuertissem, sed quoniam te unum esse uideo, cui citra innumerabilia tua in me beneficia, ob hoc ipsum potissimum debeo, quod semper cupidæ capessendi litteras expolitas iuuentuti operam nauasti, sum

moq; studio prodesse curasti, omissis huiusmodi Iotæ-riorum latratibus, quicquid id est operis quod exiguum esse non inficior; in tuo nomine apparere noluï: non Homericum æmulatus Achillem, qui cum Hectorem fugientem, sibiq; ab eo salutem poscentem inspexisset, Graijs innuit, ne in eum tela conijcerent; ut unus ipse inde sibi gloriam laudemq; necati compararet. Satis est enim eos adiuvare, qui bonis artibus insudant, hos prorsus Iotarios, atque Zoilos aspernando; qui cum nihil habeant, nihilq; in lucem proferant, his ingenij detrahunt, his inuident, & detestantur: quorum industria, solertiq, studio, rem Grammaticam augeri, & accuratissimè expoliri perspiciunt. quodq; turpius est dum huiusmodi nebulones commodis suis cauere student, nihil omnino adolescentium usui, atque fructi his invigilando, solertissimum quemq; doctorem, maledictis, atque conuicijs afficiunt, ac faciunt, (ut Comicus Vates ait) ne intelligendo ut nihil intelligant. Tu ita que exoptatum tandem hoc opusculum eo a me animo capias, quo tibi potissimum elucubratum intelligas. Vale.

Venetijs. XV. Calen.

M.D.LXVI.

DE

DE MVLTIPLICI RATIONE VARIANDAE ORATIONIS.

Vid est Epistola? Est absentis ad absentem colloquium.

Vnde dicitur Epistola? Ἀπὸ τοῦ ἐπιστέλλειν, quod est mitto, mādo, iubeo: ut ait Mancinellus, uel ut loquit Valla, ab ἐπὶ, quod est [illegible], & Στ[illegible] mitto.

Quare inuenta est epistola? Vt certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire aut nostra, ut ipsorum interesset.

Quænam est materia epistolarum? Quę re constant, uel animo concepimus, ea absenti cuipiam insinuare.

Quis finis est epistolarum? Absenteis, uelut præsenteis alloqui.

Quot sunt epistolarum genera stricto modo? Tria.

Graue, ut de rebus [illegible], ut epistolæ pauli, Iacobi.

Mediocre, ut de rebus leuioris, ut de Repub. de Imperio, de quo [illegible], & huiusmodi.

Infimum, ut de rebus familiaribus, ut Cicer. epist.

Largo uero modo sunt multa, quæ sub his tribus generibus continentur demonstratiuo, deliberatiuo, & iudiciali.

¶ Sub Demonstratiuo genere sunt Epistolæ.

Eucharistica, circa gratiarum actiones.
Gratulatoria, circa cuiusque boni lætitiam.
Laudatoria, circa fortunæ, corporis, & animi bonorum laudes.

Iocosa,)circa hilaritatem, & hilaritatem.
Narratoria, [expositoria] circa cuiusq; narrationẽ.
Nunciatoria,[seu [communicatoria]
Contumeliosa,]seu[detestatoria]circa uit oriũ detestationem .

¶ Sub deliberatiuo genere.

Commendatoria,]cum absenti quippiã commendamus
Monitoria,] cum aliquid absentem monemus .
Consolatoria,]cum absens consolamus de re tristi
Suatoria ,) seu(hortatoria ,)cum absentibus aliquid suademus,uel ad aliquid hortamur.
Dissuatoria ,) seu (dehortatoria)cum a re aliquid dehortamur absentes,uel dissuademus.
Iracunda,)uel(inuectiua ,]cum in aliquem litteris inuehimur.
Petitoria] cum aliquid ab absentibus petimus
Pollicitatoria] seu [munifica,]cum munifice aliquid absentibus pollicemur.

¶ Sub iudiciali Genere .

Conquestoria ,]seu [lamentatoria ,] cum dere quapiam in absentem querimur.
Accusatoria,] cum aliquid,uel aliquem accusamus
Excusatoria ,]seu [expurgatoria ,] cum nobis obiecta expurgamus.
Reprehensoria,] cum aliquid in absentem redarguimus
¶ Accidunt etiam,quę diuersi generis esse possunt.
Amatoria,] uel honesta,uel turpis
Regia,] in qua regum,uel Principum,uel magistratuum mandata referuntur .
Mixta,] quę uarias epistolarum species tangit .
¶ Vniuersæ, & singulæ Epistolæ tria continent res,uerba , seu elocutiones,artem.

Res,)ut est earum materia uel negotium .
Verba , ut simplex coniunctum & translatum,quę suam habent proprietatem
Simplex ; quę in sua propria accipitur significatione, ut te amo.

Con-

Coniunctam, quæ [illegible] sunt dictiones elocutionem faciunt, ut te, unicè diligo.

Translatam, quæ [illegible], hoc est loquimur, ut te in oculis fero.

¶ Considerandæ in simplicibus, coniunctis, & translatis.

In simplicibus, [illegible] atque cong[illegible] [illegible] amor & bene[illegible] perfectè [illegible], plenè, uel cumulatè.

In coniunctis [illegible] ut in [illegible] fero, [illegible], quam opera, uel auxilium.

In translatis [illegible] [[illegible]] amore [illegible] fero.

A [illegible] epistolas: [illegible], & [illegible] pertinet.

Epist[illegible] [illegible], simplex, quæsito carens [illegible] non [illegible] Seneca [illegible], & non obscur[illegible] propria, [illegible], non in longum [illegible] Verbū in [illegible] fugiamus.

In his [illegible] barbara, [illegible] illa [illegible].

Fugiemus [illegible] antiqua, uulgaria, inculta, obscura, ambigua, & nimis aspera.

In epistolarum compositione.

Prima cura, [illegible] sit sententiarum.

Secunda uerborum.

Tertia compositionis orationis.

Si non [illegible] necesse sit ueteres latinos auctores imitemur, ut.

[illegible] militare, uel æneū [illegible].

Si [illegible], dicit [illegible].

Si [illegible] [illegible] collectio, [illegible] ut uulgo appellat, collecto.

Epistola complecti debet quinque partes, scilicet,

Salutationem.

Exordium.

Narrationem.

Petitionem, & consilium.

Conclusionem.

¶ Primus Salutatione.

Salutatio fit, cum nostrum, et illius nomen ad quem scribimus in fronte epistolæ inscribitur, apposito dignitatis, & officii titulo, ut,

Hieronymus Cosmo Florentiæ Duci. S. P. D.

Exordio utimur, cum illius, ad quem scribitur, nobis attentionem, uel docilitatem, uel beneuolentiam sedulo captamus

Narratio erit & causa, si unde id fiat, quod narrare intendimus, breuiter pertemus, & ex inde rem ipsam narrabimus.

Petitio constabit quatuor rebus, scilicet, possibilitate seu facultate, honestate, modo, & remuneratione, ut quod cupimus, facile consequamur.

Conclusio constabit, persona, ut uale, loco, ut Romæ, Venetiis, & tempore, ut Calendis, nonis, idibus Ian

Character erit extra epistolā, ut Hieronymus Philippo Venutio. S. P. D.

Intra epistolam seruanda elocutionis præcepta, & puncta, quæ sex habentur, scilicet,

Suspensiuum	hoc modo·
Coma	hoc modo ,
Colon	hoc modo :
Periodus	hoc modo .
Interrogatiuum	hoc modo ?
Parenthesis	hoc modo [ut inquit]

Verum ex his quinque membris, quibus epistola completitur, tres non sunt omittendæ, scilicet,

Salutatio,

Narratio,

Conclusio.

Triæ

¶ Tria potissimum in Epistolis sunt uitanda.

Barbaries,
Obscuritas,
Inordinatio.

Barbaries est, si barbaris uocabulis usus fueris, ut treguā pro induciis, & guerram pro bello, uel si dictiones in uerteris, ut pro [illegible], [illegible] pro fixae, tallae, & longam syllabam breuiaueris, & breuem produxeris.

Solecismus, est si incōgrue, & contra grammaticas institutiones locutus fueris, uel si scripseris, ut pater mea amas nobis, & huiusmodi.

Obscuritas erit, si [illegible] quid dixeris, & in uerbis ab usu remotis uersatus fueris.

Inordinatio fit, si compositionis ordo peruertetur, non seruatis orationis ordine, iunctura, & numero, ut Fab. precipit lib. nono, & hec tria in omni compositione sunt necessaria.

¶ De Ordine.

Ordo est compositio [illegible], & accommodatis locis, huius obseruatio [illegible] in uerbis singulis, & contextis.

Singula sunt sine compositione, contexta uero cum compositione.

Singula, ut ueni, uidi, uici.

Cum compositione, ut iustitia est, ex qua & oppida, & ciuitates, & prouinciae, & regna, & imperia gubernā tur, conseruantur, ac [illegible] amplificantur.

¶ De iunctura.

Iunctura est in uerbis incisis, quae est comma, in membris & est colon, in [illegible], & [illegible] totius

Comma, est sensus non expleto numero conclusus, ut & si uereor iudices.

Colon est sensus numeris conclusus, ut ne turpe sit pro fortissimo uiro dicere.

Periodus, quae fit ex commate, & colon, & est extrema sententiae clausula.

Periodus non debet esse longior, quam ut uno spiritu

proferatur.

In iunctura uitandus est concursus & prioris, & sequentis syllabae, ut caeca caligo, dorica castra, reliqui.

Quirites, sole leget: amor mortalis

Item, si syllabae uerbi prioris sint ultimae, primae sequentis, ut luce lucebat, & o, fortunatam natam me consule Romam.

Item uocalium concursus, ut ego omni officio, ac potius &c. Et egredere e domo aliena Antoni.

Item eiusdem literae nimia assiduitas, ut o Tite tute Tati tibi tanta tiranne tulisti, machinam multam maxime minatur maxima mortis, &, Cassius curans callide commune ciuitatem. &, caeteri de re certa certantes, Caesarem coeperunt.

Item eiusdem uerbi nimia fugienda est assiduitas, ut nam cuius rationis ratio non extet, ei rationi ratio non est fidem habere.

Vitentur cõsonantes asperiores, ut, error Romuli, Sextus Roscius, praesertim in S & X.

Versum in soluta oratione facere totum, est fastidiosum, sic etiam in parte uitiosum, ut constat displicuisse Catoni, & huiusmodi.

¶ De Numero.

Numerus est modulatio, seu consonantia ornatae orationis, quem etiam Rythmum uocamus.

Rythmus est modulata compositio, cum habeat pedũ, temporumque iunctam suauitatem.

¶ De Elocutione.

Elocutio est idoneorum uerborum, & sententiarum ad inuentionem accommodatio.

Elocutio est triplex.

Sublimis, quae constat ex rerum, & uerborum grauitate, ornata compositione.

M[illegible] attenuata grauior oratio.

Attenu[illegible] tam uerbis, quam compositione, us[illegible] sermonis consuetudinem demissa est.

Elo-

¶ Elocutio tria debet habere.

Elegantiam,
Compositionem, &
Dignitatem:

Elegantia est quædam uerborum electio, & collocatio quæ facit, ut unaquæque res pure, apertè dici uideatur, uel,

Est uenusta uerborum concinnitas, dulcem auribus sonum afferens.

Huius regulæ, seu modi sunt plurimi, ut,

Sit, obliqua oratio, & a posterioribus casibus cœpta in uerbum desinat, ut

Capharus comparauit tibi magnum nomen, suis uirtutibus: elegantius dicetur. uirtutibus suis præclarum tibi nomen Capharus comparauit.

Vniuersalis) dictio, uel affirmatiua, uel Negatiua, in fine clausulę orationem ornat, ut,

Omnes laudant opera, quæ Capharus in lucem protulit eleganter. is, quę Capharus in lucem protulit opera laudant omnes. Sic quoque habeo neminem, quem tibi pręferam in amore pulchrius. Quē tibi in amore præferam, habeo neminem.

Adiectiuum) nomen substantiuo præponatur, ut summa uirtus, singularis humanitas, Incredibilis amor, uenustius quā uirtus summa, Humanitas singularis, Amor incredibilis.

Inter, adiectiuum & substantiuū consimilis casus aliquid interiaceat, ut innumera Capharti in liberos meos beneficia manent.

Relatiuum) in obliquo casu positum post se antecedens locatur, ut,

Quas dat mi tabellario dedisti literas, gratissimę fuerunt

Pronomina) ut plurimum post substantiua ponantur, ut

Litterę tuę studium tuum, Beneuolentia tua.

PræPositiones) inter adiectiuum, & substantiuū inserantur, ut,

Omni ex parte, Cœteris in rebus Hanc ob causā sic quoque

que ma[illegible] agendum me maxime hortantur.

A[illegible] locum usurpant ut [illegible] utro.

Genitiu[illegible] ut Tuo [illegible] probitas:& ea est in genij aut pra[illegible]

Al[illegible] gerun[illegible] honestant, ut, H[illegible] Q[illegible] loci, Huius uiri ea est amplitudo.

Re[illegible] interea[illegible] plurimum habe[illegible] amplecteris?

Illu[illegible]

Verbum [illegible] ponatur, Ut quoniam [illegible] conquaestus, ego quia non idem in [illegible] officio, utinam mihi accerbam putem.

Gerun[illegible] Gerundiale, uel [illegible] Gerundiua [illegible] Huius audie[illegible] Ad uirtutes uos caelsendas hortor.

Augetur [illegible] per uel, perquam in positiuo, longe in [illegible] in Superlatiuo ut Sebastianus Contarenus [illegible] uel perquam humanus, Lo[illegible] humanior: uel Iminium q[illegible] tur.

SI Adiectiuum, & [illegible] Adiectiuum in [illegible] quae uertitur, ut Nulla[illegible] Multam pecuniam, Mu[illegible] pecun[illegible] Paruam rem, Parum rei dilapidauit.

Hę elegant[illegible] in Latinitatem, & Explanationem Latinitas Est incorrupta dicendi obseruatio ex usu latinorum.

on hac duo [illegible] Solęcismus, & Barbarismus, de q[illegible] est.

Explanatio est quędam perspicuitas rerum, quae, apertā, & di

& dilucidam reddere orationem.

Hec co[illegible] verbis usitatis, & propriis.

Vsitata uerba sunt, quae in sermone quotidiano, atque cō suetudine apud doctos uersantur.

Propria, quæ rei, qua de agitur conueniunt, aut per Metaphoram accommodantur. Aues uolant, proprium est, Fama uolat, Metaphora.

¶ Voces vulgo [illegible] accentu [illegible], vtimur, sunt tres Acuta, quæ in loco [illegible] quæ [illegible]

Grauis, ut a Pelitor [illegible] dolio, fere, docte, maximè.

Circunflexa ut nostras, arpinas.

DE CALENDIS.

¶ Quot dies habent singuli menses hic versibus constat.

Iunius, Aprilis, September, atque Nouember
Triginta luces, reliqui tamen una superstit.
Octo & uiginti Februarius accipit ortus,
Si Bisestus erit, tunc unus augetur illi.

¶ La Dichiaratione.

Trenta di Nouembre, Aprile, Giugno, e Settembre ha
Dauent'otto ce n'è uno, tutti gl'altri n'ha trent'uno.

SEX Nonas Maius, October, Iulius, & Mars,
Quatuor est alii, tenet Idus quilibet octo.

¶ La Dichiaratione.

Maggio, Ottobre, Luglio, & Marzo hanno sei None, ma gli altri n'hanno quattro, [illegible] ha otto Idi,

Idibus ex [illegible]
Inde diem mensis, [illegible] sequenti.

¶ La Dichiaratione.

Finiti gli Idi, uedi quanti di [illegible] insino all'ultimo del mese [illegible] formarà serca [illegible], come Maggio [illegible] doue dor [illegible] da farai [illegible] ma ero di [illegible], & per [illegible] ro di Maggio, [illegible] del Iuni. Ecco, Sextodecimo. Calendas [illegible], Et cosi procede.

procederai similmente circa le None, & Idi, aggiungẽ doura q... st. vn ... di piu. Ma ... a per regola generale, che, Marzo, Maggio, Luglio, & Ottobre, ... le none alli 7 & gli idi alli 15 & gl'altri mesi le none alli 5 & gli Idi alli 13 ... in questo modo sempre al riuerscio, come di sotto si mostrerà per essempio ponendo il numero in ablatiuo, & le none, & Idi in accusatiuo.

¶ Essempio.

Calendis Maii il primo giorno di Maggio, & cosi dirai di tutti i mesi.

Sexto Nonas Maias: il secõdo di Maggio, perche dal secondo insino alli 7. ce ne vogliono cin... , aggiontoui uno, saranno sei, & cosi dirai Sexto Nonas.

Quinto Nonas Maias, alli tre, perche dalli tre insino alli 7. ue ne sono quatro giunt oui vno saranno cinque & dirai, Quinto Nonas, & cosi procederai per tutte le none, & Idi, come nell'infrascritto essempio

Quarto Nonas Maias; Alli 4 di Maggio

Tertio Nonas Maias: alli 5.

Pridie Nonas Maias, alli 6 & nota, che non si dice, secundo Nonas, nè Secundo Idus, ne Secundo Calendas, Ma sempre, Pridie Nonas, Pridie Idus, Pridie Calendas.

Nonis Maii alli 7. di Maggio & cosi uanno gli ultimi delle None, & Idi ... fra tutte le none ... gl'Idi, ... tutti i mesi sono otto, da otto insino a quindecie ne uogliono sette, aggiuntoui uno saranno otto, & dirai,

Octauo Idus Maias. alli 8 di Maggio.

Septimo Idus, alli 9.

Sexto Idus, alli 10.

Quinto Idus. alli 11.

Quarto Idus, alli 12.

Tertio Idus, alli 13

Pridie Idus, alli 14.

Idibus, alli 15.

Da

Da ſedici infin a trent'uno ue ne ſono quindeci, aggiun gendo dua, ſaranno diciſette, & coſi dirai.

Decimoſeptimo Calendas Iunias, vel Iunij. alli 16. di Maggio. Et nota, che le calende ſono ſempre del meſe ſeguente.

Sextodecimo Calendas Iunias. alli 17.
Quintodecimo Calendas Iunias. alli 18.
Quartodecimo Calendas alli 19.
Tertiodecimo Calendas Iunias. alli 20.
Duodecimo Calendas Iunias. alli 21.
Vndecimo Calendas Iunias. alli 22.
Decimo Calendas Iunias. alli 23.
Nono Calendas Iunias. alli 24.
Octauo Calendas Iunias. alli 25.
Septimo Calendas Iunias. alli 26.
Sexto Calendas Iunias. alli 27.
Quinto calendas Iunias. alli 28.
Quarto Calendas Iunias. alli 29.
Tertio Calendas Iunias. alli 30.
Pridie Calendas Iunias. alli 31.

DE MVLTIPLICI RATIONE VARIANDAE.

ORATIONIS.

Atina Oratio uariari potest per simplicẽ elocutionem, Coniunctam, & Translatam.

¶ Per simplicem.

Ho letto la uostra lettera, laquale mi ha dilettato.

Litteras tuas legi, quæ me delectauerunt.

¶ Per coniunctam.

Ex literis tuis & maxima, & plurima sum uoluptate perfectus, uel

Tuæ me litteræ plurimum delectauere, uel

Tuis sum maxime litteris delectatus.

¶ Per translatam.

Ex litterarum tuarum lectione, non paruum mihi iucunditatis obortum est.

Hæc eadem per conuersionem uariari quoque possunt.

¶ Per Verba Actiua.

Litteras tuas legi, quæ me maxime oblectauerunt.

¶ Per Passiua.

Tuæ mihi litteræ quibus sum maiorem in modum oblectatus, lectæ fuerunt.

¶ Per nomina Substantiua.

Ex litterarum tuarum lectione, maxima mihi uoluptas emanauit.

¶ Per Adiectiua.

Litteræ tuæ mihi iucundissimæ fuerunt.

¶ Per Aduerbium.

Epistola tua me iucundissime affecit.

¶ Per Gerendium.

Legendo litteras tuas sum maximo gaudio affectus.

¶ per Gerundium adiectiuum.

Legendis litteris tuis, mirifice delectatus sum.

per

¶ Per Participium.

Legenti mihi literas tuas, maxima est allata uoluptas.

Legens epistolam tuam, maximaque tua uoluptate perfusus.

¶ Per negationem in Adiectiuo.

Epistolam tuam legere no ingratum, uel non iniucundũ mihi fuit, uel,

Tuæ mihi litteræ non iniucundę fuerunt, uel nõ exigua me uoluptate affecerunt.

¶ Per negationem in Verbo.

Epistola sane tua nulla me prorsus iocunditate priuauit, uel,

Et litterarũ tuarum lectione, nulla utiq; sum delectatione exutus.

¶ Per Affirmationem.

Tuas legisse litteras iucundissimum fuit.

¶ Per admirationem.

Dii boni, quam maxime sum tuis litteris delectatus, vel

Dii immortales, quam optata mihi accessit epistola tua.

¶ Per dubitationem.

Nescio an mihi quicquã litteris tuis iucũdius esse potuit

¶ Per Adiurationem.

Moriar, si litteris tuis mihi quicquam optatius contingere potuit.

¶ Per Exclamationem.

O quam suauissimam mihi litteras tuas extitisse liquet.

¶ Per negationem mutationem.

Quid mihi litteris tuis iucundius esse potuit.

¶ Per Interrogationem.

Quid non uoluptatis mihi litteræ tuę attulerunt?

¶ Per enumerationem uarietatem per casus.

Per Nominatiuum.

Tuę litteræ mihi lectæ non modicam e uoluptate affecerunt.

¶ Per Genitiuum.

Litterarum tuarum lectio non mediocrem mihi iocunditatem attulit.

Per

¶ Per Datiuum.

Litteris tuis, quicquid mihi iucunditatis obortum est, sanè tribuo.

¶ Per Accusatiuum.

Litteras tuas, tantæ uoluptatis meæ caussã extitisse video

¶ Per Vocatiuum.

O litteræ suauissimę quantũ mihi uoluptatis attulistis

¶ Per Ablatiuum.

A tuis equidem litteris profectum uideo, si quid animo meo uoluptatis est illapsum.

PER SIMPLEX.

Hauendomi tu affettione, la Pigli per me.

Cum me amas pro me contendis.

¶ Per Coniunctum.

Cum singulari me beneuolentia complectaris, omniq́; contentione pro me certas, uel

Cum me unicè diligas, pro me acerrimé contendis.

¶ per Translatum.

Cum incredibili in me amore flagres, uel ardeas, summo pro me studio altercaris, uel,

Ob eximium tuum in me amorem es mei accerrimus patronus.

¶ Substantiuorum in Adiectiua.

Cum sis mei amantissimus, cupidissimus, studiosissimus te quoq́ in re mea solicitudinem patronũ ostendis.

¶ Per Negationem in Adiectiuo.

Cum non exigua me beneuolentia complectaris, non es piger in re mea patronus

¶ per Negationem in Verbo.

Cum me non asperneris, in rebus plane meis non dormitas.

¶ Per Admirationem.

Dij immortales, quam insignis es in me amore, quam mihi acriter patrocinaris

¶ Per Dubitationem.

Me certe fugit, num in rebus te meis agendis, incredibi-

dib[illegible]lem tuam erga me beneuolentiam quis ſolertior, inueniatur.

¶ Per Periphraſim.

Ita me ſanè diligis, ut pro tuendis rebus meis nulli uti-que labori parcis.

¶ Per Admirationem.

Dii me perdant, uel Ne [illegible] perdam, ſi quis est ad res meas ſeruandas te propenſior, cum mirum in modum me diligas.

¶ Per interrogationem.

Quotusquiſque eſt [illegible] tuam erga me pietatem, in me ab aduerſariis defendendo, eſt te nauior?

VARIATVR QVOQVE
Oratio per Chrias.

HRIA, quæ latinè [illegible] interpretatur, eſt breuis commemoratio [illegible], uel facti, utriuſque, quæ ad [illegible] commodi-tatem, aut [illegible], uel Iſocrates [illegible]ebat, Virtutum radices amaras, fructus ue-ro dulces.

Hæc enim una eſt ex quatuor exercitationibus, quas Fabius Grammaticorum [illegible] præcepit.

Huius tres ſunt ſpecies: Orationalis, Actiua, & Mixta.

Orationalis eſt quæ oratione hominum uoluntatem de-monſtrant, ut Nihil eſt [illegible] ſemperque [illegible] expetendum.

Actiua, quæ factis aliquid utile indicat, ut

Zeno Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno ſimilem eſſe dicebat.

Mixta, quæ utriuſq; ſcilicet ſermone, & Actione conſtat, ut Diogenes intuitus adoleſcentem [illegible] pte, & turpiter agentem, illius pædagogum [illegible] percuſſit, dicens, cur puerum tam male [illegible].

¶ Chriarum Varia elocutio:

Per nominatiuum.

Iſocrates dixit, Virtutum radices amaras, fruct⁹ uero dulces

¶ Per Genitiuum.

Isocratis dictum fertur: Virtutem radices, ut supra.

¶ Per Datiuum.

Isocrati dicere, Virtutum.

¶ Per Adiurationem.

Isocratem dixisse ferunt Virtutum

¶ Per Vocatiuum.

O Isocrates, quam sapienter dixisti, Virtutum, radices.

¶ Per Ablatiuum.

Ab Isocrate dictum accepimus, Virtutum radices amara fructus vero dulces.

¶ In plurali fit idem.

Philosophi dixerunt.
Philosophorum sententia fuit.
Philosophis placuit.
Philosophos omneis ita sensisse aiunt.
O Philosophi quam preclare sensistis.
A Philosophis ita sancitum accepimus.

¶ Chr aium elocutionis Varietas

¶ Per singulos casus.

IL Cafaro insegnando sollecitamente, non sparagna fatica alcuna.

¶ Per Nominatiuum.

Capharum sedulò docens, nulli labori parcit.

¶ Per Genitiuum.

Caphari solertissime docentis studium nulla ī re desideratur.

¶ Per Datiuum.

Capharo accuratissime docenti nulla vsque cura deest.

¶ Per Accusatiuum.

Capharum laboriose docentem, imdae laborare iuuat.

¶ Per Vocatiuum.

O Caphare d um sedulo doces, quid ut non operis obis.

Per Ablatiuum.

A Capharo vigilanter docente, nullum prorsus onus subfugitur.

VN huomo dotto mai dice mal d'alcuno.

Per

¶ Per Nominatiuum.

Eruditissimus quisque v ir nemini detrahere studet.

¶ Per Genitiuum.

Eruditissimi cuiusque viri est neminem carpere.

¶ Per Datiuum.

Eruditissimo cuique uiro nefas est alteri notam inurere

¶ Per Accusatiuum.

Eruditissimum quemque uirum in alterum dicere sanè deceret.

¶ Per Vocatiuum.

O uir eruditissime, ecquã proc. ecitate quempiam lesisti.

¶ Per Ablatiuum.

Ab Eruditissimo quoque uiro est alienum quempiam petulantes incessare.

OGN'VNO la parlare, ma pochi bene.

¶ Per Nominatiuum.

Plurales multa loqui ualent, at pauci bene.

¶ Per Genitiuum.

Plurium uis est multa loquendi, at bene per paucorum;

¶ Per Datiuum.

Pluribus multa loqui datum est, at bene per paucis.

¶ Per Accusatiuum.

Plores loqui nouimus at bene pauciores.

¶ Per Vocatiuum.

O quã plures multa loqui scimus, at rectè quam paucos

¶ Per Ablatiuum.

A pluribus dici plurima cernimus, at a paucis recte pauca

¶ [illegible] Oratiolum.

QVANTO l'huomo e piu dotto, tanto piu conuiene che sia ben creato.

Cuiusque uiri [illegible] eo preslantior existimatur, quõ honestiores illius mores erunt, uel,

Quo quisque est eruditior, eo moratum melius esse decet, uel,

In literarum candore, uitiorum labem in esse nefas est, uel,

Vbi bonarum artium scientia floret. ibi nulla flagitiorũ

libido urgere debet, uel

Eruditissimus quisque omni uitiorum labe careat, necesse est, uel,

Qui erudiendis adolescentibus sanè praeest, ab omni eum prorsus uitio alienum esse decet.

¶ Exempla Contrariorum Actiuorum.

CHI attende a la uita bene del corpo, nõ si cura dell'anima

Qui corpori probe seruit, is animo ualere nequit, uel.

Qui corporis delitiis nimium studet, ab eo honestatis exempla peti non possunt, uel,

Qui corporis se uoluptatibus tradit, cum animi bonis inseruire difficile est, uel,

Qui corporis lenocinijs indulget, illius animus elanguescat oportet.

¶ Exempla Chriç mixtæ.

CHI non uuol durar fatica, non può acquistar uirtù.

Is uirtutum decus sibi comparare non potest, qui se a laboribus abdicarit.

Qui laborum asperitatem fugerit, ab eo uirtus procul absit, est necesse.

Nec hominum quisquam honestatem assequitur, qui laborum magnitudinem non sustinuerit.

Qui laborem ferre nequit, uirtutis formam intueri nullo modo poterit.

Vacuus a labore, alienus à uirtute.

¶ Est alter quoque uariandæ orationis modus.

Per Figuras.

IO ho letto la tua lettera, laquale molto m'ha dilettato.

¶ Per Periphrasim.

Litterarum tuarum suauitate, non mediocri sum equidem iucunditate affectus.

Peri, h[illegible] de scriptio, ita [illegible] circumlocutio [illegible], quod est circum, & φράσις, locutio. Est, cum id quod paucioribus uerbis dici potest, pluribus explicatur.

Nor.

Hor. Troiani belli scriptorē Maxime Lolli idest Homerū

Virg. Hic ubi erecta dedit phoebi longeua Sacerdos, id est Sillaba.

¶ Per Methonymiam.

Tuæ mihi tabellæ singularem letitiam attulere.

Methonymia est quæ dam ueluti transnominatio a propria significatione ad alienam traducta: dicta a μετα quod est Trans, & ὄνομα quod est nomen, quasi transmutatum nomen. Hæc ea est si quoties contentum pro continente, Inuentum pro inuentore possessorem pro possesso, Effectum pro efficiente, aut contra usurpamus.

Virg. Nunc pateris libate ioui: hoc est uinum.

Virg. Et uina coronant: idest calices.

Ter. Sine Cerere, & Bacco friget Venus idest sint pane, & uino libido languescit.

Hor. Pallida mors æquo. id est quæ pallidos efficit.

¶ per Hyperpolem.

Incredibilem mihi uoluptatē litteræ tuæ attulerunt, uel,

Vix dici posset, quantum mihi iucunditatis ex epistola tua allatum est

Hyperbole est oratio fidem excendens augendi, minuendiue causa: dicta ex ὑπὲρ, idest super, & βολὴ idest iactus

Vir. Qui candore niues anteiret cursibus auras.

Plau. Ossa atque pellis totus est ita cura macer.

¶ Per Metaphoram.

Litteræ tuæ me animo in medium cerearunt uel Litterarum tuarum suauitas mihi iucundissima accedit

Metaphora est rerum, uerborumque per similitudinem translatio. Dicta est a μεταφέρειν, quod est transferre, quia per eam transfertur nomen, aut uerbū ex eo loco, in quo proprium est, in eum, in quo autem proprium deest, aut translatum proprio melius est transfertur, nunc de flexione.

Cic. ut ista odia non sorbeam solum, sed etiam concoquam, hoc est non feram, modo, sed etiam, perferam,

Sorbentur enim pro mere liquida, concoquuntur cruda.

Idem, Quapropter Quirites [illegible] legatorum [illegible] & paucorum dierum molestiam deuorate, hoc est vincite.

Ter. An non sex totis mensibus prius olfecissem, quàm [illegible] accepero, hoc est deprehendissem. Sunt quidem in his [illegible] quod est corporis, ad animam deflectitur: nunc ab [illegible] ad non animal, aut contra

Virg. Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit, arbos.

¶ Per Ironiam.

Quasi literis tuis mihi quicquam optatius cõtingere potuisset.

Ironia est illusio, qua contrarius ostenditur sensus, quẽ uerba prę se ferunt. Dicta est ab εἰρωνεία, qđ est dissimulo, seu cauillatiõe decepto. Est enim quoties aliud clausum in pectore, aliud in ore promptum habemus. Ter. Heus tu bone uir curasti probe?

Idem. Mira uero militi, quę placeant.

¶ Per Allegoriam.

Ex Epistolæ tuæ splendore, multum mihi lætitię emanauit.

Allegoria est oratio, quę aliud uerbis, aliud sensu ostendit. Quintilianus Inuersionem interpretatur.

Virg. Claudite iam riuos pueri, sat prata biberunt, idest finem contentioni imponite, satis superque cantastis.

Idem. Et iam tempus equum fumantia soluere colla. hoc est, Quę tractanda fuerant de Agricultura, satis iam explicuimus.

¶ Per Liptothem.

Quas ad me literas de[illegible] [illegible] [illegible] sum a [illegible]natus

L[illegible] [illegible]

[illegible]

Virg. Nec [illegible] [illegible], ut prę cipua

Idem Munus [illegible] est libenter accipio.

¶ Per Auxesim.

Alienum esset à sententia mea, si tuæ mihi literę non cor

di

di essent, non plurimum delectarent, non penitus afficerent.

Auxesis, est grauior quędam affirmatio ab humilibus ad sublimia con urgens. Est Auxesis incrementum, ab Αὔξω, idest, Augeo.

Cic. facinus est uincere ciuem Romanum, prope scelus verberare. Parricidam necare, quid dicam? in crucem tollere.

¶ per Synomam.

Lectis tuis litteris ... laetitia interfui.

Synonima est, quae sub diuersis uocibus rem significat, vt Diligo, Amo, Gelo, Ensis, Mucro gladius.

Et nunc explicatis modis, & exemplis uariandae orationis, Aegidius ad explicandam ... epistolarum varietatē.

MVTIO, ... tal sa quel che saper si possa di Retorica, non dubita dir questo.

¶ per uerbum.

Mutius, qui Rhetoricam artem omnino callet, id dicere non ueretur.

¶ per Nomen substantiuum.

Mutio mirifica Retoricae ... eruditione viro, id asserere nullum est dubium.

¶ per Adiectiuum.

Mutius in Rhetoricis institutionibus uir apprime eruditus id demum referre non timet.

¶ per Negationem.

Mutius in Rhetorica exercitatione nemini secundus, de hoc uerba facere non ambigit, uel.

Mutius, in quo nihil quod ad Rhetoricam pertineat, desiderari potest, ad loquen ... animi pendet.

¶ per Geminam Negationem.

Mutius in Rhetorica ... neminem non superat, id comprobare nulla sit animi ambiguitate.

¶ per Amplificationem.

Mutius Rhetorices ... ita ad Ciceronis eloquentiam propius accessit, ut de hoc disserere nulla animi haesitatione praematur.

¶ Per Hyperbolem.

Vix credi possit quam in Rhetoricæ facultatis studio. Mutius valeat, de hoc disputare non dubitet.

¶ Per interrogationem.

An quisquam in dicendi exercitatione Mutio sit paratior? cui de hoc apposite dicere nullum sit dubium

¶ Per Admirationem.

Dii boni in orationis exornandæ studio, quam insignis Mutius existimari potest, quippe qui de hoc contendere non dubitat.

¶ Per Dubitationem.

Nescio num aliquis in [illegible] facultate sit Mutio paratior, cui non erit [illegible] de hoc luculentissimè disserere.

¶ Per Metaphoram.

Cum ea orationis copia Mutius [illegible], nulla vtique ratione veretur de hoc copiosissime [illegible].

¶ Per Equipollentiam cum negatione.

Cum Mutio non obscura sit bene dicendi ratio, his de rebus contendere non erit graue.

¶ Per Ironiam.

Quasi quisque in Rhetoricis præceptionibus sit Mutio peritior, cui videatur onus esse, his de rebus copiosè dicere posse.

¶ Per adiurationem.

Moriar, si Rhetorem vllum viderim, quippe qui Mutio in dicendo promptior esse queat.

¶ Per Exclamationem.

O Vir, Rhetorica [illegible] doctissime Muti, quotu[illegible]quaque in causis agendis [illegible] posse?

¶ Per Periphrasim.

Quid bene dicendi scientia Mutius [illegible] multorum opinionem pollet, de hoc copiosissimè verba facere, intrepide aggrediatur.

¶ Per Methonymiam.

Nihil, Mutius oratorum facile princeps, æmulatus, his de rebus [illegible] dicere trepidabit.

pec

¶ Per Liptothem.

Mutius in forensibus causis non hominum cuiquam inferior, ea accurata dicendi exercitatione euerti uehemēter audet.

¶ Per Allegoriam.

Ea est Mutii dicendi venus, ut id orationis grauitate cōtendere non dubitet.

¶ Per Auxesim.

Ita est in bene dicendi grauitate, ea Venere, & orationis libertate Mutius, ut cum voluerit id dicere, cōplures excedere, præferri neminem cernemus.

¶ Per Synonymiam.

Mutius vir est, ita in dicendi facultatem peritus, ut de is rebus copiosissimè disputare non dubitet.

Ita Mutius Rhetoricorum studio operam nauauit, ut id in medium referre fortius audeat.

ELOCVTIO PER OMNES CASVS, ET Numeros.

¶ Per Nominatiuum.

Mutius in arte Rhetorices eruditissimus id afferre non ueretur.

¶ per Genitiuum.

Mutii singularis in dicendi facultate, sententia, ab eius dictis non dissensit.

¶ per Datiuum.

Mutio omnibusque artis Rhetoricæ facultatis, id dicere mullum dubium extat.

¶ per Accusatiuum.

Mutium in Rhetoricis institutionibus apprimè eruditum id asserere non vereri videmus.

¶ per Vocatiuum.

O Muti in arte Rhetorica peritissime nihil de hoc disputare vereris.

¶ per Ablatiuum.

A Mutio in dicendi exercitationem doctissimo, id dici non dubitatur.

PER

DE CONFICIENDIS
PER FIGVRAS.

¶ Per Hypotiposim.

Vir est Mutius ita eloquentissimus, ut id omnibus confirmare non pertimescat.

¶ per Aposiopesim.

Quid [illegible] vir [illegible] quippiã audeat?

¶ Per Emphesim.

Mutium, [illegible] hoc asserere, & eloquentia comprobare sua, [illegible] Mutius audeat.

¶ Per Brachilogiam.

Quid non dicere, non disserere, non contendere Mutius vir eloquentissimus audeat?

¶ Per Hyperbolem.

[illegible] eloquentiæ in Mutio, & longè, quam hominũ esset opinio, accuratius id diceret.

¶ Per Anadiplosim.

Eloquentissimus Mutius, eloquentissimus [inquam] Mutius, id coram omnibus comprobare non dubitabit.

¶ per Paronomasiam circa nomina.

Mutius eloquentiæ studio vir studiosus, de hoc eloquentissime disserere non timescat.

¶ per paromœon circa uerba.

Mutius non mutus ore, atque adeo uir facundissimus id coram omnibus [illegible] non formidat.

¶ per Epyphoram.

Mutius in bene dicendi facultate insignis. Mutius rhetor egregius. Mutius orator accuratissimus, de hoc palam [illegible]

¶ per Ana[illegible], idest per Geminationem.

Mutius Mutius [illegible] rhetor egregius, id omnibus [illegible] confirmare non timeat.

Has [illegible] congressi, licet longe plures [illegible] posse [illegible].

¶ Declaratio [illegible] uerborum eloc[illegible], & figurarum quibus epistolæ exornantur.

Quoniam uniuersæ & singulæ epistolę constant triquis, scilicet rebus, verbis, & arte, Declarabimus hęc tria, & quæ

& quæ ad hęc spectare uidebuntur.

Res acho[illegible] complectitur, ut in Iocosa Epistola Res est Iocus, Prouerbium, Facetiæ, Sales [illegible] huiusmodi sic in Eucharistica, res est Munus, Beneficium Officium, Meritum, & sic de singulis epistolis.

Verba phrasin habent, hec constant ex elocutionis simplices, coniuncta, translata, consequentias, desinentes, adiuncta, gradus, epitheta, compositionem, sunt [illegible]

Elocutio simplex est quum uerba propria acceptantur significatione, ut te amo, literis studeo.

Coniuncta, cum duę plures ue dictiones elocutionem faciunt, ut te uehementer amo, totum me literis studeo.

Translata quum metaphorice loquimur, ut te in oculis fero, literis accendor [illegible].

Consequentia est, quum idem uerbum bis & amplius in eadem Periodo sequitur, ut te amo, et quoniam a te amari sentio, cuius amore ductus [illegible] semper amandi [illegible] non [illegible] noscere cognosco autem.

Desinens est, quum penultima, & ultima uerba plurium dictionum eodem modo terminantur, ut habendi, referendi, [illegible] perspexit, item appellare recusare.

Gradus est quum plura sequuntur uerba, quorum alterum [illegible] habet [illegible] ut laudem, & honore [illegible], Compa[illegible] item remunerando cumulando [illegible], item te amo, colo, & obseruo.

Adiunctum, quum [illegible] uerbis adiunguntur, ut uehementer desidero, [illegible] [illegible] [illegible] tulerim.

Epitheta sunt quæ adiectiua cong[illegible] solo [illegible] ad [illegible] ut [illegible] incredibilis [illegible] quorum [illegible] epitheta.

Au[illegible] quum epitheta [illegible], ut Cic lib [illegible] tueris postea noros inferius.

Hostes, inferius amicos [illegible] tibi maiores, postea me non multo

multo minorem, hæc sunt antiteta.

Paronomasia, uel Agnominatio ut consulem Factum, deinde ea lætitia Affectum, item in Labore meo, uel in honore perspexit: ubi factum Affectũ labore Honore fit paronomasia, uulgo bischizzo

Ars est, qua mouemur in singulis epistolis qua ratione circa res & uerba progrediemur ut in notãdis patebit.

SVB DEMONSTRATIVO

GENERE EPISTOLAE.

EVCHARISTICA.

Hieronymus Capharus, Iacobo Bariano Sacillensi, Vtriusque iuris peritissimo S. D.

VID tibi gratias agam Bariane, cum hactenus habendi [illegible] fecerim, uehementer enim doleo, referendi mihi facultatem omnium ademptam esse, sed ne me ingratum, [illegible] nunc non deesse putes, neque unquam de[illegible]. [illegible] enim tuorum [illegible] magnitudini quid respondeam preter [illegible] his in locis, nisi forte, ut tu humanissime [illegible], ita semper ut ipse [illegible] retulerim, cum [illegible] tuos in his humanitatis studiis infor[illegible] quod equidem exiguum, & inane [illegible] in me [illegible] ex [illegible]. Gratiam tamen habeo, & dum uiuam ita habebo, ut intelligas apud uirum gratissimum te [illegible] collocasse, quippe qui non uerbis respondere de [illegible] meritis [illegible] auet, sed etiam re ipsa remunerando, [illegible] aliquando illustrare [illegible] ut non illud [illegible] putes [illegible] bene collocatum existimes. Equidem [illegible] de [illegible] clarissimi dignitate, si de liberorum [illegible] salute actum esset, non a morbis eorum uitae, quam tibi [illegible] consuluisses, cum febre laborarem Sacilli oppidi amoenissimi, & citra

hominum

hominum omnium onem opulétissimi: ubi cum annum immoratus essem, tam humane, tamque officiose acceptus sum omnibus illis, quibus, ut eorum maiorē erga me gratiā comitatē, studia, & humanitatem fateri licet, quā ipse unquā, vel tacitus aliquā, vel efflagitasse prorsus merita potuisse ei deberentur. Sed de te illud silentio non præteribo, ut cum tuæ mihi, pluresque meis aliunde fores potuissent, his, & tot muneribus donares, ut neque plura, neque maiora ē omnā experiri me habuisse. Quid plura, ita profecto humanitate tua me tibi deuinxisti, ut cū perpetuo tibi debeam, ut perpetuo quoque de te ubique gentium prædicem, necesse est, si is esse uoluero, quem erga te me esse plane decet. Vale, & me, ut soles, ama. Venetiis.

¶ In Eucharistica epistola consideranda.

Eucharistica epistola est ea, qua scribendo absenti cuipiam pro munere, beneficio, uel pro quauis re gratias agimus.

Dicitur ab ago gratias, agis, egi, per ringratiare.

Res huiusmodi Epistolarum sunt munera, beneficia, studia, officia, & huiusmodi.

Verba sunt quam plurima coniuncta, ut tu humanissime iubes, ipse cumulatissimè retulerim, nil amabilius uita: & tandem tua me tibi deuinxisti.

Ars circa res, ut exordiamur a gratiarū actione, uel ab officio, quo tenemur in eum, ad quem scribimus.

Deinde quibus priuatim beneficiis affecti simus, omnino referamus.

Postremo in epistolæ conclusione nos fore memores polliceamur.

Ars circa uerba, & elocutiones.

Exornant huiusmodi epistolas, gradus, qui est, ubi plura sequuntur uerba, quorum alterum altero maiorē uiā habet, ut in epistola, sed animum gratum, consiliūque item remunerando, cumulandoque item dignitate, & salute.

Consequentia, quæ est ubi eadem elocutio in periodo

sequa

sequatur, ut deesse puter, deinde neque unquam defu turam.

Item tamen habeo, & dum uiuam habebo.

Adiuncta, ubi aduerbia uerbis adiunguntur ut uehementer doleo, humanissime [illegible]: cumulatissimè retulerim.

Epitheta sunt ubi adiectiua substantiuis cōgruunt, ut singularis humanitas, incredibilis uirtus, innumerabilia beneficia, huiusmodi.

GRATVLATORIA.

Hieronymus Capharus, Petro, & Martio Argēteis fratribus, Vtriusque iuris peritissimis. S. P. D.

BOnoniam Celeberrimum ingeniorum [illegible] Gymnasium uos contulisse, quod [illegible] exoptatis, maiorem in modum gaudeo, idq; cū propter uestri clarissimi [illegible] quid maxime expectare, tū uero gloria, & honore uestro, quibus (absit adulatio) dignissimos semper [illegible] esse existimaui [illegible] beneuolentia [illegible] & parentes, & totam [illegible] cum [illegible] & [illegible] Quare uos hortor, [illegible] praeclare [illegible] laudem, ut [illegible] amantissimum [illegible] maxima [illegible] gloriam, & [illegible] Vale. Romae.

¶ In Gratulatoria Ep. tota perpendenda.

Gratulatoria [illegible] est ea, [illegible] alicui gratulamur de rebus [illegible], atque prosperis.

Dicta est a gr[illegible] per alleg[illegible] com alcuno

Res sunt bona corporis, ut ualetudo.

Fortunę, ut dignitas & opes.

Animi, ut probitas, uita, integritas, humanitas, doctrina, & artium studia ingenuarum.

Verba in hoc genere epistolarum sunt potissimum simplicia, quam plurima coniuncta, & aliqua translata.

Huiusmodi epistolę exornantur multis superlatiuis, adiunctis, paronomasijs, & gradibus, ut patet in illis.

Harum periodorum, diuersi atque uarij sunt fines.

¶ Ars circa res.

Sicut de re prospera, lęta, atque iucunda gratulabimur ab exordiolo initium capiemus, ad captandam beneuolentiam in absentem amicum.

Deinde uero referemus, qua uoluptate fuerimus affecti de absentis fortuna, amplificando, & ostendendo id ab illius uirtute, ad quam confugimus, profectum.

Postremo, concludemus a memoria, quę huius rei auctoris seruabitur ut Cic. li. 2. Fam. primum ut tibi debeo.

Si uero de prospera ualetudine cuipiam gratulabimur, exordiemur à [illegible], ut a Medico. A Balneis, a Cœli temperie, & huiusmodi idque factum deorum fato dicemus.

Concludemus postremo id tribuendum illius meritis, ad quę [illegible], ut Cic. lib. 9. Fam. Gratulor Baijs.

Sicut de honore, & dignitate gratulamur exordiemur ab eo, quod [illegible] ornatus, & plurimum gratulando ut Cic. li. 5. Fam. Marcellinum [illegible] consulem

Deinde subinferre quibus rationibus ducti, gratulamur, quod plurimis, uel ab eo, uel a suis affecti sumus beneficijs, ut Cicero in eadem epist. Cuius erga me &c.

Postea rogabimus ut nomine nostro suis domesticis, necessarijs gratuletur, ut quare gratum mihi feceris &c.

Erit conclusio, ut in nos amando, perseueret, ut a te id quod, &c.

LAV

LAVDATORIA.

¶ [illegible] Cypharo [illegible] S. D.

[illegible] VAM te bonis omnibus abstere maximè uideā [illegible] tu, ita [illegible] aut corporis, an animi bona magis adm[illegible] plane fugit. [illegible] dignitas honestat, fortunæ tollit nō [illegible], corporis firmitudo conseruat, sed animi te [illegible] integritas beatorum propemodum reddit. [illegible] a pueris ita fuerīs [illegible] institutus, [illegible] imbutus, quibus mirū in modum cu[illegible] possum nō [illegible] tuum studiū atq, adeo istam pietatem [illegible] non quod, uel ob hoc ipsum a me laudis aliq[illegible] aucuperis, uel (quod absit) abs te [illegible] uenariq[illegible] sed quoniam [illegible] uirtuti tuę laudum præmia detraho si lentio [illegible] ingenium fidem, [illegible] præter cæteros sane polles preterire [illegible] propterea [illegible] de te pauca, & ad te scripsisse uolui, ut intelliges, quanti non modo apud me sis, sed etiam apud eos ipsos, qui te uel ex facie non norunt. Tu itaque me sic ames, ut a me te uehementer amari non ignores. Vale. Venetus.

¶ In Laudatoria Epistola quęrenda.

Laudatoria epistola est ea, quam ad absentem scribimus illius uel fortunę, uel corporis, uel animi bona laudando.

Dicta est, a laudo as, aut, per ludare.

Res est in officiis, inque bonis, & rebus præclaris.

Verbis utimur hisce simplicibus, quam plurimis coniu-ctis, atque translatis.

Vna cum figuris demonstratiui generis.

Ars erit, ut uirtutum ordinem sequamur, ut iustitiam laudātio, uel iustam uirum commendando, quę ad iustitiam pertinebunt prosequemur, & quę iuste sint acta

& ite de rebus quas eligendo, quæ aliis congruunt, rebus, personis, ætati, & huiusmodi.

IOCOSA.

¶ Maximus Braue [illegible] Philippo Venuto S.D.

Q [illegible] mihi [illegible], quid a totam os afferre uideris Philippe, qui [illegible] quidem [illegible] similes [illegible], & [illegible], sic unus est [illegible] manu [illegible] rumore, [illegible], pri [illegible] Hebræi & Græce & Latine scire præter omnes [illegible] doctores [illegible], quod est [illegible] esse uideor, [illegible] illud Aristarchi [illegible] superasse. Habes [illegible] itaque [illegible] miramus, scilicet nobis [illegible] uolum magis [illegible] experteremus Dii boni, [illegible] ma[illegible] portentum [illegible] moribus est a cæteris omnibus [illegible] bellue per[illegible] quod [illegible] mateur, a quo [illegible] meatur, nihil omnino [illegible]. Quæ plura [illegible] est, ut [illegible] plane conteres. Quin [illegible] quæ dico, non [illegible], te rogo, ut [illegible] tuas, [illegible] ingenuæ [illegible] uehementer [illegible], in lucem proferas, [illegible], & ingenio, & eruditione cuique pateat, [illegible] Vale, & [illegible] ut semper [illegible], Venetiis xii Calend. Nouembr. MDLVIII.

¶ In iocosa epistola notanda.

IOCOSA [illegible] est ea quæ ad aliquem ioco scribitur. Res huiusmodi epistolarum erunt prouerbia, facetiæ, sales, ioci, dicteria, & huiusmodi.

Verbis constatur plurimis, Simplicibus Diminutiuis, Ambiguis, ut Cic. Fam. 7. in Equo Troiano.

Aes erit, ut loci sales, & huiusmodi personarum, locus & temporum qualitati respondeant, ne quid dedeceat. Vt si iuris aperto scribatur, quod est legum, iurisque se feratur: ut Cic. ad Treb. in eque Tro. ano.

NARRATORIA.

¶ Hieronymus Bernardino Amassareo. S. P. D.

Vam breui proficere, quam ve facile addiscere tibi liceat, quod ardenter aues Amassarere, pauca nimium accedunt: sed illud vnum est certissimum si studium assiduae cum Doctoris industria tibi plane adiunxeris, præsertim, si in eo princeps animus extiterit, quo sine opus inane redditur. Tantum sumas moneo, quantum sit opus, nec desit, qui fideliter doceat, ipseque discere non ignores, ita ut facilis usus doct[...] confirmet, mediocris opera tribuatur, memoria, studiumq; semper adsiat. Quid multa? hæc una est disc[...] ratio, quam si complexus fueris, & uirtutum apicem subibis, & a uitiorum tramite deflectes, sed quoniam id absq; labore, atque cura uix nobis constare possimus [...] non est consentaneum ullam honestam, rem aut non suscipere, aut susceptam deponere, ne [...] quod si curas fugimus, uirtus fugienda est [...] labore, uel cura necesse est res [...] aperiuntur, atque oderit. Tu itaque Bern[...] has meas præceptiones animo cõplectare, ac te[...] in animi tui latebris recondas, ut [...] non pœniteat, & id tibi præcep[...] Vale. Venetijs.

¶ In Naratoria Epistola Notanda.

NARRATORIA Epist. iisdem rerum, ac uerborũ rationibus conficitur, quibus Nũciatoria, nisi quod Narratoria diuturnas res agit, Nunciatoria uero partius.

NVN-

NVNCIATORIA.

Hieronymus Bartholomæo Merchiori. S. P. D.

IRIFICE lætatus sum Batholomeę, cum acceperim te propemodum belle ualere, & ita ualere, ut iam tuum ad nos aduentum maturare studeas: sed nolim te uiæ committas, nisi plane ualeas, [illegible] nisi te mature uidero, si te plane confirmatum uideor, ego uero rerum mearum ita cautus executor, ut nisi me Romam quam primum recepero, perfectum [illegible] eas, illis actum putem. Sed qua ratione conficere possim, non inuenio cum pręsertim celeberrimam hic Venetiis Academiam constituerim quam nunc tam celebrem [illegible] & sæpe, & malem [illegible], ne [illegible] Sed de reliquo ubi primum ad nos bene firmus ueneris, quid decernendum sit, una communicabimus. Tu interim omnia [illegible], corpori seruis? quantum diligentię in ualetudinem tuam contuleris, tanti me [illegible] a te iudicabo. Si me amas, omne tuum studium ad conualescendum adhibeas, neque te [illegible] iter pares, nisi bene confirmatum te uideris. Ita [illegible] ualetudini obsequi malis, quàm [illegible], non [illegible], qui me negotia curent, donec te nobis [illegible] receperis. Vale. Venetiis.

¶ In Nunciatoria Epistola notanda.

NVNCIATORIA Epistola est ea, qua nunciamus absenti, [illegible], quod aut nostra, aut illius ad quē scribimus, scire interesset.

Res, [illegible] huiusmodi Epistolarum sunt euentus accidentia, casus, &c.

Verba sint [illegible] simplicia, multa coniuncta quā plurima Trāslata, ut ī epistola Mirabiliter mi Brute. li. 11

Clausulæ, & Periodi sint breues: inserantur etiā interrogationes, occupationes, & figurę generis demōstratiui

Res, de quibus aliquis fit per nos certior, seu ad nos spectant, seu ad quem scribitur, seu ad alios, Nunciant

euentus rerum ... ut ... acciderunt, & quo ... rerum ordine ... nel a minus recentibus, ... ordine, uel ... magistratus, & ... qui ad eum pertinent, ad quem ... in medio, quæ ad alios. Post ... quæ ad ...

CRIMINATORIA

¶ Hieronymus Capiðarus, Ioanni Elio S. D.

QVid ego nouè criminer, atque adeo non ... uitam tuam ... importunitatem ... Ioannes, cum ... libidem, qua te undique ... audio, ... dereuerts, tantumque ... alieni con... ut Planus modo huc, modo uero ... imponendo uteretes. Proh dolor quid tua ... ratio ... quoniam ad Gymnasium te ... receptus ... Impostor, ut aleor, ut ... ut Mimus, ut ... Ganeo, cætera tua scelera, ... quæ flagitia tacitus prætereo, ... ostendatur, ... partes esse ..., ut ... ingenii tui lumen aliquod eluceret, ... cum male audias de inceps ... aliqua bene audias. Quod ... consequeris, si te ... omnino ... quibus & te, ... & tui ... quemque ... deditcasti. Vale

NOTANDA.

HVIVSMODI Epistola Criminatoria est ... contra ... & ... contrariis materiam ... detestando.

Habet uerba, & ornamenta orationis, eadem quæ laudatoriam

SVB DELIBERATIVO GENERE EPISTOLAE.

COMMENDATORIA.

¶ [illegible] Philippo Venutio.
S. P. D.

BERNARDINO uno omnium fami- [illegible] tuas, [illegible] dignitatem, maxime [illegible] studio, viro mei cu- [illegible] commendare, sunt enim ut cun- [illegible] patet, [illegible] in me [illegible] merita. Is cum non [illegible] quam [illegible] libe- [illegible] nomine [illegible], ad Vrbem Romanam me sua [illegible], & quoniam nec Vr- [illegible], te [illegible], & auctorem a me [illegible] contendit, cum [illegible] petitionem cum [illegible] patem, te etiam atque etiam rogo, ut [illegible] praestes. Non enim ve- [illegible] te Duce [illegible] gene- [illegible] gratia, at- [illegible] nihil [illegible] Bernardinum homine [illegible] & [illegible] quod pe [illegible] rogo Vale. Venetiis [illegible] M D L X I X.

¶ In commendatoria Epistola requirenda.

COMMENDATORIA Epistola est ea, qua scri- [illegible], vel aliquid [illegible] commendamus. Dicitur a Commendo, as, per [illegible]

RES [illegible] suffragationes, auxilia, & [illegible], custo-

 dias

dias cędes, honores, magistratus & huiusmodi.

Verba sunt posita non simpliciter.

ARS erit ut adverbiis [illegible] cum verbis adiunctis vel nominibus [illegible] frequenter utamur.

O[illegible] [illegible] Item [illegible] [illegible] actus, [illegible]

CONSEQVENTIA [illegible] ut Per[illegible], Pert[illegible], Perspacio, Per[illegible], composita à PER.

ARS circa res, siquid iniuste, vel turpiditas commendatur, [illegible] utamur

Sin iustum commendatur, & honestum, tunc.

PRIMO [illegible] coniunctus cum commendato, quantum [illegible].

SECVNDO exponitur q[illegible] commendatus auet.

TERTIO [illegible] illud facile praestare possit, cui commendatur amicus.

QVARTO aperitur quod summo studio petitur

QVINTO concluditur, [illegible] commendatis, quam commendatus, vel horum alterum, siquid petit, illud [illegible]etur.

MONITORIA.

Hieronymus Capharus Antonio Contareno S. D.

[illegible] primum literas tuas legi, quam pass[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] Ve[illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] buimus, voluptatem. Non enim diffidimus te [illegible] facile

assecu-

assecuturum quicquid in literarũ genere uolueris, etenim uelle deberes nam quantum in his proficeres, nõ elaborasse pœnitebit. Hæc.n. studia & domi, & foris semper ad sunt, assidue prosunt, nusquã obsunt, onera non efferunt Sed præcipuum cuique honorem allatura prudentissimus quisq; maxime sperat Ne itaque id a me moneri grauiter, me leste q; feras, sed, æqui boneq; consulas, & eo in me sis animo, quo in te me esse sperare posses, Vale. Venetiis.

¶ In Monitoria Epistola perscrutanda.

MONITORIA Epist est ea qua ad quẽpiã scribẽdo, illud monemus, qd̃ ei sit fut uũ dedecori, uel incõmodo

Dicitur a moneo es, per auuertire, accorgere, recordare, & ammonire.

Differt a Reprehensoria quod monitoria amice arguit, & sine odio, & ita.

Reprehẽsoria uero ira, odio, & querelis corripit absentẽ

Res, sunt detestanda, turpia, opprobria, damna, exitiola. & huiusmodi.

Verba, seu elocutiones sunt potissimum simplices non nullæ coniunctæ, per paucæ vero translatæ.

Exornant huiusmodi epistolas.

Consequẽtia ut Scripsi, quod ad te scribebum erat, & licet tu scripseris, non tamen scripsisti quod opus erat

Desinentia, id perspexi, quod ab aliis intellexi.

Adiuncta, ut qua fortiter te gesseris, multorum literis latissime perspexi.

Periodorum, clausulæ sunt potissimum breues.

ARS est, ut exordiamur a reipsa simulando nos quodã modo nescire ea, de quibus monemus absentẽ, ut Monitus delictum se correcturum confidat.

Postea innuere nos monẽdi officium pretermittere noluisse, de in uero rationibus monebimus, quas magis nouerimus aptas ad eum auocandum a re turpiter cæpta, & id omne comiter, & amice.

Postremo leni & amica exhortatione epistolam, perficiamus ut Cic. lib. 4. Fam. Accepi per breueis tuas litteras

CONSOLATORIA.

¶ Philippus Venutius Camillo Gualtero Romano, S. P. D.

CVM Primum de obitu Patris tui, uiri clarissimi, tristis allatus est nuncius Camille eo sũ dolore affectus, eaq; tristitia, ut [illegible] quisq; [illegible] casus [illegible], eũ eo nomine, ea expectatione, ea auctoritate atque [illegible] tantum ipsius uirtutes perspe[illegible] [illegible] ut te ante [illegible] insignitas [illegible] [illegible] gratet, præclarus secũ [illegible] Sed quoniam sic Deo Op Max. placitum est, ut [illegible] id uide, re non liceret, [illegible] instituto, ita plurimum [illegible] uirtute [illegible] [illegible] bus honestatus, ut [illegible] complures [illegible] habeas [illegible] Q[illegible] uero de altus obitu tam est [illegible] quã [illegible] tur, qui uitam [illegible] ab [illegible] hi, cum liberi Ha enim le [illegible] ut [illegible] obitum, & [illegible] quam animæ [illegible] atque animum [illegible] & nihil sub Sole [illegible] Vale. Venetiis.

¶ In Consolatoria [illegible] obseruanda.

CONSOLATORIA [illegible] ea, [illegible] mes [illegible] consolatione [illegible]

D[illegible] [illegible] [illegible]

RES, seu Materia, aut Mors, [illegible], exilium, dedecus, & huiusmodi.

VERBA [illegible] simplicia, [illegible], & [illegible]

Sint etiam Aliqua, Complexiua, Gradu, [illegible] ANTITETA.

PERIODI sint longæ, cum materia sit grauis.

Sint

Sint [illegible], sint perpauca verba dactylica quamplurima spondaica.

A[illegible], ut [illegible], grauibus sententiis. Comparationibus, & Exemplis, Exclamationibusque ornentur.

¶ Circa Mortem.

Exordiamur, quod nos etiam consolatione indigemus ob amici obitum.

Secundo a communi lege Naturae.

Tertio a temporum [illegible].

Quarto [illegible] mortuus est, qua priuatum [illegible] solamur amicum.

Quinto [illegible] Epistolam ad animi aequitatem [illegible], ut Cicero [illegible] ex omnibus

¶ Circa Exilium.

Si exulem solabimur.

Primo [illegible] illius exilio [illegible]

Secundo, [illegible] exhortatione ad [illegible]

Tertio, [illegible]

Quarto, [illegible] habet in Patria [illegible], atque honestissimos propinquos.

Quinto, [illegible] studium operamque promittendo in amico iuuando. Vt Cicero [illegible] egomet.

¶ Circa Dedecus.

A Molestia, quam accipimus ob illius Dedecus, A Dedecoris [illegible], A locorum, temporum, ac personae qualitate, exhortando eum, ad [illegible], vt equo animo haec omnia ferat.

¶ Circa Damnum.

A [illegible], ab eorum exemplis, [illegible] casibus affectis [illegible] facultate his [illegible] recuperandi, vel cum acceptione fortunarum [illegible].

SVA

SVASORIA

¶ Hieronymus Fausto Valentino. S. D.

Mirificatur in me parentus, si quę auunculi tui viri clarissimi, & utriusque iuris peritissimi fides, atque merita tot, & tanta non extitissent, nō utiq, suadere ausus esse, ut omnibus voluptatibus, cæterisq; ludicris rebus ... me studio legum adiiceres, ut is esse plane quas ... tui expectatio iam facit, quā quidē una ... si ab his artibus, quarum gloriam ... non ludo, non alea, non spectaculis, ... non lenociniis, & non voluptatibus deflexeris: sed ... acte ... illud spectabis, unde ... laus, honos, decusque mortalibus emanat: Istæ enim quibus maxime delectaris, fluxa sunt, atque caduca. Tu itaque si huc statueris, ut ad legum facilius cognitionem, atque scientiam peruenias, omnia, quę sint his ober, abs te abiicere, & id & maiora, vel in ... facillius adsequeris. Quod ita fore confido, si meis amantissimis monitis, fideliterque consiliis parueris.

Vale, Venetiis.

¶ In Suasoria Epistola Cernenda.

SVASORIA Epistola est ea, qua ad aliquid agendum, dicendum, diligendumque suademus absentem.

RES, seu Materia huiusmodi epistolarum est.

Legitimum,

Gratum,

Facile,

Honestum,

Necessarium,

Iustum,

Possibile.

In hoc potissimum versatur Suasio, ut omnino laudetur quod persuadetur, & uideatur, quod ipse sibi amicus ad quem scribitur, agere, dicere, uel deligere studet, uel suspicaturi.

Verbis

Verbis utimur cunctis propemodum simplicibus.

Ornantur huiusmodi epistolæ a Nominationibus, Consequentis, Definitionibus, Gradibus, & aliquibus figuris Deliberatiui generis.

Variantur [illegible] Infinitiua in penultimis & ultimis syllabis, ut VNVM in are, ut iuuare, alterum in ere, ut Docere, aliud in ire, ut hau[illegible], & huiusmodi, sic etiã personæ primæ, secundæ, & tertiæ verborum in utroque numero varientur.

A R[illegible] hæc [illegible] uersatur Suasio, ut Omnino [illegible] quod persuadere [illegible], [illegible] quod agere, docere, uel [illegible] [illegible].

Texuntur huiusmodi epistolæ [illegible] exordio, pro ut res & materia exigere uidebuntur.

Notandũ in huiusmodi Suasoriis, ut Oratio semper crescat, ut minoribus ad maiora progrediamur, ut Cicero lib. 8 Fam. Exanimatus sum tuis, &c.

DISSVASORIA.

¶ Hieronymus Capharus Ioanni Philippo Zanchio. S. D.

GRATA est omnibus, & iucunda satis Venetia [illegible] ad[illegible] tum hosp[illegible], [illegible] Asylum seruat, ac [illegible]tur. Qu[illegible] sedem Veneris [illegible] longe [illegible] erras. Si me audieris, ut soles, ad hanc V[illegible], ut ad uirtutum omnium studium, atque adeo [illegible]que generis di[illegible] emporium [illegible] nobis, & aliis [illegible], istisq uenation[illegible] [illegible] artium ingen[illegible] omne [illegible] amatrices [illegible] generis [illegible], his ad te fort[illegible] [illegible] & si quid altius exsuscitari potest, hinc tibi [illegible] est me [illegible]. quo [illegible] omnis generis h[illegible] [illegible], & cum nihil in ea natura ferat, nihil tamen de esse [illegible] de

mus

mus Quare si eius honorificus, si uir eruditus, si nobis o...ciosus esse [illegible], huc te quam [illegible] conferas, unde facillime paratum euolare liceat, tanquam ... omnium bonarum artium ... [illegible] Gymnasium. Non ... [illegible] ... dinei, opulent[illegible] ... plane quet[illegible] ... res in se fructus [illegible]. Non his Academiam celeberrima [illegible], in qua quantum ... tur, ... iudicent, ... ducuntur, ... errore ... multitudini sane pedunt. Vale.

¶ In dissuatoria Epistola animaduertenda.

Dissuasoria Epistola est ea, qu[illegible] ... quem ne faciat, dicat, & [illegible].

Dictum a Dissuadeo ... dissuadere.

RES sunt illegitimum, ingratum, ... inhonestum, iniustum, non ... impossibile, & ...

Eadem est textura uerborum, rerum, & ... dissuatoriæ ... epistolis, ut ... lib. 7 Fam ... Velia

¶ De Hortatoria & Dehortatoria ... Epistolis ...

Eadem est ratio componendi Epistolas ... & dehortatorias quæ est ... quod suatoriæ & dissuatoriæ ... pertinentes ad ... & ad Rempub. Hortationes, & Dehortationes, spectantia ad res priuatas.

INVECTIVA.

¶ H... Petro Paulo S. D.

D[illegible] ... de Zoilo, deque ... plane ... per se ip... ... ac ... petere incipit ... & ... ut terrestris oraculi numen prædicabat, nunc ... ut ... omnium

omnino sentit, uereq; intelligit Itaque non modo eruditissimo[rum] hominum uoce, sed ipso periculo propterea si quos tu uos eruditos, atque p[...]s obloquuntur, a[...] fecy obiatra, ut id facile patiare rogo. Is enim mos est uulgarium hominum, ut cum re ipsa, uel al[...] quia uirtutis significatio, eruditissimis te uiris conferre nequeant, in eorum detractione dilabuntur, ut se aliquid scire facte[...] sed id satis de Ferario dictum. Tu uero pater Paule contra huiusmodi fratris, quam [...] Ita tum [...] de quo, Becemus iam factum, legeris, meque, si mereor, ut soles, ama.

¶ In Epistola Inuectiua disquirenda.

INVECTIVA Epistola est ea, qua in absentem quempiam inuehimur scribendo

RES sunt ostensiones, iu[...], conuitia, nunc suspitiones, detractiones, infamia, & huiusmodi: Circa fortunas, honores, salutem, &c

VERBIS utimur fere cunctis simplicibus.

Utimur his figuris, aposiopesi, quę reticentia latine dicitur, quę non modo est in sententiis ut Virgi. quos ego, sed praestat &c. sed etiam in oratione non penitus perfecta ut male te [...] loqui tecum, quam dicta nostra cognoscere.

Exclamatione, ut [...] quidem fuitem, molestus nobis non esset.

ORE M[...]

Interrogatione [...] dico id [...] & [...] eam est contra uirum &c.

S[...] & [...] inter se, & [...] ut [...]

VERBA [...] indignationem, iram, [...] atque indignationem, ut in epistola [...] Sicari, parricide, furiosus, uim.

ARS Circa res, ut ab ira exordiemur, semper que sint ab ira, augeamus, & quantum [...] dignitatibus, atque saluti insidiari [...]

Postremo hunc epistole propemodum imperfecte taceamus.

¶ Ars in uerbis, & in rebus,

In Verbis vtimur his figuris.
Aposiopesi.
Exclamatione.
Interrogatione.

¶ Verba,

Vtimur in his uerbis significantibus Iram, [illegible] tem, Indignitatem Stomachum, Crudelitatem, & huiusmodi, vt in Superiori liquet epistola.

¶ Ars de rebus.

Primo: exordimur a Re generali, quę aduersariorum persecutionem indicet, in qua semper magis pe[illegible]imus.
Secundo tágere quod [illegible] est ab Aduersarijs.
Tertio: quod nescimus quid [illegible] capie[illegible], & idqttare
Quarto quod aduersarij statuant nos perdere, uel in honore, uel in bonis, nel in salute.
Quinto id comprobare [illegible] perdit
Sexto. perficienda est Ep[illegible] one.

PETITORIA.

Hieronymus Caphatus, Ioanni Dominico Guelfo, utriusque iuris peritissimo. S. D.

N[illegible] plurimum & tuæ, & tuorum hu[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ted [illegible] [illegible] feci, & abs te nihil [illegible] tributum nominas, Idque [illegible] ingeni [illegible] probitate, morum integritate [illegible] [illegible] in te meritis, pro ea abs te petere non dubitaui, quod & tibi facillimum esset factu & mihi cōmodissimum esset, accipere Nō. n. nescis ab eo me amico hactenus delusum, qui cum maximum pecuniæ mihi numerum debeat,

beret, qui me ab urbe abeſſe uidit, urgere ſatus eſt impo-
ſtor, & ita tergiuerſatus, ut quod debet negare nõ erubue
rit. Quare te etiam atque etiam rogo, ut in iudicio ad iu
randum compellas, quod non facturum arbitror, cũ præ-
ſertim teſtes habeam probatiſſimos, ſed id ago, ut illius
fidem in re minima experiar, & quicquid euenerit, me ro
go ſubito moneas, ut reliquis hinc rebus diligentiſſime
conſulam. maioribus ſcio me beneficiis proſequi non
poſſes, quod quia ita futurum ſpero, cum amicorum meo
rũ nemini in me diligendo ceſſiſſe te uiderim, pluribus
te uerbis non immorabor. Vale. Venetiis.

¶ In petitoria Epiſtola perſcrutanda.

PETITORIA Epiſtola eſt ea, qua ſcribendo, ab ab-
ſente aliquid petimus.

Dicta eſt a peto is, per do mandare, & claudere.

Res & materia ſunt neceſſaria, & quibus nos interdum
indigemus.

Verbis utimur potiſſimũ ſimplicibus perpaucis coniun-
ctis, a raro tranſlatis, conſpergentes ipſam epiſtolam
ſuperlatiuis, & conſequentibus, & verbalibus.

ARS erit, ut primo ab honoris acceſſione illius, ad quẽ
ſcribitur, exordiamur, gaudendo quod Prodeſſe potuit.

Secundo petere, quod ſit petendum.

Tertio oſtendere, quod ſi uires noſtras conſideremus, bene
ficia in nos illius uel ſuorum longius referremus

Poſtremo, maiori ſtudio petitionem urgere.

Decet huiuſmodi epiſtolarum ſtatus, ut in aliis quoque
eſſe uarios.

POLLICITATORIA

Ioannes Dominicus Gueltius, Hieronymo
Capharo. S. P. D.

NOn tantum noſtram neceſſitudinem, atque
parentis in te mei beneuolentiã fuiſſe pu-
tes, nã ea tua ſemper comitas, ea eruditio
atque mirifica uirtus extitit, ut nõ ſine gra
uiſſima nimirũ culpa, honori, atque ſaluti
tuę defuiſſemus. Quare omnia mea tibi ſtudia, officiaq;
pol-

[illegible], & [illegible] per s illud sed [illegible] D[illegible], ut [illegible] & de[illegible], Sed [illegible] sol-uendo, [illegible] eris, [illegible]. Tu [illegible] expecta [illegible] ani mo, [illegible] quę uel ipse p[illegible] est te, [illegible], uel [illegible] posse videars. Noui enim te [illegible] modest[illegible] de te merentes [illegible], ut [illegible] in hoc [illegible] deesse [illegible], cum [illegible] & h[illegible], & tactu facilli-mum [illegible] me [illegible]. Romæ.

¶ In Epistola Pollicitatoria consideranda.

POLLICITATORIA Epistola est ea, qua scriben do amicis aliquid pollicemur.

Dicta est a Pollicitor, aris, pollicitus sum, per promette-re & offerire.

R E Suevit fieri circa honestum, utile, & possibile, seu fa-cile, & huiusmodi.

Eadem arte textu & uerborum texuntur epistolæ polli citatoriæ, qua Petitoriæ, quamuis tamen inter se, atque materia distent, licet interdum in hoc etiam con-ueniant.

SVB

SVB IVDICALI GENERE EPISTOLAE.

CONQVESTORIA.

¶ Lucas Arboreus, Hieronymo Caphaeo. S. D.

VBi primum accepi, quam turpiter amicus il-
le tibi imposuerat quid [illegible] tibi cum
[illegible] hunc, modo uero alij in [illegible] fa-
ciendo, [illegible] propemodum ducat, ita
commotus sum, ac si mihi [illegible] ille iniuriam fe-
cisset, sed nihil [illegible], qui [illegible] frontem per fricue-
rat, cum semper esse [illegible] hominum impuden-
tem sane decet [illegible] literas, si caelique
uindicem futurum Deum, [illegible] improbanda
tua est in omneis gratia, atque singularis humanitas,
sed eo magis [illegible], quo [illegible] gratificandum es
ingenio propensior [illegible], multum comi
tas, plurimum uirtus [illegible], quae [illegible] huiusmodi
impostorum, atque [illegible] improbitatem mi
rabiles contemnit [illegible] constantiā
eandem, quam saepe, cum [illegible] expertus es, cogno
sces si qui tibi [illegible], qui mali sunt atque scelesti, id
maiori [illegible] huiusmo-
di [illegible] non
uiolabunt, [illegible] pate-
bunt, sic enim de se bene merentibus [illegible] posse
[illegible]. Tu igitur [illegible] tua [illegible], hos
Zoilos, atque [illegible] homines aspernare. Vale.

¶ In conquestoria epistola perspicienda.

Conquestoria epistola est ea, qua ad absentes scribendo queritur de morte, damno, dedecoreque, uel ad se, uel ad alium spectante.

Dicitur a queror, ris, per lamentari.

Res sunt. Mors.

Damnum.

Dedecus, & huiusmodi.

mortis [illegible] que [illegible] ad mortem eorum, delectum facimus & ad rem nostram [illegible].

In damni, & iacturę, personarum, locorum, temporum ut qualitates [illegible], & ita in dedecoris [illegible].

Verba potissimum sint simplicia, plurima coniuncta, & translatis etiam consperla.

Ars circa res, & uerba.

Sint uerba grauitate [illegible], & simplicium, & coniunctorum sit grauior [illegible], ut molestè [illegible], conqueritur, dicatur potius affligitur.

Gradus ualde [illegible] epistolas exornant.

Si anterioribus [illegible] adiciuntur, fas est, & posterioribus [illegible]: sed si [illegible] opponantur anterioribus [illegible].

Consequentiæ [illegible].

Huiusmodi epistola [illegible] sit, uel [illegible] grauibus, uel [illegible], [illegible] attendatur.

Sed a sententiis [illegible], quando mors, damnum, & dedecus non [illegible] spectat, [illegible] quera mur [illegible].

Verum si de [illegible], & huiusmodi queri mur, [illegible] exor [illegible] incipiemus, ut C. c. Doloode lxx.ix. Vel meo [illegible].

ACCVSATORIA

Hieronymus Caphatus, Mauo. S. P. D.

VID me [illegible] pedagogum appellas [illegible] quid inscitia me [illegible] non [illegible] corruptorem; [illegible] ante a [illegible] & aliæ quoque [illegible] extimabam, [illegible] petulantiam, procacita [illegible] & ut [illegible], & maledi

tua,

tua, ut uirulenta odisse cœpi. Tutum est enim ita detractioni [illegible] perniciosissimum quem [illegible] uitam [illegible] nectari, ut inde tua demum infantia cuiq; [illegible] pateat, & [illegible] insatissimum (cum uere is esse in omnibus pe. spicaris) nunquam do conticet, sed quod, ne tui [illegible] esse uiderer, per annos mores [illegible], atque [illegible] ingenium accusando, te moneo, ut [illegible] melius [illegible], atque [illegible] tam turpites uiuendi rationem corrigas, ne [illegible] quam mereris, & cum humanas litteras [illegible], [illegible] humanus, esse censeatis. Vale [illegible] Veteris.

¶ In accusatoria epistola scribenda.

Accusatoria [illegible] ea, [illegible] scribendo amico, aliqui turpiter dictum factumve ab eo accusamus.

Dicta est a[b] accuso, [illegible] & accusare

Res sunt, offensiones, & delicta, [illegible]

Verbis utatur simplicibus, consuetis, & paucis translatis.

Ars circa res, est animaduertendum, num qui accusatur, sit superior, par, an inferior, nam pro persona [illegible] qualitate, & fortuna, accusandi ratio distribuitur, & uariatur.

Principio [illegible] ab illius, quem accusamus, laudibus ut accusatio [illegible], ut Cic. [illegible], & [illegible] descendatur ad ea accusanda, [illegible] male audire [illegible].

Postremo [illegible] concludat[ur].

Si par accusetur, [illegible] a delicto, postea [illegible], uel [illegible] quæ sunt accusanda leniter accusentur.

Conclusio [illegible] erga accusatum, quod præclarius [illegible] emendatione.

Sin, [illegible] muneris & [illegible] criminentur quæ sunt [illegible] oratione.

Antiteta, [illegible], ut ueteres, [illegible] hostes, amicos, ut in epistola citata.

 Sic

Sic & respondentia, ut tantum quantum. Ego te. Omnibus te uno, mea nostra.

Sic etiam gradus ut nos inter nos, conclusiatura, contur et itaque, & simul epiteta, ut incredibilem uoluptaté, singularem amorem.

Consequentia, quoque ut gessimus gesta.

Adiuncta, ut dubitare in situ.

EXCVSATORIA.

¶ Franciscus Falerius, Hieronymo Capharo. S. D.

Vod iampridem meatum nihil acceperis literarum, non a tui, tuorumque officiorum in me oblivione con[...] imputes, quae tot, tantaque fuere, quorum equidem memoriam, si ex animo meo excidere paterer, [...]tio non carerem. Sed quoniam tantus est negotiorum cumulus tanta, cura, atque sollicitudo meorum, ut, uix interdum [...] mihi liceat, nisi modestiae, atque ingenij tui [...], animique suauitati maxime confiderem, ueniam abs te peterem, siquid est offensionis, quod neque uideo, ut [...]. Tu tamen me [...] erga te esse putes, & [...], & amantissimum quem olim in tuis omnibus [...] expertus es. Deinde, [...], quia [...], me litteras expect[...] [...] [...] [...] quod [...] ad te litteris [...]. Interea incredibili [...] in te beneuolentiae ut mutuo respondeas, te etiam [...] rogo. Vale. Venetijs

¶ In excusatoria epistola inspicienda

Excusatoria epistola est [...], qua scribendo [...] accusamus, [...]

Dicitur ab ex[...]

Res sunt [...], delecta, & huiusmod.

Verba, & orationes [...] sunt eadem, quae & quod sunt in accusatoria.

Ars,

Ars, quum apud superiorem accusatus, se excusat, exordiatur a ueritate, si non errauit in eo, de quo accusatur. Sin errauit, ab humana fragilitate exordiatur, amplificando, quod ad hanc rem faciet.

Si offenderit, referat quid eum ad peccandum adduxerit, atque de lenitate, & misericordia, & religionis, &c.

Si non errauit, memoret, quum accusantem semper fecerit modestia, ita non esse uerum, quod scilicet in huiusmodi delictum lapsus sit.

Postremo, si errarit, petat ueniam delicti.

Si cum pari, uel inferiore agatur offenderit, exordiatur a causa, & quod ad offendendum impulerit. Si non offenderit, non cenceat, uel amore ueritatis utrorum, qui inter amicos esse solent.

Sin offenderit, adducere causas, quibus fuerint ad peccandum impulsus.

Si uero non offenderit, referre beneficia, quibus ipse accusatorem affecerit uel suos, & id moleste, ut uideatur peccasse non potuisse.

Si offendisse, ignorantiam, necessitatem uel casu aliquem confiteri

Si uero non offensum est, accusatorem precari, ne ita cum cæteris agat, ne quid eiusmodi contingat.

Si quis est offensus, ostendere se plurimum accusatoris humanitati confidere, & illa ei condonet.

Si non est offensus, ostendat ueritatem non posse delitescere diu, & id uiditio, prudentia, & eloquentia fiat.

¶ Qua ratione cum inferiore sit agendum.

Primo, uidendum num fuerit offensum, & num iure, an iniuria.

Sin iure, confiteatur se omnino absoluendum, & accusatorem posse ex eo poenas dare: & se omnino futurum ei amicum.

Si iniuria fuerit offensum, ostendat id sibi molestum esse, seque pœnitere, deque, uiciniter, seque offensioni consulturum uel alia ratione propitiaturum, & postremo dicere, id æquo ut animo ferat, cum secus fieri non utique possit.

Si in illa rat one est osfucatum, arguat accusatorem, & dicat cautius deinceps in accusando esse ei procedendū.

REPREHENSORIA.

Hieronymus Caphatus, Hieronymo Venutio Cortonensi. S. D.

Nisi fratris tui eruditissimi, & omni uirtutum genere ornatissimi uetus necessitudo me plane cogeret, Hieronyme, tracum dius his tecum litteris agerem. Sed quoniam generis, atque domus tuę ducenda mihi est ratio: propterea id a me paucis habeto, quod nisi te litteris omnino dederis, & ab istis te ludicris atque humanis illecebris auerteris, meum a te animum alienatum plane cognosces. Quid enim imperito homine turpius? quid infantia foedius? quid inerte, & socordi adolescente uetantibus? Tuum itaque si nomen, si decorum, si familiam, sique genus Venutiorum, quod esse clarissimum non ignoro, labefactare, atque dignitatem tuam uiolare nolueris: ita his te humanitatis studiis addicas, ut neque uoluptas ulla, neque ludus, neque alea, neque ullam denique commodum ab illis te prorsus auocet, abducat, atque retardet. Quod si feceris, & ceteris iniuriae oblitus, plurimum tuo tribuam, & te perinde ac filium complectar. Vale. Venetiis Nono Cal. Nouemb. M. D. L X VIII.

NOTANDA.

Reprehensoria est epistola, qua dicta, factaque praui quempiam reprehendimus.

Materiae huius modi epistolarum sunt uitia, ut in accusatoria, ut sunt.

Ingratus animus,

Superbia, Auaritia,

Perfidia, & huiusmodi.

Verba

¶ Verba.

Vtimur in his uerbis simplicibus, paucis coniunctis & rarò translatis.

¶ Ars in uerbis.

Si in Periodo, ep[illegible] utimur, utendum est etiam [illegible] illius periodi, uel saltem in men[illegible] principalibus.

¶ Consequentia.

Congruit his epistolis maxime consequentia, quia clariorem reddit rationem.

Fugiendum [illegible] illius multitudo.

Maior periodo [illegible] in uerbis.

¶ Res.

Consideretur [illegible], num maior, an par sit.

Maior est [illegible], pater.

Par, ut amicus.

Maiorem [illegible] ostendat imperium, & imperatiue loquatur, in accusatum.

Par [illegible], & leniter exordiatur, cum ea fecit a[illegible] in gratū animum, & sic de cęteris, sed postremum sit maioris momenti, & ponderis.

SVB DIVERSO GENERE EPISTOLAE.

AMATORIA HONESTA.

Ioannes Bragadenus, Hieronymo Venetio. S. D.

Cur te non amem, [illegible] iampridem me unice [illegible] mutuo amo[illegible] non re pondere [illegible] nefas est, ita fas esse du[illegible] animo, [illegible] uoluntate cum eo agere, quippe qui nullum, & beneficiis amici ordinandi, & il

siue opes atque dignitatem amplificandi finem fecisse putatur. præsertim cum huiusmodi beneuolentia non a re humili, atque inani emanasse uideatur, sed a [illegible] tutum præstantia, laudumque meritis, & dignitate [illegible] enim culpa non uacat, qui quem nouit amore complectendum odio persequitur, & cui multum tribuere ob ingenii suauitatem, probatis, atque uitæ integritatis præstantiam tantè debet, cum a te alienare, eique detrahere contendit: Cũ te igitur amo, tibique bene cupio, id rogo ut [illegible] tuis omne tribuas quibus ita splendes, ut humanitati [illegible] hoc [illegible] talitati tuæ præmium detraxisse uideatur, quæ te, itaque non plur [illegible] fecerit. Tu itaque me, ut [illegible] tuis omnibus rebus [illegible] tempe [illegible] concedas. Vale. Venetiis.

AMATORIA TVRPIS.

¶ Philippus Venetus, Cęciliæ Flordeligię Venetæ. S. D.

PLurimus de caussis eximio sum in te amore accensus, tum quia modesta uirgo, & mirifica quadam es ingenii suauitate, tũ uero quoniam uel raram, uel nullam habeo, quam tecum egregia forma conferre possim. Quis [illegible] usquã est, que non te, ut formosissimã atque [illegible] inter formosissimas [illegible] nõ amet, [illegible], & [illegible] Amens essem, si te intuendo, oculos, crines [illegible] totũ ac denique totam metiendo, corporis [illegible] cultũ, speciem, ac te [illegible] colorẽ & obseruarem. Vna enim es [illegible] sine pedibus subsistis, siue incedis [illegible] quem que ita ad te amandum [illegible] te sine te [illegible] non queat, qui te ne pulcherrimam [illegible] gestiat. [illegible] est igitur, & me beatũ reddere tua co[illegible] faciendo, & mortẽ subito afferre tuũ a me amorem subtrahendo? E quidem

si me

si me tot cupi[illegible], hominem me [illegible] Interis renocat [illegible] Partous non utar, cum te non nam [illegible] a me esse uideam, quam liberalissimam me fore cuondam. Vale. Venetiis. Calendis Maii. M. D. LXVIII.

NOTANDA.

AMATORIVM Epistolarum Genus est, quo utimur in amoris nostris erga aliquod declaratione: quod honestum, & turpe esse potest.

REGIA.

Franciscus Rex Gallorum, Philippo Venutio. S. D.

ILLVD incredi[illegible]s tuae erudionis, atque ingenii nomen [illegible] nostram hoc usque de[illegible] in penetrarit Philippe; ut non sine iniuria singularis tuae uirtutis, in famil[illegible]tatis [illegible] contubernium te nostrum non acciperem, est enim non minus Regium uirtute praeditos, & probitatis lumine decoratos comites complecti quam prope diuinum huiusmodi uiros honestare pluribusque muneribus ornare, cum nihil [illegible] possit tam ingens, tamque illustre, quod sibi merito s[illegible] non uendicet, atque suo [illegible] non arroget. Pergite tot literarum monumentis immortales [illegible] ingenii tui [illegible], atque singulari eruditione iuuare ut coepisti, & te non modo inter [illegible] familiares nostros coaptatum intelligas, sed [illegible] non mediocria uirtutibus tuis a me munera accepturum [illegible] Fruere igitur his nostris litteris, his immunitationibus, & priuilegiis, quibus caeteros, uel pernecessarios, nostrosque familiarissimos uti uolumus, [illegible] qui me perinde ac patrono; & principe tui cupidissimo in omnibus arbitrio tuo uti. Vale. Parisiis. 1568.

NO

NOTANDA.

GENVS hoc est, [illegible] Regum [illegible] ludest, quo Rex vel Princeps [illegible] tar, al[illegible] [illegible] [illegible] darus de causis [illegible] [illegible] tur de alicuius fide, familiaritate, edicto, ambitione, & promotione.

MIXTA.

¶ Hieronymus Capharus, Francisco Dulcio. S. D.

V[illegible] R I A, ap[illegible] diuersa esse, quæ illic homo ridiculus, uterque Iotarius alter, de me inepte [illegible], ac temere obloquitur, ex tuis literis intel[illegible]o, sed ea, ut [illegible], atq; ingenium est meum, facil[illegible] patior, gaudeat dum licet homo bellus inani uulgi rumore, famaque eruditionis, quę nulla est, tu æquanimiter [illegible] Deo Opt. acceptum refero, me te ipso [illegible] quod longe [illegible] possum in terris [illegible] prestitisse. De[illegible] tot tuis in me officijs, & immortales [illegible] gratias ago, quod tam acer rimè pro me in eos contendis, qui cũ nihili sint, nullius que doctrinæ, & auctoritatis, cum [illegible], cuius similes esse nollent. Quas a me [illegible] elucubrationes, prope [illegible] in apertum, lucẽque proferendas [illegible] I[illegible] interea phrasibus nostris operam nou[illegible], easque, ita [illegible] manibus contere, ut eas [illegible] non [illegible] degostas [illegible] An[illegible]clo fratre [illegible] ha[illegible] noll[illegible], [illegible] [illegible] his add[illegible]xerit, per paucorũ [illegible] [illegible] acri[illegible], & gloriæ [illegible] facile [illegible] ut [illegible] quid [illegible], de[illegible] ab[illegible], sed maiora [illegible] quam [illegible] credibile est [illegible] fructus, cum summa laude, atque dignitate. Vale. Venetijs.

NOTANDA.

MIXTVM Genus Epistolarum de rebus diuersis agit, quas singulas [illegible] tantum Epistola complectitur. [illegible] [illegible] & arte, prout epistolarum res, & qualitas esflagitabunt.

VOCABVLA QVAEDAM Barbara, & licet nonnulla sint Latina, non tamen Ciceroniana. ex Nizolio selecta.

Questa Tauola posta per ordine di Alfabeto, mostra quelle voci, lequali da molti s'usano, ma quelle che stanno all'in contro con la lettera Ci. che uuol dir Cicerone, si dichiara come Cic. l'usa, alla cui imitatione s'inuitano tutti gli studiosi.

ABOMINARI. Hauer aschifo.	cic. aduersus esse.
Abortiri: sperdere. DI.	cic. Partum abigere.
accentus. l'accento.	cic. Vox, Sonus.
aceruare. Radunare.	cic. coaceruare, uel accumulare.
acescere. farsi aceto.	cic Coacescere.
actu esse. Esser con effetto.	cic Re, uel Reipsa esse.
acuitas acutezza, & sottigliezza.	cic. acumen.
adimplere. impire.	cic. Explere, implere.
adorare. riuerire, e adorare	cic. colere uenerari.
adriaticus, ca, cum d'Adria come del mar Venetiano	cic adrianus, na, num ut mare Adrianum
aduersitas, l'auersità.	cic. Res aduersa, turbipa, grauis.
aduleratus. Falsificato.	cic. Fucatus, falsus, adulterinus.
adunare. Radunare insieme	cic. in unum locum congregare.
æquanim's, uel equanim' Temperato.	cic. Equo animo esse.
æquanimitas il Fauore.	cic. æquus animo uel animæquities

equitas.

Aequalens, Cosa, che vale cic. quod idem ualet, il medesimo.

Affabiliter, Piaceuolmēte.	cic comiter.
affectatio. affettatione.	cic Appetitio, consectatio.
affectatus. affettato.	cic Exquisitus, appetitus.
affirmatiuus. affermatiuo.	cic. aiens.
afflatiuo.. Il fiato.	cic Motus, uaticinatio.
afflatus. Mosso.	cic Mente pmotus, furore diuino incitatus, furens.
agibilis. Industrioso.	cic. Vt acer, Industrius.
alatus. alato.	cic. Volucer, ales, aliger.
albedo. Bianchezza	cic. colos albus, candor.
aliqualiter. Per alcun modo.	cic. Aliquo modo.
aliquantisper. alquanto, per un poco.	cic. Paulisper, parumper,
allocutio. Il parlare.	cic Compellatio.
alternatio Scambiuole, & Scambiamento.	cic. Vicissitudo.
Amatur Fauorito.	cic. Gratiosus, [illegible]
ambages Giramento di parole, o ceremonie.	cic. Circuitio, anfractus, circuitus.
angustare. Far stretto.	cic. In angustum adducere, uel contrahere.
animare. animare, o dar animo;	cic. Dare animum alicui,
ante omnia. auanti ogni altra cosa.	cic. In primis, præcetoris.
anterior piu dauanti.	cic. Superior.
antiquitus anticamente.	cic Bonis temporibus
antrum. Grotta.	cic. Spelunca.
apparens. apparente.	cic. Expressus, eminens.
apparentia. apparenza.	cic Species, uiso.
applaudere Far festa.	cic. Plausum dare.
appropriare, attribuire.	cic. Vendicare, asciscere.

Apti

aptitudo.l attitudine.	cic.Habilitas.
aptus nat[illegible] nato.	cic. Natus aptus ad dicẽdũ
aquaticus d'acque.	cic Aquatilis,naps,natus.
Aqueus,ea,eum d'acque.	cic.Humidus,da, dum.
arbitrium liberum, il libe-ro arbitrio.	cic Voluntas libera.
arctare. Stregnere	cic Coarctare coãgustare.
arsus,sa,sum Braciato,	cic Deflagratus,ta,tum
art[illegible]cialis.artificiale.	cic Artificiosus,sa, sum.
asylus la Franchegia,luogo franco.	cic Asylum,ara, perfugiũ.
ass[illegible]rtor. Vendicatore	cic Vindex.dicis.
Augumentatio, vel augu-mentatum. accrescimen-to,o aumento.	cic Amplificatio,uel incre-mentum.
augumentator .acrescito-re	cic.Amplificator.
augumentare.accrescere	cic Augere.amplificare, propagare.
auxiltor,aiutatore.	cic.adiutor,toris.

B

BALBVTIES, Ei l[illegible]sc alegare,l esser barbotto	cic.Hæsitantia lingue.
balsamare,balsamare.	cic Condire.
barbitonsor,il barbiere.	cic. Tonsor,soris.
beccata,la beccata,o il mor-so	cic Morsus.
benefactor,il benefattore.	cic.Bene merens,uel bene mere[illegible] alquo.
benefieri,Farsi bene.	cic B[illegible]
beare.far beato.	cic b[illegible]facere.
bibitio il bere.	cic P[illegible]o.
blasphemia.La biastema	cic.[illegible]tio, uel Maledi-c[illegible]
blaspemare brastemare.	cic Execrari.
boreas.il uento borea	[illegible] Aquilo.

Brauium . il Pallio. cic. Stadium.
breuiarium .il Breuiario. cic. Epitome
breuiare, breuiare. cic. Breue facere.
brutum. La bestia. cic. bestia, Muta bestia, Pecus, Animal.

C

Cacare, andar del corpo. cic. Detractio confecti, & consumpti cibi.

Calceare calzare. cic. Indere.
calendarium. il calendario. cic. Fasti, orum
caliditas. La caldezza, o il caldo. cic. calor.
captiuare. far schiauo. cic. Iugum seruile imponere.
carentia l'esserne priuo, & di senza. cic. inopia, Egestas, Vacuitas.
castigator, Chi castiga, punisce. cic. Vindex.
causalis. cosa a caso. cic. fortuitus, Incertus.
cataphractus. armato per combattere. cic. Tectus, ac munitus ad pugnandum.
causatiuus. che causa qualche cosa. cic. Efficiens.
causare, causare. cic. Efficere, Gignere.
ce[illegible]colus, che e di sua testa. cic. Qui [illegible] sententiaeque est.
chirotheca il guanto. cic. Manica.
colera La collera. cic. Bilis.
circumlocutio. cerimonie di parlare. cic. circuitio, vel anfractus
circumuoluere. Far girar a torno. cic. in orbem torquere.
citatus. com[illegible] cic. concitatus, incitatus, excitatus.
clanculariuus, ria, rium: Di nascosto. cic. [illegible]tus, clandestinus.

clau-

clanculum. nascosamente. cic. clam.

clarificare. Ingrandire far grande. cic. varmma facere, Illustrare.

coacte per forza, o forzatamente. cic. per uim.

concidere. concorrere, & cascare. cic. cadere.

coitus. il coito. cic. concubitus, coniunctio, complexus uenereus.

combinare. congiungere insieme. cic. connectere.

comitatio. La compagnia. cic. affectatio, comitatus.

commensalis che mangia insieme, o Dozzinanti. cic. conuictor.

comparatiue comparatiua mente. cic. comparate.

compassio. compassione. cic. Misericordia.

compati. cōpatire, o hauer compassione. cic. Misericordiam capere,

computatio. il conto, o la ragione. cic. calculus

concessio. il concedere, o concessione. cic. concessus.

concibus il co opat tora. cic. ciuis.

concoctio la digestione, & padire. cic. Degestio.

concordantia la cōcordāza cic. contentus, consecutio.

concordanter concordeuolmente, & d'accordo. cic. coniunctis sententijs.

concupiscentia, la cattiua uoglia, o tentatione cic. Libido, cupiditas.

condensare. Starsi spesso à torno. cic. constipare.

conditionalis. cōditionale. cic. connoexum.

conditura l'Acconciare o condire le uiuande. cic. conditio ciborum.

confiscare. confiscare. cic. Publice possidere uel pu-

Publice proscribere.

Congrue . Conueniente mente. cic. Congruenter.

Conueniens, tis, conueneuole. cic. Congruentes.

Connexe . congiuntamẽte cic. Contexè, conserte.

Connumerare. contare. cic. Nomine ad numerum ad scribere.

Cõsãguinitas Parentado cic. sanguinis coniunctio.

Consequente . consequentemente. cic. De inceps.

Cõsortium La compagnia. cic. Consociatio.

Consummatus, a, um, Perfetto. cic. Absolutus, perfectus praestanti ingenio.

Contagies, & contagium. Male attaccaticcio. cic. Contagio, onis.

Contemplatiuus contemplatiuo. cic. Speculator, contemplator.

Contemptus il Dispregio. cic. Contẽpto, despicatus.

Contentiosus, sa, sum. il cõtentioso. cic. Pugnax, cis.

Contentarsi contentarsi, & esser contentato. cic. contentus esse, vel non, poenitere.

Cõtiguus, gua, guũ Vicino. cic. continens.

Continue continuamẽte. cic. Assidue, continenter atque.

Contractus, ta, tum, Negotiato. cic. Res contracta, commertium.

Contrafacere contrafare o far il contrario. cic. Assimulare, exprimere.

Contrariare contrariare. cic. Pugnare, cõtrarius esse

Contribulis D'una medesima Tribu. cic. Tribulis.

Contumeliari. Villaneggiare, o dir Villania. cic. contumelia insequi, cõtumeliam imponere.

Conuentio Patto, Acordo & congregatione. cic. conuentũ &, conuentus:

Con

& congregatione.

co[illegible] Paricare. — c[illegible], Multum esse cum aliquo.

co[illegible] Dir villanie — [illegible], con uitium facere.

co[illegible] Viuere, [illegible] re in compagnia, — [illegible], Inter nos colere.

cordialiter [illegible] dialmente. — [illegible]

coronare [illegible] — c[illegible] dolere, Diadema ponere.

corporatio. la [illegible] — c[illegible] [illegible]datus.

c[illegible] — [illegible]

[illegible] dare. — c[illegible], uel consonare.

co[illegible]gare. Increspare — c[illegible]

cred[illegible] Il credit[illegible] — cic. [illegible] credita.

criminalis. criminale. — cic. capitalis.

c[illegible] Mettere in Cro[illegible] ce — c[illegible], Incene[illegible]

c[illegible] — [illegible]

c[illegible] Impromtare. — [illegible]

c[illegible] — cic. Quo[illegible] recepere potest.

cu[illegible] Co[illegible], o [illegible] molto. — [illegible]

c[illegible] Diminuire, Scortare. — cic. Decurtare

C[illegible] — cic. Ad[illegible]

C[illegible] Piegato. — cic. Curuat[illegible], Aduncus Incuruus, Tortuosus.

cuspis. la ponta — cic. Mucro.

D

DAm[illegible]nificare danneggiare, o far danno. — cic. Damno, uel detrimēto afficere, Dānū, uel detrimētum afferre, uel dare.

Damnosus. Damnoso.	cic. Qui est alicui damno, vel malo.
dapes. Le uiuande.	cic. Aepulæ.
decens, conueniente.	cic. Par conueniens.
deceptio. Ingannamento.	cic. Circumscriptio, Aucupium, Tendicula.
deceptorius. Cosa da ingannare.	cic. Insidiosus, Veteratorius
deceptor. Ingannatore.	cic. Circumscriptor
decliuus. Chino piegato.	cic. Deuexus, praeceps
dedecens. Disconueniente.	cic. Turpis.
defectus. Il defetto.	cic. Vitium, culpa.
dehiscere, Aprir forte, spalancare.	cic. Discere, desidere.
deificare. Deificare.	cic. In Deos referre, ponere, consecrare.
delectabilis. Dilettevole.	cic. Habens magnam delectationem.
demulcere. Impiaceuolire.	cic. Delinere, Capere.
Mitigare.	cic. Pændere.
dependere dependere.	
deputatus. deputato.	cic. Certus definitus, destinatus attributus.
derisio. il bertizamento.	cic. Ludibrium.
deriuatus, deriuato, venuto.	cic. Ductus, productus.
descendentes. Li discendéti	cic. Posteri, nepotes
desertum, Vn diserto, luogo solingo.	cic. Desertus locus, Vastius, incultus.
deses, poltrone.	cic. Desidiosus Iners, languidus.
desidiose, poltronescamente.	cic. per desidiam.
designum, Disegno.	cic. Ratio, consilium.
desolatio, [illegible]	cic. Vastitas
desponsata, sposata.	cic. Desponsa.

Destru-

Destructio, distruttione, & rouina.	cic. Ruina, Excidium, Exitium, Excisio.
destructor, destruttore, Rouinato.e.	cic. [illegible] patriæ, perditor [illegible].
desuescere, disuezzarsi.	cic. De[illegible], Consuetudinem aliquid faciendi deponere.
Detegere, scoprire.	cic. [illegible], Enunciare, Aperire, patefacere.
deteriorare, impeggiorare.	cic. deteri[illegible] facere.
deturpare imbrattare.	cic. inquinare.
deuiare, diuiare.	cic. declinare, deflectere de uia.
deuotus, diuoto.	cic. Religiosus, castus, pius Sanctus, Religionem colens, religionibus debitus.
dexteritas, destrezza, o commodezza	cic. commoditas.
diameter, diametro.	cic. media linea.
dicatio lib[illegible], in titulatione.	cic. Nuncupatio.
dictamen rationis, l'intelletto, o buon discorso.	cic. [illegible] Præscriptio, uel præscriptum rationis summa ratio summa lex, recta ratio
dicterium, motto.	cic. Dictum
dieſcit. Si fa di.	cic. Dilucescit, Lucescit, lucet.
difficultare, far difficile.	cic. Difficultatem afferre.
diluuium, il diluuio.	cic. [illegible] terrarũ, Exustio terrarum, Proluuies, magna uis aquę.
disconueniens, disconueniente.	cic. Alienum.
discordantia, la discordanza	cic. discrepantia.
discurrere, discorrere.	cic. uolitare, uagari.
discurrere, discorrere.	cic. percursare.
disparitas, disparita.	cic. Varietas.
dispensare, dispensare.	cic. Soluere legibus.

Displicentia, dispiacere.	cic. Dolor.
disquirere, cercare..	cic Exquirere
ditescere. Arrichirsi	cic Dives fieri, pecuniam facere, rem augere, patrimonium amplificare.
diversimode [illegible] mo- di.	cic Non uno modo
d[illegible]care. Variare	cic. Variare.
diversitas diversità.	cic Varietas, Dissimilitudo.
divinator Indovino	cic. divinus, divinans, ut Aruspex, Augur, Ariolus Vates.
divisibilis divisibile	cic Dividens
divisim, divisamente, separatamente.	cic Separatim, Seorsum.
doctiliter doctamente.	cic Intelligenter
dolentia. la dolentia	cic Dolor
dolorificus che fa dolore.	cic Faciens uel efficiens dolorem, Inurens dolorem.
Dominium. Dominio	cic Mancipium, nexum, uel nexus
Dubium. Dubio	cic [illegible], difficultas in iudicando.

E

EBriare Imbriacare	cic [illegible]
Ecclesia, la Chiesa	[illegible]
Echo, l'echo.	[illegible], & [illegible] voces respondent.
Eff[illegible] Effectivamente	[illegible]
Effectivus, effectivo	[illegible] habens naturam efficiendi
Effectu aliquid ottenere, conseguir l'effetto, vedere qualche cosa.	cic Re ipsa [illegible] aliquid.
Efficacia, l'efficacia.	cic. [illegible]
Efficaciter, efficacemente.	cic. efficienter

ege-

egens,bisognoso	cic Egens.
ensis,spada.	cic Gladius,ferrum
episcopus,il Vescouo.	cic Pontifex.
e... il cozzone,ca... catore.	cic Agitator
eremita,l'eremito	cic Solitarius homo, uel in agro uitam agens.
eremus,l'eremo	cic Solitudo,desertum.
essentia,l'essenza.	cic Naturæ uis potestas,cōmunis notio.
euacuare,uotare.	cic Exhaurire, uanire, uacuum facere, nudum,inane que relinquere.
Evaginare, sfoderare, por mano.	cic Educere, distringere.
... tato,il uetare.	cic Declinatio.
exaltare e'alzare, inalzare.	cic Efferre,prouehere, pducere, ad honoré deferre.
excedens, auanzando, da piu.	cic præstans.
excessiue, eccessiuamente.	cic prætermodum.
excessus, sa, ... Superato.	cic Superatus.
excretion ...	cic Excretio,onis.
excursus,corso.	cic Excursio.
excusabilis,escusabile, escusabile.	cic Habens excusationem.
exercitium, ...	cic Opus, cura, functio, exercitio, ludus, studium,industria, agitatio.
exinanit⁹. Suo ... debole.	cic Enectus,effoetus.
exonerare scarcare.	cic Deonerare
expensa,la spesa.	cic Impensa, impendium.
expergefactus, esser risuelgiato.	cic E somno suscitari, expergisci.
explorator,il spione.	cic Speculator.
exponere se periculis, Porsi a pericoli	cic Obijcere se pericolis.

expositus fortunę, esposto alla fortuna.	cic. Obiectus fortunæ.
extraordinarie, extraordinario.	cic. Extra ordinem.

F

FAbrefacere. Far bene.	cic. Benefacere, pulcherrime uel optime, uel [illegible], uel uenuste facere.
Faciliter, Facilmente.	cic. facile, perfacile, nullo negotio.
factor Facitore.	cic. [illegible], Architectus, perfector, parens genitor.
facundus, copioso.	cic. Copiosus ad dicendum.
falsificare, falsificare.	cic. Adulterare.
famelicus. Chi si muore di fame.	cic. Fame enectus.
famescere. Hauer fame.	cic. Esurire
famigerare. Celebrar per fama.	cic. fama celebrare.
fastus, stus. La superbia, pompa da Re.	cic. Spiritu regio.
faticare. Affaticare, stentare.	cic. Defatigato, in magno labore me exerceo.
faulla, fauilla.	cic. Scintilla.
fauorabilis, fauorabile.	cic. [illegible] secundus, popularis.
febricitare, hauer la febre.	cic. [illegible] habere
felicitare, far felice.	cic. [illegible] dare.
feracitas, l'Abondantia.	cic. [illegible]
festare far festa.	cic. [illegible], ferias habere [illegible] festum agere.
festam, festa.	cic. [illegible], feriæ.
fictitius, a, um, finto.	cic. [illegible], a, um, Commenticius.
fidus nuntius, Messo fidato	cic. Certus nuncius
fidem habere, far sicurta	cic. Spondere
fideiussor, la sicurata.	cic. Sponsor, præs.

Figmen-

Figmentum, il fingimento, la ritrouata.	cic. commentum.
fimus, le tame.	cic. Stercus, oris.
finitio, il fine, o il termine	cic. Terminatio.
finitus, finito, compito.	cic. Definitus, habens modum, perfectus, absolutus, emeritus, confectus.
fluuialis, di fiume.	cic. Fluuiatilis.
fæminus, na, nũ, di dõna	cic. fœmineus, a, um, Muliebris.
fætere, puzzare.	cic. Male olere, putere.
formidabilis, spauenteuole.	cic. formidolosus, horribilis, terribilis.
forare, forare.	cic. [illegible], perterebrare.
fortificare fortificare.	cic. Munire, meliore facere.
fraternitas. La fraternità	cic. Germanitas.
fraudolenter. Fraudolentemente	cic. Insidiose.
frigefacere. Raffreddare.	cic. Refrigerare.
fructifer fruttifero.	cic. Frugifer, fructuosus, sa, sũ.
fructificare far frutto, fruttificare.	cic. fructum edere, ferre, & fruges fundere.
fulminatus. Saettato.	cic. de cælo ictus.
fulminare Saettare.	cic. fulgere, fulgurare, fulmẽ iacere, de cælo tangere.
funis, la fune.	cic. funiculus.
furiatus, ta, tum Infuriato.	cic. furens, furibundus.
fusim. Sparsamente.	cic. fuse.

G

Garrulitas.	cic. Inanis quædam profluentia loquendi.
Generatio. la generatione	cic. Ortus, Procreatio.
Genus, generalissimum. Il genere generalissimo.	cic. Genus vltimum, caput generis.
Gesta, li fatti.	cic Res gestæ.
Glorificare. Glorificare.	cic. Gloria afficere.
Gracilis. Delicato.	cic. Tenuis, strigosus, subtilis, exilis, exiguus.

Grádinſculus,a,um. Vn po chetto grandicello.	cic Grandior.
Gratitudo, la gratitudine.	cic Gratia, gratus animus, Animus memor.
Groſſo modo Alla groſſo lana, groſſamente.	cic. [illegible]
guloſitas, La goloſità.	cic Vitium ventris, & gutturis.
guttare. Gocciolare.	cic. Manare.

H

HAereditare ; ereditere.	cic. Haereditas ad me venire, uel Haereditas [illegible] ab aliquo venere.
Hermaphroditus. ermafrodito.	cic. Androgyn[illegible]
Hiſtoriographus Iſtoriografo.	cic Hiſtoric[illegible]
Hortulanus. Ortolano.	cic. Olitor, [illegible]
Hoſpitari. Alloggiare.	ci. hoſpitio [illegible], ſedo recipere, Domo recipere
Hypocriſis, l'hipocriſia.	cic Simulatio [illegible], Venditatio quaedam, atque oſtentatio.
Hypocrita, l'hipocrito	cic. [illegible] artificio ſimulationis.

I

IEiunare. Digiunare.	cic Se [illegible] abſtinere
Ieiunium, il Digiuno.	cic Inedia
Ignaviter. Poltroneſcamente.	cic Ignau[illegible].
ignominoſe, ignominioſamente.	[illegible]
ignominioſus, Vituperato ſuergognato.	cic [illegible].
ignorante, ignorante, ête	[illegible], inſe[illegible]
illictus, ſa, ſum Senza [illegible].	[illegible], inuiolatus, inuiolatus.
Illyria, la Schiauonia.	cic. [illegible]

ina

imaginatio, l'imaginatione — cic. cogitatio.
imaginari, imaginare. — cic. Cogitare, fingere, suspicari.
immorari Fermarsi — cic. insistere, hærere, habitare.
impatienter, impatientemente. — cic. intollerantier
imperitia, l'ignoranza — cic. inscitia stultitia.
impetuosus, impetuoso. — cic. Violentus, vehemens, furens.
impossibilis Che nõ si puo fare. — cic. Quod fieri non potest.
impostor, Aggiratore. — cic. Planus
improuedutus. Alla sprouedduta. — cic. Imparatus.
imprecari. Maledire. — cic. Execrari, male precari, sicut pestem exoptare
improperare. Rimprouerare, rinfacciare. — cic. Exprobrare.
impuberis Giouinetto senza barba. — cic. impuber
inequalis. Non eguale, & paro. — cic. inæquabilis paro
animare aliquem. Animare, dar animo. — cic. animum dare, animum augere, multum animi afferre.
inanis gloria. Vanagloria — cic. Falsa gloria.
incassum indarno — cic. Frustra.
incessanter. Senza perder tempo. — cic. Nullo puncto temporis intermisso.
inclinatus, inclinato. — cic. Proclivis, Applicatus.
incogitans inconsiderato. — cic. inconsideratus.
incommoditas, l'incómodita — cic. incommodum.
inculpare incolpare. — cic. in culpa ponere.
incurabilis incurabile. — cic. insanabilis, Disperatus.
indebitus. Non debito. — cic. immeritus.
indigestio, onis. Il nõ padire — cic. Cruditas.

indigo

indigestus, a, um indigesto cic. Crudus, da, dum. non padito.

indignus, ga gũ. Bisognoso cic. Indigens.

indispositus, in[illegible] cic. Crudus

indiuisibilis Quel che non si puo diuidere. cic. Indiuiduus.

indomabilis. Che nõ si può domare. cic. Qui Imperium recusat.

indubitanter. Indubitatamente. cic Non dubitanter, sine ulla dubitatione pro certo.

indubitatus Indubitato. cic certissimus, exploratissimus. Quod non habet dubitationem, Perspicacius.

indubius. Non dubio. cic. certissimus.

industrio. e, industriosamẽte cic. Industrie.

inebriare, Imbriare. cic. Vino obruere. Ebrium facere.

ineloquens, chi non sa parlare, ineloquente. cic. infans.

inescusabilis, inescusabile. cic. Nihil habens excusationis.

inexpertus. Non esperto. cic. Inexercitatus nullo usu.

infallanter, infallantemente. cic Pro certo Vero.

infelicitate, far infelice. cic Mactum habere.

infernus, l'inferno. cic. Scelerατorum sede, atque regio.

infestare, Infestare, trauagliare. cic. infestum reddere.

infirmiter, debolmente. cic infirme.

influxus l'influsso. cic. Tactu lune.

infortunium, disgratia. cic. Aduersa fortuna, vel incommoda, uel acerbitas.

infrigidare, raffreddare. cic Refrigerare.

ingratitudo, l'ingratitudine. cic. ingratus animus.

iniuriari, ingiuriare. cic. iniuriam facere, inferre, male, merere.

Inobe

Inobediens. Non obediẽte,	cic. non obediens.
Inopinans. Non pensãndo	cic. nec opinans, ignarus, inscius.
Inopinate, non pensandoci	cic. nec opinato.
inopinus, senza pensarci.	cic. opinatus.
inordinate disordinatamen	cic. immoderate.
inquantum, inquanto. (te	cic. Quia, quatenus, ex ea parte quatenus, ob id ipsum.
insalutatus, senza dir cosa alcuna.	cic. me insciente.
insensatus, insensato, senza sentimento.	cic. stupidus communi natura sensu carens.
insensibilitas insensibilità.	cic. stupiditas, stupor.
insensibiliter insensibilmẽte	cic. sine sensu
insensitiuus insensitiuo	cic. sensum non habens.
insolubiliter insolubilmente.	cic. insolubiliter.
insolubilis. insolubile.	cic. inexplicabilis.
instabilis. instabile.	cic. lubricus, uarius, uolubilis, uagus.
instabilitas, l'instabilità	cic. uolubilitas.
instans, instante.	cic. ad punctum temporis.
instare, instare far instanza.	cic. insistere, uel occurrere.
intantum, in tanto.	cic. Vsque eo.
intellectus l'intelletto.	cic. intelligentia, Mens, ratio mens simplex.
intentio. l'intentione.	cic. scopus, propositum.
interfectio, ammazzamento.	cic. occisio, caedes.
internus, uel intrinsecus, interiore.	cic. interior, intestinus.
interpretamentum, interpretatione.	cic. interpretatio.
intitulare intitolare.	cic. inscribere.
intrepidus. Chi non ha paura.	cic. Qui magno animo est, & erecto.
inualidus. Non ualido	cic. irritus Nullus.

In-

Inuerecundia, la sfacciata-gine.	cic. impudentia.
Inuice, scambieuolmente	cic. inter se, uicissim, [illegible] alium, ultro, citroque
Inuiolabilis, inuiolabile.	cic. sanctus, sacrosanctus.
Inuisibilis, inuisibile.	cic. quod [illegible]
Inundatio, la inondatione	cic. proluuies.
Ira è adiratamente	cic. iracunde, cum ira.
Irrationabiliter, senza ragione.	cic. [illegible]
Irrationabilis, irrationale	cic. rationis expers, mente, ac ratione uacuus.
Irreconciliabilis, che non si può accordare.	cic. inexpiabilis.
Irreligiosus, non deuoto.	cic. a religione remotus, nihil habēs religionis, impius
Irrequietus, che sta trauagliato.	cic. [illegible] exercitus.
Irritamentum, irritamento.	cic. irritamentum, [illegible]
Irritare, stuzzicare	cic. irritum facere.
Iudicator, Giudicatore	cic. Existimator, Aestimator, Iudex.
Iunctura, la gionctura.	cic. commissura, [illegible] iunctio.
L	
Labrum il labro	cic. labrum
Laboratus, lauorato.	cic. [illegible] artificis operibus prētium.
Lactare, lattare.	cic. lactens esse
Lapidare, lapidare.	cic. lapidibus cedere, uel [illegible], uel [illegible], uel lapidationem facere.
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible], il lacco.	cic. [illegible], languens, languidus.
Lauacrum, il lauare	cic. [illegible]
Laudabiliter, lodeuolmente	cic. [illegible]

Len

lenuare, [illegible] e, mollare — Cic. latare

let[illegible], no[illegible] tale. — cic. [illegible]

librar[illegible] [illegible] libraria. — cic. [illegible], [illegible], La-
braria.

licite, licitamente. — cic. [illegible], & honestis ratio-
nibus.

licitari, [illegible] all incanto — cic. [illegible]

ligatus, legato — cic. [illegible], [illegible]
ligatus

lignamen, legname. — cic. Materia.

l[illegible]zare, zappare — cic. [illegible], fodere.

lineus, di lino. — cic. [illegible].

liquiditas, licore — cic. [illegible]

litigium, contrasto, lite. — cic. [illegible]. — [illegible]

locũ tenens, luogotenente — cic. [illegible], Perfectus, Vi-
logica, la logica. — cic. [illegible].

lucrosus di guadagno. — cic. [illegible].

luctuosus, chi fa piangere — cic. [illegible].

lupanar, il bordello — cic. [illegible]

luridus, nudo — cic. [illegible]

luror, la [illegible] — cic. [illegible]

lator, [illegible] — cic. [illegible], collet[illegible]

l[illegible] — cic. [illegible]

lu[illegible], di longo — cic. [illegible]

luxus, la molitie — cic. [illegible]

M

MACERARE, macerare — cic. [illegible]

M[illegible]lentus, ma[illegible] — cic. [illegible] — [illegible]
gro

M[illegible] — cic. [illegible]

M[illegible]cere, [illegible] — cic. [illegible], aspergere,
[illegible]

Magna[illegible], magnani-
manimente — cic. [illegible] animo

Maledicens, Maledicente. — cic. [illegible]

Maledicẽtia, la mala lingua — cic. [illegible], petulantia.

Malefactor, malfattore. — cic. malefact[illegible]

Male-

maleuolens, maluogliente.	cic. maleuolus.
male uelle, mal uolere.	cic. male odisse, malum uelle alicui.
malignus, maligno.	cic. qui prauo animo est.
[illegible], cattiuo.	cic. flagitiosus, nequam, improbus.
manifestare, manifestare.	cic. apertum, & manifestum facere, in medium proferre, uel planum facere.
marcescere, amarcirsi.	cic. putrescere.
marcidus, marcito.	cic. putridus.
masculinus, maschio.	cic. [illegible]
masticare, masticare.	cic. mandare, conficere.
mechanichus, mecanico.	cic. sordidus, illiberalis.
medicare, medicare.	cic. mederi, medicinam afferre, uel adhibere.
meditatè, pensatamente.	cic. cogitate.
meliorare, megliorare.	cic. melius facere.
menda, l'errore.	cic. mendum.
mensor, misuratore.	cic. metator.
messina, Messina.	cic. Mamertina ciuitas.
minimi facere, stimar pochissimo.	cic. in minimis ponere.
minutim, minutamente.	cic. minutatim, exigue, exiliter.
miraculosus, miracoloso.	cic. portentosus.
miraculum, miracolo.	cic. Miraculum, Ostentum, Prodigium.
missa, la messa.	cic. Res diuina.
moechari, adulterare.	cic. adulterare.
molestare, trauagliare, molestare.	cic. sollicitum habere, male solicitare, uexare.
mollificare, mollificare.	cic. mollire.
monarchia, la monarchia.	cic. Regale ciuitatis genus.
multoties, molte uolte.	cic. sæpe.
murator, il muratore.	cic. Faber.

Mutuar

Mutuare, præstare, seruire. cic. mutuum dare, utendum dare, commodare.

N

Natiuitas, la natiuità | cic. Ortus, Dies Natalis.
negatiuus, a, um, negatiuo. cic. negans.
neotericus, moderno. cic. recens.
neutralis, neutrale, ne dell'uno, ne dell'altro. cic. medius, indifferens.
nigredo, la negrezza. cic. nigror.
nitiditas, la politezza. cic. nitor.
nociuus, nociuo. cic. infectus, perniciosus.
nominatiuus, nominatiuo. cic. rectus casus.
notandus, da, dum, da notarsi. cic. notatione dignus, attendendus.
notarius, il notario. cic. Scriba, Librarius.
nothus, il bastardo. cic. spurius.
nouiter, nouamente. cic. nuper.
nouum, noua. cic. nuncius.
nubilosus nubiloso. cic. nebulosus.
nullibi, in niun luogo. cic. nusquam, nullo loco.
nutritius, balio. cic. educator.

O

OBliteratus, Scãcellato cic. in Litura.
obsidium, l'assedio. cic. obsidio, onis.
obstinate, ostinatamente cic. pertinaciter, cũ petinatia.
obtenebrare, oscurare. cic. obscurare tenebras, uel noctem effundere, uel perstringere.
obuiare, intrare. cic. occurrere, obuius esse alicui seobuiam ferre.
omnimode, per ogni uia. cic. omni ratione.
opacitas, trescura, ombra. cic. locus opacus.
originale peccatum, peccato originale. cic. uitiositas.
ostentator, auantatore. cic. gloriosus uanus.

P

PAcificè, pacificamente cic. cum pace.

palle-

Palleſcere, [illegible] | cic. pallere, ex[illegible]ere, expalleſcere.

Palliditas, la pallidezza. | cic. pallor

Pallidus, pallido. | cic. [illegible]lor, exanguis, ſine [illegible]

pannus, il panno. | cic. ueſtis.

Papyrus, la charta. | cic. charta.

paradiſus il paradiſo. | cic. Hortus, Hortulus.

partitas, la partita | cic. [illegible]

Particularis particulare. | cic. præcipuus, ſingularis.

[illegible]er, particularmente. | cic. [illegible]

Paruifacere, far poco cont[illegible] | cic. [illegible] uel in nihilo ponere, nullo loco hēre, & nihilo hēre, uel putare.

Paſſio, la paſſio[illegible] dell'animo. | cic. [illegible], affectio animi, animi dolor.

Patrocinari, fauorire. | cic. [illegible] pro aliquo, præſto eſſe cauſſis.

Paue facere, far paura. | cic. pauorem afferre, metū inucere

pauidus, pauroſo. | cic. pauens

paupertes, la pouertà. | cic. paupertas

pauſa, pigliar hato. | cic. reſpiratio

penſionarius, penſionario. | cic. [illegible]

pertingere, [illegible]are, toccare | cic. pertinere

peſſundare, calcare, opprimere. | cic. obt[illegible], proterere, conculca[illegible]

P[illegible]are, impegnare, dar in pegno. | cic. oppignerari

Podager, gottoſo. | cic. podagricus, arthriticus

Populoſus, popoloſo. | cic. frequens

poſſibilis, poſſibile. | cic. quod fieri poteſt

poſſibilitas, la poſſibilità. | cic. facultas uis, uires

practica, pratica. | cic. uſus, experientia

Practicus, prattico | cic. experiens, uſu peritus, agitatus, exercitatus.

præ,

Precedere. Andar dauanti	cic præcurrere antegredi.
Præmiare, premiare.	cic. præmijs afficere, premiudare, tribuere.
Preualere Esser meglio.	cic præstare.
Praue malamente.	cic. perperam.
Primatus al primo luogo.	cic. principatus.
Principiare principiare.	cic. instituere.
Primus, a, um prino.	cic. [illegible] us, inops, Nudus, Vacans.
proculare. tener a terra, scarpisare.	cic. conculcare, proterere.
prodigalitas. prodigalità.	cic. Effusio, profusio.
prodigaliter. prodigamente.	cic. prodige
prodigare. Mandar male sprecare.	cic profundere. consumare Dissipare, Dilapidare.
profectus. il profitto.	cic. Magnus progressus, progressus in aliqua scientia.
professor professore	cic Magister alicuius artis.
profunditas. la profondità	cic. altitudo.
prolongare. Dilungare, & prolungare.	cic. [illegible] Differre. proferre, prouehere, producere prorogare.
promptitudo. prontezza.	cic. [illegible]
propalare. Dir in publico.	cic. [illegible] proferre, diuulgare, palam proferre, palam recitare.
properante in fretta.	cic. [illegible] Properans.
propere. prestamente.	cic. festinanter.
prorsum, Finalmente.	cic prorsus
prosa, la prosa.	cic soluta oratio, Verba soluta.
prostituere. star al bordello	cic. Corpus palam ad omneis libidines diuulgare.
prouentus, tus, l'intrata.	cic Fructus.
pulpitum. il pulpito.	cic. suggestum, pons.
pusillanimitas, pusillanimità.	cic. [illegible], Animus pusillus, imbecillitas.

Pusillanimiter·pusillanima mente. | cic timidè Animo timido, vel humili, vel demisso.
Pusillanimus: pusillanimo, Di poco animo. | cic Timidus, Qui paruo animo est Animi paruum habens.

Q

QVALITERCVNQVE. Comunche. | cic. Perinde ut cunque.
Quadrum Quadro | cic. Quadratum.
Quantitas, continua, & discreta. | cic. Quantitas continuata. & deuincta.
Quidditas. | cic. Essentia, vis, Notio.

R

RAPINARI. Rapire. | cic. Rapere.
Ratificare. Ratificare, confermare. | cic. Ratum facere.
Rationabiliter. Ragioneuolmente. | cic Probabiliter, certa ratione.
Raucescere. Diuentare, o esser rauco. | cic. Raucus fieri.
Raucitas. l'esser roco. | cic. Vox obtusa.
Rebellio. Rebellione. | cic. Defectio, Alienatio. Perduellio.
Rebellis. Ribello. | cic qui a Repub. defecit. Perduellis.
Rebellare, Rebellarsi. | cic. A Repub. deficere vel deiciscere.
Receptor: Ricettore, | cic. Receptator.
Redargutio. Reprensione. | cic Refutatio. Reprehensio
Redditus Rendita. | cic. fructus, vectigal.
Reduplicare Radoppiare. | cic. Conduplicare.
Refocillare. Ricreare. | cic. Reficere. Recreare.
Regaliter. Regalmente. | cic. Regifice.
Registrare Registrare. | cic. in publicas tabulas, referre uel renunciare.
Repulsio. Ripulsa. | cic. Repulsa.
Resplendere. Risplendere. | cic. Relucere.

Restau-

Restaurare, ristorare rifare.	Cic. resarcire, restituire.
Resuscitare, risuscitare.	cic. recercare. excitare, ab inferis reuocare, uitam restituire, a mortuis excitare, reuiuiscere.
Reuelare, riuelare	cic. enunciare, indicare, aperire, patefacere.
Reuolutio, riuolutione.	cic. replicatio, circulus rotundus, ambitus, orbis conuersio.
Ridicularis, cosa da ridere	cic. iocularis, ridiculus.
Riuo..., chiusa delle ...	cic. conciare ad ...
Robuste, robustamente.	cic. neruose.
Robustitas, l'esser robusto.	cic. corporis firmitas.
R...tor, rossezza.	cic. rubor.
Ruditas, l'esser rozzo.	cic. infirmitas ingenii, stupiditas, stupor.

S

SAEVIRE, Incrudelirsi.	cic. Sæuitiam in aliquem adhabere, exercere.
Salarium, il salario.	cic merces, præmium.
Salutifer, a, um, salutifero.	cic. sotor, seruator, conser-
Saluator, il Saluatore.	uator.
Sane, sanamente.	cic. Salubriter.
Sapidus, saporito.	cic. conditus.
Satiatus, satio.	cic. saturatus, satietate defessus.
Satum, la biada.	cic. seges.
Scabere, uel scarpere, grattare	cic. perfricare.
scabrositas, la scabrosita.	cic. asperitas.
sculptor, il Scoltore.	cic fictor.
scurrilitas, la buffonaria.	cic. obscenitas, scurrilis ioc
secessus, luogo secreto, rimoto.	cic. recessus, locus remotus solitudo, latebra.
secundo, secondariamente	cic. secundo loco.
sensibilis, sensibile.	cic. sensum habens.

ſeparatio . Separatione. | cic diuortium diſſid um.
ſertco da uern. | cic grauiter aſſi mare
ſigillare ſugillare. | cic ſignare obſignare.
ſignificatum . il ſignificato. | cic. vis, notio, ſententia, poteſtas, ſignificatio.
ſolamen il conforto. | cic. ſolatium.
ſolummodo ſolamente. | cic duntaxat.
ſonnolentia. la ſonnolentia. | cic ſopor, languor.
ſomnolentus ſonnolento. | cic. ſomniplenes. ſomniculoſus, grauibus ocolis.
ſonoritas la ſonorità. | cic. canorum illud.
ſonorus. ſonoro. | cic. canorus.
ſpetialis ſpeciale. | cic. precibus.
ſpecialiter. ſpecialmente. | cic. ſpetiatim, nominatim.
ſperma la ſperma. | cic. ſemen
ſpiſsitudo. ſpeſſezza īſieme | cic. frequentia.
ſpontaneus ſpōtaneo, da ſe. | cic. uoluntarius.
ſpurcitia. la ſporcitia. | cic faes.
ſubhaſtare. porre all'īcāto | cic. præconi ſubiicere.
ſubiugare. Sottoporre. | cic. ſubigere, Scalo domare iugum ſeruile imponere.
ſublimitas l'altezza. | cic. excelſitas.
ſublimiter. Altamente. | cic. ſublime.
ſubſtantia ſoſtantia. | cic. natura eſſentia.
ſufficienter. Baſtantemente a baſtanza. | cic. ſatis commode.
ſuperabundare. Abondare, & auanzare. | cic. ſuperare, ſuperfluere, affluere, ecc. ..., abundare.
ſuperbire. i. inſuperbirſi. | cic efferri, faſtidite animos efferre.
ſuperfluitas la ſuperfluità. | cic. redundantia.
ſuperfluus. ſouerchio. | cic ſuperuacaneus, ſuperuacuus, redundans.
ſopīplere. impire di ſopra | cic. cumulare.
ſuperioritas la ſuperiorità. | cic. excellentia, præſtantia.
ſuperuiuere ſopràuiuere. | cic ſupereſſe.
ſuſtentaculum ſoſtegno. | cic. fundamentum baſis.

ſyllo.

Syllogizare far de silogis. cic. ratiocinari.
Syllogismus silogismo. cic. ratiocinatio, ratio.

T

TAntillũ, Tantino, un pochettino. cic. Ne punctum quidem temporis.
Tangibilis tangibile. cic. tractabilis.
Tardatio, tardanza. cic. tarditas, procrastinatio, mora, commoratio.
Tegumentum comprimeto cic. tegmen, uel tegimentũ.
Temo, il timone. cic. clauus, Gubernaculum.
Tempestuosus tempestuoso cic. turbulentus.
Tenaciter tenacemente. cic. pertinaciter.
Tentamentum tentamẽto cic. tentatio.
Tepiditas tepidità. cic. tepor.
Terrefacere spauentare. cic. terrorem afferre.
Terreus, ea, eum. Di terra. cic. terrenus, na, num.
Testatio testificatione. cic. testificatio.
Textus, il testo. cic. scriptum.
Tintor, il tentore. cic. infector.
Tollerans sopportante. cic. patiens.
Tonus il tono. cic. sonus.
Tormentare tormentare. cic. excruciare.
Toxicum, il tossico cic. Venenum.
Trãsfondere trapassare, passare da banda a banda. cic. transfigere.
Trãsformare, transformare cic. conuertere.
Trecenti trecento. cic. trecenti.
Tredecim tredeci. cic. decem & tres, uel tres & decem.
Trepidus tremante. cic. tremens, horrens.

V

VAcuare: Votare cic. uacuum facere. Nudum inanemque relinquere.
Vacuum, uoto. cic. inanitas, inane.
Vagabundus uagabondo cic. uagus.
Valenter, ualentemente. cic. fortiter, uiriliter

Valor

Valor, il ualore.	cic. pretium, æstimatio. nis. auctoritas, uirtus, res magni precij.
Vanè uanamente.	cic. uaniter.
vappa, il uin sfiatato.	cic. uinum fugiens.
vaticinium, l'indouinare.	cic. uaticinatio.
vbertim, abundatemente.	cic. ubertius.
vecordia, senz'animo.	cic. stupor cordis.
vehementia, uehemenza.	cic. acrimonia.
velox, ueloce.	cic. concitatus, incitatus, excitatus.
venenosus, uelenoso.	cic. venatus.
ventositas, uentosità.	cic. I aba uenter inflatur.
verificare, uerificare.	cic. conuincere.
veriloquos, chi dice il uero	cic. ueridicus.
verificare.	cic. condere poema, pangere uersus.
vituperium, uituperio.	cic. opprobrium.
viuacitas, uiuacità.	cic. uiuiditas.
vlterius, piu oltra.	cic. longius.
vnanimus, uel unanimus, d'un'animo.	cic. concors, consentientes.
vnanimis, d'una uolontà.	cic. consentientes, uoluntas unus consensus.
vncinus, l'uncino.	cic. uncus
vndecunque d'ogni parte.	cic. ex omni parte, undique
vnigenitus, unigenito.	cic. unigena, unicus.
vnio, unione.	cic. concordia.
vnire unire.	cic. in unum conducere, congregare.
vniuersaliter. uniuersalmente.	cic. generaliter, uniuerse. Omnino
voluptuosus dato al piacere	cic. uoluptarius.
vomitus, il uomito.	cic. uomitio.
uoracitas. uoracità	cic. Abdomen. Edacitas

Z

Zona la correggia.	cic. Cingulus.

F I N I S.

